

PROGRAM ROZVOJE KARLOVARSKÉHO KRAJE

pro období 2014 - 2020

ANALÝZA ROZVOJOVÝCH CHARAKTERISTIK A POTENCIÁLU KARLOVARSKÉHO KRAJE 2012

Zadavatel: Karlovarský kraj

Zpracovatel: BermanGroup, služby ekonomického rozvoje

BŘEZEN 2012

zpracovatel

BermanGroup
economic development services

Obsah

1. Úvod	9
2. Metodika	9
3. Makroekonomický vývoj	11
4. Internacionalizace ekonomiky.....	19
5. Odvětvová specializace kraje – strukturální charakteristiky hospodářství	29
6. Znalostní ekonomika a inovační systém.....	40
7. Informační a komunikační technologie.....	51
8. Cestovní ruch.....	59
9. Trh práce	68
10. Demografický vývoj a věková struktura populace	80
11. Školství a vzdělanost.....	87
12. Sociální služby.....	105
13. Zdravotnictví.....	117
14. Pozemní dopravní infrastruktura	124
15. Rozvojový potenciál letiště v Karlových Varech	129
16. Kvalita životního prostředí	141
17. Zemědělství	152
18. Územní rozdíly v Karlovarském kraji	157
19. Technická a občanská vybavenost obcí v Karlovarském kraji	163
20. Porovnání Karlovarského kraje s německými regiony	168
21. Přílohy.....	174

Seznam tabulek, grafů, obrázků a příloh

Tabulka 1:	HDP a dílčí faktory ovlivňující jeho regionální rozdíly v Karlovarském kraji, 2009	14
Tabulka 2:	Podíl krajů podle výše tvorby hrubého fixního kapitálu na obyvatele, 1995-2009	15
Tabulka 3:	Podíl THFK na HDP v krajích ČR za období 2000-2004 a 2005-2009	16
Tabulka 4:	Stav PZI dle krajů ČR, 2002-2009 (stav k 31. 12. daného roku)	19
Tabulka 5:	Struktura vývozu z Karlovarského kraje v absolutní hodnotě (mil. Kč) a v %, 2005-2010	21
Tabulka 6:	Směry vývozu - Pozice hlavních partnerských států ve vývozu krajů v roce 2010	22
Tabulka 7:	Podíl nejvýznamnějších zemí na celkovém vývozu Karlovarského kraje, 2005-2010, v %	22
Tabulka 8:	Hlavní exportní položky Karlovarského kraje, dle zbožíových tříd SITC 2 (podíl na celkovém exportu kraje v %), 2005-2010	23
Tabulka 9:	Průmyslové zóny v Karlovarském kraji	27
Tabulka 10:	Pět nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu (NACE) v Karlovarském kraji a Česku podle tržeb, rok 2009	33
Tabulka 11:	Produktivita (tržby/zaměstnanec) v nejvýznamnějších odvětvích zpracovatelského průmyslu Karlovarského kraje (ČR=100)	33
Tabulka 12:	Projekce úrovně zaměstnanosti, produktivity a PH v Česku v klíčových odvětvích zpracovatelského průmyslu pro Karlovarský kraj, průměrný roční růst v % b. c.	35
Tabulka 13:	Zaměstnanci a výzkumníci ve VaV – FTE (přepočtený počet osob)	41
Tabulka 14:	Veřejně přístupná místa na internet v knihovnách, počet na 10. tis obyvatel, 2005-2009	51
Tabulka 15:	Přístup a poskytování informačních technologií v organizacích veřejné správy, 2009	52
Tabulka 16:	Informační technologie a její používání obecními úřady v krajích ČR, 2009, v %	53
Tabulka 17:	Počítače s připojením k internetu na 100 žáků základních škol, 2006-2009	53
Tabulka 18:	Srovnání krajů dle návštěvnosti, Ø 2008-2010	59
Tabulka 19:	Vývoj míry nezaměstnanosti v krajích ČR (VŠPS)	71
Tabulka 20:	Srovnání krajů dle stavu a pohybu obyvatelstva v roce 2010	80
Tabulka 21:	Srovnání krajů dle vzdělanostní struktury populace v roce 2010 a nezaměstnanosti absolventů středních škol a vyšších odborných škol v dubnu 2009 – 2011	88
Tabulka 22:	Střední školy v Karlovarském kraji – třídy a žáci (k 30. 9. 2009)	91
Tabulka 23:	Porovnání oborové struktury zaměstnanosti a středního odborného vzdělávání v Karlovarském kraji v roce 2009	94
Tabulka 24:	Frekventanti kurzů pro doplnění základního vzdělání a základů vzdělání v krajích ČR, 2009	97
Tabulka 25:	Vybrané údaje o poskytnutých sociálních službách podle krajů v roce 2009	107
Tabulka 26:	Porovnání krajů ČR podle sociální služby - domov pro seniory v roce 2003 a 2009	109
Tabulka 27:	Neuspokojení žadatelé o sociální služby podle krajů k 31. 12. 2009	109
Tabulka 28:	Připravované, realizované projekty v oblasti zdravotnictví v Karlovarském kraji	121
Tabulka 29:	Srovnání krajů dle silničního spojení sídla kraje s okolím	127
Tabulka 30:	Vybraná evropská regionální letiště a jejich charakteristiky	134
Tabulka 31:	Plánovaný rozvoj linek – nové destinace ve střednědobém horizontu (5 let)	136
Tabulka 32:	Jakost vody ve vybraných vodních tocích Karlovarského kraje (mg/l), 2002-2008	143
Tabulka 33:	Investice na ochranu životního prostředí podle krajů v Česku v % 2004-2010 a přepočtené na 1 obyvatele v roce 2010	144
Tabulka 34:	Srovnání míry investic do ochrany ŽP podle okresů Karlovarského kraje, 2002-2009	145
Tabulka 35:	Investice na ochranu ŽP podle jednotlivých oblastí ochrany, 2002-2009	145
Tabulka 36:	Produkce komunálního odpadu (kg/obyvatele) v krajích Česka, 2005-2010	147
Tabulka 37:	Přehled obhospodařované půdy v krajích ČR (r. 2010)	153
Tabulka 38:	Obhospodařovaná zemědělská půda podle právních forem zemědělských subjektů (r. 2010)	153
Tabulka 39:	Demografická charakteristika správních obvodů ORP Karlovarského kraje (31. 12. 2010)...	158

Tabulka 40: Socio-ekonomická charakteristika správních obvodů ORP Karlovarského kraje (31. 12. 2010)	159
Tabulka 41: Časová dostupnost sídla správního obvodu ORP a sídla kraje.....	161
Tabulka 42: Srovnání technické a občanské vybavenosti obcí v ORP Karlovarského, Ústeckého a Plzeňského kraje	165
Tabulka 43: Základní charakteristika Karlovarského kraje a sousedních německých regionů (31. 12. 2010)	169
Tabulka 44: Základní socio-ekonomická charakteristika německých regionů NUTS 3.....	172
Graf 1: Vývoj HDP/obyvatele Karlovarského kraje a Česka (v tis. Kč), 1995-2009.....	11
Graf 2: Vývoj HDP/obyvatele Karlovarského kraje (Česko=100).....	12
Graf 3: Reálný roční růst HDP Karlovarského kraje a Česka (v %, předchozí rok=100) 1996-2008	12
Graf 4: Vývoj regionální produktivity práce (HPH/zaměstnanou osobu) v Karlovarském kraji a okolních krajích (ČR=100), 1995-2009	14
Graf 5: Míra nezaměstnanosti v Karlovarském kraji dle VŠPS, 1995-2010	16
Graf 6: Stav PZI na obyvatele v krajích ČR, 2009.....	20
Graf 7: Podíl vývozu v krajích na celkovém vývozu ČR, 2003-2010	20
Graf 8: Vývoj vývozu na zaměstnanou osobu (tis. Kč), 2003-2010	21
Graf 9: Hlavní exportní položky Karlovarského kraje, dle zbožíových tříd SITC 3 (podíl na celkovém exportu kraje v %)	24
Graf 10: Hodnocení změn v úrovni exportu v Karlovarském kraji mezi roky 2004 a 2010 podle tříd SITC, růst zastoupení zbožíových tříd a podíl lokální složky (v %)	26
Graf 11: Vývoj podílů ekonomických sektorů na tvorbě HPH, 2002, 2009	29
Graf 12: Tvorba HPH v jednotlivých sektorech hospodářství, 2002 a 2009.....	30
Graf 13: Sektory ekonomiky (dle třídění NACE) a jejich pozice podle produktivity a Lq, 2009	31
Graf 14: Struktura zaměstnanosti dle OKEČ ve zpracovatelském průmyslu v Karlovarském kraji a Česku, 2001, 2008.....	32
Graf 15: Struktura HPH v odvětví služeb v Karlovarském kraji a Česku, 2002, 2009	37
Graf 16: Počet zaměstnanců ve VaV na 10 tisíc obyvatel kraje, 2005 a 2010.....	41
Graf 17: Výdaje na oblast výzkumu a vývoje v % HDP, srovnání krajů, 2005 a 2009.....	42
Graf 18: Podíl VŠ zaměstnanosti na celkové zaměstnanosti v krajích a podíl krajů na růstu VŠ zaměstnanosti v ČR v letech 2004 a 2010, v %	43
Graf 19: Změna podílu celkové a VŠ zaměstnanosti v krajích ČR mezi roky 2004 a 2010 (rok 2004=100).44	
Graf 20: Podíl zaměstnaných v třídách KZAM 2, 3 na celkovém počtu zaměstnaných v kraji a podíl krajů na celkovém růstu odborné zaměstnanosti, 2004, 2010.....	45
Graf 21: Podíl na národních patentových přihláškách v krajích ČR v období 2001-2009, v %.....	46
Graf 22: Podíl na patentech v ČR mezi roky 2001-2009 a náklady na inovační aktivity u inovujících podniků v krajích ČR v letech 2006-2008	47
Graf 23: Podíl inovačních podniků na celkovém počtu podniků v kraji, 2006-2008.....	48
Graf 24: Struktura tržeb za inovované produkty u podniků s produktovou inovací podle krajů, 2008.....	49
Graf 25: Vybavenost domácností PC a internetovým připojením, průměr za roky 2008-2010, v %.....	51
Graf 26: Vývoj návštěvnosti Karlovarského kraje v letech 2000-2010 (100% = rok 2000)	60
Graf 27: Srovnání návštěvnosti dle krajů ČR (počet na 1 000 obyvatel) v roce 2010	60
Graf 28: Struktura zahraničních návštěvníků Karlovarského kraje v roce 2005 a 2010.....	61
Graf 29: Srovnání typů přenocování v rámci Karlovarského kraje v letech 2000-2010.....	63
Graf 30: Podíl Karlovarského kraje na celkovém počtu zrealizovaných konferencí v HUZ a počtu účastníků	64
Graf 31: Vývoj podílu soukromých subjektů (zaměstnavatelé + pracující na vlastní účet) na celkovém počtu zaměstnaných v NH v letech 2008-2010.....	70
Graf 32: Vývoj míry nezaměstnanosti, čtvrtletně 06/2008–09/2011 (Česko=100)	72
Graf 33: Změna hlavních ukazatelů nezaměstnanosti 06/2008-12/2009 (relativní index změny)	72
Graf 34: Struktura nezaměstnaných podle délky nezaměstnanosti v letech 2008 - 2011.....	73
Graf 35: Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku (v %)	74

Graf 36: Struktura uchazečů o zaměstnání podle vzdělání (%).....	75
Graf 37: Srovnání míry nezaměstnanosti v regionech Karlovarského kraje s průměrem ČR	75
Graf 38: Míra nezaměstnanosti v SO ORP v letech 2000-2010.....	76
Graf 39: Vývoj počtu uchazečů na jedno pracovní místo v letech 2008 - 2011	77
Graf 40: Srovnání průměrné hrubé měsíční mzdy v krajích a ČR (1. pololetí roku 2010 a 2011)	77
Graf 41: Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku v Karlovarském kraji v letech 2001 až 2010	81
Graf 42: Vnitřní stěhování mezi okresy v roce 2010	82
Graf 43: Podíl cizinců na obyvatelstvu krajů celkem v roce 2010 (v %)	83
Graf 44: Projekce věkových skupin seniorů Karlovarského kraje	83
Graf 45: Projekce věkových skupin dětí a mladistvých Karlovarského kraje	84
Graf 46: Vývoj počtu škol a dětí/žáků v Karlovarském kraji ve školních rocích 2002/03 – 2010/11	89
Graf 47: Míra nezaměstnanosti absolventů v Karlovarském kraji v letech 2006 až 2010 podle úrovně dosaženého vzdělání (denní studium, dubnové hodnoty).....	93
Graf 48: Podíl žáků a studentů v ostatních formách vzdělávání (večerní, kombinované, dálkové, distanční) na celkovém počtu žáků a studentů na jednotlivých vzdělávacích úrovních, 2010 (v %).....	96
Graf 49: Vývoj počtu frekventantů pro doplnění základního vzdělání a základů vzdělání v letech 2009-10.. ..	98
Graf 50: Počet frekventantů rekvalifikačních vzdělávání mimo soustavu oborů na 1000 neumístěných uchazečů o zaměstnání	99
Graf 51: Struktura poskytovatelů sociálních služeb v Karlovarském kraji (rok 2011).....	105
Graf 52: Struktura služeb sociální péče v roce 2009 podle počtu míst/ bytů ¹⁾	106
Graf 53: Absolutní změny počtu osob věkových kategorií nad 70 let v Karlovarském kraji dle projekce	110
Graf 54: Vývoj indikátoru počet lůžek v domovech pro seniory v přepočtu na 100 obyv. za předpokladu nezvyšování počtu lůžek a současně zvyšování počtu seniorů v důsledku stárnutí populace, 2009-2035	111
Graf 55: Přehled počtu lékařů v lůžkové části nemocnic (přepočtený počet na 10 tisíc obyvatel)- rok 2010	119
Graf 56: Počet všeobecných sester a porodních asistentek na 1 lékaře (rok 2010)	119
Graf 57: Přehled počtu lůžek v nemocnicích na 10 000 obyvatel u vybraných krajů (rok 2010)	120
Graf 58: Hustota silnic dálničního typu v krajích ČR, k 31. 12. 2009	125
Graf 59: Hustota silnic I., II. a III. třídy v krajích ČR, k 31. 12. 2009	125
Graf 60: Hustota železnic v krajích ČR, k 31. 12. 2009	126
Graf 61: Nákladní přeprava (v tis. tun) v rámci krajů, silniční a železniční dopravou, 2009	126
Graf 62: Přeprava cestujících (v tis.) v rámci krajů, silniční a železniční dopravou, 2009	127
Graf 63: Počet odbavených cestujících na letišti Karlovy Vary, 2005-2011	129
Graf 64: Počet cestujících na letišti Karlovy Vary dle jednotlivých destinací v roce 2011	130
Graf 65: Návštěvníci Karlovarského kraje podle formy a druhu CR, 2005-2011.....	131
Graf 66: Zahraniční návštěvníci Karlovarského kraje dle jednotlivých zemí, 2006 a 2011	131
Graf 67: Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – tuhé znečišťující látky (t/km ² /rok) do ovzduší	141
Graf 68: Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – oxid siřičitý (t/km ² /rok) do ovzduší	142
Graf 69: Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – oxidy dusíku (t/km ² /rok) do ovzduší	142
Graf 70: Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – oxidy uhelnatý (t/km ² /rok) do ovzduší	142
Graf 71: Objem vyprodukovaného odpadu dle sídla podniků a krajů ČR (v %), 2005-2010.....	146
Graf 72: Využití odpadu vyprodukovaného podniky v Karlovarském kraji a ČR (v %), rok 2010	146
Graf 73: Přehled zemědělských subjektů na 10 000 obyvatel v krajích (rok 2010)	152
Graf 74: Pravidelně zaměstnaní pracující v zemědělství podle věkových skupin (r. 2010)	154
Graf 75: Zaměření zemědělské výroby podle subjektů ve vybraných krajích a ČR (r. 2010)	155
Graf 76: Podíl lesních pozemků na rozloze kraje (r. 2010).....	155
Graf 77: Diamant socio-ekonomického postavení a jeho změny srovnávaných regionů	170

Obrázek 1: Mapa pokrytí území Karlovarského kraje mobilním signálem operátora O₂, stav 12/2011.... 54

Obrázek 2:	Mapa pokrytí Karlovarského kraje mobilním signálem operátora T-Mobile, stav 12/2011.....	55
Obrázek 3:	Mapa pokrytí Karlovarského kraje signálem mobilního internetu O ₂ , stav 12/2011	56
Obrázek 4:	Mapa pokrytí Karlovarského kraje signálem mobilního internetu T-Mobile, stav 12/2011.....	57
Obrázek 5:	Segmentace CR Karlovarského kraje	63
Obrázek 6:	Ekonomická aktivita obyvatel a struktura zaměstnaných osob podle krajů v roce 2009.....	69
Obrázek 7:	Zajištění sociálních služeb pro seniory a zdravotně handicapované	108
Obrázek 8:	Přehled identifikovaných sociálně vyloučených romských lokalit na území Karlovarského kraje	113
Obrázek 9:	Dostupnost zdravotnických zařízení v Karlovarském kraji.....	117
Obrázek 10:	Spádová oblast (catchment area) letiště Karlovy Vary a okolních letišť (dojezd 60 min).....	133
Obrázek 11:	Vývoj migračního salda a míry nezaměstnanosti ve správních obvodech ORP Karlovarského kraje	158
Obrázek 12:	Migrační saldo a míra nezaměstnanosti v obcích Karlovarského kraje	159
Obrázek 13:	Vybavenost obcí Karlovarského kraje technickou infrastrukturou (stav k roku 2006).....	163
Obrázek 14:	Občanská vybavenost obcí Karlovarského kraje (stav k roku 2009, u policie 2006)	164
Obrázek 15:	Mapa sousedních regionů Karlovarského kraje.....	169
Obrázek 16:	Mapa sousedních německých regionů NUTS 3 Karlovarského kraje.....	171
Příloha 1:	Nejvýznamnější položky ve vývozu Karlovarského kraje dle členění SITC 3, v mil. Kč, 2005-2010	174
Příloha 2:	Export z Karlovarského kraje dle cílových zemí, v milionech Kč, 2005-2010.....	175
Příloha 3:	Vývoj počtu a přenocování návštěvníků v rámci cestovního ruchu Karlovarského kraje v letech 2000 -2010	177
Příloha 4:	Přenocování, doba pobytu a využití lůžek a pokojů v letech 2000-2010 v Karlovarském kraji	178
Příloha 5:	Přehled návštěvníků Karlovarského kraje podle zemí v roce 2010	178
Příloha 6:	Vybrané údaje z oblasti cestovního ruchu za Karlovarský kraj	179
Příloha 7:	Struktura ubytovacích zařízení v Karlovarském kraji	179
Příloha 8:	Vývoj míry nezaměstnanosti v období červen 2008–září 2011 – pořadí krajů v jednotlivých letech	180
Příloha 9:	Absolutní změna míry nezaměstnanosti 12/2009–06/2008, regiony NUTS2 (v p. b.)	181
Příloha 10:	Vývoj míry zaměstnanosti v krajích ČR	181
Příloha 12:	Projekce obyvatelstva Karlovarského kraje - pohyb a věkové složení obyvatelstva bez migrace	182
Příloha 13:	Projekce počtu obyvatel Karlovarského kraje ve věkových skupinách dětí, mladistvých a seniorů bez migrace	183
Příloha 14:	Míra nezaměstnanosti absolventů v Karlovarském kraji v letech 2009 až 2010 podle skupiny oborů (denní studium, dubnové hodnoty)	184
Příloha 15:	Přehled časové dostupnosti nemocniční péče v Karlovarském kraji.....	185
Příloha 16:	Přehled zdravotnických zařízení v České republice	187

Seznam zkratek

AV ČR	Akademie věd České republiky
b. c.	běžné ceny
BERD	výdaje podnikatelského sektoru na výzkum a vývoj
ČNB	Česká národní banka
ČOV	čistička odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	daň z přidané hodnoty
EU	Evropská unie
GERD	celkové výdaje na výzkum a vývoj
HDP	hrubý domácí produkt
HPH	hrubá přidaná hodnota
IT	informační technologie
KZAM	klasifikace zaměstnání
LQ	Lokalizační kvocient,
LQ HPH	lokalizační kvocient podle hrubé přidané hodnoty, měří míru územní koncentrace jevu
MHD	městská hromadná doprava
MN	Míra nezaměstnanosti
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NUTS	Nomenclature of Units for Territorial Statistics
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
OP VaVpl	Operační program Výzkum a vývoj pro inovace
ORP	obec s rozšířenou působností
p. b.	procentní bod
PI	podnikatelský inkubátor
PZI	přímé zahraniční investice
s. c.	stálé ceny
THFK	tvorba hrubého fixního kapitálu
UP	Univerzita Palackého
VaV	výzkum a vývoj
VŠPS	výběrové šetření pracovních sil
VTP	vědecko-technický park
ZP	zpracovatelský průmysl

1. Úvod

Karlovarský kraj je součástí regionu NUTS 2 Severozápad, nachází se v nejzápadnější části Čech při hranicích s Bavorskem a Saskem. V Česku sousedí s krajem Ústeckým, Plzeňským a Středočeským. Karlovarský kraj patří k nejmenším krajům České republiky, jeho rozloha činí 3 314 km², populačně je vůbec nejmenším krajem s 307 049 obyvateli (30. 6. 2011) a je také krajem s nejmenším počtem obcí. S podílem 83,1% obyvatel žijících ve městech je kraj nejvíce urbanizovaným v Česku.

Podle dosažené úrovně hospodářské produkce na obyvatele je Karlovarský kraj nejvíce zaostávajícím krajem. V roce 2010 představoval HDP/obyv. jen 72,3% průměru za celou ČR. Významnější než dosažený stav je dlouhodobý trend postupného poklesu relativní pozice kraje vůči hodnotám za celé Česko: Karlovarský kraj rostl za posledních 15 let výrazně nejpomaleji ze všech krajů ČR, neboť index růstu HDP od roku 1995 byl jen 102,8%. Další dva nejpomaleji rostoucí kraje měly index růstu 125,1% (Moravskoslezský kraj) a 128,9% (Ústecký kraj).

Ačkoliv úroveň produkce na obyvatele není měřítkem životní úrovně ve smyslu kvality života místních obyvatel, ovlivňuje zásadním způsobem zaměstnanost (včetně kvalitativní struktury pracovních míst) a indikuje jak úroveň příjmů obyvatel, tak schopnost místní ekonomiky generovat zdroje na všestranný rozvoj regionu (včetně rozvoje sociálních služeb a kvalitního prostředí pro život).

V kontextu uvedené závislosti všestranného rozvoje regionu na hospodářské výkonnosti, považujeme za hlavní výzvy:

- (i) zastavení propadu relativní pozice kraje v hospodářské výkonnosti
- (ii) vytváření podmínek pro takový rozvoj hospodářských aktivit, v jehož důsledku dojde ke zmírnění zaostání kraje za průměrem Česka a k vytváření nových pracovních míst
- (iii) zlepšení atraktivity kraje tak, aby přitahoval nové obyvatele a investory, aby udržel stávající obyvatele, a aby přitahoval více návštěvníků a nové návštěvníky.

Identifikace příčin současného vývoje a zejména potenciálu a podmínek pro naplnění uvedených výzev je jedním z hlavních cílů této socio-ekonomické analýzy Karlovarského kraje.

Předkládaná analýza je členěna do 10 kapitol. Každá kapitola je strukturována do dvou částí: nejdříve je analytický a vysvětlující text, obsahující také tabulky, grafy a obrázky (mapy/kartogramy), za ním následuje shrnující popis klíčových problémů a výzev v dané oblasti, včetně vysvětlení příčina důsledků těchto problémů či výzev. Tato druhá část každé kapitoly má tedy formu problémové analýzy, která shrnuje hlavní poznatky analytických prací a je vodítkem pro zaměření rozvojových aktivit/programů a jejich cílů.

2. Metodika

Analýza se soustřeďuje na identifikaci dílčích problémů a výzev a na hledání souvislostí rozvoje kraje, čímž připravuje informace a poznatky, které jsou využívány pro problémovou analýzu. Zpracování analýzy sestává ze tří kroků:

- (i) získání dat a jejich analytické zpracování,
- (ii) interpretace výsledků analýz – identifikace problémů a vysvětlení jejich souvislostí – příčin a případných důsledků

- (iii) zpracování dílčích a souhrnných závěrů – popis klíčových problémových okruhů, jejich zdrojů a potřeby řešení.

Analýza je rozdělena do následujících okruhů, přičemž v každém z nich jsou použity různé analytické metody a přístupy:

- Makroekonomická analýza – postavení kraje v ČR a v Evropě
- Internacionalizace ekonomiky, její zapojení do globálních hodnotových řetězců
- Odvětvová specializace ekonomiky kraje, inovační systém kraje
- Cestovní ruch a lázeňství
- Trh práce
- Demografická projekce a věková struktura populace
- Školství
- Sociální služby
- Zdravotnictví
- Doprava pozemní a letecká
- Životní prostředí a infrastruktura ŽP
- Územní rozdíly
- Porovnání Karlovarského kraje s německými regiony

V každém z těchto tematických okruhů byla provedena celá řada dílčích analýz, kde bylo využito různých analytických metod, založených především na srovnávacích či multikriteriálních analýzách dostupných dat. Těmi jsou jak data dostupná v běžných statistických podkladech (například data ČSÚ, ČNB), tak data získaná specificky pro tento projekt, stejně jako dostupné analytické a strategické dokumenty Karlovarského kraje.

3. Makroekonomický vývoj

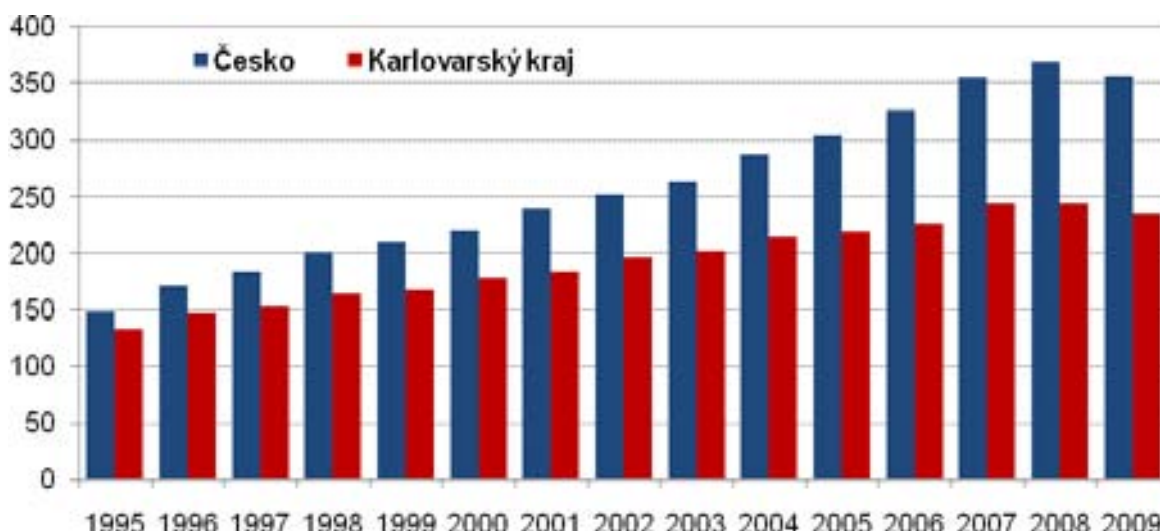
V následující kapitole bude hodnocen makroekonomický vývoj Karlovarského kraje z pohledu hlavních dostupných ukazatelů a bude zarámována jeho pozice v Česku a ve srovnání s okolními kraji. V této kapitole se analýza bude věnovat následujícím otázkám, přičemž na druhou z nich budou postupně odpovídat také další kapitoly věnované hospodářství kraje.

Otázky:

- *Jaké je postavení Karlovarského kraje v České republice podle základních ekonomických charakteristik a jak se vyvíjí, zejména po roce 2000?*
- *Jaké jsou příčiny tohoto stavu a jeho vývoje?*

Karlovarský kraj patřil ještě v polovině 90. let k bohatším krajům v rámci České republiky. Hodnoty HDP/obyvatele dosahovaly téměř úrovně Česka (viz Graf 1). Jeho ekonomická výkonnost však v dalších letech stagnovala a zejména po roce 2002, kdy Česko procházelo obdobím silného hospodářského růstu, Karlovarský kraj ve srovnání s ostatními regiony ještě více zaostával.

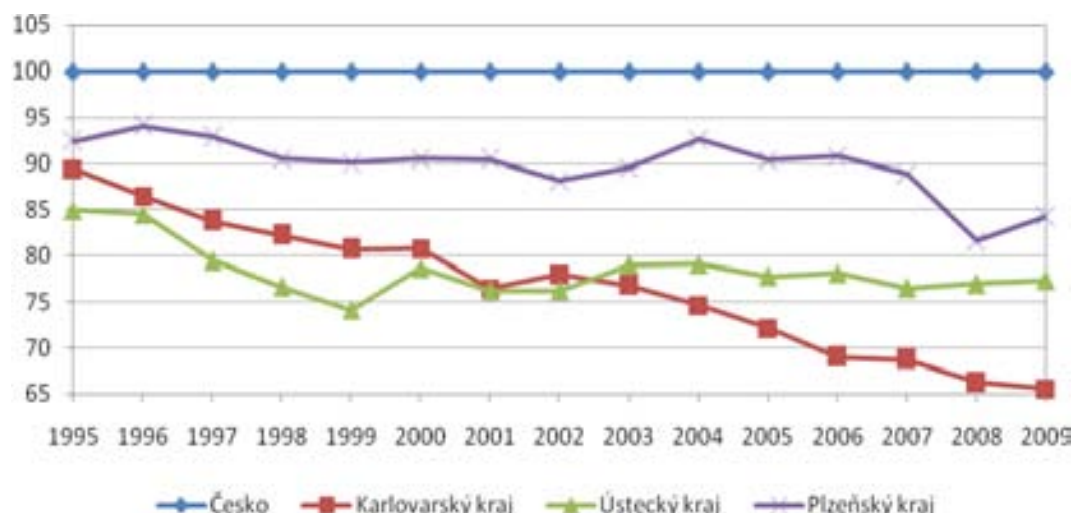
Graf : Vývoj HDP/obyvatele Karlovarského kraje a Česka (v tis. Kč), 1995-2009

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

V porovnání s okolními kraji, Ústeckým a Plzeňským, vidíme, že pozice Karlovarského kraje se v celém sledovaném období zhoršuje (Graf 2). V polovině 90. let dosahoval HDP/obyvatele zhruba 90 % průměru Česka. Od té doby však jeho hodnoty trvale klesaly až na dnešních 66 % národního průměru. Naopak ekonomická výkonnost okolních krajů se ustálila po roce 2002 na stabilních hodnotách. Dynamika ekonomického vývoje Karlovarského kraje je tedy výrazně nižší než v ostatních regionech Česka a tento trend se ještě prohlubuje po roce 2002.

Graf : Vývoj HDP/obyvatele Karlovarského kraje (Česko=100)

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

Po roce 2006 podobně negativním vývojem prochází i Plzeňský kraj, jehož HDP/obyvatele se propadá dokonce rychleji než v kraji Karlovarském. Zejména pak v roce 2008, kdy došlo ke skokovému propadu HDP v Plzeňském kraji. Již v následujícím roce 2009 ovšem tento kraj zaznamenal pozitivní ekonomický vývoj. Příčinou mohl být odchod některého velkého investora z kraje či výrazné omezení výroby v krizovém roce 2008, což se mohlo negativně projevit na HDP.

Graf 3 názorně ilustruje, v kterém období docházelo k nejvýraznějšímu zaostání kraje za vývojem na národní úrovni. Makroekonomický vývoj kraje do roku 2002 (měřeno přírůstkem HDP) víceméně kopíroval celorepublikový vývoj, byť s nižšími přírůstky nebo dokonce úbytky a větší fluktuací. Ekonomika Karlovarského kraje dosahovala horších výsledků v porovnání s Českem zejména mezi lety 1996 až 1999 a také v roce 2001, kdy došlo ke skokovému propadu hodnot HDP.

Graf : Reálný roční růst HDP Karlovarského kraje a Česka (v %, předchozí rok=100) 1996-2008

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

Po roce 2003 se však vývoj Karlovarského kraje jasně oddělil od trajektorie na národní úrovni, kde probíhal silný hospodářský růst a v té době docházelo k nejvýraznějšímu propadu kraje vůči průměru Česka. Reálný roční přírůstek HDP kraje se v tomto období pohyboval pouze mezi 0,5 až

2 %, výjimkou byl pouze rok 2007, kdy došlo k 4% meziročnímu růstu, který však byl následován v roce 2008 mírným poklesem, konkrétně – 0,3 procentního bodu. Karlovarský kraj byl postižen ekonomickou krizí relativně více než v průměru ČR, byť tento rozdíl je pouze minimální. Větší rozdíl byl spíše v načasování dopadu krize, kdy v Karlovarském kraji již v roce 2008 ekonomika stagnovala a v roce 2009 zaznamenala meziroční propad téměř o 5 p. b. Na ekonomiku Česka dopadala krize s větší setrvačností a naplno se projevila až na hospodářském výsledku za rok 2009, kdy byl zaznamenán meziroční pokles o 4,5 p. b. Ještě rychleji než v Karlovarském kraji se ekonomická krize projevila v kraji Plzeňském, kde již v roce 2008 ekonomika oslabila meziročně o 5 p. b. Pokles HDP byl v Karlovarském a Plzeňském kraji tak markantní, že jeho úroveň v roce 2009 se v absolutních číslech propadla pod hodnoty z roku 2007.

Ukazatel hrubého domácího produktu (HDP) je často používán pro rámcové srovnání vývoje regionů a jejich ekonomického postavení. Pro jeho lepší interpretaci je vhodné rozlišovat dílčí faktory, které jeho úroveň a vývoj ovlivňují (viz rámeček níže).

Rozklad hrubého domácího produktu¹

HDP je základním ukazatelem využívaným pro hodnocení konkurenceschopnosti, na druhé straně je však vždy třeba mít na paměti **faktory, které mohou tento ukazatel významně ovlivnit a snížit tak svým způsobem jeho vypovídací schopnost** jako ukazatele ekonomické vyspělosti a životní úrovně obyvatel jednotlivých regionů.

Výše regionálního HDP je ovlivněna například rozdílnou produktivitou realizovaných hospodářských aktivit. Významný je však také podíl obyvatel zapojených do tvorby ekonomické produkce. Ten může být zvýšen kladným saldem dojížděky za prací, a to nejenom z jiných oblastí Česka, ale také ze zahraničí. V následující analýze je tedy ukazatel HDP na obyvatele srovnán podle těchto faktorů, které mají významný dopad na celkové disparity regionálního HDP na obyvatele. Těmito faktory jsou:

1) *Produktivita práce* – je vyjádřena jako HDP či HPH (hrubá přidaná hodnota) na 1 zaměstnaného podle místa pracoviště, přičemž zdrojem dat jsou informace z Regionálních účtů ČSÚ. Vliv produktivity práce je možné považovat za zásadní, neboť významně ovlivňuje všechny další výše zmíněné faktory regionálních rozdílů ekonomické výkonnosti.

2) *Míra ekonomické aktivity* můžeme vyjádřit jako podíl počtu zaměstnaných (včetně sebezaměstnaných) a nezaměstnaných na počtu všech osob starších 15 let.

3) *Podíl pracujících cizinců v populaci* je pro tuto analýzu počítán jako podíl zaměstnaných cizinců na celkovém počtu obyvatel kraje. Zahraniční pracovníci přispívají k celkovému ekonomickému regionu, aniž by však byli započítáni při jeho relativizaci do jeho počtu obyvatel. Jejich vliv na regionální HDP je dán jejich nerovnoměrným rozmístěním mezi kraji, resp. odlišným podílem cizinců na populaci jednotlivých krajů.

4) *Dojížděka za prací* hraje podobnou roli jako zaměstnaní cizinci, přičemž v případě regionů, kde vyjížděka za prací převažuje, je její vliv negativní – obyvatelé kraje přispívají k tvorbě HDP v jiných krajích, pro relativizaci sledovaných hodnot jsou však započítáni v kraji svého bydliště. Každodenní

¹ Převzato z dokumentu Socioekonomická analýza Olomouckého kraje, Berman Group 2010

dojíždka za prací není běžnou statistikou sledována, a je proto možné na ni pouze usuzovat z jiných dostupných zdrojů. Hlavním zdrojem je Výběrové šetření pracovních sil, které sleduje zaměstnanost podle místa bydliště i podle místa pracoviště. Rozdíl pak zjednodušeně představuje saldo dojíždky za prací do daného regionu.

Na základě výše popsaných faktorů, které ovlivňují hodnoty regionálního HDP, jsme zjistili, že **nejvýrazněji negativně ovlivňuje výši HDP v Karlovarském kraji velmi nízká produktivita práce**. Ta dosahuje nejnižších hodnot v rámci krajů Česka, pouze 70 % národního průměru, a navíc její úroveň roste pomalým tempem.

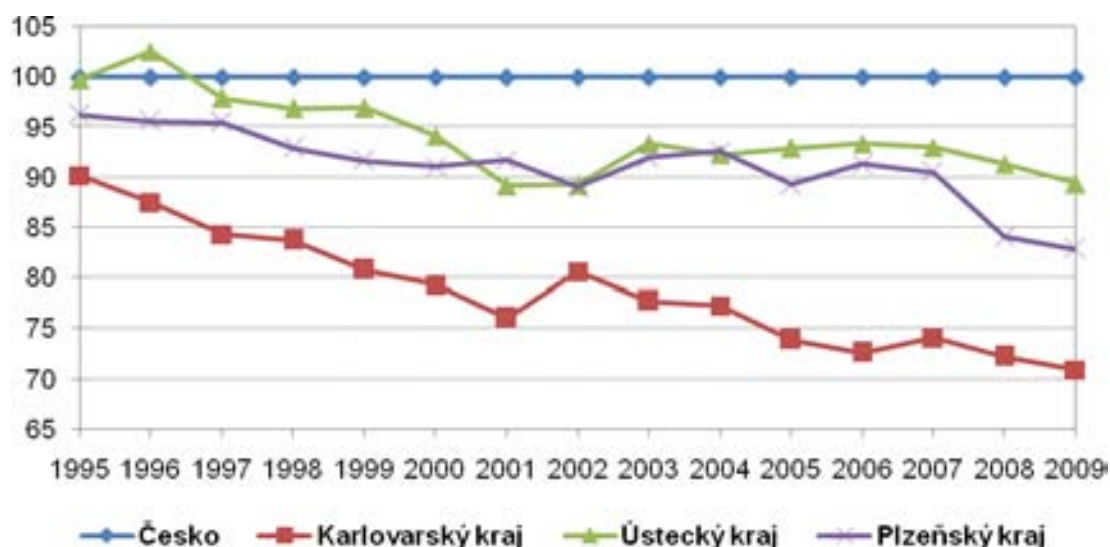
Tabulka : HDP a dílčí faktory ovlivňující jeho regionální rozdíly v Karlovarském kraji, 2009

	HDP/ obyvatelé		Produktivita práce		Míra ekonomické aktivity		Podíl pracujících cizinců		Dojíždka v zaměstnanosti
	stav (ČR=100)	Index 09/02	stav (ČR=100)	Index 09/02	stav	Index 09/02	stav	Index 09/02	stav
Česko	100	141,6	100	141,2	58,7	98,2	3,0	191,2	x
KVK	65,6	119,2	70,9	124,2	61,2	98,6	3,2	151,9	-1,2

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty, VŠPS – Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR v roce 2009, Vývoj stavu cizinců v Karlovarském kraji v letech 2001 až 2010, Cizinci v ČR, vlastní výpočty

Výši regionálního HDP/obyvatelé v Karlovarském kraji naopak pozitivně ovlivňuje míra ekonomické aktivity, která díky mladé populaci (blíže viz kapitola Demografie) dosahuje po Praze 2. nejvyšších hodnot. Vyšší podíl ekonomicky aktivních v populaci kraje pak automaticky zvyšuje i úroveň HDP v regionu vztaženého na 1 obyvatele. Příznivě působí na hospodářskou situaci kraje také vysoký podíl pracujících cizinců v populaci, který je po Praze, Středočeském a Plzeňském kraji 4. nejvyšší. Jedná se zejména o Vietnamskou, Ruskou a Ukrajinskou komunitu. Převážná většina z nich (cca 90 %) se koncentruje do okresů Karlovy Vary a Cheb.

Graf : Vývoj regionální produktivity práce (HPH/zaměstnanou osobu) v Karlovarském kraji a okolních krajích (ČR=100), 1995-2009

Zdroj: Statistické ročenky jednotlivých krajů ČR - ČSÚ

Regionální HDP v kraji pouze mírně negativně ovlivňuje dojíždka za prací do regionu, hodnoty jejího salda dosahují – 1,2 %. Vzhledem k periferní poloze kraje, to jsou velmi dobrá čísla a naznačují, že

region je poměrně dobře vnitřně integrován dojížděnou za prací a není oslabován výraznějším vyjížděnou mimo kraj. Příčinou je pravděpodobně malá rozvinutost dopravní infrastruktury a horší dostupnost oblastí s pracovními příležitostmi v okolních regionech.

Rozklad HDP na dílčí faktory, které ho ovlivňují, nám ukázal, že hlavní příčinou zaostávání hospodářské výkonnosti kraje je nízká úroveň produktivity práce. Detailní pohled na její vývoj mezi roky 1995 a 2009 ukazuje, že **Karlovarský kraj stále ztrácí v porovnání s průměrem Česka i okolních krajů**. Výjimkou byly pouze roky 2002 a 2007, kdy v meziročním srovnání došlo k nepatrnému nárůstu produktivity práce. Výchozí údaje o produktivitě práce z poloviny 90. let vykazovaly relativně nízkou úroveň regionálních disparit ve sledovaných krajích. Vývoj v Karlovarském kraji se však následně rychle oddělil, a přestože produktivita práce okolních regionů se po r. 2000 ustálila zhruba na hodnotách kolem 90 % průměru ČR, Karlovarský kraj zaznamenal další pokles až na dnešní hodnotu mírně nad 70 %. Bližší příčiny tohoto stavu jsou popsány v dalších, podrobnějších analýzách, které se týkají ekonomické výkonnosti dílčích odvětví hospodářství kraje.

Investiční aktivita může být určitým indikátorem ekonomického růstu, byť efekt investic je spíše **dlouhodobější a nepřímý**. THFK zahrnuje investice do nemovitého majetku (budov), strojního zařízení a vybavení případně do jeho modernizace a rekonstrukce. Vyšší investiční aktivita může naznačovat rychlejší obměnu zastaralého vybavení podniků nebo investice do podnikatelské infrastruktury, byť pouze nepřímo podporující hospodářský růst regionu. Vývoj THFK sledujeme v průměrech za několikaleté období, a to z důvodu větší meziroční fluktuace ukazatele, která je dána fází ekonomického cyklu případně příchodem významného investora.

Tabulka : Podíl krajů podle výše tvorby hrubého fixního kapitálu na obyvatele, 1995-2009

1995 - 2009		2005 - 2009	
Kraj	THFK (v tis. Kč)	Kraj	THFK (v tis. Kč)
Hl. m. Praha	2280,6	Hl. m. Praha	1 088,9
Plzeňský kraj	987,6	Jihomoravský kraj	402,4
Jihomoravský kraj	947,7	Plzeňský kraj	381,4
Jihočeský kraj	938,1	Středočeský kraj	348,7
Středočeský kraj	922,3	Jihočeský kraj	308,2
Ústecký kraj	803,1	Ústecký kraj	306,4
Moravskoslezský kraj	763,2	Moravskoslezský kraj	298,1
Karlovarský kraj	754,3	Vysočina kraj	272,8
Liberecký kraj	740,3	Liberecký kraj	272,7
Vysočina kraj	728,5	Karlovarský kraj	265,0
Olomoucký kraj	714,6	Olomoucký kraj	260,1
Královéhradecký kraj	713,5	Pardubický kraj	245,6
Pardubický kraj	697,3	Zlínský kraj	244,4
Zlínský kraj	690,6	Královéhradecký kraj	234,7
průměr ČR	905,8	průměr ČR	352,1

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Pozice Karlovarského kraje v porovnání s ostatními kraji je vzhledem k jeho slabým ekonomickým výsledkům poměrně příznivá. Karlovarský kraj se v případě výše investic na obyvatele řadí v období 1995–2009 zhruba do průměru. Jeho pozice se v posledních 5 letech v porovnání s ostatními kraji mírně zhoršila, ovšem vzhledem k jeho periferní pozici v sídelním systému a obecně slabé regionální ekonomice je nadále uspokojivá. Na příčiny tohoto stavu lze poukazovat pouze nepřímo, neboť THFK členěná podle odvětví hospodářství není statistikou sledována. Jedním z možných vysvětlení může

být relativně vyšší zastoupení těžkých odvětví průmyslu (kovodělný průmysl, sklářský průmysl apod.), těžby a výroby elektrické energie v kraji, které vyžadují obecně vyšší míru investic ve výrobě.

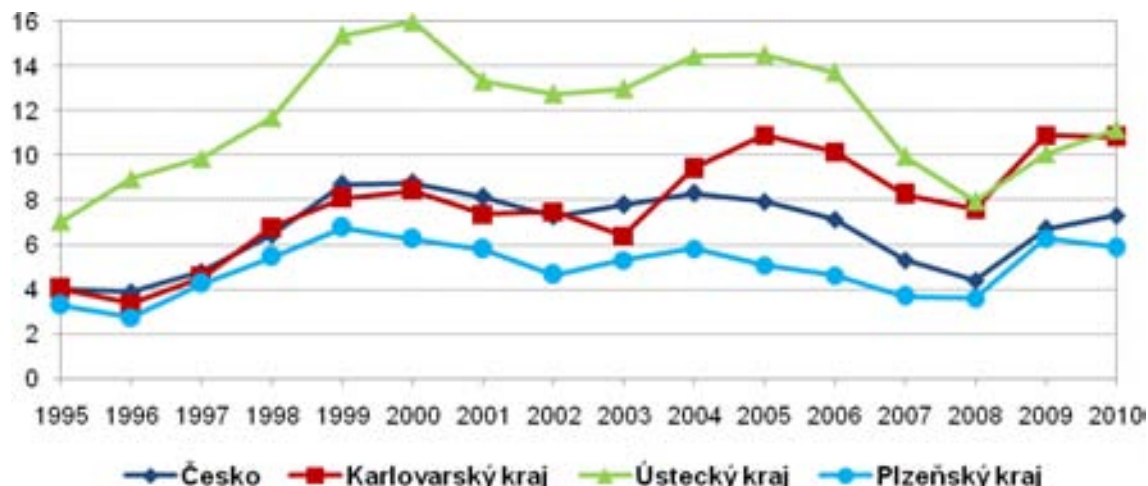
Tabulka : Podíl THFK na HDP v krajích ČR za období 2000-2004 a 2005-2009

Kraj	průměr 2000-2004	Kraj	průměr 2005-2009
Hl. m. Praha	29,3	Hl. m. Praha	30,8
Jihočeský kraj	29,1	Jihomoravský kraj	26,4
Karlovarský kraj	28,1	Plzeňský kraj	25,3
Olomoucký kraj	28,0	Ústecký kraj	23,1
Středočeský kraj	27,8	Středočeský kraj	22,7
Plzeňský kraj	27,3	Karlovarský kraj	22,5
Liberecký kraj	27,1	Moravskoslezský kraj	21,7
Ústecký kraj	26,7	Liberecký kraj	21,6
Jihomoravský kraj	26,3	Jihočeský kraj	21,3
Zlínský kraj	25,6	Olomoucký kraj	21,0
Vysočina kraj	25,0	Vysočina kraj	20,0
Moravskoslezský kraj	24,8	Zlínský kraj	18,2
Pardubický kraj	24,6	Pardubický kraj	17,9
Královéhradecký kraj	24,1	Královéhradecký kraj	16,8

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Porovnání podílu tvorby hrubého fixního kapitálu na HDP v krajích (Tabulka) ukazuje, že pouze v některých krajích (Praha, Jihomoravský, částečně i Plzeňský kraj) se v době vysokého růstu HDP podařilo udržet i vysokou míru investic. **Karlovarský kraj k nim nepatří, neboť zde se podíl THFK na HDP snížil téměř o 6 p. b. za sledované období, a navíc došlo ke stagnaci a následnému poklesu i v absolutních hodnotách.** Příčinou je také dopad hospodářské krize, který se projevil v určitém omezení investic zejména v letech 2008 a 2009, což je patrné téměř ve všech krajích.

Graf : Míra nezaměstnanosti v Karlovarském kraji dle VŠPS, 1995-2010

Zdroj: ČSÚ – regionální účty, VŠPS v roce 2010

Míra nezaměstnanosti se v Karlovarském kraji během 90. let pohybovala okolo průměrných hodnot pro Česko, kraj tedy rozhodně patřil spíše k těm s nižší nezaměstnaností. Situace se však začala po roce 2003 rychle měnit, navzdory trendu v ostatních ekonomicky silnějších regionech Česka. Hodnoty míry nezaměstnanosti se v Karlovarském kraji rychle přiblížily na úroveň Ústeckého, Moravskoslezského a Olomouckého kraje, tedy regionů, které mají v Česku dlouhodobě největší

problémy s nezaměstnaností. **Tento negativní trend byl nastolen velmi rychle, mezi roky 2003 a 2005 se skokově zvýšila nezaměstnanost z 6,4 % na 10,9 %, tedy o téměř 5 p. b. během dvou let.** A to přesto, že v ČR se jednalo o období, kdy již započal rychlý růst ekonomiky a nezaměstnanost měla ve většině krajů spíše tendence klesat. V Karlovarském kraji následoval také mírný pokles až na hodnoty kolem 8 % v letech 2007 a 2008, avšak hospodářská krize a problémy s tím spojené vyhnaly v posledních dvou letech ukazatel míry nezaměstnanosti opět nad hranici 10 %.

Karlovarský kraj tedy ve sledovaném období poměrně výrazně ztrácel v ekonomické výkonnosti oproti vývoji na národní úrovni a ve většině regionů Česka. Podrobné příčiny jsou popsány v následujících kapitolách, ovšem již nyní je možné identifikovat hlavní z nich – nízká produktivita práce, zastaralá struktura ekonomiky kraje s důrazem na odvětví a výrobu s malou přidanou hodnotou, malý příliv zahraničních investic do kraje, malý podíl VŠ vzdělaných lidí a absence výzkumné a vývojové základny v kraji. Svou roli jistě hraje i periferní poloha regionu v rámci Česka, jeho pozice v sídelní struktuře a také skutečnost, že velká část kraje (především pohraničí) je pouze velmi řídko osídlena a chybí zde významnější hospodářské aktivity.

Klíčové výzvy/problémy

Nízká míra hospodářského růstu.

Výkonnost ekonomiky Karlovarského kraje v posledních 15 letech zaostává za ostatními regiony Česka a jeho odstup se neustále zvyšuje. Rozdíl je nejvíce patrný zejména v období po roce 2003, kdy Česko zažívalo výrazný ekonomický růst doprovázený snižováním nezaměstnanosti, růstem produktivity práce a přílivem zahraničních investic. Ekonomika Karlovarského kraje naopak stagnovala a ztrácela oproti ostatním krajům Česka.

Příčiny.

Příčiny jsou komplexní a jejich nalezení se věnuje socioekonomická analýza. Nejpalčivějším problémem je nízká produktivita práce napříč téměř všemi sektory ekonomiky kraje, dále zejména nízká vzdělanostní úroveň obyvatelstva a špatná pozice firem v evropských a globálních hodnotových řetězcích, z čehož vyplývá orientace na zakázkovou výrobu méně sofistikovaných výrobků s nižší přidanou hodnotou často pro německé odběratele.

Důsledky.

Výsledkem je vysoká nezaměstnanost, která jen mezi roky 2003 a 2005 stoupla skokově o 5 p. b. a dále se drží vysoko nad národním průměrem. Kraj se stává stále méně atraktivní pro nové investory, zejména je to patrné ve velmi nízkém přílivu zahraničních investic. Významnějším způsobem neroste ani životní úroveň obyvatelstva.

Vysoká míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti v kraji se pohybovala až do roku 2003 na úrovni národního průměru. Poté navzdory jejímu snižování v ostatních částech Česka nastal negativní trend a nezaměstnanost v Karlovarském kraji vzrostla až na hodnoty kolem 10 %.

Příčiny.

Kraj nebyl dostatečně atraktivní pro PZI, které byly zejména v posledních 10 letech motorem ekonomického růstu Česka a většiny jeho regionů. Karlovarský kraj rovněž málo využíval endogenních zdrojů růstu. Určitou roli sehrála značná orientace na tradiční průmyslová odvětví, která se v posledních letech v Česku (a nejen zde) potýkala s úpadkem (textilní průmysl, sklářství, porcelán a keramika). Podniky v kraji se ve velké míře soustřeďují na výrobu standardizovaných produktů a komponentů s nízkou přidanou hodnotou, z čehož plyne využívání především levné a málo kvalifikované pracovní síly a vzhledem k silnému tlaku na snižování výrobních nákladů docházelo ke ztrátám pracovních míst.

Důsledky.

Špatná situace na trhu práce s velkým přebytkem uchazečů nad volnými pracovními místy. Nevhodná vzdělanostní a oborová struktura pracovních sil v kraji – chybí technicky vzdělaní a vyučení pracovníci. Specifická skupina dlouhodobě nezaměstnaných lidí (i s vyšším vzděláním a aktivně hledající práci), kteří jsou ohroženi sociální exkluzí.

Literatura:

Mapování hodnotových řetězců firem Karlovarského kraje. Berman Group. 2010.

Socioekonomická analýza Olomouckého kraje, Berman Group 2010

4. Internacionalizace ekonomiky

Následující kapitola se věnuje tomu, jak je ekonomika Karlovarského kraje zapojena do zahraničních obchodních vztahů a vazeb.

Otázky:

- *Do jaké míry souvisí hospodářské zaostávání Karlovarského kraje s jeho zapojením do mezinárodní dělby práce?*
- *Jaké jsou hlavní směry vývozu z kraje?*
- *Jaká je exportní specializace kraje a jaký má vliv na vývoj hospodářství?*

Přímé zahraniční investice (PZI) byly v posledních zhruba 10 letech klíčovým faktorem, který ovlivňoval ekonomický vývoj Česka a jeho regionů. Nejen že firmy pod zahraniční kontrolou přinesly potřebné investice a nová pracovní místa a vykazovaly lepší hospodářské výsledky, ale v některých případech dokázaly přinést spolu s investicí nebo v návaznosti na ni i znalosti a know-how a pozvednout pozici svých místních českých subdodavatelů a přispět k jejich dalšímu rozvoji.

Tabulka : Stav PZI dle krajů ČR, 2002-2009 (stav k 31. 12. daného roku)

Kraj	2002		2004		2007		2009		rozdíl 2009-2002	
	mil. Kč	%	mil. Kč	%	mil. Kč	%	mil. Kč	%	mil. Kč	%
Praha	613 049	52,6	998 734	54,8	1 049 063	51,6	1 185 291	51,3	572 242	49,9
Středočeský	114 886	9,9	242 041	13,3	231 289	11,4	273 880	11,9	158 994	13,9
Jihočeský	38 407	3,3	41 476	2,3	71 092	3,5	83 149	3,6	44 742	3,9
Plzeňský	50 060	4,3	47 267	2,6	59 215	2,9	71 404	3,1	21 344	1,9
Karlovarský	14 779	1,3	15 443	0,8	17 940	0,9	22 181	1,0	7 402	0,6
Ústecký	76 274	6,5	75 838	4,2	104 831	5,2	103 870	4,5	27 596	2,4
Liberecký	22 306	1,9	43 613	2,4	52 675	2,6	58 388	2,5	36 082	3,1
Královéhradecký	22 844	2	25 835	1,4	29 982	1,5	36 086	1,6	13 242	1,2
Pardubický	26 815	2,3	34 699	1,9	40 420	2	39 536	1,7	12 721	1,1
Vysočina	18 450	1,6	33 454	1,8	63 757	3,1	58 297	2,5	39 847	3,5
Jihomoravský	59 043	5,1	90 947	5	83 396	4,1	133 505	5,8	74 462	6,5
Olomoucký	26 609	2,3	33 779	1,9	27 107	1,3	33 399	1,4	6 790	0,6
Zlínský	30 809	2,6	28 880	1,6	36 843	1,8	39 537	1,7	8 728	0,8
Moravskoslezský	51 199	4,4	109 856	6	164 501	8,1	172 667	7,5	121 468	10,6
Česká republika	1 165 529	100	1 821 863	100	2 032 111	100	2 311 190	100	1 145 661	100

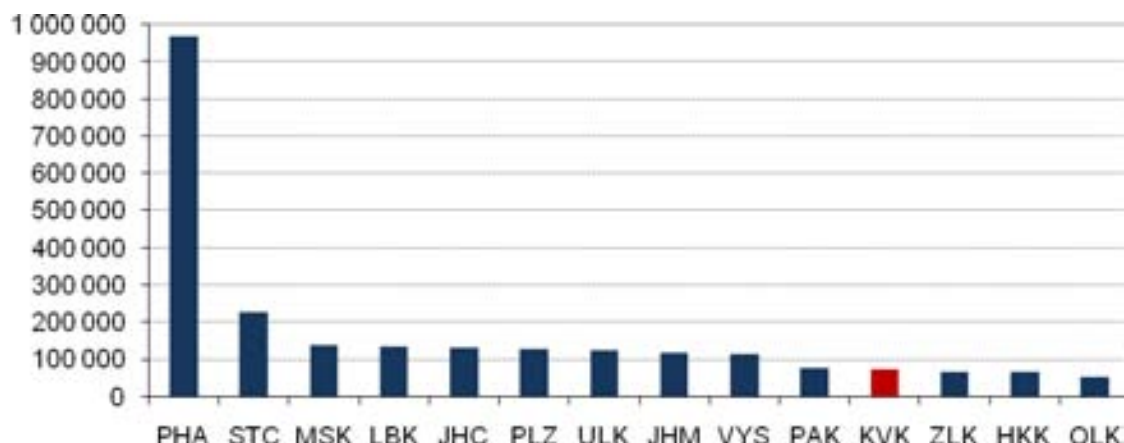
Zdroj: ČNB

Údaje o PZI zachycují jejich kumulativní výši, tedy celkový součet příchozích investic. Jak je znázorněno v Tabulka , PZI se výrazně koncentrují do Prahy, jakožto nejvýznamnějšího ekonomického centra Česka. Její podíl posiluje zejména to, že téměř 40 % zahraničního kapitálu směřuje do odvětví peněžnictví a pojišťovnictví a odvětví nemovitostí a služeb pro podniky, které se z pohledu regionální diferenciaci z mnoha důvodů koncentrují do Prahy. Teritoriální členění PZI sledované ČNB navíc vychází ze sídla těchto společností, které je často v Praze, ale výrobní aktivity jsou realizovány v jiných částech Česka. **Pozice Karlovarského kraje je v porovnání s ostatními českými regiony velmi špatná. Kraj se dlouhodobě nachází na posledním místě v celkovém objemu příchozích zahraničních**

investic a navíc za sledované období 2002-2009 zde byl zaznamenán po Olomouckém kraji 2. nejnižší absolutní přírůstek PZI.

Pokud sledujeme stav PZI na obyvatele (Graf), pozice Karlovarského kraje je poněkud lepší, ovšem v porovnání se sousedním Ústeckým a Plzeňským krajem stále zaostává. Karlovarský kraj není pro zahraniční investory dostatečně atraktivní, a to i přes svou nesporně výhodnou geografickou makropoložku na hranicích s Německem.

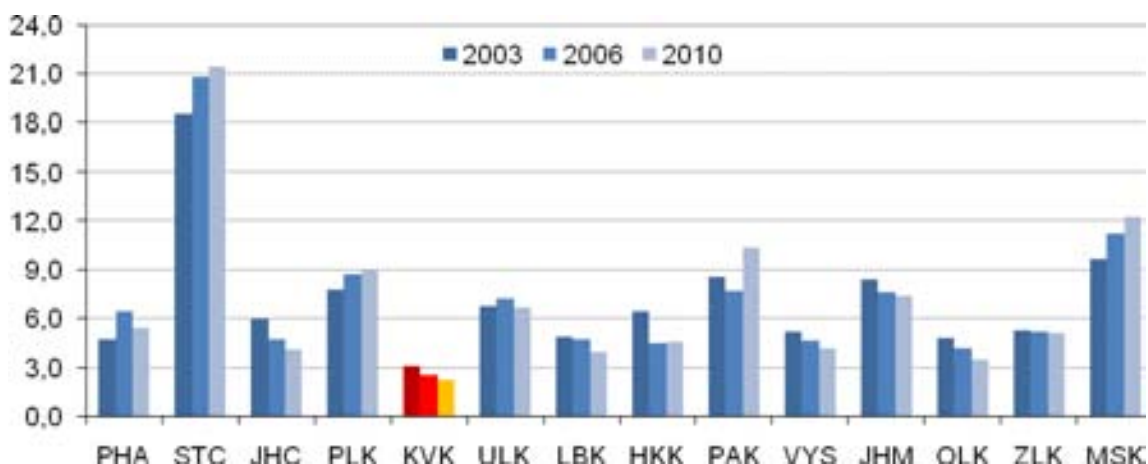
Graf : Stav PZI na obyvatele v krajích ČR, 2009

Zdroj: ČNB

V členění PZI na obyvatele ještě více vynikne dominance Prahy oproti ostatním regionům Česka. Pro podrobnější hodnocení dopadu PZI na regionální ekonomiku bychom však potřebovali údaje o sektorové struktuře jejich směřování nebo případně zemi původu. Tyto informace však ČNB v regionálním členění nenabízí.

Graf : Podíl vývozu v krajích na celkovém vývozu ČR, 2003-2010

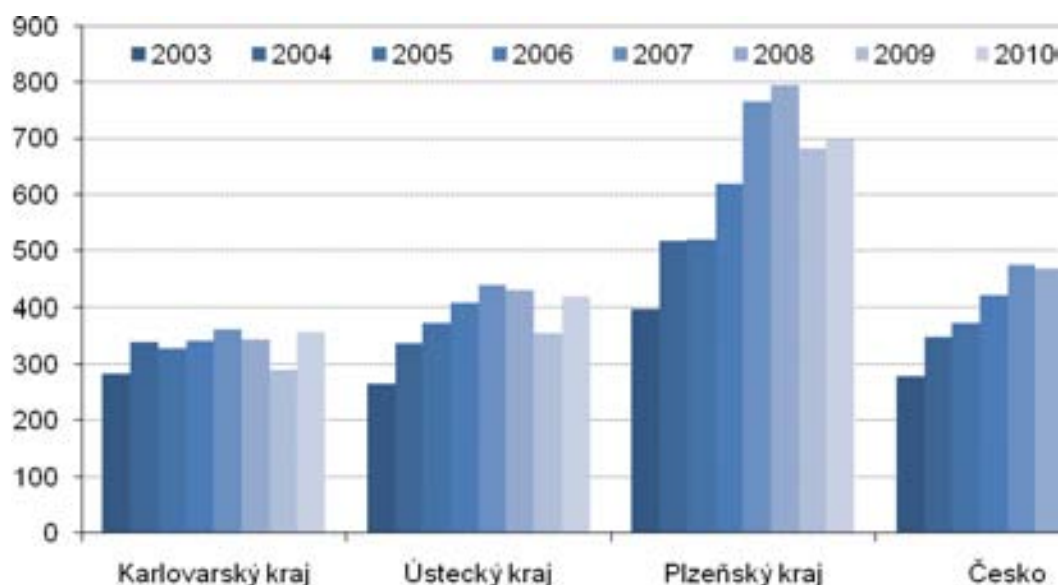

Zdroj: ČSÚ

Dalším vhodným ukazatelem internacionalizace hospodářství kraje je úroveň jeho vývozu. Nejen že ukazuje na provázanost regionu se zahraničím, ale úspěšnost na zahraničních, především vyspělých, trzích zároveň indikuje schopnost vyrábět kvalitní produkty s vysokou konkurenceschopností. Graf 8 ilustruje, jak se jednotlivé české kraje podílí na celkovém vývozu ze země a jak se jejich pozice vyvíjí

v čase. Hodnoty jasně oddělují úspěšné kraje, které se mezi roky 2003 a 2010 výrazně exportně orientovaly a jejichž podíl na celkovém exportu z Česka se zvýšil (STC, MSK, PLZ, PAK). **Naopak podíl Karlovarského kraje na celkovém vývozu z ČR se nadále snižuje a dosahuje nejnižších hodnot ve srovnání s ostatními regiony.** Nelze si nepovšimnout jisté analogie mezi objemem PZI v krajích (graf 7) a jejich podílem na vývozu (graf 8). S výjimkou Prahy, kraje, které mají vyšší úroveň PZI ve své ekonomice, vykazují i vyšší úroveň exportu a naopak.

Graf : Vývoj vývozu na zaměstnanou osobu (tis. Kč), 2003-2010

Zdroj: ČSÚ – statistika zahraničního obchodu

Vývoz z Karlovarského kraje stagnuje jak v absolutních tak i relativních hodnotách a to po celé sledované období. Pokud vztáhneme vývoz na zaměstnanou osobu, rozdíly mezi kraji se trochu sníží. Karlovarský kraj dosahuje obdobných hodnot jako sousední Ústecký kraj, značně však zaostává za výrazně exportně orientovaným krajem Plzeňským. U všech sledovaných krajů je patrný propad v exportních výkonech v turbulentním roce 2009, rok 2010 však ve většině případů znamená návrat k hodnotám z roku 2008 a nejinak je tomu i v případě kraje Karlovarského. V meziročním srovnání 2009-10 zde dokonce vzrostl vývoz o 24 %, což je po Pardubickém kraji nejvyšší hodnota. Z dlouhodobého pohledu však Karlovarský kraj zaznamenává stagnaci v celkové úrovni exportu.

Tabulka : Struktura vývozu z Karlovarského kraje v absolutní hodnotě (mil. Kč) a v %, 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Země EU 27	45 441	47 261	49 055	46 201	37 383	46 037
Ostatní země	4 177	3 875	4 827	4 560	4 149	5 570
Celkem	49 618	51 135	53 882	50 761	41 532	51 607
podíl v %						
Země EU 27	91,6	92,4	91,0	91,0	90,0	89,2
Ostatní země	8,4	7,6	9,0	9,0	10,0	10,8

Zdroj: ČSÚ – data o exportu za SITC 3

To ostatně potvrzují i absolutní čísla týkající se celkové hodnoty vývozu z kraje (tabulka 5). Export mírně rostl mezi roky 2005-2007 (průměrně o 4 % ročně), následovala však stagnace v roce 2008 a výrazný pokles o téměř 20 % v roce 2009. V roce 2010 došlo k pozitivnímu oživení vývozu, výkonnosti z předkrizového roku 2007 však celkový export nedosáhl. **Ve struktuře exportu dle cílových oblastí**

dochází k posilování trhů mimo EU 27 a to zejména po roce 2007. Úroveň exportu do těchto zemí navíc nezaznamenala tak výrazný pokles během krizových let 2008 a 2009. Toto zjištění lze hodnotit pozitivně, neboť dochází k diferenciaci portfolia exportních trhů ve prospěch zemí mimo EU, kterým je obecně v příštích letech předpovídan lepší ekonomický vývoj. Z významnějších trhů mimo EU se daří nejlépe exportu do USA (průměrný roční růst v období 05-10 byl 9 %), Turecka (roční růst 5 %), Číny, Jižní Korey a Tuniska. I přes posilování důležitosti vývozu do těchto mimoevropských zemí, stále zůstávají hlavními exportními partnery státy EU. Jejich postavení bude pravděpodobně v budoucnu oslabováno, ale pořád do nich bude směřovat většina exportu firem v Karlovarském kraji.

Tabulka : Směry vývozu - Pozice hlavních partnerských států ve vývozu krajů v roce 2010

Kraj	Pořadí jednotlivých států na celkovém vývozu kraje (podíl v %)							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Karlovarský	DE (57,0)	RO (5,7)	PL (5,0)	SK (3,7)	IT (3,5)	AT (2,5)	BE (2,4)	GB (2,3)
Ústecký	DE (41,2)	SK (7,9)	PL (6,4)	AT (4,8)	GB (4,5)	FR (4,4)	IT (4,2)	BE (4,1)
Plzeňský	DE (56,4)	FR (5,8)	GB (5,5)	IT (5,2)	AT (3,4)	SK (2,6)	PL (2,3)	ES (2,2)
Průměr Česka	DE (31,9)	SK (8,8)	PL (6,2)	FR (5,4)	GB (4,9)	AT (4,7)	IT (4,5)	NL (3,7)

Seznam kódů států: AE – Spojené arabské emiráty, AT – Rakousko, BE – Belgie, DE – Německo, ES – Španělsko, FR – Francie, GB – Velká Británie, IT – Itálie, NL – Nizozemsko, PL – Polsko, RO – Rumunsko, RU – Rusko, SK – Slovensko

Zdroj: ČSÚ - Zbožová struktura vývozu krajů 2010

Hodnoty za teritoriální směry vývozu z krajů jednoznačně potvrzují velkou provázanost a zároveň závislost ekonomiky Karlovarského kraje na sousedním Německu. Téměř 57 % vývozu z kraje směřuje právě do Německa a tato hodnota je nejvyšší v porovnání s ostatními regiony Česka. Celkem do zemí EU směřuje 89 % hodnoty vývozu z Karlovarského kraje, a to je po Plzeňském kraji 2. nejvyšší hodnota. V souvislosti s předpokládanými ekonomickými problémy a oslabením hospodářského růstu v zemích EU bude proto vhodné podpořit diverzifikaci portfolia cílových zemí pro export z Karlovarského kraje. Obdobnou teritoriální strukturu vývozu s vysokou dominancí Německa má také sousední Plzeňský kraj, což potvrzuje jednoznačně vliv geografické blízkosti tohoto trhu a skutečnost, že firmy v Karlovarském kraji se ve velké míře orientují na zakázkovou výrobu pro německé odběratele, případně zde německé firmy zakládají své pobočné závody.

Tabulka : Podíl nejvýznamnějších zemí na celkovém vývozu Karlovarského kraje, 2005-2010, v %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	63,7	64,1	63,6	62,5	58,4	57,0
Polsko	5,3	5,5	4,5	4,2	4,6	5,0
Slovensko	3,7	3,7	4,4	5,1	4,9	3,7
Itálie	4,1	3,6	3,1	2,9	2,8	3,5
Rakousko	2,2	2,3	2,8	2,9	3,0	2,5
Rumunsko	0,3	0,8	1,1	1,9	3,3	5,7
Velká Británie	1,6	1,5	1,8	2,2	2,1	2,3
USA	1,6	1,7	1,1	2,4	2,2	2,2
Francie	1,7	1,6	1,7	1,6	1,9	1,4
Rusko	2,1	1,2	1,3	1,5	1,3	1,0
Čína	0,0	0,1	0,1	0,3	0,5	0,6

Zdroj: ČSÚ – data vývozu, SITC 3

Z dlouhodobého pohledu (tabulka 7) vyplývá postupné, i když velmi mírné, oslabování pozice Německa, jako nejvýznamnějšího exportního partnera Karlovarského kraje. Příčinou je dle podrobných dat především snížení objemu exportu kovových výrobků, textilních výrobků a

tiskovin. Obecně dochází především u zemí západní Evropy ke stagnaci či poklesu podílu na celkovém exportu z kraje, což je dáno nejspíše dopady hospodářské krize, které byly v tomto regionu citelnější než jinde ve světě. Může to ovšem předznamenávat nový trend, kdy krajští exportéři již nedokážou být na těchto trzích konkurenceschopní, zejména kvůli rostoucím výrobním nákladům, nízké produktivitě a nevýhodnému kurzu koruny vůči euru a na jejich místa se tlačí noví dodavatelé především z východní Evropy či Asie. Bude tedy nutné podporovat firmy ve snaze konkurovat více kvalitou a méně pak cenou. **Naopak rostoucí podíl exportu lze zaznamenat zejména u Rumunska, což je dáno výrazným zvýšením objemu vývozu elektrických zařízení, dále také u Velké Británie, USA a Číny.** Zvyšování objemu exportu do těchto zemí lze hodnotit pozitivně, neboť se jedná o trhy s očekávaným budoucím růstovým potenciálem (Čína, méně také Rumunsko), případně o vysoce vyspělé trhy (Británie, USA).

Pro exportně orientované firmy v kraji je vzájemná spolupráce se zahraničními odběrateli často méně výhodná, neboť jejich **výroba se dominantně orientuje na standardizovanou produkci s nízkou přidanou hodnotou, což vede k využívání levné pracovní síly bez vyšší kvalifikace.** Tato specializace přináší firmám v kraji problémy a brzdí celkovou úroveň exportu, což dokazují výše uvedená data. Navíc pozice těchto firem v hodnotovém řetězci omezuje jejich rozhodovací a řídicí autonomii, snižuje možnost rozvoje sofistikovanější výroby a často je také odděluje od strategických informací o trhu a konečných zákaznících. To jim ve svém důsledku ztěžuje možnosti upgradingu, neboli posunu firem na vyšší řád v globálních hodnotových řetězcích² a případnou snahu o prosazení se na vysoce konkurenčních trzích s kvalitativně vyspělými a pokročilejšími výrobky, jejichž produkce vyžaduje větší využití výzkumných a vývojových aktivit a vzdělanější pracovní sílu.

Tabulka : Hlavní exportní položky Karlovarského kraje, dle zbožíových tříd SITC 2 (podíl na celkovém exportu kraje v %), 2005-2010

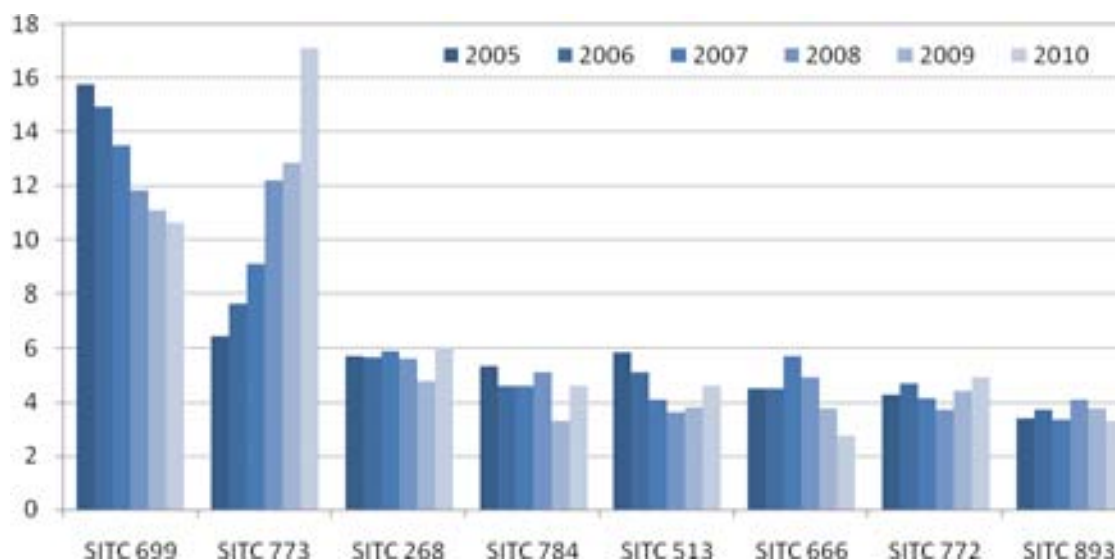
Kód a název zboží (SITC)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Index 2010/2005
77 Elektrická zařízení	12,8	14,3	15,5	18,0	19,4	23,9	11,1
69 Kovové výrobky	17,4	16,5	15,2	13,5	13,0	11,8	-5,6
66 Výrobky z nekovových nerostů	11,0	11,2	11,9	10,5	9,9	8,0	-3,0
89 Různé výrobky,	9,2	8,6	8,2	8,6	8,6	7,3	-1,9
26 Textilní vlákna a jejich odpad	5,7	5,7	5,7	5,9	5,6	6,0	0,3
78 Silniční vozidla	6,9	6,1	6,6	6,7	4,4	5,9	-1,0

Zdroj: ČSÚ – Zbožová struktura vývozu krajů 2010

Struktura exportu dle výrobních položek poukazuje na **posilující dominanci průmyslu elektrických a elektrotechnických zařízení na celkovém vývozu Karlovarského kraje.** V porovnání s touto skupinou klesá exportní význam dalších vývozních artiklů Karlovarského kraje – zejména kovových výrobků (SITC 69), výrobků z nekovových nerostů – produktů sklářského průmyslu a výroby keramiky a porcelánu (SITC 66). Naopak Karlovarský kraj patří mezi několik málo krajů Česka, který nemá v posledních dvou letech mezi 5 hlavními exportními položkami zastoupenou zbožíovou třídu SITC 78 – silniční vozidla. I přesto jsou zdejší firmy poměrně úzce navázány na oblast automotive průmyslu, většinou pouze jako dodavatelé velmi komponentů.

² blíže viz Mapování hodnotových řetězců firem Karlovarského kraje, Berman Group 2010.

Graf : Hlavní exportní položky Karlovarského kraje, dle zbožových tříd SITC 3 (podíl na celkovém exportu kraje v %)

Legenda: SITC 699 – Výrobky z kovů základních; SITC 773 – Prostředky k rozvodu elektrické energie; SITC 268 – Vlna a živočišná vlákna; SITC 784 – Díly a příslušenství motorových vozidel; SITC 513 – Kyseliny karbonové; SITC 666 – Hrnčířské zboží; SITC 772 – Elektrické přístroje ke spínání obvodů; SITC 893 – Předměty z plastických hmot

Zdroj: ČSÚ – statistika exportu (SITC 3)

Při podrobnějším členění vývozních položek podle SITC na 3 místa zjistíme, že v exportu hrají klíčovou roli následující zbožové třídy: prostředky k rozvodu elektrické energie – 17 % na vývozu kraje (SITC 773) a výrobky ze základních kovů – 10 % na vývozu kraje (SITC 699). Významnějšího podílu dosahuje ještě skupina výrobků vlna, ostatní živočišná vlákna včetně vlněných česanců – 6 % na vývozu kraje (SITC 268). Necelých 5 % vývozu z kraje tvoří elektrické přístroje ke spínání a rozpojování obvodů (SITC 772), kyseliny karbonové a její anhydridy (SITC 513) a komponenty motorových vozidel (SITC 784).

Nejvýznamnějším vývozním trendem ve sledovaném období 2005-2010 je výrazný pokles podílu základních kovů (SITC 699) na celkové hodnotě exportu. Dle podrobných dat za tím stojí především propad obchodu u hlavních exportních partnerů. Vývoz do Německa během sledovaného období klesl o třetinu. Velké ztráty u exportu kovových výrobků byly zaznamenány také u Slovenska (propad dokonce o 75 %), Polska (pokles o 30 %) a Švédska (pokles o 50 %). Naopak velmi pozitivně se vyvíjel vývoz prostředků k rozvodu elektrické energie, kde během posledních šesti let došlo téměř ke ztrojnásobení hodnoty exportovaného zboží a tento trend nezastavily ani dopady hospodářské krize v posledních dvou letech. Podle podrobných dat za zvyšování podílu prostředků k rozvodu elektrické energie stojí především rostoucí export do Německa (mezi roky 2005 a 2010 nárůst hodnoty vývozu o 70 %) a také do Rumunska, kam v roce 2010 směřovaly prostředky k rozvodu elektrické energie o celkové hodnotě téměř 2 mld. Kč, což představuje významný nárůst o více než 23 000 % vzhledem k roku 2005. Skokově vzrostl u této zbožové třídy objem vývozu do dalších rozvinutých států, zejména do USA, Británie, Švédska, Francie, Španělska a Polska. Firmy vyrábějící v kraji v tomto odvětví se tedy dokážou prosadit na vysoce konkurenčním prostředí vyspělých trhů. Tato data však neposkytují informace, zda se jedná o prosazení na základě ceny produktů nebo jejich technologické vyspělosti a kvality. Z povahy výroby v kraji a malých investic do výzkumných a vývojových aktivit lze předpokládat, že se jedná spíše o export dílčích jednodušších produktů a komponent s menší přidanou hodnotou. To ostatně potvrzuje také průzkum mezi firmami v kraji

provedený firmou Berman Group v roce 2010³. **Karlovarský kraj se také velmi úzce specializuje na export vlny a živočišných vláken (SITC 268)**, kde se dokonce podílí 97 % na celkovém vývozu této skupiny z Česka. Struktura exportních regionů i celkové objemy vyváženého zboží jsou v čase velmi stabilní. Export této zbožíové třídy směřuje především do Itálie (zhruba 25 %), Turecka (19 %), Bulharska, Rumunska a Polska (podíly kolem 10 %). Velmi pravděpodobně se jedná o dodávky primárních surovin pro textilní a módní průmysl. To potvrzuje i velmi malý podíl vývozu do Německa, který tvoří pouze necelých 6 %. Jedná se však o aktivity, které i přes svůj velký podíl na exportu a stále vysokou zaměstnanost přináší kraji jen malou přidanou hodnotu, neboť jak potvrzují další analýzy, celé odvětví textilního průmyslu se v kraji potýká s klesající úrovní produktivity a tržeb.

Naopak negativní trend je zaznamenán u exportu hrnčířského zboží, kde se propad započatý krizí nezastavil ani v roce 2010. Nejvýznamněji ovlivnil trend u této skupiny zboží pokles vývozu do Německa (více než 50% pokles) a také Panamy, kam v roce 2007 směřovalo hrnčířské zboží v hodnotě 1 mld. Kč (1/3 celkového vývozu v daném roce), ovšem v následujících letech klesl export do této země skokově téměř na nulu. Obdobně špatný trend se týká rovněž dalších skupiny tradičních výrobků v kraji – textilních výrobků (pokles podílu na celkovém exportu o 70 %) a také hudebních nástrojů (pokles dokonce o 80 %). Přes špatný trend mezi lety 2006 a 2008 se znovu k růstovým hodnotám vrátil export kyseliny karbonové a jejích sloučenin.

Pro ekonomiku kraje jsou tedy z pohledu jeho exportní výkonnosti stěžejními odvětvími především kovodělný průmysl (jeho důležitost klesá), elektrický a elektrotechnický průmysl, jehož význam naopak stoupá. Export produktů dalších tradičních odvětví v kraji, jako je výroba skla, keramiky a porcelánu, má také negativní trend. V porovnání s ostatními regiony Česka jsou v exportní struktuře málo zastoupeny produkty strojírenského a automobilového průmyslu.

Karlovarský kraj se také podílí významnou měrou na vývozu některých položek i na národní úrovni – např. více než 97 % na vývozu SITC 268 – vlna, ostatní živočišná vlákna (vč. vlněných česanců), 66 % na vývozu hrnčířského zboží (SITC 666), 60 % kyseliny karbonové a jejích anhydridů (SITC 513) a 59 % na vývozu pletených a háčkových látek (SITC 655). **Kraj se tedy v exportu orientuje především na obory a výrobky spíše s nižší přidanou hodnotou**, v jejichž prosazení na trzích hraje roli především cena. Trendem posledních let je, že firmy v těchto odvětvích mají tendenci přesouvat svou výrobu dále na východ do zemí s nižšími náklady na pracovní sílu a to může představovat pro Karlovarský kraj výraznou hrozbu do budoucna.

Shift share analýza exportní výkonnosti Karlovarského kraje dle zbožíové struktury SITC mezi roky 2004-2010

Tato analýza má za úkol identifikovat klíčová odvětví pro export kraje a zejména odpovědět, proč exportní výkonnost kraje stagnuje, a která odvětví (třídy zboží SITC) na tomto stavu mají největší podíl. **Celková hodnota vývozu v Karlovarském kraji mezi roky 2004 a 2010 stoupla pouze nepatrně z 50,3 na 51,7 mld. Kč, zatímco v Česku se výkon exportu zvýšil za stejné období z 1 772 mld. Kč. na 2 515 mld. Kč.** To samozřejmě souvisí kromě jiných faktorů především z výše uvedeným nízkým přílivem PZI do ekonomiky kraje v posledním období a tím, že se kraj specializuje na odvětví, která v posledních letech postihl značný útlum (kovodělný průmysl, sklo, keramika, porcelán).

³ Mapování hodnotových řetězců firem Karlovarského kraje. Berman Group. 2010.

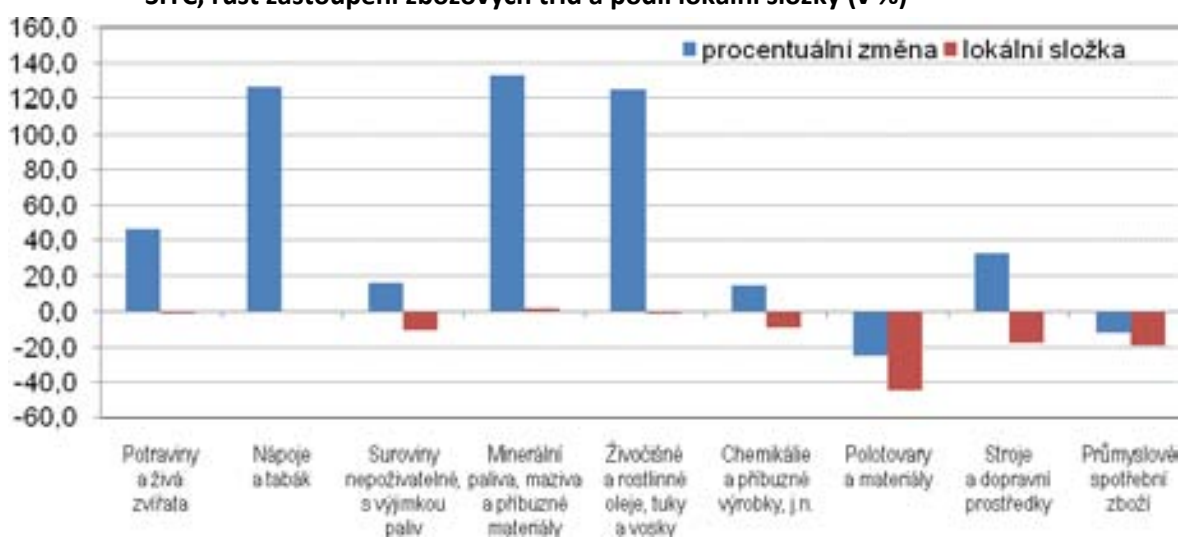
Zbožové třídy, které byly v analýze identifikovány jako nejvíce zaostávající za úrovní vývozu v rámci celého Česka, a které tak působily na snížení exportní výkonnosti KVK, jsou:

- Polotovary a materiály (SITC 6)
- Průmyslové a spotřební zboží (SITC 8)
- Stroje a dopravní prostředky (SITC 7)

Naopak následující dvě zbožové tříd dosahovaly nadprůměrných exportních výkonů v Karlovarském kraji za sledované období:

- Nápoje a tabák (SITC 2)
- Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály (SITC 3)

Graf : Hodnocení změn v úrovni exportu v Karlovarském kraji mezi roky 2004 a 2010 podle tříd SITC, růst zastoupení zbožových tříd a podíl lokální složky (v %)

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje, vlastní výpočty

Graf znázorňuje, které zbožové třídy se nejvíce podílely na stagnaci vývozu z kraje, při porovnání s vývojem na úrovni ČR. Hodnoty vývozu zde nejvíce oslabovaly v porovnání s Českem zbožové třídy SITC 6 – Polotovary a materiály, SITC 7 – Stroje a dopravní prostředky a SITC 8 – Průmyslové spotřební zboží. Jinými slovy právě tyto skupiny zboží se nejvíce negativně podílejí na slabých exportních výsledcích Karlovarského kraje. Navíc u tříd SITC 7 a 9 došlo ve sledovaném období i k poklesu v absolutních číslech, u SITC 8 pak pouze k nepatrnému nárůstu. Právě tyto poslední 3 zbožové skupiny zahrnují náročnější výrobky a produkty s vyšší přidanou hodnotou. Jejich klesající hodnoty exportu naznačují, že ekonomika Karlovarského kraje se z pohledu vývozu orientuje stále více na jednodušší a méně sofistikované výrobky. To pouze potvrzuje již výše zmíněnou skutečnost, že firmy v kraji jsou zapojeny do globálních hodnotových řetězců na nízké pozici, která s sebou přináší mnohá rizika, jako je např. velká závislost na dodavateli, odříznutí od informací a tržích a konečných zákazníků, malá autonomie v řízení podniku a strategických rozhodnutích.

Pro rozvoj hospodářství a především průmyslu v Karlovarském kraji je nutné zajistit dostatečně kvalitní a kapacitní podnikatelskou infrastrukturu, především průmyslové zóny. Jejich existence a volná kapacita je často klíčovým faktorem pro přilákání investora, zejména zahraničního. **Situace v Karlovarském kraji je poměrně příznivá: Ve čtyřech dosud postavených průmyslových zónách je ještě dostatečná kapacita pro potenciální nové investory** (viz tabulka 7). Zatím nejvíce zavedenou a

také využívanou průmyslovou zónou je Průmyslový park Cheb, kde je v současnosti usídleno 14 firem. Její první etapa je již téměř zaplněna, volné jsou pouze 2 plochy o celkové výměře 9,5 ha. Nyní se jedná o její rozšíření o dalších 25 ha ve 2. etapě. Další průmyslová zóna, která je již připravena pro investory se nachází jižně od města Ostrov a nabízí ještě polovinu volných ploch. Další dvě průmyslové zóny, v Aši a ve Vítkově u Sokolova, v současnosti teprve budují technickou infrastrukturu na celé své ploše a v nejbližší době tak budou připraveny pro nové investory. Jako potenciální kapacitu v horizontu následujících let můžeme uvést záměr Sokolovské uhelné a.s., která v rámci své restrukturalizace plánuje v případě zájmu ze strany investorů vybudovat v okolí Sokolova 2 další průmyslové zóny. Měly by se nacházet na rekultivovaných plochách brownfields po těžbě uhlí.

Tabulka : Průmyslové zóny v Karlovarském kraji

Název	Celková plocha (ha)	Volná plocha v %	Počet usídlených firem	Vznik	Vybavení
Hospodářský park Aš	75	84	1	2002	technická infrastruktura se teprve buduje, v areálu železniční vlečka
Průmyslová park Cheb	65	15	14	2002	vykupují se pozemky pro další rozšíření, nyní 2 volné pozemky
Průmyslová zóna Ostrov jih	18	44	2	2000	kompletní vybavení TI, přímé napojení na silnici I/13
Průmyslová zóna Vítkov	18	100	0	2012	probíhá výběr dodavatele na výstavbu TI a komunikací v zóně

Zdroj: RIS – Průmyslové zóny, Potenciál výrobních areálů a jejich přínos pro hospodářství Karlovarského kraje 2009

Klíčové výzvy/problémy

Nízká úroveň přímých zahraničních investic

Karlovarský kraj patří dlouhodobě k regionům s nejnižší absolutní i relativní výší přímých zahraničních investic. Úroveň je srovnatelná s Pardubickým, Zlínským, Královéhradeckým a Olomouckým krajem, na ostatní kraje již region výrazněji ztrácí. Navíc většina zahraničních investic v kraji.

Příčiny.

Kraj je i přes svou výhodnou makropolohu na hranicích s Německem málo atraktivní pro PZI. Důvodem je absence silného ekonomického centra regionu se specializovanými podpůrnými službami, které PZI využívají. Příčinou je i malá tradice technických oborů v kraji a absence výzkumného a vývojového zázemí (VaV instituce či VŠ), což kraj znevýhodňuje při soutěži o PZI v průmyslových odvětvích.

Důsledky.

Podle mnoha empirických studií mají podniky v zahraničním vlastnictví vyšší produktivitu práce. Její nízká úroveň je právě jednou z příčin ekonomického zaostávání Karlovarského kraje (důvodem je i malý objem zahraničních investic).

Stagnace vývozní výkonnosti kraje

Podíl kraje na celkovém vývozu z ČR dlouhodobě klesá a samotná relativní úroveň exportní výkonnosti kraje stagnuje. Pro kraj s významnými ekonomickými vazbami na sousední Německo je export stěžejní součástí ekonomiky.

Příčiny.

Malá konkurenceschopnost výrobců z kraje a jejich nízké ambice prosadit se na zahraničních trzích jsou hlavní příčinou tohoto stavu. Za stagnující úroveň exportu stojí také častá specializace firem na zakázkovou výrobu jednodušších produktů a jejich nízká pozice v hodnotových řetězcích. Z toho plyne neznalost koncových zákazníků a trhů a malá autonomie při rozhodování o dalším směřování podniku. To vše ztěžuje firmám šanci inovovat své produkty a nabízet je úspěšně na globálních trzích.

Důsledky pro kraj.

Karlovarský kraj je výrazně exportně orientován (tak jako celá česká ekonomika). Proto stagnace v úrovni exportu vede nutně k oslabení jeho ekonomického růstu.

Diverzifikace portfolia vývozních destinací

Karlovarský kraj je ze všech regionů Česka nejvýrazněji exportně navázán na Německo. Do této země směřuje téměř 57 % celkové hodnoty vývozu. Přílišná závislost na některém exportním partnerovi s sebou nese potenciální riziko v případě jeho ekonomických problémů.

Příčiny.

Kraj a zde usídlené firmy by se měly snažit hledat nové exportní partnery v oblastech, které nejsou tolik zasaženy ekonomickou recesí a evropskou dluhovou krizí (např. asijské trhy, Rusko). Velká exportní závislost na Německu a obecně na zemích EU bude oproti minulosti velmi pravděpodobně spíše přítěží než výhodou. Zásadním problémem je však malá ambice většiny firem v kraji aktivně vytvářet nové produkty a snažit se pro ně hledat nové trhy, které mohou být zpětně pro firmy zdrojem inovací.

Důsledky.

Pokud by se podařilo nastartovat a dále rozvíjet nové růstové exportní trhy, bude to mít značný pozitivní vliv na ekonomiku kraje. Noví odběratelé a jejich zakázky by přispěly nejen k růstu exportních firem, ale také jejich regionálních partnerů a subdodavatelů. Prosazení se na růstových trzích, které zatím nebyly tolik postiženy krizí, by znamenalo pro kraj značnou konkurenční výhodu oproti ostatním regionům.

Literatura:

Mapování hodnotových řetězců firem Karlovarského kraje. Berman Group. 2010.

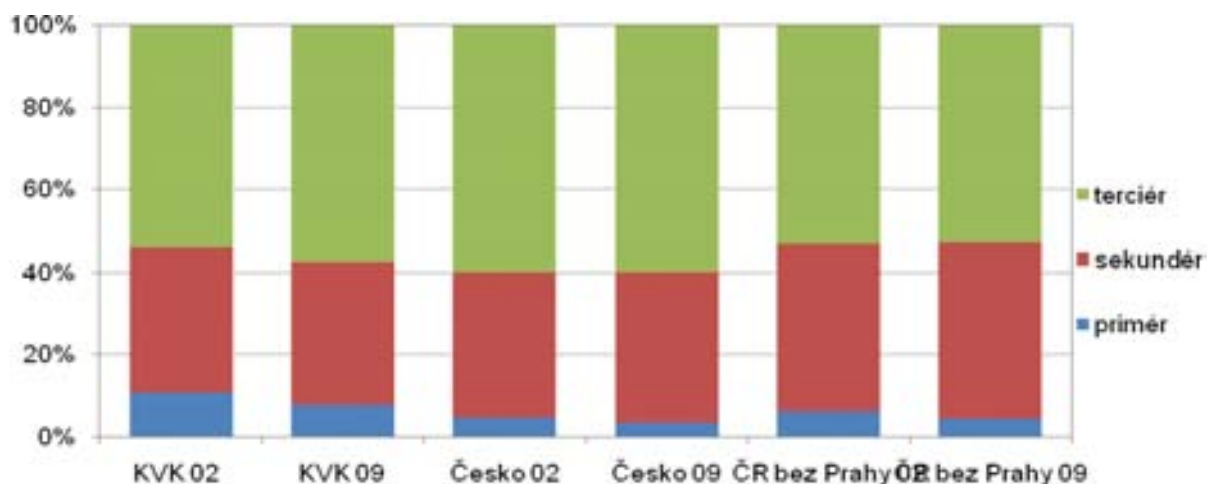
Přímé zahraniční investice za rok 2009. Česká národní banka. 2010

Potenciál výrobních areálů a jejich přínos pro hospodářství Karlovarského kraje. Golfer s.r.o. 2009

5. Odvětvová specializace kraje – strukturální charakteristiky hospodářství

Regionální ekonomika Karlovarského kraje se vyznačuje **velkým podílem sektoru služeb (terciér) na tvorbě HPH, který má navíc rostoucí tendenci** (57,3 % v roce 2009). V porovnání s ostatními kraji se jedná o 2. nejvyšší hodnotu hned po Praze. Tento vysoký podíl služeb však neodpovídá vyspělosti Karlovarského kraje jako spíše slabé výkonnosti průmyslu, především zpracovatelského (blíže v dalších analýzách). Významný podíl tvoří také primární sektor (zemědělství a lesní hospodářství, rybolov a dobývání nerostných surovin). Tento sektor ekonomiky se podílí 7,5 % na tvorbě HPH (jeho podíl se v čase mírně snižuje), což je v porovnání s ostatními kraji nejvyšší hodnota. Příčinou je těžba hnědého uhlí a lehkých stavebních materiálů v kraji.

Graf : Vývoj podílů ekonomických sektorů na tvorbě HPH, 2002, 2009

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

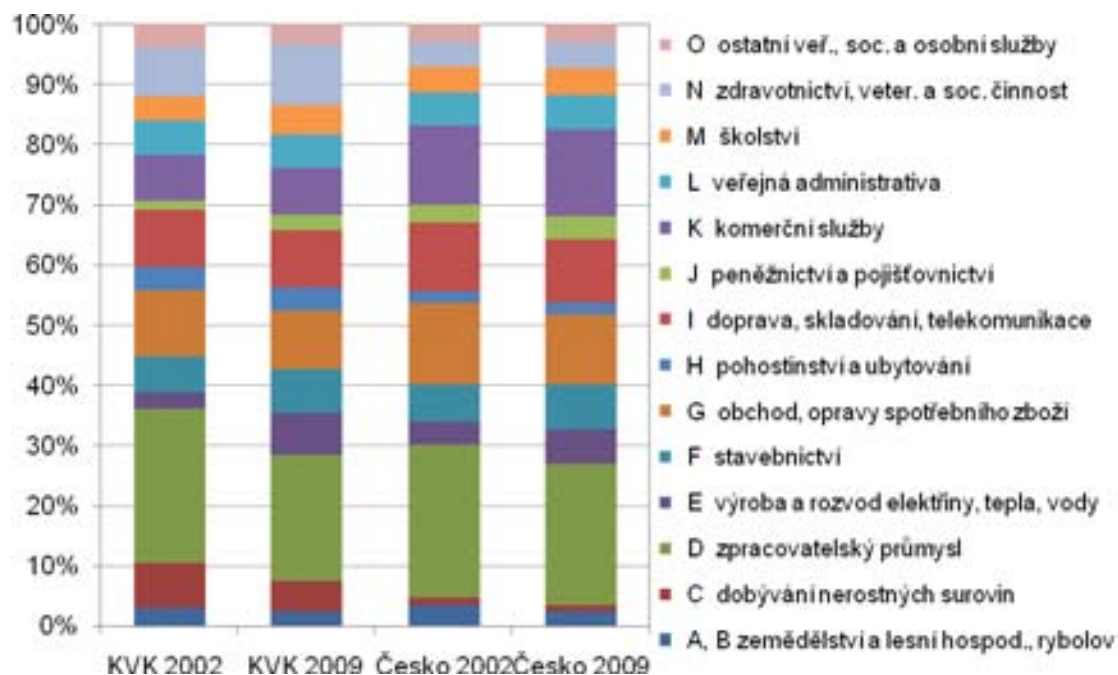
Pozn.: Do primárního sektoru je započítáno i dobývání nerostných surovin

Sektor průmyslu (sekundér) vykazuje zhruba průměrné podíly na tvorbě HPH v porovnání s Českem, pokud ovšem porovnáme hodnoty s průměrem Česka bez Prahy, která toto srovnání zkresluje, zjistíme, že právě v průmyslu Karlovarský kraj nejvíce zaostává za ostatními kraji. Toto porovnání nabízí nutně pouze velmi hrubý obraz o odvětvové specializaci hospodářství kraje, ovšem poskytuje informace o některých základních tendencích vývoje. V ekonomice kraje dominují služby, významnou roli má rovněž primární sektor, naopak v porovnání se zbytkem Česka dosahuje slabší výkonnosti průmyslu. Pro hlubší analýzu je však nutné jít na nižší úroveň odvětvového členění.

Při pohledu na podrobnější členění hospodářství Karlovarského kraje dle odvětví NACE jsou patrné některé výraznější odlišnosti (Graf 12). Především je to **nižší výkonnost zpracovatelského průmyslu v kraji oproti situaci v Česku** – v Karlovarském kraji se podílel zpracovatelský průmysl v roce 2009 pouze 20,8 % na tvorbě HPH, zatímco v ČR je to 23,6 % a tuto hodnotu navíc snižuje efekt Prahy (průměrný podíl zpracovatelského průmyslu na tvorbě HPH je v Česku bez započtení Prahy 28,8 %). Zatímco úroveň zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu je v ČR a kraji téměř shodná, Karlovarský kraj zaostává v produktivitě v tomto odvětví. Výrazně vyšší podíl těžby souvisí s tradičními odvětvími v kraji (těžba hnědého uhlí a stavebních materiálů, jílů a břidlic). Byť se podíl těchto primárních odvětví snižuje, stále se jedná o poměrně důležité hospodářské aktivity v kraji. Těžba surovin bude v regionu zaujímat vždy poměrně důležitou pozici, je však nutné rozvíjet především odvětví navazující na těžbu, která mohou zvýšit celkový ekonomický přínos těžebního

průmyslu pro kraj. Zvyšující podíl naopak vykazuje odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody. V poměrně heterogenní skupině služeb mají v Karlovarském kraji v porovnání s průměrem Česka významnější roli odvětví pohostinství a ubytování (v roce 2009 činil podíl 3,7 % oproti 1,9 % v ČR), což souvisí s cestovním ruchem – především lázeňstvím. Větší podíl na tvorbě HPH má také skupina zdravotnictví, veterin. a sociální činnosti (9,9 % oproti 4,2 % v Česku v roce 2009).

Graf : Tvorba HPH v jednotlivých sektorech hospodářství, 2002 a 2009

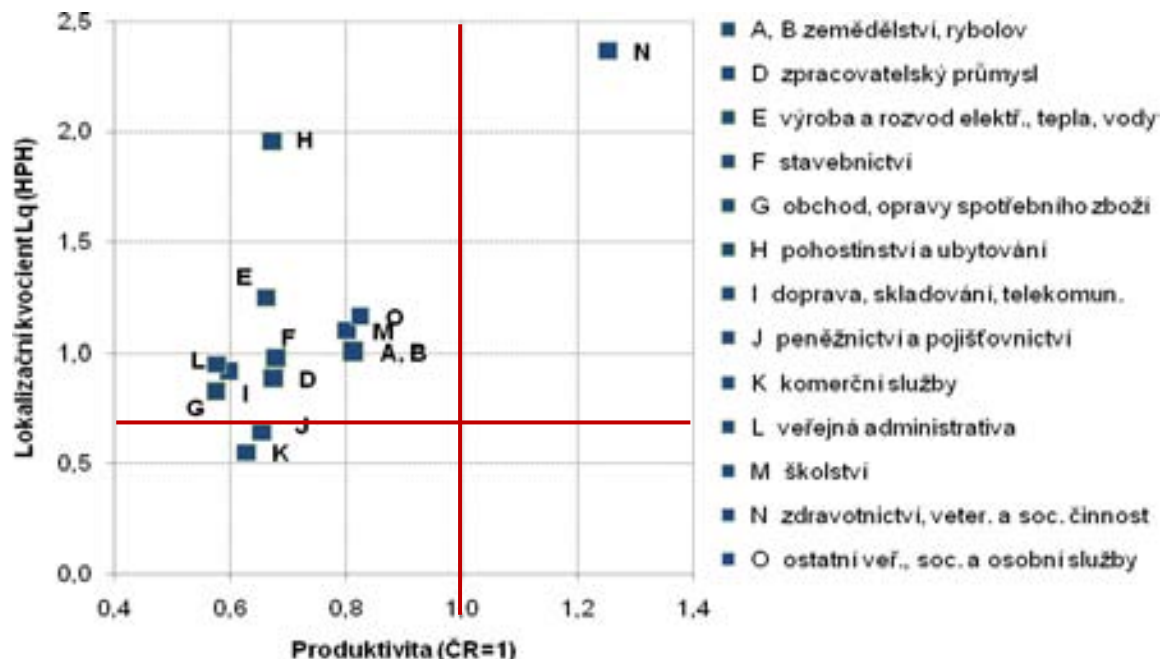
Zdroj: ČSÚ - Statistická ročenka Karlovarského kraje 2002 a 2009

Naopak **Karlovarský kraj výrazně zaostává oproti průměru Česka ve výkonnosti ve skupině komerčních služeb, kam patří především služby s vyšší přidanou hodnotou, jako jsou informační, komunikační, vědecké a technické činnosti** (podíl na HPH 7,9 % oproti 14,4 % v Česku). Méně pak kraj ztrácí v odvětví obchodu a oprav spotřebního zboží (9,7 % oproti 11,7 % na národní úrovni). Obecně je tedy ekonomika kraje zaměřena spíše na méně sofistikované a jednodušší aktivity s nižší přidanou hodnotou. V sektoru služeb tvoří v Karlovarském kraji oproti národnímu průměru větší podíl veřejné služby. Vývojové porovnání mezi roky 2002 a 2009 ukazuje, že největší pokles podílu na tvorbě HPH má zpracovatelský průmysl – pokles tohoto odvětví je dvakrát větší v případě HPH než u zaměstnanosti. To jen potvrzuje, že firmy ve zpracovatelském průmyslu se v kraji stále více orientují na méně kvalitativně náročnou výrobu zakázového typu především pro německý trh. Více než dvojnásobný nárůst za sledované období zaznamenalo také odvětví Výroby a rozvodu elektřiny, tepla a vody. To může souviset s mírným nárůstem výroby elektrické energie v kraji (mezi roky 2002 a 2009 o cca 15 %, většina krajů v ČR stagnace nebo pokles), ale také se zvyšováním ceny elektrické energie.

Z kapitoly o makroekonomickém vývoji a rozkladu HDP na dílčí faktory vyplývá, že příčinou hospodářské stagnace Karlovarského kraje je především nízká produktivita práce. Graf 12 ukazuje, že v ekonomice kraje jsou více zastoupeny obory, které mají spíše nižší produktivitu práce a méně přispívají k tvorbě přidané hodnoty. **Sektorová struktura hospodářství kraje je tedy jednou z příčin jeho relativního zaostávání oproti ostatním oblastem Česka. Druhou, neméně významnou příčinou slabých hospodářských výsledků, je především velmi nízká úroveň samotné produktivity práce**

napříč téměř všemi odvětvími ekonomiky Karlovarského kraje (viz Graf 13). Příčinou toho může být především orientace na jednodušší výrobu s nižší přidanou hodnotou, která souvisí s pozicí firem na nízkém stupni hodnotového výrobního řetězce.

Graf : Sektory ekonomiky (dle třídění NACE) a jejich pozice podle produktivity a Lq, 2009

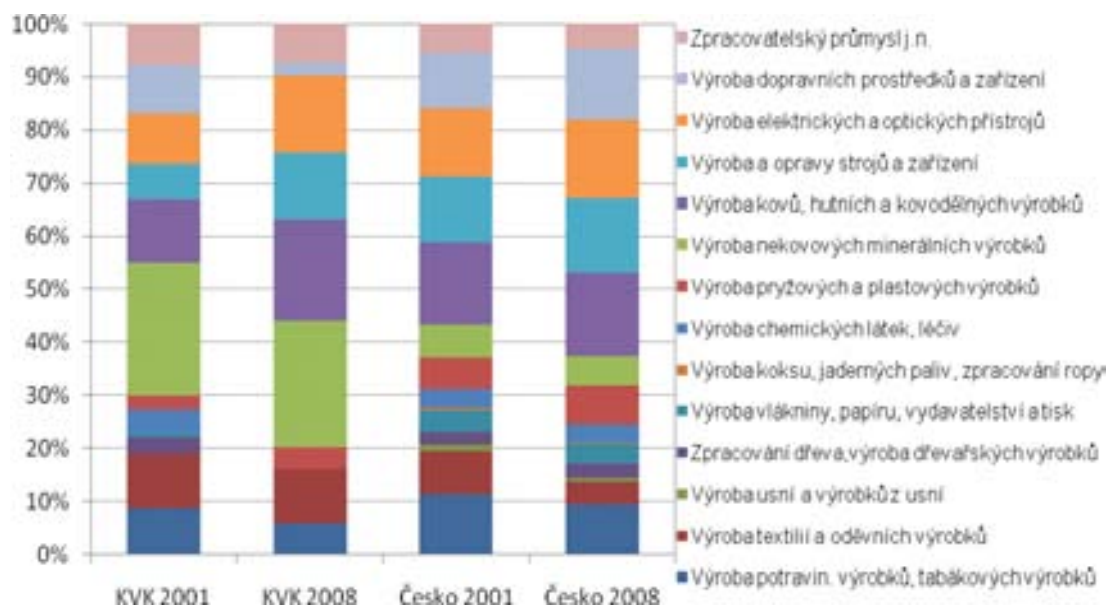
Pozn.: V grafu není pro lepší čitelnost zobrazen sektor C – dobývání nerostných surovin (jeho Lq=4,7 a produktivita je 0,96)

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty, VŠPS

Je zřetelně vidět, že všechny sektory ekonomiky Karlovarského kraje se potýkají s nízkou úrovní produktivity, která se nejčastěji pohybuje přibližně v rozmezí 0,6 až 0,8 násobku úrovně Česka (výjimkou je pouze sektor zdravotnictví, sociálních a veterinárních služeb). Dokonce i sektory služeb jako peněžnictví a pojišťovnictví a komerční služby vykazují nízkou úroveň produktivity na úrovni 0,6 násobku průměru Česka. Lokalizační kvocient nám také ukazuje, která odvětví jsou v regionu výrazněji koncentrována v porovnání s národní ekonomikou. Jsou jimi především v kraji tradiční těžební průmysl (NACE C), jehož Lq činí 4,7, dále také zdravotnictví, sociální a veterinární služby (NACE N, Lq=2,35), pohostinství a ubytování (NACE H, Lq=1,95) a výroba a rozvod elektřiny, tepla a vody (NACE E, Lq=1,25). Ovšem ani tato odvětví, v kterých se kraj specializuje, nedosahují alespoň průměrných hodnot produktivity v rámci Česka.

Pro zjištění, která odvětví či aktivity jsou klíčové pro hospodářství kraje a jaká je jejich pozice v národní ekonomice, je nutné jít v analýze na nižší úroveň členění. To nám umožňují data za zaměstnanost podle jednotlivých dílčích odvětví zpracovatelského průmyslu a také hodnoty HPH v sektoru služeb. Nejaktuálnější hodnoty zaměstnanosti v dílčích odvětvích zpracovatelského průmyslu je možné získat pouze za rok 2008. Proto jsou rozřazeny ještě podle staršího členění OKEČ, které je od roku 2009 nahrazeno tříděním NACE-CZ.

Graf : Struktura zaměstnanosti dle OKEČ ve zpracovatelském průmyslu v Karlovarském kraji a Česku, 2001, 2008

Zdroj: ČSÚ - Statistická ročenka Karlovarského kraje, firmy s více než 20 zaměstnanci v kraji

Při detailním pohledu na strukturu zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu vidíme výraznou orientaci Karlovarského kraje na některá, především tradiční, odvětví. Jsou to odvětví **DI Výroby nekovových minerálních výrobků** (25% podíl na zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu), **DB – Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků** (podíl se stále drží kolem 10 %, v ČR klesl dvojnásobně – z 8 % na 4 %) a odvětví **DJ – Výroba základních kovů, hutních a kovárenských výrobků**, jehož podíl i absolutní počty zaměstnaných se v kraji dokonce zvyšují. Stále větší zastoupení ve struktuře zaměstnanosti má také odvětví **DL – Výroba elektrických a optických zařízení a přístrojů**, kde se podíl i absolutní počty zaměstnaných také zvyšují.

Zpracovatelský průmysl v kraji je nejvíce specializován na tato čtyři dílčí odvětví. Jedná se převážně (kromě výroby elektrických a optických zařízení) o odvětví tradiční, která mají v regionu již dlouhou historii. V porovnání s ostatními odvětvími zpracovatelského průmyslu však často dosahují nižší přidané hodnoty a produktivity (viz dále tabulka 11). V posledních několika letech se v kraji výrazněji profiluje právě odvětví **výroby elektrických a optických zařízení a přístrojů**, které hraje významnou roli především z pohledu exportu (podrobněji v kapitole 4 Internacionalizace ekonomiky). Rovněž posilující tendenci má strojírenský průmysl (OKEČ DK). Naopak v kraji je oproti Česku výrazně nižší zaměstnanost v odvětví Výroby dopravních prostředků a zařízení. Podíl této skupiny se navíc za sledované období výrazně snížil z 9,1 % na 2,5 %. Poměrně velké množství firem v kraji je však na automobilový průmysl navázáno jako dodavatelé dílčích komponent (např. zabezpečovacích zařízení, čalounění apod.)

Tabulka : Pět nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu (NACE) v Karlovarském kraji a Česku podle tržeb, rok 2009

Karlovarský kraj		Česko	
Odvětví NACE	Podíl na tržbách ve z.p.	Odvětví NACE	Podíl na tržbách ve z.p.
25 Výroba kovodělných výrobků	23,9	29 Výroba motorových vozidel	25,4
11 Výroba nápojů	19,9	26 Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů	10,5
23 Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	10,4	28 Výroba strojů a zařízení	7,5
22 Výroba pryžových a plastových výrobků	8,1	22 Výroba pryžových a plastových výrobků	6,7
13 Výroba textilií	5,7	10 Výroba potravinářských výrobků	6,7

Pozn.: Zahrnuty pouze podniky s více než 100 zaměstnanci, není zahrnut elektrotechnický průmysl z důvodu chybějících dat

Zdroj: Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010

Tabulka 10 znázorňuje podíly tržeb pěti nejvýznamnějších odvětví zpracovatelského průmyslu v Karlovarském kraji (podle nového členění NACE). Hodnoty jen potvrzují výše identifikovaná klíčová odvětví zpracovatelského průmyslu v regionu. Dominance sektoru NACE 25 Výroby kovodělných výrobků se ještě zvýšila. Těchto pět nejvýznamnějších odvětví zpracovatelského průmyslu se podílí na téměř 70 % tržeb, což ukazuje poměrně velkou koncentraci zpracovatelského průmyslu v kraji do několika odvětví. Mezi nimi se také nachází odvětví NACE 22 Výroba pryžových a plastových výrobků (necelých 10% podíl na tržbách ve z. p.). Tento obor v údajích za strukturu zaměstnanosti v roce 2008 z důvodu chybějících údajů není a v roce 2001 zaujímal pouze zhruba 3% podíl. Je to tedy možný nově se rozvíjející obor v ekonomice kraje. Navíc, jak znázorňuje Tabulka , toto odvětví v kraji vykazuje rostoucí úroveň produktivity.

Statistika neposkytuje údaje potřebné k vypočítání standardního ukazatele produktivity pro jednotlivá dílčí odvětví zpracovatelského průmyslu. Z dostupných dat je možné vypočítat mírně odlišný ukazatel produktivity, a sice tržby vztahované na 1 zaměstnance (Tabulka).

Tabulka : Produktivita (tržby/zaměstnanec) v nejvýznamnějších odvětvích zpracovatelského průmyslu Karlovarského kraje (ČR=100)

	KVK 2006	KVK 2008
Výroba potravinářských a tabákových výrobků	136,6	137,9
Výroba kovů, hutních a kovodělných výrobků	102,9	66,9
Výroba textilií a oděvních výrobků	89,8	59,6
Výroba pryžových a plastových výrobků	60,7	93,4
Výroba a opravy strojů a zařízení	47,5	39,8
Výroba nekovových minerálních výrobků	42,0	33,4

Zdroj: ČSÚ - Statistická ročenka Karlovarského kraje a Česka 2009, není zahrnut elektrotechnický průmysl z důvodu chybějících dat

Kraj tak dosahuje nadprůměrné produktivity v porovnání s Českem pouze v odvětví Výroby potravinářských a tabákových výrobků (konkrétně 138 % průměru Česka) – sídlí zde nejvýznamnější český výrobce minerálních vod v zahraničním vlastnictví. Naopak produktivita se mezi roky 2006 a 2008 v kraji porovnání s Českem výrazně snížila ve tradičních odvětvích textilního a hutního průmyslu, které jsou energeticky a materiálově velmi náročné a jejichž pozice v EU je i vzhledem k rostoucím environmentálním nárokům na výrobu značně nejistá. Výrazně nižší produktivitu vykazuje další tradiční obor – Výroba nekovových minerálních výrobků (sklo, keramika, porcelán),

dosahující pouze zhruba 1/3 úrovně produktivity v tomto oboru v Česku. Naopak rostoucí tendenci produktivity má obor Výroba pryžových a plastových výrobků, který v roce 2008 dosáhl již téměř 94 % národní úrovně.

Průmysl v regionu je tedy tvořen převážně tradičními odvětvími využívajícími místní zdroje, jako jsou kovodělný a hutnický průmysl, sklářský, keramický průmysl a průmysl stavebních hmot (Výroba nekovových minerálních výrobků) a potravinářství. Stále více se začínají rozvíjet průmysl elektrických a optických zařízení, který je velmi exportně orientovaný a plastikářský průmysl. Jako klíčová, nosná, odvětví zpracovatelského průmyslu v Karlovarském kraji tedy můžeme označit:

- **Výroba kovů, hutních a kovodělných výrobků**
V kraji tradiční odvětví, které se podílí nejvíce na tržbách ve z. p. Je zde řada českých i zahraničních společností, nejvýznamnější je Witte Nejde, dále pak HF – Czechforge, Metalis, EUTIT. Řada firem má oborový přesah do strojírenství či automotive.
- **Výroba nekovových minerálních výrobků**
Další tradiční odvětví, výroba skla, porcelánu, keramiky a lehkých stavebních hmot. V kraji je několik velkých firem v tomto oboru (Thun, Moser). Některé z nich se zabývají průmyslovou keramikou a jsou svým zaměřením spíše na pomezí keramického průmyslu a strojírenství (Fornax, Elektroporcelán Louny), v kraji nalezneme také významného výrobce zdících materiálů – Lias Vintřov
- **Výroba potravinářských výrobků**
Odvětví využívá v kraji dostupných zdrojů minerálních vod (hlavní firmou v regionu je Mattoni), dále menší potravinářské firmy.
- **Výroba elektrických a optických přístrojů**
Tento obor se v kraji soustřeďuje převážně na export do zemí západní Evropy a mnoho firem funguje jako dodavatelé dílčích komponentů do automobilového průmyslu. Většina podniků jsou pobočky zahraničních firem (Wieland Electric, Amphenol, KE Ostrov), některé jsou české (GR Electronic, OIET).
- **Výroba pryžových a plastových výrobků**
Poměrně dynamicky se rozvíjející odvětví v posledních letech. Jeho rozvoj souvisí především s několika novými zahraničními investory v kraji (především JSP International, Speciální obaly Cheb), ale i českými firmami – např. VJB Partner.
- **Výroba textilií**
Další tradiční obor v kraji. Firmy se soustředí na rozličné portfolio produktů od dodávek potahů pro automobilový průmysl, přes výrobu funkčních textilií až po výrobu vlny a přízí. Největšími firmami jsou CarTrim, TUP Bohemia, Vlnap.
- **Výroba a opravy strojů a zařízení**
Toto odvětví v Karlovarském kraji zahrnuje především strojírenské podniky s velmi rozličnou strukturou produktů, která sahá od strojů pro energetický průmysl, těžbu či keramickou výrobu přes zámečnickou výrobu až po stroje a zařízení pro odvětví automobilového průmyslu. Největšími firmami jsou SOKSTR, strojírna Chodos, strojírna Rotas, Swiss – Form, Stasis – ZBA. Strojírny je v kraji v porovnání s ostatními regiony Česka spíše méně rozvinuté.

Dostupná projekce Prognos z roku 2010 umožňuje pohled na očekávaný budoucí vývoj ekonomické výkonnosti některých odvětví a poskytuje odhad ukazatelů zaměstnanosti, produktivity a přidané hodnoty. Tabulka nabízí pohled na vývoj některých odvětví klíčových pro Karlovarský kraj. Hodnoty jsou dostupné pouze na národní úrovni, jejich aplikace na region s přihlédnutím k místním odlišnostem a specifikům může naznačit některé budoucí trendy. Samotná vnitřní struktura jednotlivých odvětví je v Karlovarském kraji odlišná od národní úrovně.

V odvětví Nekovových minerálních výrobků se firmy v kraji specializují více na sklo, keramiku, porcelán a zdící materiály. Tyto obory mají v rámci odvětví spíše nižší úroveň produktivity, ovšem jsou více orientovány na export (především sklo, keramika a porcelán) a tudíž vystaveny větší konkurenci. V případě výroby skla, keramiky a porcelánu se jedná o provozy náročné na pracovní sílu. Vzhledem ke vzrůstajícímu tlaku na jednotkové náklady lze předpokládat omezování výroby a soustředění se na specializované výrobky. Úbytek počtu pracovních míst v tomto odvětví tak může být v kraji ještě citelnější, než předpokládá projekce pro národní úroveň. Její hrubá aplikace na Karlovarský kraj počítá s každoroční ztrátou 40-50 pracovních míst po roce 2015.

Tabulka : Projekce úrovně zaměstnanosti, produktivity a PH v Česku v klíčových odvětvích zpracovatelského průmyslu pro Karlovarský kraj, průměrný roční růst v % b. c.

		2010-2015	2015-2020	2020-2025	2025-2030	2030-2035
Hutnictví a kovodělný průmysl	zaměstnanost	-0,1	-0,5	-0,7	-0,7	-0,7
	růst PH	2,6	2,1	2,1	2,1	2
	produktivita	2,7	2,7	2,8	2,9	2,7
Průmysl nekovových minerálních výrobků	zaměstnanost	0	-1	-1,4	-1,4	-1,4
	růst PH	2,1	1,7	1,6	1,7	1,6
	produktivita	2,1	2,7	3,1	3,1	3
Elektrotechnický průmysl	zaměstnanost	1,3	0,4	0,1	0,2	0
	růst PH	2,9	2,6	2,6	2,6	2,4
	produktivita	1,6	2,2	2,4	2,4	2,5

Zdroj: Vývoj průmyslových odvětví pro Svaz průmyslu 2010, projekce Prognos, World Report 7/2010

Také **odvětví hutnictví a kovodělného průmyslu** je v kraji vnitřně členěno velmi odlišně. V Česku je váha v tomto odvětví téměř rovnoměrně rozdělena mezi dílčí obory *Základní kovy a hutní výrobky* a *Kovové výrobky a konstrukce*. **V Karlovarském kraji je většina firem orientována na obor Kovovýroby** (výrobu kovových konstrukcí, nástrojů a železářských výrobků), který se vyznačuje v porovnání s výrobou základních kovů vyšší tvorbou PH a v posledních letech také mírně rostoucí úrovní zaměstnanosti. I přesto ovšem v Česku celé odvětví kovodělného průmyslu v posledních letech výrazně zaostávalo v produktivitě za průměrem zpracovatelského průmyslu. Pro Karlovarský kraj z toho vyplývá, že zaměstnanost zde nebude klesat podle předpokladů projekce, spíše bude v příštích několika letech zaznamenán ještě mírný růst. U hodnot PH a potažmo produktivity však bude záležet, zda se firmy v kraji budou orientovat na pokročilejší výrobu s vyšší kvalitou, neboť prognózovaný růst těchto ukazatelů vychází z předpokladu, že firmy v ČR budou technologicky dohánět vyspělé státy EU. Zdejší podniky se však orientují především na zakázkovou výrobu s nižší znalostní náročností, a proto růst PH a produktivity nebude tak výrazný jak předpokládá projekce.

Elektrotechnický průmysl zahrnuje aktivity s vysokou technologickou a znalostní náročností a vysokým podílem špičkového výzkumu stejně jako jednoduché aktivity montážního typu, které využívají méně kvalifikovanou pracovní sílu. V Karlovarském kraji většinou převládá druhý typ aktivit

(dokazuje to charakteristika produktů firem i průzkum Berman Group 2010). **V rámci dílčího členění odvětví se firmy v kraji zaměřují nejvíce na obor silnoproudé elektrotechniky (OKEČ 31 – Výroba elektrických strojů a zařízení), který zahrnuje zhruba ¾ tržeb a zaměstnanosti celého elektrotechnického průmyslu v kraji.** Jedná se především o pobočky zahraničních firem, které působí jako dodavatelé dílčích komponent do automobilového průmyslu, zejména pak kabelů a elektronických vodičů. Tento obor se vyznačuje obecně nižšími mzdami a menší znalostní náročností výroby oproti ostatním oborům elektrotechnického průmyslu zejména pak rostoucími obory, kterými jsou v Česku především Výpočetní technika (OKEČ 30) a Telekomunikační technika (OKEČ 32). Tyto obory se také vyznačují vyššími výdaji na VaV než OKEČ 31. Pro Karlovarský kraj z toho plyne, že budoucí vývoj v odvětví elektrotechnického průmyslu bude do značné míry závislý na rozhodnutí několika velkých poboček zahraničních firem, které jsou zde lokalizovány. Kraj bude muset pro tyto podniky vytvořit dostatečně atraktivní prostředí, které umožní nejen zachování výroby, ale především posun k sofistikovanějším produktům s vyšší znalostní náročností a nižší závislostí na levné a málo kvalifikované pracovní síle.

Projekce předpovídá tzv. efekt dohánění neboli vyšší růst ekonomické výkonnosti všech tří odvětví z důvodu technologického zaostání Česka oproti zemím západní Evropy. Tento efekt však bude v čase postupně slábnout. Vzhledem k sílícímu tlaku na konkurenceschopnost se bude snižovat náročnost výroby na pracovní sílu a tím bude klesat počet pracovních míst, což se bude týkat především kovodělného průmyslu a průmyslu nekovových minerálních výrobků. Pokles počtu pracovníků v odvětví bude mít za následek (podle předpokladů projekce) spolu s technologickými změnami zvyšování produktivity práce. Dopadu efektu dohánění pro Karlovarský kraj je diskutabilní, neboť v kraji je lokalizována především méně technologicky náročná výroba pro zahraniční firmy, které technologicky pokročilejší výrobu realizují (samy nebo pomocí subdodávek) v jiných, vyspělejších oblastech. Největší hrozbu pro kraj tak představuje vyšší nákladová náročnost výroby v porovnání s jinými zeměmi východní Evropy nebo Asie, které se mohou snadno stát atraktivnější pro podobný typ investic. Pro kraj bude zásadní, aby se zdejší firmy posunuly na vyšší pozici v globálních hodnotových řetězcích a region byl schopen přilákat jiný typ investic, než jsou montážní závody. **Udržování současného stavu může pro kraj znamenat hrozbu dalšího zvyšování již tak vysoké nezaměstnanosti.** Bude nutné klást ještě větší důraz na strukturální změny v regionální ekonomice, především pak v průmyslu a orientovat se na znalostně náročnější výrobu.

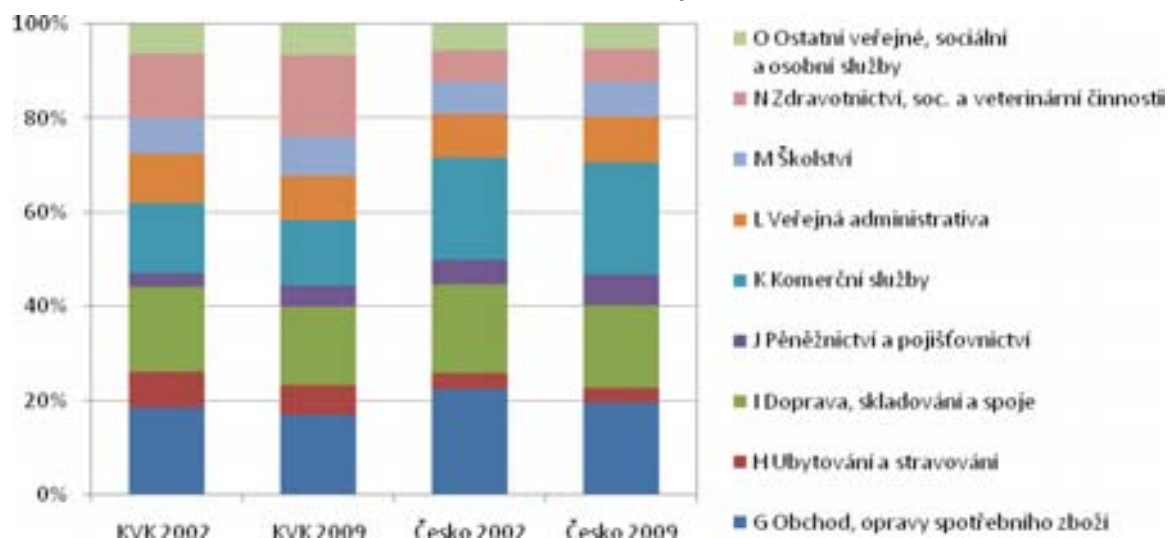
Propojením informací o odvětvové specializaci a struktuře a vývoji vývozu poskytnou zajímavá zjištění. **V kraji se v posledních zhruba 6-8 letech nejvíce rozvíjely odvětví kovodělného a elektrotechnického průmyslu. Konkrétně se jedná o dílčí obory Výroby kovodělných výrobků a kovových konstrukcí (OKEČ 28, nyní NACE 25) a obor Výroby elektrických strojů a zařízení (OKEČ 31, nyní NACE 27).** Produkty těchto dvou oborů se podílejí zhruba 1/3 na celkovém vývozu kraje, přičemž obor silnoproudé elektrotechniky má výraznou růstovou tendenci vývozní specializace. V ekonomické struktuře kraje se jedná o firmy převážně se zahraniční účastí, případně české firmy orientující se na zakázkovou výrobu. Výrobky těchto firem slouží často jako dílčí komponenty pro odvětví automobilového průmyslu či jako meziprodukty pro intraodvětvový obchod. **Odvětví Výroby nekovových minerálních výrobků (sklo, porcelán, keramika, stavební hmoty) naopak stagnuje (měřeno počtem zaměstnanců) a jeho podíl na exportu zejména v posledních 3 letech výrazně klesá.** Obdobně je na tom i textilní průmysl. Toto jsou nejvýraznější změny ve specializaci zpracovatelského průmyslu v kraji, které dopadají i na pracovní trh a modifikují poptávku po nových

pracovnících. Analýza vzdělávacího systému ukáže, zda na tyto změny reagují svým zaměřením střední a odborné školy v kraji.

O specializaci kraje mohou napovědět i existující klastry. V Karlovarském kraji v současnosti funguje pouze **klastr Enwiwa**, který se zabývá environmentálně šetrným nakládáním s odpady. Sdružuje zhruba dvacet firem a vědeckovýzkumných institucí (ty se nachází mimo kraj) zabývajících se především těžbou, výrobou stavebního materiálu a hospodařením s odpady. Jelikož se kraj orientuje ve větší míře na těžší průmysl, který produkuje velké množství odpadních produktů, existuje zde potenciál pro rozvoj odvětví zabývajících se recyklací a výrobou produktů z druhotných surovin. V kraji existují i firmy, které se zabývají výzkumem a vývojem v této oblasti, a právě toto může být potenciálním nově se rozvíjícím oborem.

V ekonomice Karlovarského kraje hrají velmi důležitou roli také služby, jejich podíl na HPH je po Praze mezi kraji Česka 2. nejvyšší a činil v roce 2009 více než 57 %. Služby jsou velice heterogenní skupinou, zahrnují veřejné služby, které poskytuje stát či jeho organizace všeobecně a také komerční a podnikatelské služby, které se vyznačují obecně vyšší produktivitou a tržní orientací.

Graf : Struktura HPH v odvětví služeb v Karlovarském kraji a Česku, 2002, 2009

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

Ze struktury tvorby HPH v sektoru služeb, kterou zachycuje Graf 15, vidíme, že v Karlovarském kraji je oproti průměru Česka **vyšší zastoupení veřejných služeb** (skupiny L-O). Jejich podíl tvořil v roce 2009 více než 40 % HPH a za sledované období se zvyšuje. Dominuje mezi nimi skupina Zdravotnických činností, což může souviset s rozvinutým oborem léčebných procesů v lázních. Skupina komerčních a podnikatelských služeb (G-K) tvoří méně než 60 % HPH v sektoru služeb. V porovnání s průměrem Česka je zde zejména **nižší zastoupení komerčních služeb**, které zahrnují činnosti v oblasti nemovitostí, podnikatelské činnosti, činnosti v oblasti výpočetní techniky, komunikací a výzkumu a vývoje (13,8 % v kraji oproti 24 % v ČR). Naopak vyšší zastoupení má v Karlovarském kraji odvětví Ubytování a stravování (6,5 %, v Česku 3,2 %). **Celkově se do struktury služeb v kraji promítá velmi rozvinuté lázeňství, což zvyšuje podíly skupin Zdravotnických činností a Ubytování a stravování.** Bližší analýze lázeňství je vyhrazena samostatná část textu.

Klíčové výzvy/problémy

Nízká úroveň produktivity práce

Jedním z nejvýznamnějších problémů ekonomiky Karlovarského kraje je velmi nízká úroveň produktivity práce napříč všemi dílčími ekonomickými sektory. Její hodnoty se pohybují od 60 % do 80 % úrovně v Česku.

Příčiny.

Pravděpodobných příčin je několik a výsledek je jejich vzájemnou kombinací. Zejména se jedná o orientaci podniků na méně sofistikované a spíše standardizované výrobky s nižší přidanou hodnotou. Zdejší firmy jsou na nízké pozici v hodnotových řetězcích a mají omezenou řídicí a rozhodovací autonomii. Svou roli hraje také malý objem zahraničních investic. Pro většinu z nich byly navíc motivem nízké náklady na pracovní sílu a výhodná geografická poloha na hranicích s Německem. Jen velmi malý počet firem v kraji se orientuje na výzkumné a vývojové aktivity.

Důsledky.

Ekonomické zaostávání kraje oproti ostatním regionům Česka. Tlak na zvyšování produktivity v dnešní době stále sílí, současná situace v kraji zhoršuje jeho konkurenceschopnost na evropském trhu. Kraj by se měl snažit podporovat užší provázanost firem a jednotlivých oborů v kraji tak, aby se využilo případných synergických efektů.

Dominance tradičních odvětví

V ekonomice regionu mají příliš velký význam tradiční odvětví s nízkou produktivitou práce, která navíc dále klesá. Jedná se především o těžbu a dílčí odvětví zpracovatelského průmyslu – hutnictví a kovodělný průmysl, textilní průmysl a výroba nekovových výrobků (sklo, keramika, porcelán).

Příčiny.

Do značné míry je příčinou zděděná odvětvová struktura, která vyplývá z místních zdrojů nerostných surovin a tehdejšího centrálního plánování. Tato struktura vykazuje velkou míru inercie v čase a je složité ji změnit.

Důsledky.

Firmy v tradičních oborech budou nuceny hledat nové trhy a zdroje inovací, aby byly schopny obstát v globální konkurenci. Zároveň je nutné rozvíjet nové obory v ekonomice kraje, které budou tyto tradiční nahrazovat. Pokud se toto nepodaří, bude kraj vystaven rostoucí nezaměstnanosti, neboť prognózy počítají se snižováním počtu pracovních míst v těchto tradičních oborech.

Málo rozvinutý a výkonný zpracovatelský průmysl

Zpracovatelský průmysl v Karlovarském kraji zaostává ve své výkonnosti za ostatními regiony Česka. Podílí se pouze 21 % na tvorbě celkové přidané hodnoty v kraji a rovněž v produktivitě výrazně zaostává za národním průměrem

Příčiny.

Zpracovatelský průmysl je obecně jedním z hlavních zdrojů inovací a nových technologií, které se dále mohou využívat i v jiných oborech. Kraj zdědil orientaci na tradiční průmyslové obory (viz výše), které v současnosti procházejí útlumem. Činnosti a aktivity firem v progresivnějších odvětvích průmyslu jsou však často omezeny na jednodušší produkci dílčích komponent bez výzkumných a vývojových aktivit a se značnou závislostí na nadřazené firmě ve výrobních řetězcích. V kraji také chybí dostatek odborníků a pracovníků v technických oborech, což souvisí s omezenou nabídkou takto zaměřených středních škol.

Důsledky.

Toto je jedna z hlavních příčin ekonomického zaostávání kraje. Kraj je také z tohoto důvodu málo atraktivní pro nové investice na kvalitativně vyšší úrovni v oblasti zpracovatelského průmyslu.

Nižší zastoupení komerčních služeb

Kraj má ve své ekonomické struktuře výrazně nižší zastoupení tzv. komerčních služeb (zejména peněžnictví a pojišťovnictví, informační, komunikační, vědecké a technické činnosti), které vykazují obecně vyšší tvorbu přidané hodnoty.

Příčiny.

Příčinou je především absence silného ekonomického centra v kraji a jeho celková periferní poloha v sídelní struktuře a neexistence dostatečně velkého trhu. Výše uvedené služby se lokalizují především do větších aglomerací a ekonomických center, kde je i větší poptávka po jejich službách.

Důsledky.

Sektor služeb má v Karlovarském kraji nadprůměrnou dominanci tzv. veřejných služeb jako je školství, zdravotnictví, veřejná administrativa a sociální služby. Pokud se bude ekonomika kraje pozitivně rozvíjet, budou zde vznikat nové firmy a obory a bude se zvyšovat koupěschopnost obyvatelstva a následně také rozvíjet i komerční služby.

Literatura:

Průzkum inovačního podnikání v Karlovarském kraji. Berman Group. 2010

Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje. Berman Group. 2008

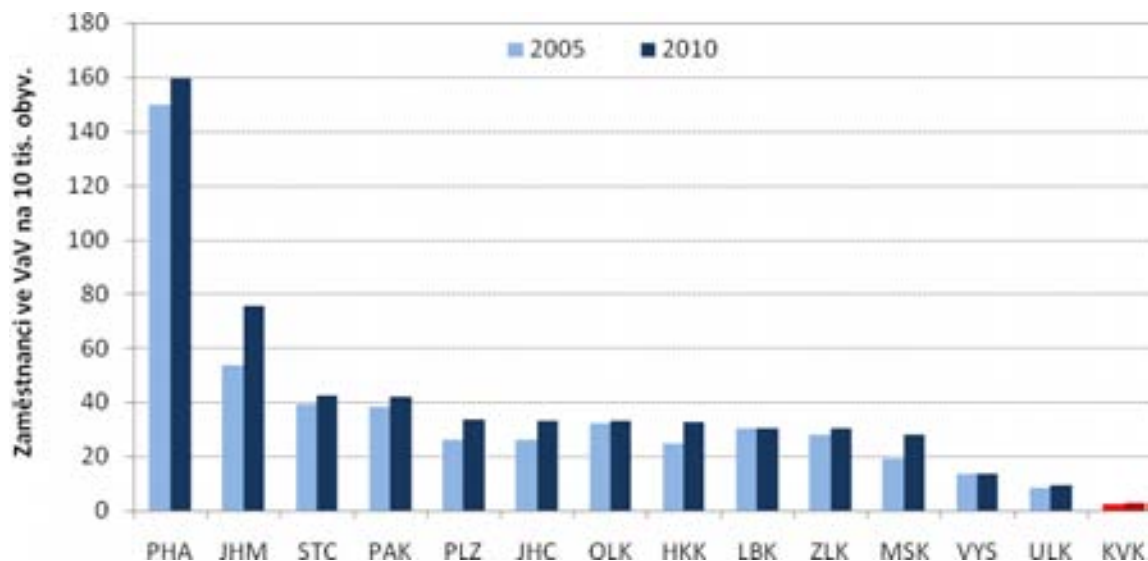
6. Znalostní ekonomika a inovační systém

V předchozích kapitolách bylo zjištěno, že ekonomika Karlovarského kraje se více orientuje na tradiční odvětví s nižší přidanou hodnotou a obecně také s nižší znalostní náročností. Důvodů pro to je několik; periferní poloha kraje a jeho slabá ekonomika, nevýhodná pozice místních firem v globálních hodnotových řetězcích či zastaralá struktura ekonomiky s důrazem na tradiční odvětví využívající místní surovinové zdroje a především levnou pracovní sílu. Tato poslední výhoda se však postupně vytrácí a výrobci budou přemísťovat své provozy dále na východ do zemí s nižšími náklady na PS. U těchto odvětví je nutné zvýšit jejich znalostní náročnost a provázanost s ostatními aspekty inovačního systému kraje, orientovat se na produkty s vyšší přidanou hodnotou a tím zvýšit konkurenceschopnost regionální ekonomiky. Některá klíčová odvětví průmyslu Karlovarského kraje – především elektrotechnický a strojírenský průmysl – se obecně vyznačují značně rozdílnou znalostní náročností dílčích segmentů. Zahrnují jak aktivity s vysokou technologickou náročností, využívající poznatky VaV a mající významné mezioborové přesahy. Zároveň však tato odvětví zahrnují i aktivity s nízkou znalostní náročností jako jsou montážní závody využívající méně kvalifikovanou PS. Předchozí průzkum inovačního podnikání v Karlovarském kraji (Berman Group 2010) identifikoval, že firmy v regionu se často orientují právě na jednodušší aktivity montážního typu s nižší přidanou hodnotou a menší náročností na kvalitu a kvalifikaci pracovních sil. A právě následující kapitola se bude zabývat předpoklady pro rozvoj znalostně náročné ekonomiky, objemem vstupů do inovačního systému, tedy především aktivitami výzkumu a vývoje a jeho výstupy a jejich uplatněním.

Inovační systém – vstupy

Základními ukazateli inovačních vstupů jsou výdaje na VaV a počty pracovníků. Tyto údaje zprostředkovaně vypovídají o úrovni znalostní intenzity v regionální ekonomice. Jejich vypovídací schopnost však omezuje skutečnost, že výsledky VaV aktivit se mohou přelévat do jiných regionů a mohou být využívány mimo místo svého vzniku. Dalším problémem je samotná povaha a rozsah znalostních (nebo VaV) aktivit, která je v praxi často velmi různorodá. Může jít o vysoce sofistikované vědecké aktivity nebo o „pouhá“ částečná vývojová či technická vylepšení stávajících produktů. Tomu odpovídá i rozdílný přínos pro ekonomiku, který je obtížné objektivně hodnotit. Přesto je však empiricky prokázáno a obecně platí, že větší intenzita a rozsah znalostních aktivit přináší rovněž větší znalostní náročnost ekonomických aktivit v regionu.

V Karlovarském kraji bylo v roce 2010 celkem pouze 91 zaměstnanců ve VaV sektoru, z toho 55 výzkumníků. Tato hodnota je i v porovnání s ostatními obdobně velkými kraji velmi nízká. Např. Liberecký kraj má celkem 1338 pracovníků ve VaV (z toho 636 výzkumníků), Vysočina pak 692 (340 výzkumníků). Velké rozdíly v počtech pracovníků ve VaV mezi kraji ilustruje graf 16 (hodnoty jsou relativizovány na 10 tis. obyvatel). Rozdíl mezi Karlovarským krajem a ostatními regiony Česka je opravdu propastný.

Graf : Počet zaměstnanců ve VaV na 10 tisíc obyvatel kraje, 2005 a 2010

Zdroj: ČSÚ – Statistika VaV v ČR 2010, Pohyb obyvatelstva 2010

Karlovarský kraj se nachází na posledním místě, navíc s výrazným odstupem od Ústeckého kraje a kraje Vysočina, které se ve srovnání nacházejí před ním. Toto porovnání jen dokazuje, jak značně nízká je úroveň vstupů do inovačního systému v Karlovarském kraji. Mezi kraji v Česku se jasně odděluje Praha a na druhém místě také kraj Jihomoravský, který navíc mezi roky 2005 a 2010 zaznamenal největší nárůst počtu VaV pracovníků. Další, i když méně výrazný předěl, existuje mezi 4. Pardubickým kraje a 5. Plzeňským krajem. Větší odstup je i mezi Moravskoslezským krajem a Vysočinou a také mezi posledními třemi kraji navzájem. Karlovarský kraj tak bude muset vynaložit značné úsilí, aby se úroveň vstupů do inovačního systému alespoň vyrovnala krajům Ústeckému či Vysočině.

Údaje o zaměstnancích ve VaV v celém sledovaném období řadí kraj dlouhodobě na poslední místo v rámci ČR a tento fakt koresponduje s ekonomickou výkonností i dalšími ukazateli kraje. V roce 2008 došlo ke skokovému nárůstu počtu zaměstnanců ve VaV, který však v následujících dvou letech opět poklesl zhruba na původní hodnoty, což může souviset s útlumem výzkumných a vývojových aktivit ve firmách z důvodů hospodářské krize, případně přesunutím některých VaV oddělení do jiných regionů. Pro ověření této hypotézy by bylo nutné evaluace na úrovni jednotlivých subjektů. Z pohledu vnitřní diferenciací v kraji je většina výdajů i pracovních míst v sektoru VaV lokalizována v okresech Karlovy Vary a Sokolov.

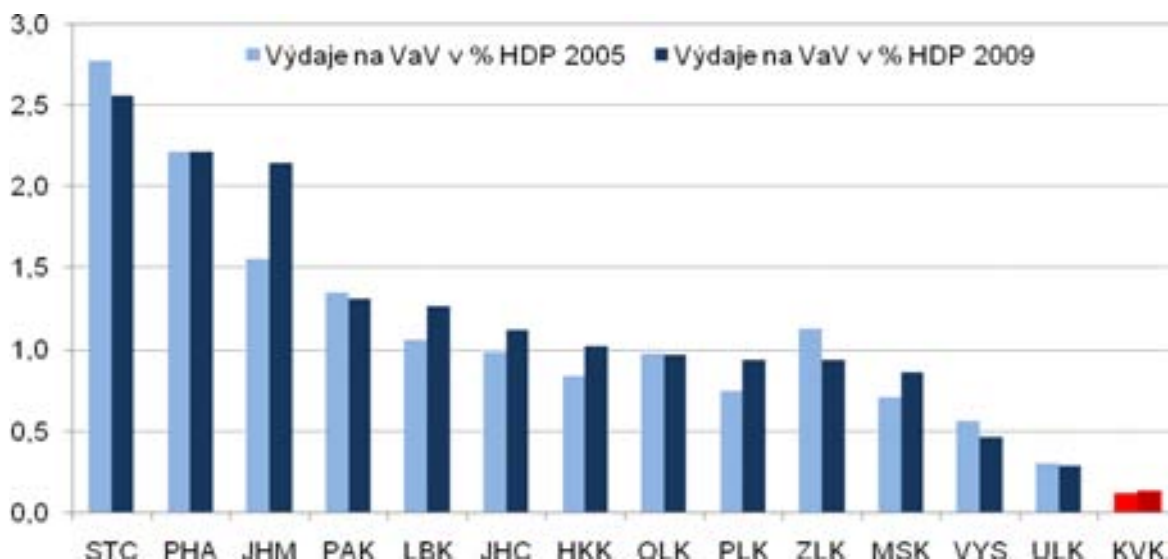
Tabulka : Zaměstnanci a výzkumníci ve VaV – FTE (přepočtený počet osob)

Rok	Celkem		Výzkumníci	
	FTE	podíl na ČR	FTE	podíl na ČR
2005	70	0,16	29	0,12
2006	94	0,20	36	0,14
2007	70	0,14	39	0,14
2008	136	0,27	106	0,35
2009	107	0,21	62	0,22
2010	91	0,17	55	0,19

Zdroj: ČSÚ – Statistika VaV v ČR 2010

Většina těchto míst ve výzkumu a vývoji (konkrétně 97 %) je v kraji tvořena v podnikatelském sektoru (BERD). Vládní (GOVERD) a vysokoškolský (HERD) sektor nevytváří v regionu téměř žádná místa ve výzkumu a vývoji. Příčinou toho je absence instituce univerzitního typu či většího počtu vědecko-výzkumných ústavů v kraji. Zhruba 2/3 z celkového počtu míst tvoří výzkumníci v technických vědách, 1/3 pak v přírodních vědách. Podobnou strukturu vstupů do inovačního systému s naprostou dominancí podnikatelského sektoru má také kraj Vysočina.

Graf : Výdaje na oblast výzkumu a vývoje v % HDP, srovnání krajů, 2005 a 2009

Zdroj: ČSÚ – Statistika VaV v ČR 2010

Intenzita výdajů na VaV v Karlovarském kraji dosahuje pouze zhruba 0,13 % úrovně HDP a navíc nevykazuje významnou růstovou tendenci. V rámci regionů ČR se jedná o velmi nízkou úroveň výdajů na VaV. Při porovnání s ostatními kraji lze spatřit souvislost mezi výdaji na VaV a ekonomickou výkonností; jasně se oddělují ekonomicky silné kraje Praha, Středočeský a Jihomoravský, naopak nejnižších hodnot dosahují hospodářsky slabší kraje jako Karlovarský, Ústecký, Vysočina či Moravskoslezský kraj. Struktura výdajů na VaV dle sektorů kopíruje situaci v případě zaměstnanců, převážnou část z nich obstarává podnikatelský sektor (více než 99 %), vládní a vysokoškolský sektor se podílejí pouze na zlomku celkových výdajů.

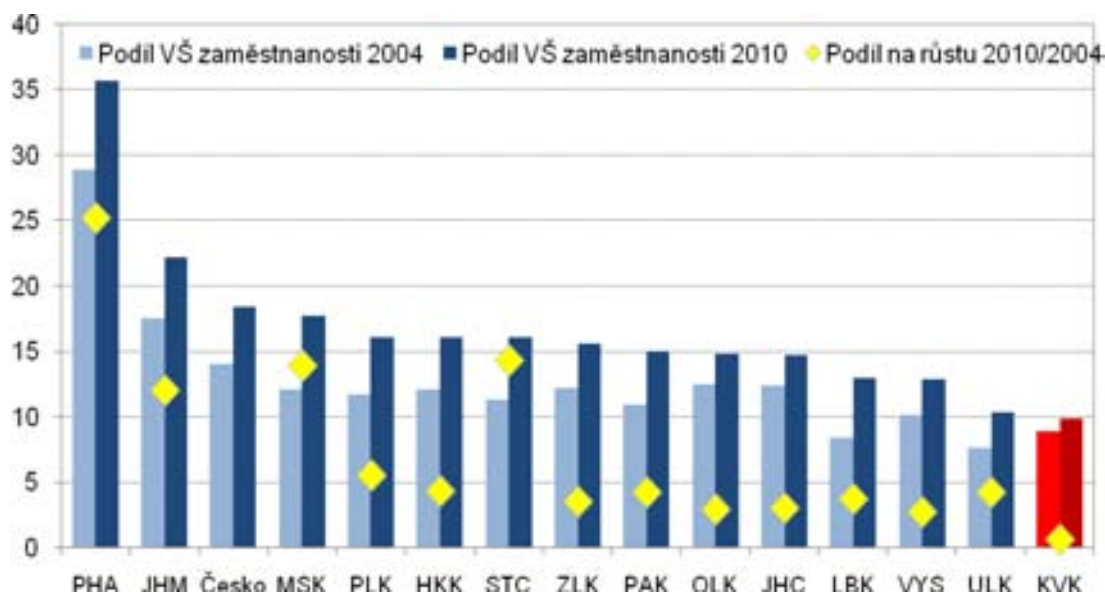
Pokud bychom vztáhli výdaje ve VaV na 1 zaměstnance v tomto sektoru, zjistíme, že Karlovarský kraj dosahuje zhruba průměrné úrovně ČR. Problémem je tedy především nedostatečný rozsah výzkumných a vývojových aktivit v kraji a z toho pramenící nedosažení určité kritické minimální hodnoty výdajů na VaV nutné k pozitivnímu ovlivnění ekonomické výkonnosti kraje.

K tomu, aby výdaje na VaV ovlivnily ekonomický růst Karlovarského kraje, je potřebné nejen zvýšit jejich objem, ale zajistit také větší provázanost výzkumných poznatků a výstupů na podnikatelské aktivity v regionu. Informace tohoto typu však není možné z běžné evidenční statistiky získat.

Dalším neméně důležitým předpokladem pro rozvoj znalostně náročných ekonomických aktivit je vysoká kvalita lidských zdrojů a vysoký podíl kvalitativně a kvalifikačně náročné zaměstnanosti. Aby se v kraji mohli rozvíjet znalostně náročné obory, je nutné kromě jiných aspektů zajistit zejména dostatek kvalifikovaných lidí na pracovním trhu. Kvalifikačně náročnou zaměstnanost můžeme

sledovat jako podíl VŠ vzdělaných osob na počtu zaměstnaných v regionu. Z grafu 18 je zřetelně patrné, že podíl VŠ vzdělaných na celkové zaměstnanosti je v Karlovarském kraji nejnižší v rámci Česka. V roce 2010 dosahoval pouze mírně nad 9 %, v absolutních číslech se jedná zhruba o 14 tis. osob. Dominantní pozici má v tomto směru Praha, výrazněji se odlišuje ještě také Jihomoravský kraj.

Graf : Podíl VŠ zaměstnanosti na celkové zaměstnanosti v krajích a podíl krajů na růstu VŠ zaměstnanosti v ČR v letech 2004 a 2010, v %

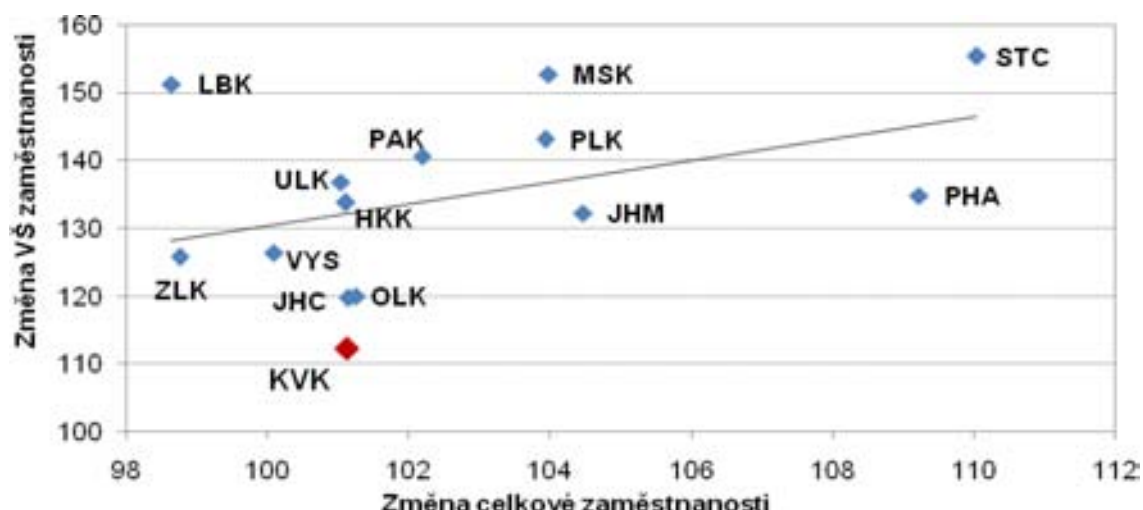
Zdroj: ČSÚ - VŠPS 2004 a 2010

Karlovarský kraj společně s Ústeckým se pohybují těsně kolem hranice 10 % VŠ zaměstnaných. Na celkovém růstu VŠ zaměstnanosti v Česku mezi roky 2004 a 2010 se Karlovarský kraj podílel pouze 0,6 %, což je v porovnání s ostatními kraji nejnižší hodnota. I v samotném kraji vzrostla za sledované období VŠ zaměstnanost pouze o necelé 1 %. Tyto hodnoty jen potvrzují, že zde dochází k určité stagnaci a zaostávání v přechodu ke znalostně založené regionální konkurenceschopnosti. V kraji se příliš nerozvíjejí ekonomické aktivity náročné na kvalifikaci pracovních sil, což jen potvrzuje předchozí zjištění o orientaci podniků v kraji na jednodušší, zakázkovou výrobu s nižší přidanou hodnotou.

Graf 19 zachycuje dynamiku změn v celkové a VŠ zaměstnanosti. Karlovarský kraj zaznamenal nejnižší přírůstky VŠ zaměstnanosti napříč kraji Česka, mezi roky 2004 a 2010 se zvýšil podíl VŠ zaměstnaných pouze o 11 %, přičemž celková zaměstnanost se zvýšila jen zanedbatelně (o 1,2 %).

V absolutních číslech to znamená, že počet zaměstnaných v kraji se zvýšil o 1,5 tis. Nejvíce stoupl počet zaměstnaných s úplným SŠ vzděláním (o 6 tis.), VŠ zaměstnanost se zvýšila o 1,5 tis. Naopak došlo k poklesu počtu zaměstnaných s neúplným SŠ vzděláním (o 5 tis.) a základním vzděláním (1 tis.). To dokumentuje pouze pomalý posun ke znalostně náročné regionální ekonomice a potvrzuje skutečnost, že značná část nových pracovních míst v kraji vzniká stále spíše v oborech využívajících levnou a méně kvalifikovanou pracovní sílu. Je nutné také zmínit, že VŠ zaměstnanost se obecně v Česku zvyšuje z důvodu rostoucího počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci a zdaleka ne všichni vykonávají znalostně náročné aktivity.

Graf : Změna podílu celkové a VŠ zaměstnanosti v krajích ČR mezi roky 2004 a 2010 (rok 2004=100)

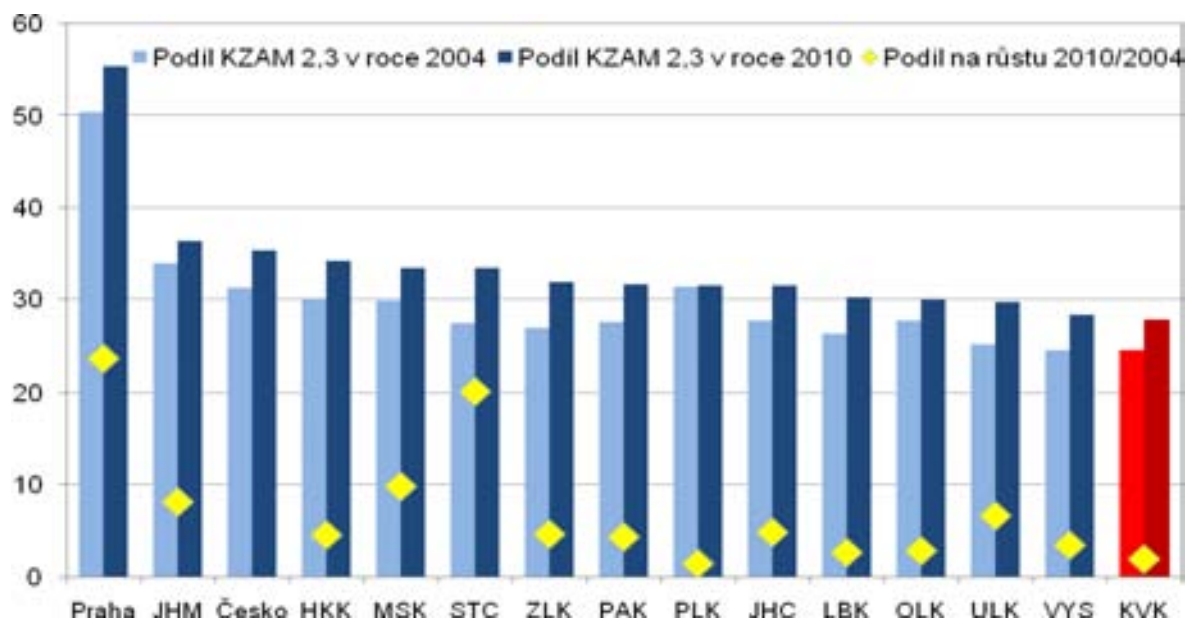
Zdroj: VŠPS 2004, 2010

Dalším možným způsobem jak vyjádřit kvalitativní náročnost pracovních míst je sledovat údaje o tzv. klasifikaci zaměstnání (KZAM). Zvyšování podílu kvalitativně náročné zaměstnanosti je často velmi dobrým a přesným ukazatelem rozvoje znalostně založené konkurenceschopnosti. Nejčastěji se pro kvantifikaci používá počet zaměstnaných v třídách KZAM 2 a 3 (Vědecktí a odborní duševní pracovníci a Techničtí, zdravotní a pedagogičtí pracovníci). V Karlovarském kraji bylo v roce 2010 dle průzkumu VŠPS zaměstnáno v KZAM 2 a 3 („odborná zaměstnanost“) zhruba 40 tis. pracovníků, což představuje necelých 28 % ze všech zaměstnaných v kraji. Tato hodnota je v porovnání s ostatními kraji nejnižší. Pořadí krajů je obdobné jako v případě VŠ zaměstnanosti, jen rozdíly mezi nimi jsou menší (kromě Prahy).

Mezi roky 2004 a 2010 se zvýšil počet odborně zaměstnaných v KZAM 2 a 3 v Česku celkem o 179 tis. Na tomto nárůstu se však Karlovarský kraj podílel pouze 2 %, což byl po Plzeňském kraji nejnižší podíl (tuto hodnotu samozřejmě negativně ovlivňuje také relativně malá populační velikost kraje). Nejvíce se na nárůstu odborné zaměstnanosti podílely Praha, Středočeský, Moravskoslezský a Jihomoravský kraj, které dohromady soustředily téměř 63 % nové kvalitativně náročné zaměstnanosti. Jedná se tedy o stejné kraje, které se nejvíce podílely na nárůstu VŠ zaměstnanosti.

Při podrobnějším pohledu na ostatní dílčí skupiny KZAM vyplývá, že **Karlovarský kraj má v porovnání s ostatními kraji nejnižší podíl skupiny Vědeckých a odborných duševních pracovníků (KZAM 2), pouze 5,7 %.** Zároveň má ale kraj nejvyšší podíl zaměstnaných v třídách KZAM 8 a 9 – **Obsluha strojů a zařízení a Pomocní a nekvalifikovaní dělníci.** V třídách KZAM 8 a 9, které zahrnují zaměstnance vykonávající jednodušší práci s nižšími nároky na kvalifikaci, v Karlovarském kraji pracuje 26,5 % zaměstnanců, což je mezi kraji ČR nejvyšší hodnota (průměr za ČR je 21 %).

Graf : Podíl zaměstnaných v třídách KZAM 2, 3 na celkovém počtu zaměstnaných v kraji a podíl krajů na celkovém růstu odborné zaměstnanosti, 2004, 2010

Zdroj: ČSÚ - VŠPS 2004, 2010

Můžeme tedy říci, že nová kvalitativně i kvalifikačně náročná zaměstnanost se výrazně koncentruje do úspěšnějších a ekonomicky výkonnějších regionů. **Podle ukazatelů kvalifikace pracovních sil a kvalitativní náročnosti zaměstnanosti se tak pozice Karlovarského kraje vzhledem k ostatním krajům Česka spíše zhoršuje.** Možným pozitivním signálem je skutečnost, že podíl odborné zaměstnanosti v kraji roste nepatrně vyšším tempem než podíl VŠ zaměstnanosti, a tudíž zde existuje určitý růst poptávky po vzdělané pracovní síle, byť tento růst je v porovnání s ostatními regiony Česka velmi pomalý. Pokud se však nezačne zvyšovat úroveň VŠ zaměstnanosti může to pro kraj znamenat omezení v rozvoji znalostně založené konkurenceschopnosti, neboť pro odborná pracovní místa nebude dostatek kvalifikované pracovní síly.

Úroveň vstupů do inovačního systému v Karlovarském kraji je tedy dle předchozí analýzy velmi nízká (měřeno výdaji na VaV, počty zaměstnaných v sektoru VaV a kvalitativně a kvalifikačně náročné zaměstnanosti). Pokud neexistují dostatečné vstupy do regionálního inovačního systému, není možné očekávat adekvátní výstupy a další rozvoj znalostně náročné regionální ekonomiky.

Nízkou úroveň vstupů do inovačního systému kraje nejvíce negativně ovlivňuje neexistence vysoké školy univerzitního typu či vědecko-výzkumného ústavu a také samotná povaha ekonomických aktivit v regionu. I když geografická blízkost není při přenosu poznatků VaV do praxe bezpodmínečně nutná, absence výše zmíněných institucí v kraji ztěžuje přenos poznatků, nových technologií a know-how z výzkumu a vývoje do výrobní praxe.

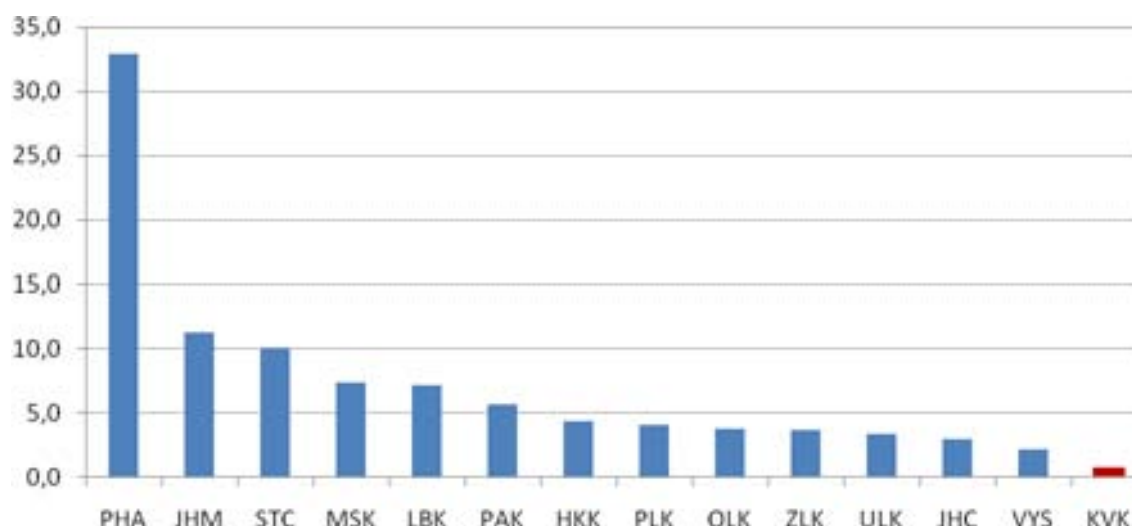
Veškerá odpovědnost na výdaje a aktivity v oblasti VaV tak leží na podnikovém sektoru. Ten však kvůli strukturálním problémům ekonomiky, povaze výroby, stupni zapojení v globálních hodnotových řetězcích i nedostatku kvalifikované pracovní síly nestimuluje dostatečně potřebu větších výdajů do výzkumu a vývoje.

Inovační systém – výstupy

Způsobů jak objektivně měřit inovační výstupy není mnoho. Jedním z možných ukazatelů jsou formy jejich ochrany – tedy patentové přihlášky. Patenty národních přihlašovatelů jsou statistikou sledovány a je možné analyzovat i jejich regionální členění.

Informace o strategické ochraně výsledků znalostních aktivit (patentech) skýtají také určité metodické problémy. Především není možné pomocí běžné statistiky sledovat jejich skutečný ekonomický přínos pro danou firmu či instituci a jejich využití v praxi. Některé z nich nemusí mít přitom téměř žádný efekt pro regionální ekonomiku, naopak některé inovace či technická vylepšení nemusí být patentována a jejich přínos pro ekonomiku je nesrovnatelně větší. Porovnatelnost ztěžují i značné odvětvové rozdíly ve využívání patentů jako ochrany výstupů znalostních aktivit. Např. v IT oblasti je využívání patentů málo používanou formou ochrany. I přesto je možné na základě dostupných dat o patentových přihláškách usuzovat o inovačních výstupech v regionech Česka.

Graf : Podíl na národních patentových přihláškách v krajích ČR v období 2001-2009, v %

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje v ČR

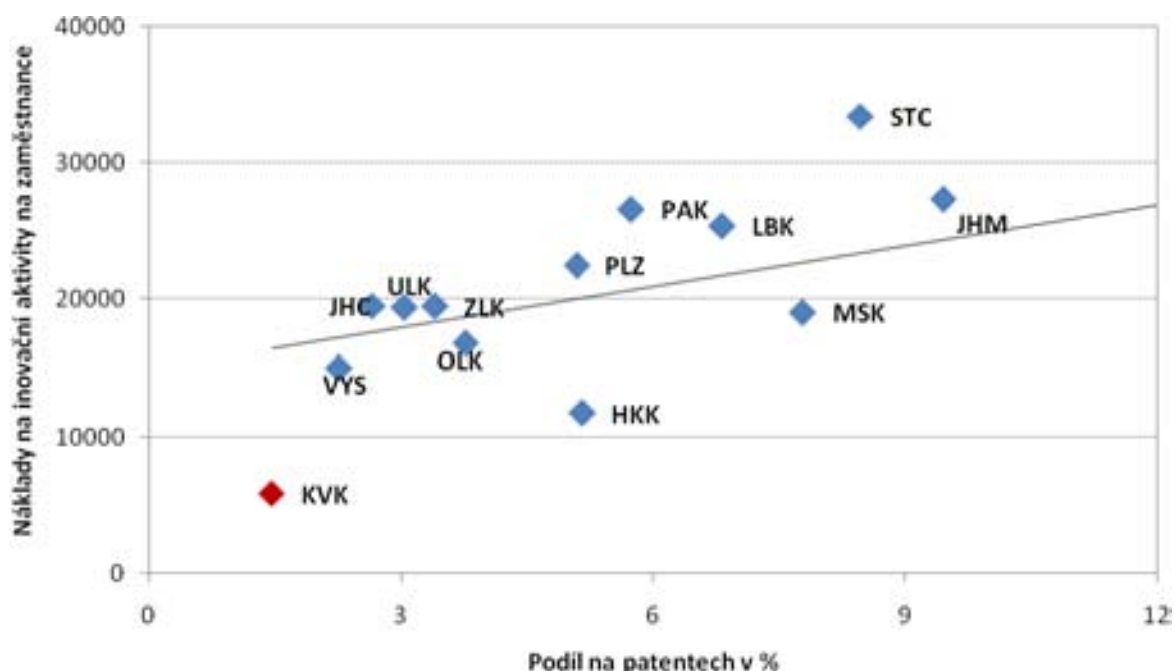
Většina patentových přihlášek je obdobně jako tomu bylo u výdajů na VaV koncentrována do Prahy, Jihomoravského a Středočeského kraje (dohromady téměř 55 % všech patentů v Česku). Pozice Karlovarského kraje není vůbec příznivá, neboť firmy a instituce zde sídlící podaly za sledované období pouze 20 patentových přihlášek z celkového počtu přesahující 2,5 tis v ČR. To představuje pouze 0,8% podíl na patentových přihláškách v Česku a v porovnání s ostatními kraji jednoznačně nejhorší výsledek. **Karlovarský kraj tak obdobně jako u inovačních vstupů výrazně ztrácí na předposlední kraj v pořadí, což je v tomto případě Vysočina. Úroveň výstupů inovačního systému (měřeno patenty) je v Karlovarském kraji 3krát nižší než v obdobně velkém kraji Vysočina.**

To je značný rozdíl zejména pokud vezmeme v potaz, že v kraji Vysočina také nejsou univerzity či větší počet výzkumných institucí, které by tyto výstupy mohly generovat. Inovační potenciál těchto dvou krajů tak výrazně odlišuje pouze větší podíl zpracovatelského průmyslu, který na Vysočině tvořil v roce 2009 téměř 35 % HPH, zatímco v Karlovarském kraji to bylo pouze necelých 21 %. Právě odvětví zpracovatelského průmyslu je podle řady empirických studií největším generátorem technických inovací a jeho malý podíl v ekonomice Karlovarského kraje, tak ještě více zhoršuje pozici regionu v hodnocení patentů a inovací.

Obecně tak platí, že příznivý podíl na počtech patentů se promítá do ekonomické úspěšnosti kraje (samozřejmě s přihlédnutím k výše zmíněným omezením vypovídací schopnosti ukazatele). Větší počet přihlášených patentů také pochází z krajů, v jejichž ekonomice hraje velkou roli zpracovatelský průmysl (s výjimkou Prahy), což potvrzuje dominantní roli tohoto odvětví ekonomiky především ve tvorbě technických inovací.

Dokládá to poměrně špatné postavení krajů s málo rozvinutým zpracovatelským průmyslem – např. Ústecký, Olomoucký a Karlovarský kraj. Dostupná data rovněž umožňují alespoň částečně zhodnotit vztah mezi výstupy inovačních aktivit (patenty) s výší vstupů (náklady na inovační aktivity v podnicích), což dokládá graf 22.

Graf : Podíl na patentech v ČR mezi roky 2001-2009 a náklady na inovační aktivity u inovujících podniků v krajích ČR v letech 2006-2008

Pozn.: V grafu nejsou pro lepší přehlednost zobrazeny hodnoty za Prahu

Zdroj: ČSÚ - Inovační aktivity podniků 2006-2008 a VaV v krajích 2010

Graf 22 jasně dokládá, že výše výdajů na inovační aktivity koresponduje s počtem patentů (resp. podílem na počtu patentů v ČR). Napříč kraji v Česku platí, že čím více vydávají podniky na výzkum, vývoj a další inovační aktivity, tím větší počet patentů přihlašují. I zde však existují určité rozdíly. Např. relativně nižší náklady na inovační aktivity na zaměstnance přinesly nadprůměrný podíl na počtu patentů především v krajích Královéhradeckém, Moravskoslezském, Olomouckém, kraji Vysočina a Karlovarském.

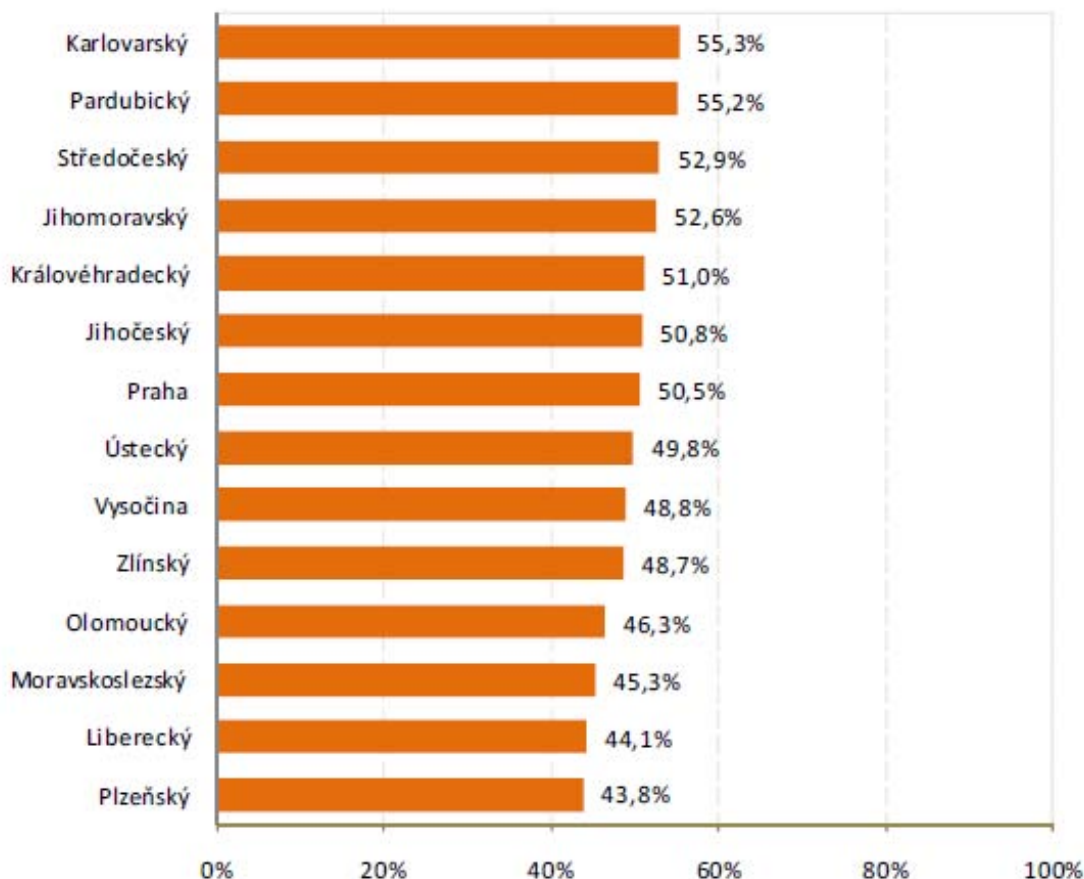
To může souviset s méně rozvinutým zpracovatelským průmyslem jakožto hlavní oblastí inovačních aktivit v těchto krajích, a tím relativně nižšími výdaji na inovace v porovnání s ostatními regiony. Naopak poměrně vyšší náklady na inovační aktivity vzhledem k celkovému počtu patentů měly kraje Středočeský, Pardubický, Liberecký a Plzeňský. Pozice Karlovarského kraje odpovídá velmi nízkým výdajům na oblast VaV, které přináší slabé inovační výsledky (měřeno počtem patentů).

Dalším dostupným ukazatelem výstupů inovačního systému v regionech ČR je podíl inovujících podniků na celkovém počtu podniků v kraji (Graf 23). Tento ukazatel je však nutné brát s rezervou a v kombinaci s údaji o struktuře a typu realizovaných inovací. Jeho hodnoty pocházejí z dotazníkového

šetření ČSÚ - *Inovační aktivity podniků v České republice v letech 2006 až 2008*, a proto je nutné mít toto při interpretaci výsledků šetření na paměti. Toto šetření je prováděné na základě subjektivního hodnocení respondentů a získané údaje a odpovědi není možné prakticky nijak verifikovat. Z výsledků šetření také není možné zjistit, zda se jedná o inovace vzniklé soustavnou výzkumnou či vývojovou aktivitou firem, nebo zda jde o inovace generované poptávkou.

Důležité pro potenciální efekt inovace je také informace o oboru/odvětví, kde daná inovace vzniká a jaké jsou možnosti jejího využití i v jiných příbuzných oborech. Tyto a další faktory mají zásadní vliv na celkový přínos konkrétní inovace pro výkonnost regionální ekonomiky.

Graf : Podíl inovačních podniků na celkovém počtu podniků v kraji, 2006-2008

Zdroj: Inovační aktivity podniků v České republice v letech 2006 až 2008, ČSÚ

V Karlovarském kraji byl podle šetření ČSÚ překvapivě zjištěn největší podíl inovačních podniků – celkem 55 % podniků v období 2006-2008 realizovalo produktovou nebo procesní inovaci. Karlovarský kraj tak v tomto hodnocení v porovnání s ostatními regiony Česka zaujímá nejlepší pozici. Je nutné zmínit, že hodnoty dalších krajů příliš nezaostávají a rozdíl mezi prvním Karlovarským krajem a posledním Plzeňským je pouze 12 p. b. Navíc hodnoty tohoto ukazatele příliš nevypovídají o přínosu pro ekonomiku kraje. Uvedený ukazatel také nezohledňuje, zda daný subjekt za sledované období inovoval pouze jednou nebo provedl několik desítek inovací a tento fakt tak výsledky zkresluje. I přesto je patrné, že určitý potenciál a aktivita v inovační oblasti v kraji existuje.

Firmy v Karlovarském kraji své počínání samy hodnotí ve velké míře jako inovační, avšak podle tvrdých dat (výdaje na VaV a inovace, inovační výstupy) jejich pozice není příliš příznivá. To poukazuje ve srovnání s ostatními kraji na přecenění vlastního inovačního potenciálu, což může mít

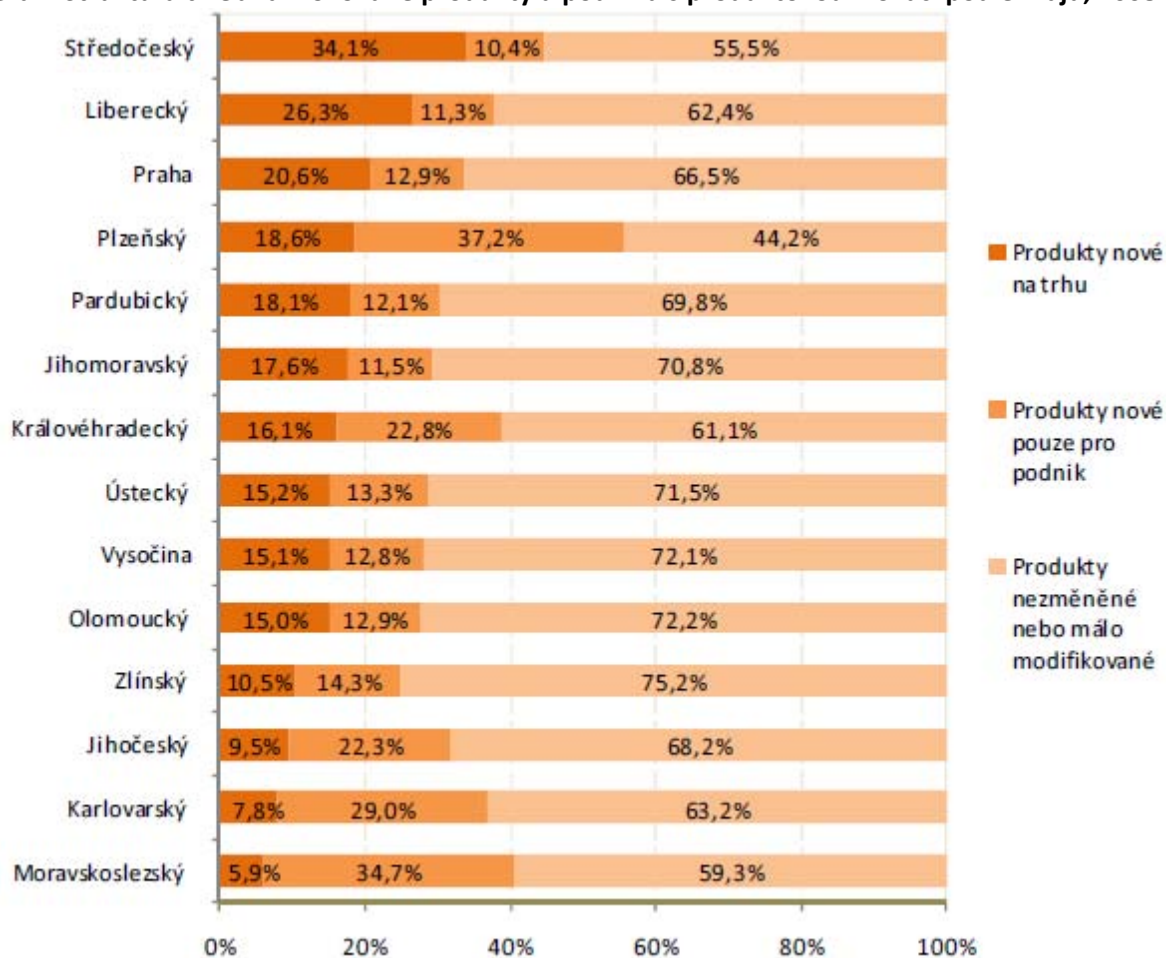
negativní implikace i pro jejich budoucí ambice a pro posilování konkurenceschopnosti pomocí inovací a rozvoje znalostně náročné produkce.

Celkový přínos inovací pro ekonomiku kraje lze možná lépe odhadnout podle grafu 24. Ten znázorňuje tržby za inovované produkty podle typu inovace – zda přispěla k zavedení úplně nového produktu na trh, zda sloužila pouze pro vnitropodnikové účely nebo jestli šlo pouze o inkrementální inovaci (produkt byl pouze částečně modifikován). Tento ukazatel již prokazuje větší souvislosti mezi celkovou ekonomickou vyspělostí regionu a typem či potenciálním přínosem dané inovace. Nejvíce inovací vedoucích k uplatnění úplně nového produktu na trhu měl Středočeský kraj (více než 1/3 tržeb plynula z nových produktů na trhu), dále Liberecký kraj, Praha a Plzeňský kraj.

Inovace u firem v Karlovarském kraji vedly pouze v 8 % případů k vyvinutí úplně nového produktu pro trh. Převážně se jednalo o inkrementální inovace, které přispěly pouze k částečné modifikaci výrobku.

V porovnání s ostatními kraji zaujímá Karlovarský kraj předposlední pozici. Inovace v kraji se tak podle uvedených ukazatelů týkají především částečných vylepšení stávajících výrobků, které jsou generovány poptávkou. **Podle předchozích analytických zjištění však reálně tyto inkrementální inovace nepřinášejí posun v konkurenceschopnosti firem.**

Graf : Struktura tržeb za inovované produkty u podniků s produktovou inovací podle krajů, 2008

Zdroj: Inovační aktivity podniků v České republice v letech 2006 až 2008, ČSÚ

Celková situace v oblasti inovací a rozvoje znalostní ekonomiky v Karlovarském kraji není nikterak příznivá. Kraj doplácí na jednodušší a málo znalostně náročnou povahu aktivit zdejších podniků. To souvisí s mnoha faktory – především s pozicí firem v globálních hodnotových řetězcích a z toho vyplývající orientaci na málo sofistikovanou zakázkovou výrobu především pro německé firmy. Určitý kvalitativní posun v těchto strukturách (tzv. upgrading) je pro firmy v kraji velmi složitý. Překážkou je neznalost koncových zákazníků a trhů plynoucí z jejich malé autonomie. Většímu důrazu na znalostně založené ekonomické aktivity brání také nepříznivá vzdělanostní struktura populace a malá atraktivita kraje pro investory přicházející s kvalitativně náročnější výrobou. Většímu využití endogenního potenciálu kraje brání jeho relativně malá velikost, periferní poloha a také absence silného ekonomického centra regionu. To je také jeden z důvodů proč v kraji není umístěna univerzita či významnější vědecko-výzkumné ústavy, které by mohly generovat nové poznatky, technologie a inovace a jejich přenos do výrobní praxe by mohl pomoci nastartovat ekonomickou výkonnost kraje. Pro konkrétní zjištění inovační výkonnosti podniků v kraji by bylo nutné provést detailní kvalitativní šetření.

Klíčové výzvy/problémy

Extrémně nízká úroveň inovačních vstupů a výstupů

Ačkoliv vysoká míra inovačních vstupů nezaručuje automaticky i adekvátní míru výstupů VaV systému, velmi malá pozornost věnovaná inovacím a vstupům do inovačního systému v Karlovarském kraji je velkým problémem. Region je s výrazným odstupem na posledním místě ve výdajích na VaV, počtu výzkumníků i podílu VŠ a odborné zaměstnanosti.

Příčiny.

Tento stav nejvíce ovlivňuje povaha aktivit místních firem. Ty se až na výjimky vůbec nevěnují systematickému výzkumu či vývoji. Situaci ještě zhoršuje absence univerzity či výzkumného ústavu v kraji. Tyto instituce mohou generovat cenné výzkumné poznatky a podílet se na jejich aplikaci do firemní praxe různou formou (transfer technologií, vznik spin-off firem apod.)

Důsledky pro kraj.

Přímým důsledkem je nízká míra inovačních výstupů (měřeno patenty), která výrazně zaostává i za předposledním krajem Vysočina. Důsledkem je také převažující jednodušší povaha inovačních aktivit, které jen výjimečně vedou k uvedení nového produktu na trh případně vzniku úplně nových trhů. Kraj bude při zachování této situace jen velmi složitě postupovat ke znalostně založené regionální ekonomice.

Absence univerzity či vědecko-výzkumných institucí v kraji

V Karlovarském kraji se nenachází univerzita ani významnější vědecko-výzkumná instituce. Jsou zde pouze pobočky soukromých vysokých škol.

Příčiny.

Příčinou je především periferní poloha kraje, jeho malá populační velikost a historické okolnosti, které nepřispívaly ke vzniku univerzity. Zároveň je tu malá tradice v průmyslových oborech, které ve velké míře využívají VaV poznatků a inovací, a proto zde nebyl prostor pro vznik významnější vědecko-výzkumné instituce.

Důsledky.

Důsledkem je nízká vzdělanostní úroveň obyvatel, kterou ještě oslabuje efekt „odsávání“ vzdělaných absolventů VŠ do metropolitních regionů (především Prahy). To oslabuje vzdělanostní úroveň regionu a ten se stává cílem firem, které využívají spíše méně kvalifikovanou pracovní sílu a jejichž hlavním motivem jsou nízké výrobní náklady. Kraj vzhledem k výše popsaným problémům nemá šanci získat univerzitu či její fakultativní pracoviště. Vhodné je spíše se pokusit o navázání spolupráce mezi firmami v Karlovarském kraji a případný transfer technologií z některé VŠ z okolních regionů (Plzeň, Ústí, Praha).

Literatura:

Inovační aktivity podniků v České republice v letech 2006 až 2008. Český statistický úřad. 2010

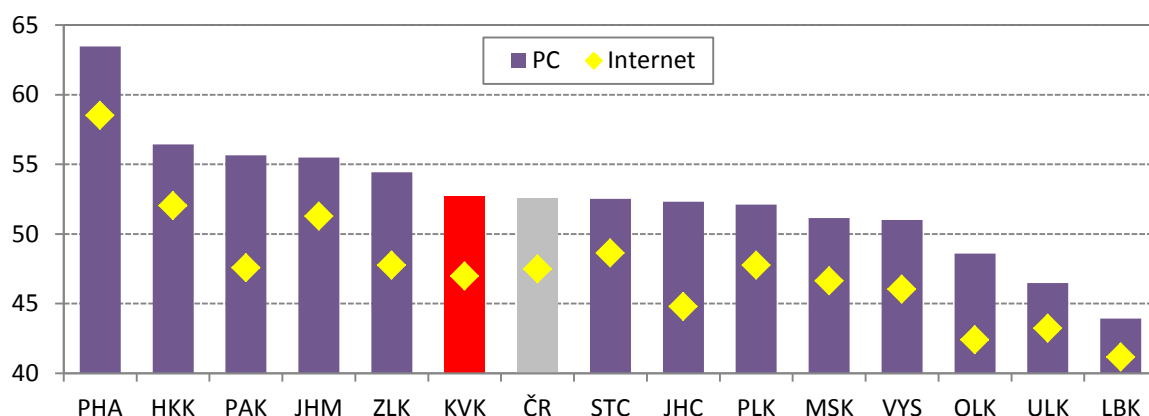
Průzkum inovačního podnikání v Karlovarském kraji. Berman Group. 2010

7. Informační a komunikační technologie

Význam informačních a komunikačních technologií v moderní společnosti je nezpochybnitelný a jejich důležitost nadále roste. Jejich dostupnost a kvalita je jedním z významných předpokladů rozvoje společnosti. Patří mezi ně vybavení osobními počítači, dostupnost a kapacita internetového připojení v domácnostech a veřejných institucích, pokrytí signálem mobilních operátorů a jejich datovými službami.

V dnešní době je pro většinu domácností samozřejmostí, pro některé i nutností, vybavení osobním počítačem s připojením k internetu. **Situace v Karlovarském kraji je poměrně příznivá, neboť podíl domácností s osobním počítačem a internetovým připojením se pohybuje na úrovni celorepublikového průměru a je vyšší než v řadě ekonomicky vyspělejších regionů Česka.** Příčinou je pravděpodobně také vysoký podíl obyvatel žijících ve městech, kde je lepší dostupnost internetového připojení s řádově nižšími náklady.

Graf : Vybavenost domácností PC a internetovým připojením, průměr za roky 2008-2010, v %

Zdroj: ČSÚ

Pro obyvatele, kteří nemají přístup k internetu v domácnosti případně i návštěvníky kraje, je důležitá dostupnost internetu na veřejných místech. Jednou z možností, která je běžnou statistikou sledována, je přístup, který poskytují místní knihovny (Tabulka).

Tabulka : Veřejně přístupná místa na internet v knihovnách, počet na 10. tis obyvatel, 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Česko	5,8	7,7	8,9	9,5	9,7
Hl. m. Praha	1,6	2,4	2,6	2,6	2,6

	2005	2006	2007	2008	2009
Středočeský	4,3	5,4	7,6	9,0	9,3
Jihočeský	8,1	12,4	13,8	14,7	15,3
Plzeňský	5,2	8,8	10,5	11,3	11,2
Karlovarský	8,2	10,2	10,9	11,1	11,8
Ústecký	4,9	6,3	7,2	7,4	7,5
Liberecký	7,3	8,3	9,2	9,8	9,8
Královéhradecký	7,4	9,6	11,6	11,9	12,1
Pardubický	6,6	9,1	10,2	11,1	11,6
Vysočina	8,5	11,6	13,2	15,5	15,8
Jihomoravský	6,8	8,8	9,8	10,3	10,6
Olomoucký	7,8	10,7	11,7	12,1	12,3
Zlínský	7,2	10,1	11,7	12,1	12,4
Moravskoslezský	4,6	5,6	6,3	6,8	7,1

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka 2010

Z dostupných dat vyplývá, že nabídka knihoven s přístupem na internet je v Karlovarském kraji nadprůměrná, když na 10 tis. obyvatel jich připadá necelých 12. Obecně pak platí, že kraje v periferní poloze, jejichž velkou část tvoří venkovská území, mají lepší vybavenost veřejným internetem v knihovnách než jádrové regiony. Nejlepší situace je tak v kraji Vysočina, Jihočeském, Zlínském a Olomouckém, naopak nejméně veřejných knihoven s internetovým připojením je v Praze, Moravskoslezském a Ústeckém kraji.

V současnosti se stále více rozvíjejí možnosti bezkontaktní komunikace s příslušnými úřady veřejné správy, které umožňují občanům i úřadům celý proces více zefektivnit. Tabulka znázorňuje, možnosti přístupu k informačním technologiím v organizacích veřejné správy a jejich využívání ke komunikaci s občany. **V Karlovarském kraji nabízí nadprůměrný počet veřejných institucí ve svých prostorách přístup k internetu, možnost využít elektronickou podatelnu, která nevyžaduje osobní návštěvu úřadu či možnost zasílání důležitých informací na e-mail nebo telefon.** Horší je situace pouze u nabídky WIFI připojení, kde tuto službu ve srovnání s ostatními regiony Česka nabízí pouze podprůměrných 5,7 % veřejných institucí v kraji, což je nejnižší hodnota. Vzhledem k vysokému počtu obyvatel v regionu, kteří jsou připojeni k internetu (Graf), nelze toto považovat za výraznější problém.

Tabulka : Přístup a poskytování informačních technologií v organizacích veřejné správy, 2009

Kraj	přístup k internetu v prostorách organizace	elektronickou podatelnu	zasílání informací pomocí e-mailu či SMS	bezplatný bezdrátový internet – WIFI
Hl. m. Praha	53,4	72,4	63,8	15,5
Středočeský	60,2	39,7	39,0	8,0
Jihočeský	76,3	34,7	34,0	12,7
Plzeňský	72,4	33,9	38,3	11,7
Karlovarský	73,2	51,2	41,5	5,7
Ústecký	61,1	51,1	38,9	7,9
Liberecký	76,8	44,4	37,7	8,2
Královéhradecký	72,0	42,5	44,9	9,2
Pardubický	73,4	32,9	41,9	8,5
Vysočina	66,2	40,2	29,7	11,2
Jihomoravský	76,7	56,9	41,8	10,1
Olomoucký	85,4	51,3	47,1	13,6

Kraj	přístup k internetu v prostorách organizace	elektronickou podatelnu	zasílání informací pomocí e-mailu či SMS	bezplatný bezdrátový internet – WIFI
Zlínský	89,4	41,3	39,2	12,0
Moravskoslezský	73,5	69,3	48,4	10,8
Česko	71,4	44,0	39,6	10,2

Zdroj: ČSÚ

Velmi dobrou úroveň vybavenosti komunikačními technologiemi a jejich používání vykazují i jednotlivé obecní a městské úřady Karlovarského kraje (Tabulka). Nadprůměrný podíl z nich disponuje vysokorychlostním internetovým připojením i vlastními webovými stránkami s informacemi pro občany. Více než 14 % obcí nabízí také možnost elektronicky podat úřední dokumenty, což není nikterak vysoký podíl, ovšem v porovnání s ostatními kraji nadprůměrný a v souvislosti s rozvojem informačních technologií ve státní správě se bude jistě zvyšovat. Vzhledem k periferní poloze Karlovarského kraje a velkému počtu malých sídel (47 % obcí má méně než 500 obyvatel) je využívání informačních technologií obcemi na dobré úrovni.

Tabulka : Informační technologie a její používání obecními úřady v krajích ČR, 2009, v %

Kraj	vysokorychlostní internet	webové stránky	elektronická podatelna
Hl. m. Praha	98,3	98,3	26,3
Středočeský	85,3	92,7	12,1
Jihočeský	86,3	92,2	8,1
Plzeňský	86,3	92,4	9,9
Karlovarský	90,2	97,6	14,2
Ústecký	85,4	97,3	11,8
Liberecký	88,4	97,6	12,4
Královéhradecký	86,5	94,9	9,7
Pardubický	88,4	90,8	8,0
Vysočina	84,4	87,6	9,9
Jihomoravský	91,0	96,2	9,7
Olomoucký	88,6	97,6	12,0
Zlínský	91,9	99,6	9,2
Moravskoslezský	92,7	98,3	12,1
Česko	88,8	95,2	11,8

Zdroj: ČSÚ - krajské Statistické ročenky 2010

V moderní informační společnosti je důležité podporovat rozvoj gramotnosti v oblasti ICT již na školách. Tyto dovednosti jsou dnes požadovány na trhu práce napříč téměř všemi odvětvími a jejich ovládnutí je často nezbytným kvalifikačním předpokladem. Tabulka ukazuje krajské srovnání ve vybavenosti základních škol počítači s připojením k internetu.

Tabulka : Počítače s připojením k internetu na 100 žáků základních škol, 2006-2009

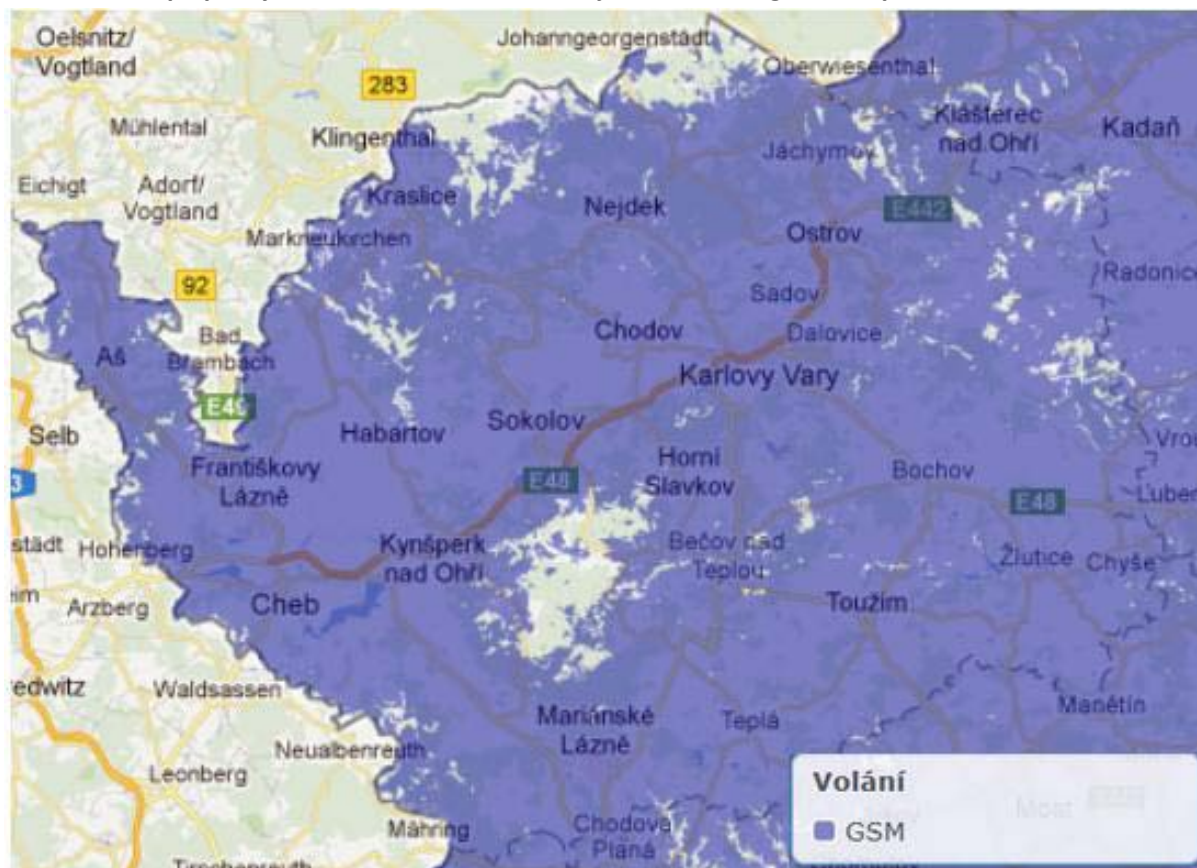
Kraj	2006	2007	2008	2009
ČR	10,7	12,4	13,5	14,6
Praha	11,2	12,3	13,4	13,8
Středočeský	11,1	12,9	13,8	14,9
Jihočeský	10,2	11,5	12,6	14,0

Kraj	2006	2007	2008	2009
Plzeňský	10,1	11,2	12,5	13,4
Karlovarský	9,9	11,0	11,7	13,6
Ústecký	10,4	11,9	12,6	13,8
Liberecký	11,1	12,7	14,2	15,0
Královéhradecký	10,6	12,5	13,1	14,5
Pardubický	10,1	12,7	13,3	14,5
Vysočina	13,1	15,3	15,9	18,1
Jihomoravský	11,0	12,8	14,1	15,2
Olomoucký	11,2	12,6	14,5	15,7
Zlínský	11,3	12,6	13,5	14,4
Moravskoslezský	9,0	11,0	12,5	14,3

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka 2010

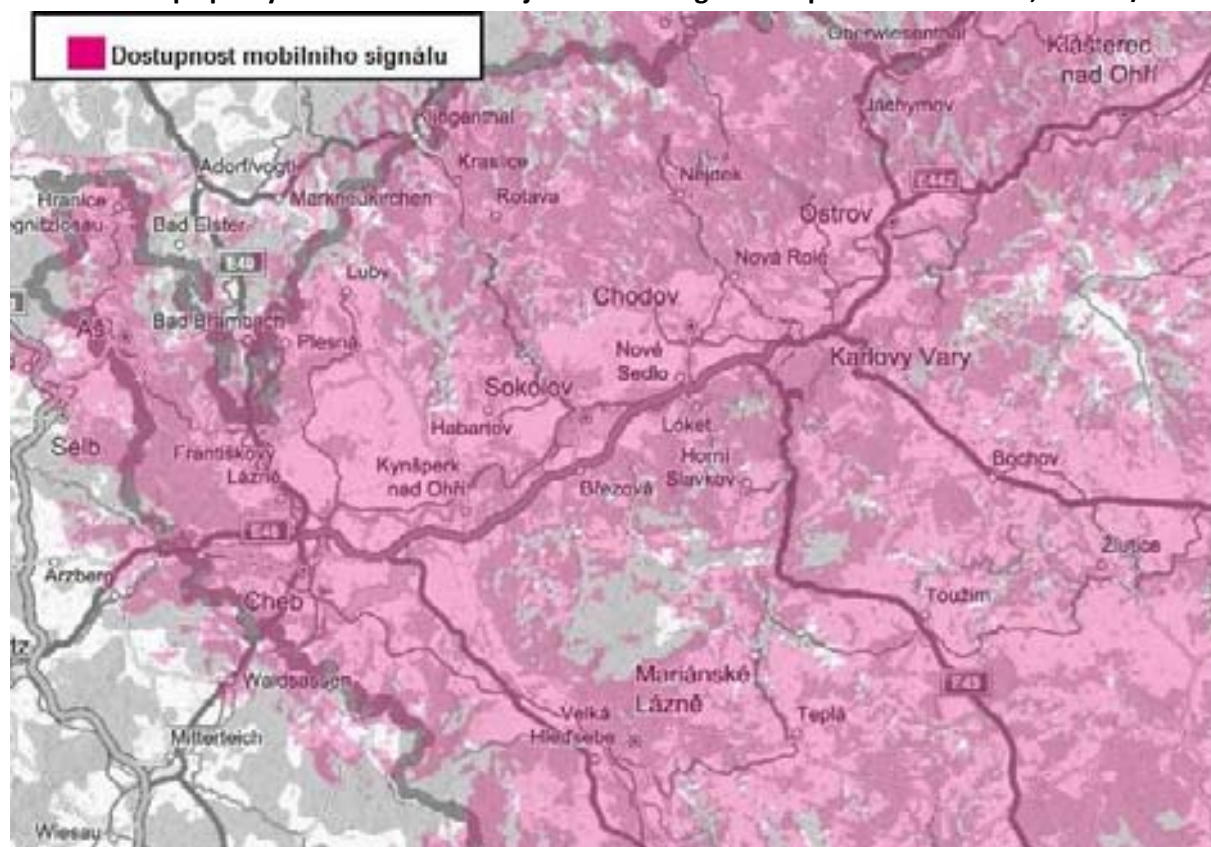
Základní školy v Karlovarském kraji jsou v tomto ohledu na mírně podprůměrné úrovni. Je ovšem nutné zdůraznit, že rozdíly mezi kraji jsou minimální a zlepšující tendence se týká všech regionů Česka. Údaje o vybavenosti jednotlivých typů škol informačními technologiemi v krajském členění bohužel k dispozici nejsou. Statistika za celé Česko však naznačuje, že především střední školy mají nízkou míru vybavenosti počítači. Na 100 studentů připadá pouze necelých 15 počítačů s připojením k internetu, což jsou hodnoty srovnatelné se základními školami. To poukazuje na nedostatečný důraz na infrastrukturu ICT ve středních školách případně na možné problémy s financování tohoto vybavení.

Obrázek : Mapa pokrytí území Karlovarského kraje mobilním signálem operátora O₂, stav 12/2011

Zdroj: webové stránky O₂

Obrázek : Mapa pokrytí Karlovarského kraje mobilním signálem operátora T-Mobile, stav 12/2011

Zdroj: webové stránky T-Mobile

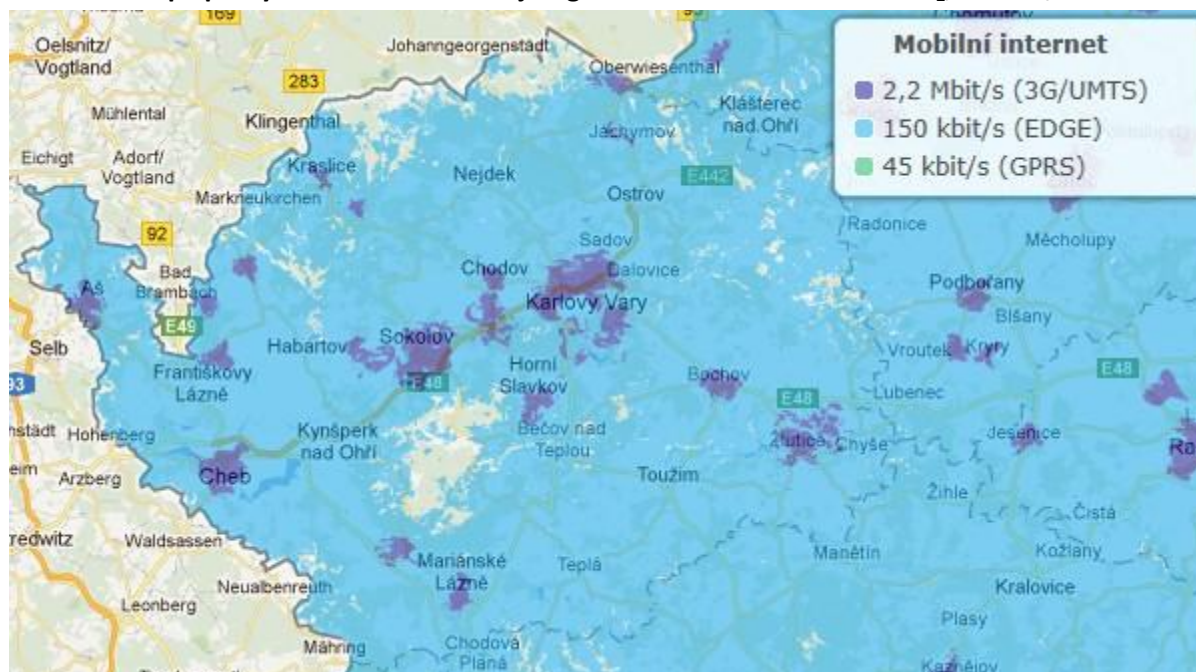
Pokrytí území Karlovarského kraje signálem mobilních operátorů není příliš příznivé, neboť zejména v odlehlých, periferních oblastech není dostupná mobilní síť ani jednoho ze tří operátorů⁴. Jedná se o poměrně rozsáhlé území v trojúhelníku spojujícím Mariánské Lázně, Kynšperk nad Ohří a Horní Slavkov, dále pak některé části Doupovských hor a příhraniční oblasti na severu kraje. Tato místa jsou velmi řídkce zalidněná a nacházejí se ve členitém terénu. Případné zavedení signálu zde není pro operátory ekonomicky výhodné.

Problémy s nedostupností se týkají jen malého počtu obyvatel, menší komfort to však může znamenat pro turisty a jiné návštěvníky zmíněných oblastí. Při porovnání dostupnosti mobilního signálu v ostatních částech Česka, **na území Karlovarského kraje se nachází největší „bílá“ místa, kde není dostupná síť ani jednoho ze tří mobilních operátorů.** Oblast Slavkovského lesa je, pokud pomineme území vojenských újezdů, vůbec nejrozsáhlejším územím bez mobilního signálu v Česku (týká se O₂ a T-Mobile a Vodafone).

⁴ V mapě je zobrazeno pouze pokrytí operátorů O₂ a T-Mobile, pokrytí signálem společnosti Vodafone nebylo zařazeno kvůli nevhodnému formátu zobrazení.

Pokrytí Vodafone dostupné na: http://www.vodafone.cz/osobni/zvolte_vodafone/sit/mapa_pokryti.htm

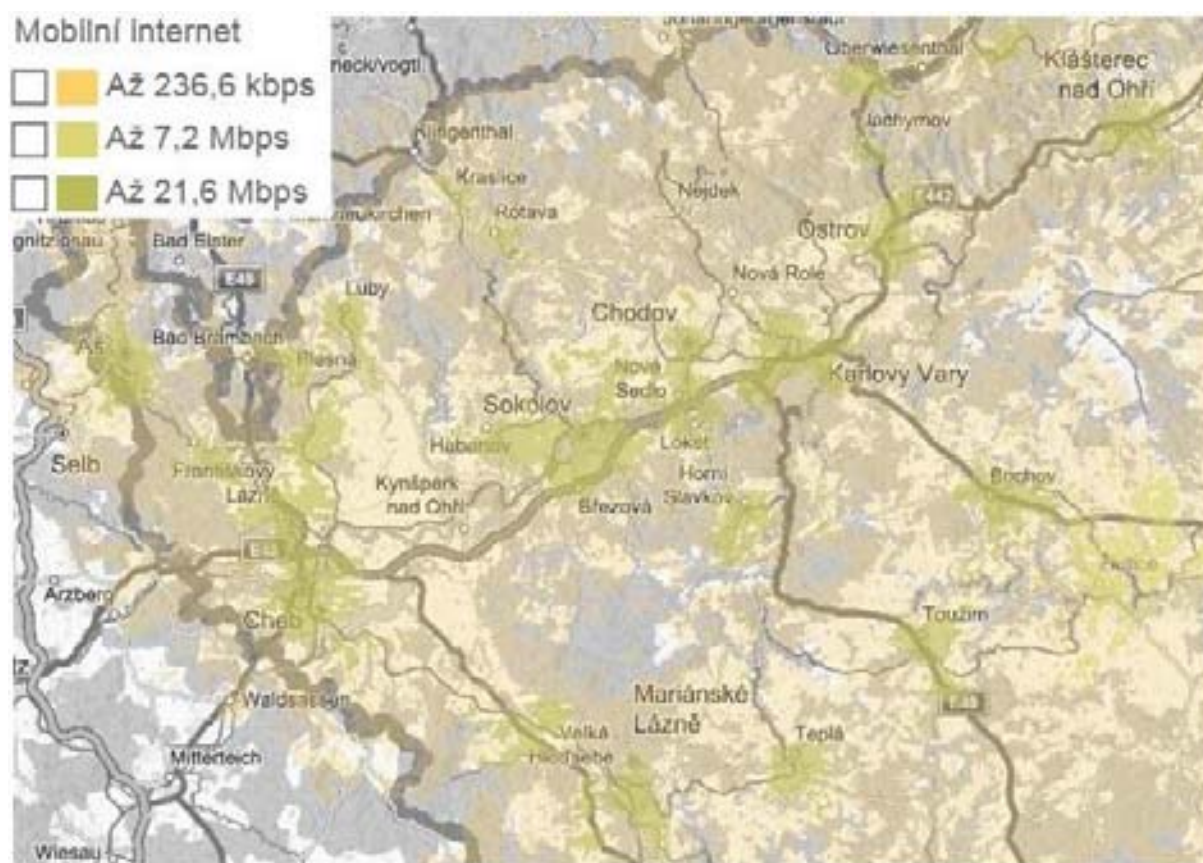
Obrázek : Mapa pokrytí Karlovarského kraje signálem mobilního internetu O₂, stav 12/2011

Zdroj: webové stránky O₂

Zejména v posledních několika letech výrazně narůstá počet uživatelů tzv. mobilního internetu, který umožňuje připojení k síti z mobilních telefonů a notebooků bez potřeby kabelového spojení. Tato služba je poskytována pomocí různých technologií, které se liší maximální rychlostí přenosu dat a také náklady na infrastrukturu (vysílače apod.). Nejvyšší přenosová rychlost u všech operátorů je zajištěna pouze v oblasti velkých měst s vyšší hustotou obyvatel, kde potenciální trh se zákazníky dosahuje určité kritické meze, pro kterou existuje reálná návratnost investic do přenosové infrastruktury. V případě Karlovarského kraje se jedná o pánev mezi Karlovými Vary a Sokolovem a další menší města a jejich nejbližší okolí.

Obrázek : Mapa pokrytí Karlovarského kraje signálem mobilního internetu T-Mobile, stav 12/2011

Zdroj: webové stránky T-Mobile

Obdobně jako v případě mobilního signálu není celková situace v Karlovarském kraji v porovnání s ostatními regiony příliš příznivá. Vysokorychlostní mobilní internet je dostupný pouze v oblastech největších měst v pánevní oblasti a v několika menších městech kraje. Tato značná disproporce se v budoucnosti bude velmi pravděpodobně zmenšovat s tím, jak se budou dále vyvíjet bezdrátové technologie přenosu dat a cena potřebné distribuční infrastruktury a také poroste poptávka po tomto typu připojení.

Klíčové výzvy/problémy

Vybavenost domácností vysokorychlostním internetem

Úroveň vybavenosti domácností internetem v Karlovarském kraji je v porovnání s ostatními regiony Česka dobrá, za zeměmi západní Evropy však stále zaostává (průměr EU je 70 %). Internet je nejen zdrojem informací, ale nabízí větší možnosti komunikace a kontaktu se společnostmi, může být pracovním nástrojem nebo usnadňovat například rekvalifikaci či celoživotní vzdělávání

Příčiny.

Souvisí s celospolečenskou vyspělostí v Česku a mírně opožděným nástupem moderních informačních a komunikačních technologií. Svou roli sehrává i menší ekonomická vyspělost kraje a vzdělanostní úroveň jeho obyvatel a s tím související nižší gramotnost v oblasti ICT.

Důsledky.

Větší rozšíření internetového připojení do domácností může přinést zjednodušení každodenního života obyvatel a úspory času, ale může přispět také k jejich větší informovanosti a otevřenosti. Internet může pomoci i na trhu práce, neboť umožní nejen flexibilnější proces hledání nového pracovního místa ale například i možnost práce z domova.

Horší dostupnost mobilního signálu a bezdrátového internetu

V Karlovarském kraji se nachází nejrozsáhlejší území, která nejsou pokrytá mobilním signálem ani jednoho ze tří zdejších operátorů. Dostupnost vysokorychlostního mobilního internetu je omezena pouze na velká města v pánevní oblasti a několik mikroregionálních center.

Příčiny.

Velmi malá hustota zalidnění a členitý terén, který zhoršuje technické podmínky pro šíření signálu v některých místech kraje (týká se především Slavkovského lesa, Doupovských hor a pohraničních oblastí). Pravděpodobně v kraji existuje také menší poptávka po těchto službách, jejíž příčinou je menší ekonomická vyspělost, nižší vzdělanostní úroveň a velký podíl venkovského, periferního území.

Důsledky.

Nedostupnost moderních ICT technologií v periferních oblastech kraje je ještě více degraduje oproti centrům osídlení v pánevním regionu. Tato místa se stávají ještě méně atraktivní k bydlení případně pro rozvoj ekonomických aktivit.

8. Cestovní ruch

Otázky:

- Jaké jsou podmínky Karlovarského kraje pro rozvoj CR? Jaké je postavení Karlovarského kraje mezi kraji ČR z hlediska významu tohoto odvětví pro ekonomiku kraje?
- Jaký význam hraje v Karlovarském kraji lázeňství?

Cestovní ruch (CR) představuje pro Karlovarský kraj významné odvětví a dobré podmínky pro rozvoj CR se promítají i do ekonomického přínosu kraje. Na území Karlovarského kraje se nachází velký počet turistických cílů a atraktivit, ale především vlivem lázeňství se Karlovarský kraj stal vyhledávanou cílovou destinací pro tuzemské i zahraniční návštěvníky. Lázeňský cestovní ruch patří jednoznačně k jednomu z nejefektivnějších druhů cestovního ruchu, který se podílí na rozvoji zahraničního cestovního ruchu a představuje pro Karlovarský kraj a celou Českou republiku významný zdroj příjmů. Lázeňské pobyty, regenerační a relaxační pobyty, zdravotní turistika, wellness, fitness programy, patří v současnosti mezi dynamicky se rozvíjející produkty cestovního ruchu. Tyto typy produktů doplněné kvalitní nabídkou ubytovacích, stravovacích, kulturních, sportovních a ostatních aktivit patří k nejžádanější oblasti poptávané jak cestovními kancelářemi i touroperátory tak individuálními návštěvníky. Zájem kraje o udržení lázeňské tradice a vysoké odbornosti dokládá spoluzaložení organizace MEDISPA, která sdružuje subjekty – samostatné právnické osoby - z oblasti lázeňství a jejímž cílem je zajištění garance kvality poskytovaných léčebných služeb jako formu trvalé udržitelnosti konkurenceschopnosti podnikatelských subjektů v oblasti lázeňství.

Podmínky pro rozvoj CR v kraji na straně poptávky jsou velmi dobré, jak naznačuje vývoj počtu návštěvníků v posledních letech (viz Tabulka). Z hlediska návštěvnosti se Karlovarský kraj řadí jednoznačně mezi významné turistické cíle. Na základě porovnání krajů podle celkového počtu návštěvníků patří Karlovarskému kraji 5. místo, podíl zahraničních hostů a počet přenocování je 2. nejvyšší, podíl zahraničních návštěvníků na počtu přenocování také 2. nejvyšší a v ukazateli průměrného počtu strávených nocí patří Karlovarskému kraji 1. místo.

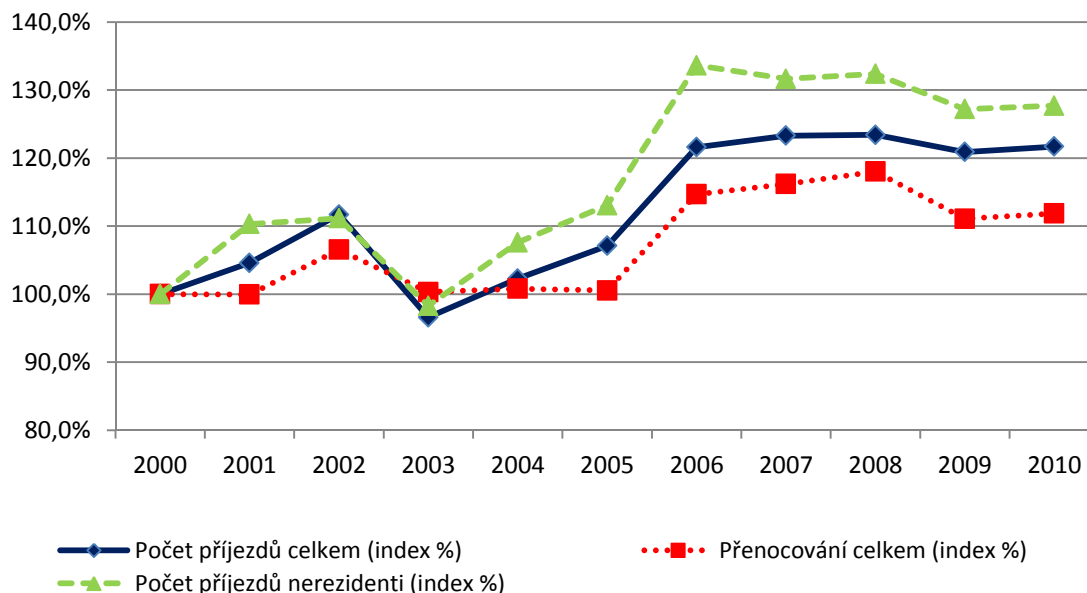
Tabulka : Srovnání krajů dle návštěvnosti, Ø 2008-2010

	hosté		zahraniční		přenocování		zahraničních		průměr		
	počet	poř.	% podíl	poř.	počet	poř.	% podíl	poř.	počet nocí	doba pobytu	poř.
Česko	12 344 558		51,30		37 618 159		49,7		3,1	4,1	
Praha	4 559 232	1	87,6	1	11 837 975	1	90,6	1	2,6	3,6	12
Jihomoravský	1 089 777	2	36,1	3	2 132 581	6	31,4	3	2,0	3,0	14
Jihočeský	915 342	3	31,8	5	2 840 733	4	23,5	8	3,1	4,1	7
Královéhradecký	839 040	4	28,7	7	3 220 483	3	27,5	6	3,9	4,9	2
Karlovarský	672 182	5	69,0	2	4 286 519	2	73,3	2	6,4	7,4	1
Liberecký	663 114	6	25,9	8	2 328 173	5	28,0	5	3,5	4,5	4
Středočeský	647 326	7	24,1	9	1 736 314	8	22,4	9	2,7	3,7	11
Moravskoslezský	584 401	8	20,0	11	1 837 986	7	15,9	10	3,2	4,2	6
Plzeňský	483 554	9	31,2	6	1 420 678	11	25,2	7	3,0	4,0	8
Zlínský	469 450	10	13,5	14	1 601 809	9	11,2	14	3,4	4,4	5
Olomoucký	393 851	11	22,6	10	1 466 853	10	13,3	12	3,7	4,7	3
Vysočina	363 636	12	13,7	13	923 079	14	12,4	13	2,5	3,5	13
Pardubický	332 987	13	15,1	12	991 394	13	13,7	11	3,0	4,0	10
Ústecký	330 666	14	33,5	4	993 583	12	29,7	4	3,0	4,0	9

Zdroj: ČSÚ

Nárůst počtu návštěvníků v kraji byl poměrně intenzivní zejména v letech 2003-2006. Od roku 2007 byly každoroční přírůstky minimální (do 2 %). Celosvětová ekonomická krize se projevila v Karlovarském kraji poklesem počtu návštěvníků (index 2010/2008 byl 98,6 %) i počtu přenocování (index 2010/2008 byl 94,8 %). Pozitivem pro Karlovarský kraj je, že tento propad se v roce 2010 zastavil (viz Graf) a dle hotelových statistik za I.-III. čtvrtletí 2011 nastoupil pozitivní vývoj.

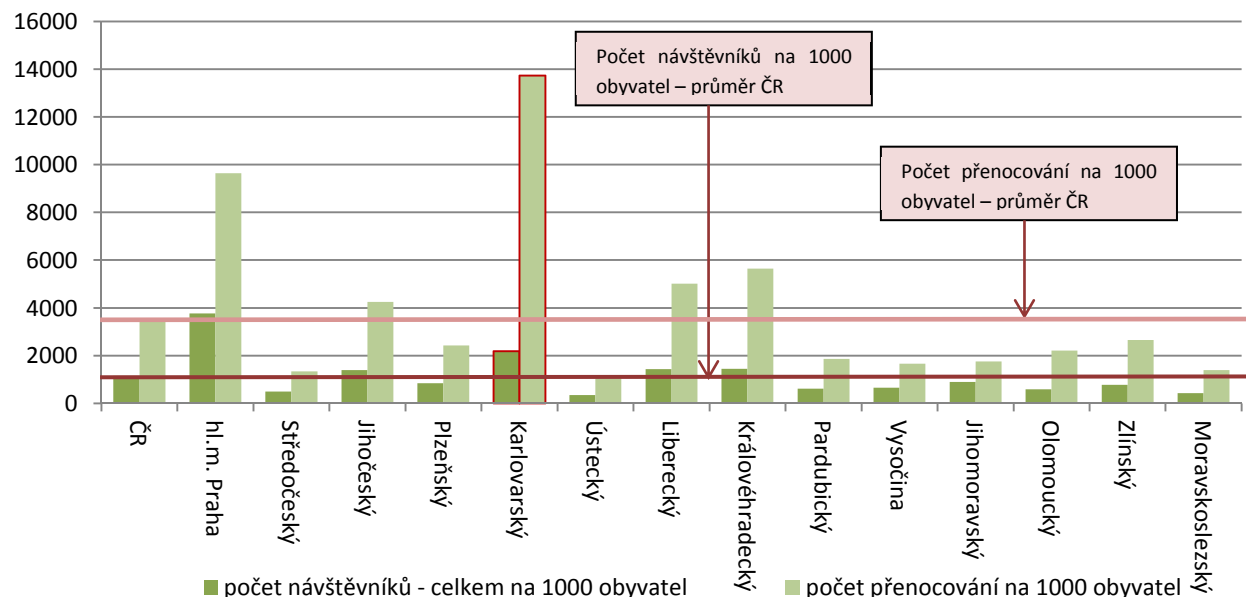
Graf : Vývoj návštěvnosti Karlovarského kraje v letech 2000-2010 (100% = rok 2000)

Zdroj: ČSÚ, agentura CzechTourism, vlastní výpočty

Relativizujeme-li počty návštěvníků na 1 000 obyvatel kraje je významná pozice Karlovarského kraje v rámci cestovního ruchu ČR ještě lépe viditelná (viz Graf).

Graf : Srovnání návštěvnosti dle krajů ČR (počet na 1 000 obyvatel) v roce 2010

Zdroj: ČSÚ, CzechTourism, vlastní výpočty

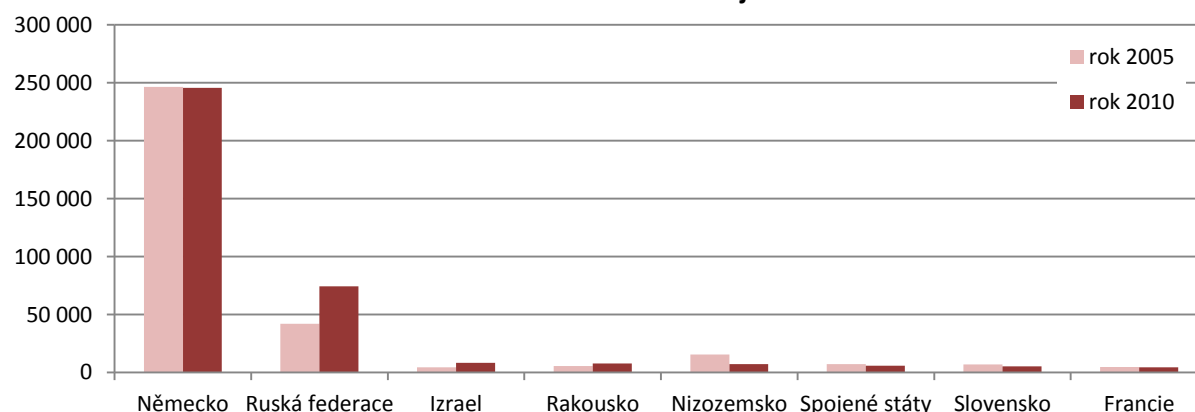
V přepočtu návštěvníků na 1 000 obyvatel kraje bylo v roce 2010 celkem 2 180 návštěvníků, což v rámci mezikrajského srovnání je druhá nejvyšší hodnota hned za hl. m. Praha, která má tradičně nejlepší postavení v cestovním ruchu ČR. Počtem přenocování na 1 000 obyvatel (13 722,8) se Karlovarský kraj v rámci České republiky umístil jednoznačně na 1. místě. Toto prvenství je dáno poměrně vysokým zastoupením lázeňských míst v regionu (Západočeský lázeňský trojúhelník), kde průměrná doba pobytu v roce 2009 byla 9,89 dnů.

Graf také ukazuje, že Karlovarský kraj v počtu návštěvníků s evidovaným pobytem dosahuje v přepočtu na tisíc obyvatel více než trojnásobnou intenzitu (391,6 %) v porovnání s průměrem ČR.⁵

Lázeňství je ve většině ostatních regionů ČR považováno za významnou součást domácího cestovního ruchu. V případě Karlovarského kraje vlivem dlouholeté tradice a celkové atraktivitě lázeňských míst hraje lázeňství a zdravotní CR význam zejména pro aktivní zahraniční cestovní ruch. Což dokládá také struktura návštěvníků kraje, kde z celkového počtu návštěvníků jednoznačně převažují nerezidentní návštěvníci. Data o zemi původu návštěvníků lázeňských zařízení jsou sice monitorována na národní úrovni, ale z propočtů podle návštěvnosti lázeňských zařízení Karlovarského kraje je zřejmé, že v roce 2010 více jak 94 % zahraničních návštěvníků lázeňských zařízení směřovalo do Karlovarského kraje.

Podíl zahraničních návštěvníků představuje dlouhodobě v Karlovarském kraji nadpoloviční většinu (průměr 2008-2010 byl 69,0 %). K nejvýznamnějším skupinám zahraničních návštěvníků patří dlouhodobě Němci (53,6 % z celkového počtu zahraničních návštěvníků v roce 2010), Rusové (16,2 %), Izraelci (1,8 %), Rakušané (1,7 %) a dále pak Nizozemci (1,6 %). Nejintenzivnější nárůst za posledních pět let byl zaznamenán u návštěvníků Izraele a Ruské federace a naopak u nejvýznamnější skupiny klientů z Německa došlo v porovnání s rokem 2005 k poklesu (viz Graf). Porovnáme-li zahraniční klientelu na základě průměrné délky pobytu, tak nejdelší čas v roce 2010 strávili v kraji návštěvníci z Ruské federace (12,5 dne), dále pak Izraelci (10,8 dne) a Němci (7,5 dne).

Graf : Struktura zahraničních návštěvníků Karlovarského kraje v roce 2005 a 2010

Zdroj: ČSÚ – Návštěvnost HUZ podle zemí v Karlovarském kraji 2005, 2010

Význam lázeňského cestovního ruchu v rámci kraje dokládá také porovnání regionů dle návštěvnosti lázeňských zařízení a počtu lázeňských přenocování. Z hlediska návštěvnosti lázeňských zařízení Karlovarský kraj trvale vykazuje více než polovinu (58,7 % r. 2010) z celkové návštěvnosti lázeňských

⁵ V těchto statistikách není započítán příhraniční CR z Německa v podobě víkendových návštěv a soukromých neevidovaných ubytování. Stejně tak nejsou statisticky sledovány krátkodobé návštěvy zahraničních návštěvníků v rámci poznávacích pobytů ČR. Jedná se především o zahraniční návštěvníky (Japonsko, USA, Španělsko, Itálie a Francie) vázané na Prahu, kteří podnikají jednodenní návštěvy do vybraných míst Karlovarského kraje.

zařízení v ČR. Počet hostů v lázeňských zařízeních se v kraji zvyšoval v letech 2000-2008. Dopad ekonomické krize se však projevil i u tohoto typu cestovního ruchu poklesem počtu návštěvníků v roce 2009 (index 2009/2008 95,4 %) i ještě intenzivnější pokles u počtu přenocování (index 2009/2008 92,4 %). Situace se však v roce 2010 stabilizovala a region zaznamenal opět nárůst počtu lázeňských hostů (index 2010/2008 102 %) a mírné zvýšení bylo i u počtu přenocování v porovnání s rokem 2009 (index 2010/2009 102,2 %).

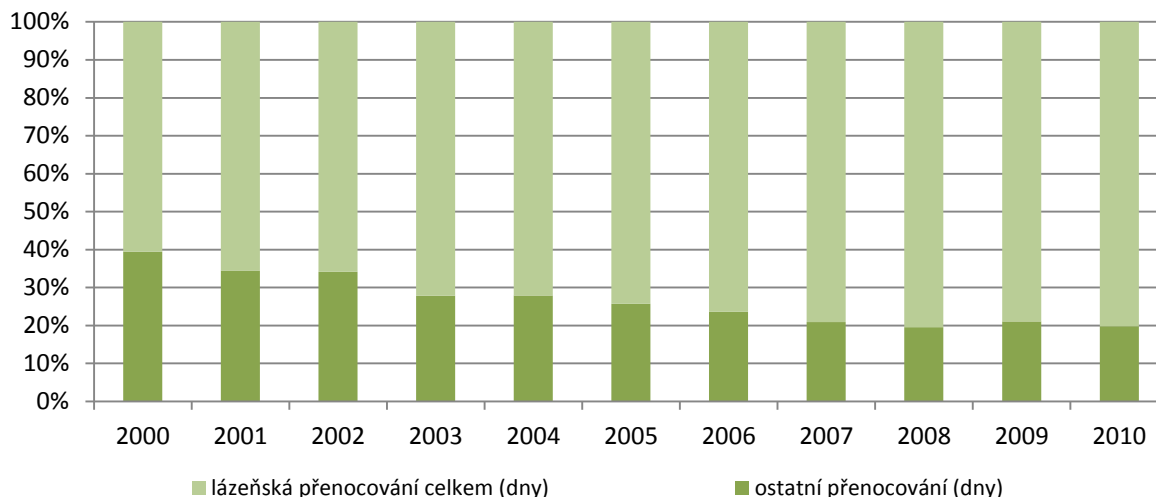
Struktura lázeňských hostů se mění v posledních letech i podle typu úhrady. Postupně dochází ke snižování počtu lázeňských hostů s úhradou od zdravotních pojišťoven v důsledku zvýšené náročnosti při posuzování návrhů na lázeňskou péči hrazenou z prostředků zdravotního pojištění a zároveň se postupně zvyšuje počet samoplátců, a to jak tuzemských, tak i zahraničních. Dopad ekonomické krize přinesl v roce 2009 opětovně vzrůst počtu pacientů s komplexní úhradou péče a pokles tuzemských i zahraničních samoplátců.

Intenzita návštěvnosti hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) je v kraji rozložena poměrně nerovnoměrně. Nejnížší podíl na celkovém počtu příjezdů hostů do HUZ připadá na okres Sokolov (4 %). Tato destinace je návštěvníky vnímána více jako průmyslová oblast než oblast vhodná pro rekreaci a cestovní ruch. Zbytek počtů příjezdů hostů je téměř rovnoměrně rozdělen do okresů Cheb a Karlovy Vary, kde však přibližně 85 % všech příjezdů připadá na lázeňská města.

Z hlediska kategorie HUZ jsou v posledních letech nejvyhledávanější ubytovací kapacity vyšší kvality (4 hvězdičkové a 3 hvězdičkové hotely) a to jak tuzemskou klientelou, tak zahraničními návštěvníky. Pozitivní vývoj v počtu přenocování zaznamenaly od roku 2000 pouze 4 hvězdičkové hotely a naopak penzionů, kempů a dalších levnějších typů hromadných ubytovacích zařízení dochází stále ke snižování počtu přenocování.

Lázeňství a zdravotní CR jsou největší konkurenční výhodou kraje v porovnání s ostatními regiony ČR, ale v současnosti se Karlovarský kraj snaží prezentovat i jako destinace, do které návštěvníci přijíždějí za jinými druhy CR. Na území Karlovarského kraje se nachází významný počet turistických cílů a atraktivit (kulturní, sportovní a další aktivity). Mezi hlavní turistické cíle zde patří nejen přírodní lokality (chráněné krajinné oblasti, hory, atd.), určené pro sportovní, volnočasové či odpočinkové činnosti (jako například cykloturistika, vodáctví, golf, zimní sporty, turistika atd.), ale také města a obce se svými historickými i kulturními památkami (technické a církevní památky, hrady, zámky atd.). Samostatnou částí zájmů návštěvníků jsou muzea, galerie, divadla, koncertní sály, kinosály, přírodní amfiteátry apod. Jejich různorodost vytváří dobré předpoklady pro doplnění aktivit souvisejících s lázeňstvím a lázeňským CR a pro další rozvoj cestovního ruchu, protože umožňuje uspokojit širokou škálu potřeb jednotlivých typů cílových skupin návštěvníků. Možnosti rozvoje v oblasti CR je možné najít u několika dalších forem a druhů CR v Karlovarském kraji.

Bohužel tento potenciál Karlovarský kraj nevyužívá dostatečně. Zatímco význam lázeňství a zdravotního CR roste, tak ostatní druhy CR spojené s přenocováním se za posledních deset let propadly až na úroveň 56,2 % v roce 2010 v porovnání s rokem 2000 – viz Graf .

Graf : Srovnání typů přenocování v rámci Karlovarského kraje v letech 2000-2010

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Na jaře 2011 byla zpracována pro Karlovarský kraj Situační analýza pro založení organizace CR⁶. V rámci tohoto dokumentu je z hlediska segmentů trhu Karlovarský kraj z hlediska poptávky, jejích motivů a spokojenosti hostů rozdělen podle jednotlivých druhů CR na polarizující, indikované a neutrální formy CR (viz Obrázek – převzat z dokumentu). Za polarizující odvětví je nezbytné považovat lázeňství, zdravotní cestovní ruch a cestovní ruch vázaný na města, kulturu a významné památky.

Obrázek : Segmentace CR Karlovarského kraje

Odvětví		Produkt
	Polarizující	- Lázeňství - Zdravotní cestovní ruch - Městský a kulturní cestovní ruch
	Indikované	- Poznávací cestovní ruch (památky a přírodní zajímavosti) - Dovolená na horách (zimní i letní sportovní pobyty) - Venkovský cestovní ruch (agroturistika)
	Neutrální	- Kongresový a incentivní cestovní ruch - Montánní cestovní ruch (geoturistika)
Cíl		

Zdroj: Založení organizace cestovního ruchu - Situační analýza, 2011

Městský a kulturní cestovní ruch, poznávací cestovní ruch je formou CR, kde návštěvníci jsou motivováni možností poznávání historického, kulturního či přírodního dědictví (kultura, zvyky, tradice, památky, přírodní zajímavosti) prostřednictvím návštěvy památek v podobě hradů, zámků, klášterů, technických památek a dalších. Pro tento druh CR má Karlovarský kraj dobré kulturně-historické podmínky v podobě vyššího počtu zajímavých kulturně-historických památek jako například hrad Loket, státní zámek a hrad Bečov nad Teplou, hrad Seeberg, Chebský hrad, hrady Hauenštejn u Ostrova, Vildštejn ve Skalné u Chebu, státní zámek Kynžvart, státní zámek Valeč, zámek Chýše a Mostov, včetně významných technických památek jako například Důl Jeroným v bývalé obci Čistá na Sokolovsku, Důl Mauritius na Hřeběčné, rozsáhlé oblasti s pozůstatky po dlouholeté tradici dolování v Krušných horách; dále pak v podobě kulturních objektů a aktivit, kde probíhají významné

⁶ Založení organizace cestovního ruchu - Situační analýza, 2011

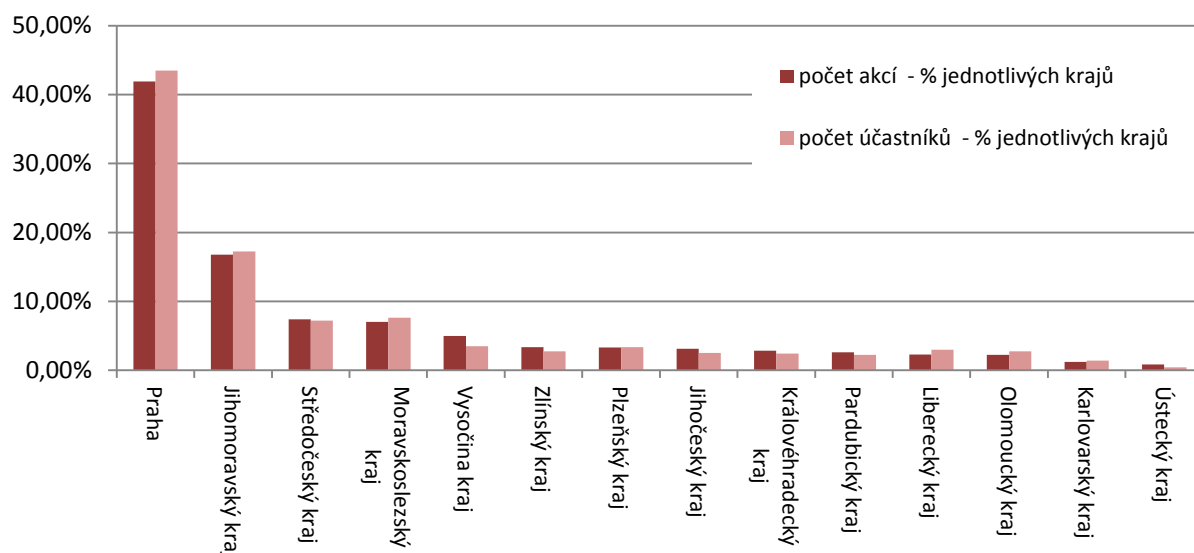
kulturní akce mezinárodního charakteru jako například Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech, Chopinův festival, Dvořákův podzim apod. Jedná se o budovy jako např. LS Thermal, GH PUPP, Společenský dům ve Františkových lázních, Společenský dům Casino v Mariánských Lázních, Lázně III, městská divadla v lázeňských městech a v Chebu apod.

Karlovarský kraj se věnuje kulturnímu vzdělávání mládeže a dětí a to formou projektu „Děti, mládež a kultura“, v rámci kterého umožňuje žákům mateřských, základních a středních škol návštěvu divadelního představení, koncertů, popř. galerie, muzea, knihovny, hvězdárny apod., a to alespoň jednou v roce. Děti a mládež jsou tím vedeny ke kulturnímu chování při kulturních akcích a do jisté míry je zajištěna jejich základní kulturní vzdělanost. Kultura je nejlepším prostředkem jak v dětech od mládí probouzet estetické cítění, lásku k umění, historii a tradicím jejich regionu, literatuře, ale i společenské vystupování.

Sportovní CR vázaný na aktivity na horách - zimní i letní aktivní/sportovní pobyty je významný zejména pro turistický region Krušných hor. Mezi nejznámější a nejvyhledávanější lyžařská střediska patří Boží dar a v zimních měsících je významným střediskem také Klínovec, Neklid, Nové Hamry, Bublava, Potůčky a Pernink. Nezanedbatelnou oblastí sportovního CR je také cykloturistika a nabídka sportovního vyžití, které nabízí například lanová centra, hypostezky, vodní atrakitivity (aquapark, bazénový komplex ve Fr. Lázních a Jáchymově), závodní motokárový okruh Kartaréna u Chebu a další.

Kongresový a incentivní cestovní ruch je druhem CR závislým na kvalitní materiálně-technické základně a jeho účastníci mají vyšší nároky na poskytované služby. Vybavenost mnoha ubytovacích zařízení lázeňských míst na vysoké úrovni tyto zvýšené požadavky splňuje a tak představuje potenciál pro rozšíření kongresového a incentivního CR v kraji.

Graf : Podíl Karlovarského kraje na celkovém počtu zrealizovaných konferencí v HUZ a počtu účastníků

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Podle odborných odhadů relativně vysokým potenciálem pro realizaci kongresové turistiky, tedy kapacitou zařízení pro pořádání kongresů překračující jeden tisíc účastníků, disponují lázeňská místa Karlovy Vary (kapacita cca 6 700 osob) a Mariánské Lázně (kapacita cca 1 700 účastníků). Potenciál tohoto druhu CR je v kraji využíván velmi okrajově. Tento fakt dokládá srovnání krajů podle počtu

zrealizovaných konferencí v hromadných ubytovacích zařízeních i počtu účastníků konferencí. V tomto mezikrajském srovnání byl Karlovarský kraj v roce 2010 na předposledním místě v rámci ČR. Podíl Karlovarského kraje v rámci ČR na zrealizovaných konferencích v hromadných ubytovacích zařízeních (HUZ) i počtu účastníků byl za Ústeckým krajem druhý nejmenší - 1,24 % (viz Graf). Hlavní důvodem nízkého využití je kapacita hotelových zařízení

V posledních letech se v Karlovarském kraji rozvinula golfová turistika, která sehraává poměrně významnou roli. V současné době kraj nabízí devět golfových hřišť, z toho 6 osmnáctijamkových, která patří mezi renomovaná hřiště Evropy, na nichž se odehrávají amatérské i profesionální turnaje. Zájem návštěvníků o golfovou turistiku v kraji stoupá, zejména v důsledku nabídky kvalitních služeb spojených s relaxací v lázeňském prostředí.

Venkovský cestovní ruch využívá v kraji velmi dobré podmínky pro agroturistiku, cykloturistiku, vodáctví a další aktivity v souvislosti s pobytem u vodních zdrojů. Další význam v kraji mají podmínky pro nodic walking a montánní cestovní ruch (geoturistika). V této oblasti CR realizuje Muzeum Sokolov, příspěvková organizace Karlovarského kraje, projekt Česko-bavorský geopark - přírodní dědictví jako šance pro region a aktivně se podílí spolu s Ústeckým krajem a Svobodným státem Sasko na nominaci tzv. Hornické a kulturní krajiny Krušnohoří /Montanregion Krušnohoří na zápis na "Seznam světového kulturního dědictví UNESCO".

Klíčovou roli v této oblasti musí hrát spolupráce (partnerství) všech zainteresovaných subjektů cestovního ruchu v rámci západočeského lázeňského trojúhelníku (Karlovy Vary, Mariánské lázně a Františkovy lázně), doplněného o území Jáchymova a Kynžvartu a subjektů v rámci regionu Krušných hor. Ostatní formy CR mohou mít v kraji úspěch pouze **v horských oblastech, v oblastech s vysokým počtem kulturně-historických, technických památek, a případně ve venkovských oblastech** jako možný alternativní zdroj nových příjmů a nových pracovních příležitostí, za předpokladu přilákání dostatečného počtu stálých návštěvníků. Klíčovým faktorem pro rozvoj CR v Karlovarském kraji je prodloužení doby pobytu návštěvníků v regionu provázáním výše zmíněných druhů CR. **Cestovní ruch (mimo lázeňství a na něj vázaný CR) určitě nemůže sloužit jako významná ekonomická aktivita pro celý kraj.**

Klíčové výzvy/problémy

Orientace na velmi úzkou cílovou skupinu.

Cestovní ruch je významným odvětvím pro ekonomiku Karlovarského kraje. Z hlediska tvorby HDP za rok 2009 představoval podíl cestovního ruchu v Česku 2,8 % a v Karlovarském kraji pak dosahoval přepočtem přibližně 10,7 % (ukazatel metodikou TSA je zjišťován pouze na úrovni celé ČR). V mezikrajském srovnání obsadil Karlovarský kraj svým podílem cestovního ruchu na tvorbě HDP první pozici v rámci celé České republiky. Dalším pozitivem pro Karlovarský kraj je fakt, že disponuje kvalitními vstupními podmínkami/potenciálem pro cestovní ruch a jeho rozvoj (přírodní, historické, kulturní faktory, vysoká koncentrace klíčových hráčů v oblasti CR atd.). Stejně tak dobrý vývoj je v této oblasti i na straně poptávky, což dokazuje do roku 2008 stále vzrůstající počet návštěvníků, relativně mírný dopad důsledků ekonomické krize na návštěvnost v letech 2009 – 2011 a celkově vzrůstající návštěvnost zahraniční klientely. Na druhou stranu je však nutno si uvědomit, že určitou

bariérou pro rozvoj cestovního ruchu v kraji je orientace na poměrně úzkou cílovou skupinu návštěvníků a závislost na jednom druhu CR. Do budoucna může tato jednostranná orientace na lázeňství přinést pokles zájmu o tuto turistickou destinaci kraje.

Příčiny.

Hlavní příčinou mohou být zejména náhlé změny a výkyvy v preferencích potenciálních návštěvníků např. přechod od návštěvníků s lázeňskou péčí hrazenou z prostředků zdravotního pojištění k samoplátcům za poskytované služby. Další příčinou poklesu zájmu může být orientace subjektů působících v lázeňství na omezený sortiment nabízených služeb, nezajímavá, neinovativní nabídka, nerespektování změn poptávky po dalších službách (wellness, beauty a fitness, regenerační, rekondiční a relaxační pobyty apod.).

Důsledky.

Důsledky těchto příčin mohou vést k výraznému poklesu počtu návštěvníků a postupně také ke ztrátě konkurenční schopnosti Karlovarského kraje jako významné turistické destinace a následně se mohou projevit i v negativním dopadu na vývoj regionální ekonomiky a v krajním případě vést k její destabilizaci.

Nevyužitý potenciál ostatních druhů cestovního ruchu

Karlovarský kraj je zajímavou turistickou destinací především díky lázeňství a lázeňskému/zdravotnímu CR, který představuje pro Karlovarský kraj jeden z nejvýznamnějších zdrojů prosperity kraje jako celku i samotných lázeňských míst a všech podnikatelských subjektů, které se na jeho rozvoji přímo či nepřímo podílejí. Potenciál pro ostatní druhy cestovního ruchu v Karlovarském kraji není dostatečně využíván a nepřináší kraji významný ekonomický dopad, což dokazuje výrazný propad ostatních druhů CR mimo lázeňství spojených s přenocováním a vznik poměrně výrazné disparity.

Příčiny.

Za hlavní příčiny nízkého zájmu o Karlovarský kraj jako turistickou destinaci mimo lázeňství lze považovat:

- ... Karlovarský kraj je potenciálními klienty (turisty) vnímán pouze jako turistická destinace v oblasti lázeňství a lázeňského/zdravotního CR;
- ... malá nabídka konkurenceschopných produktů cestovního ruchu a lázeňství pro neléčící se návštěvníky;
- ... nedostatečné marketingové, prezentační aktivity jak v oblasti lázeňství tak zejména u ostatních druhů CR;
- ... absence produktů vázaných na propojení nabídky lázeňské péče a nabídky ostatních druhů CR;
- ... nedostatečný zájem o spolupráci na tvorbě dalších nabídek pro běžné návštěvníky mezi klíčovými aktéry cestovního ruchu především mezi veřejným a soukromým sektorem (absence tvorby partnerství, podpory společného produktu ze strany velkých, ekonomicky vlivných a soběstačných společností);

- ... koncentrace poptávky v lázeňství na letní sezónu, v horských oblastech na zimní sezónu;
- ... nedostatečná a nevyvážená orientace na cílovou skupinu tuzemských návštěvníků;
- ... neochota subjektů na trhu cestovního ruchu reagovat na aktuální trendy jak na straně poptávky, tak na straně konkurenční nabídky (nabídka dalších aktivit, produktů, marketing).

Důsledky.

Důsledkem těchto výše zmíněných vlivů je neustále se snižující počet osob ubytovaných v zařízení mimo lázeňství. Koncentrace zájmu návštěvníků v turistických regionech pouze na hlavní sezonu se odráží v relativně nízkém využití ubytovacích kapacit mimo hlavní sezónu. Dalším negativním dopadem je nízká mimosezónní návštěvnost kulturních, historických, technických památek. Souhrn všech těchto dílčích důsledků uváděných příčin může v budoucnu způsobit výrazný pokles počtu návštěvníků a postupně také vést ke ztrátě konkurenční schopnosti Karlovarského kraje jako významné turistické destinace a následně se mohou projevit i v negativním dopadu na vývoj regionální ekonomiky.

Literatura:

Program rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji 2007 – 2013. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor kultury, památkové péče, lázeňství a cestovního ruchu. 2011.

Založení organizace cestovního ruchu - Situační analýza, Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor kultury, památkové péče, lázeňství a cestovního ruchu. 2011.

Program rozvoje Karlovarského kraje 2007-2013 (aktualizace schválená Zastupitelstvem Karlovarského kraje dne 15. 9. 2011). Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor regionálního rozvoje. 2011.

9. Trh práce

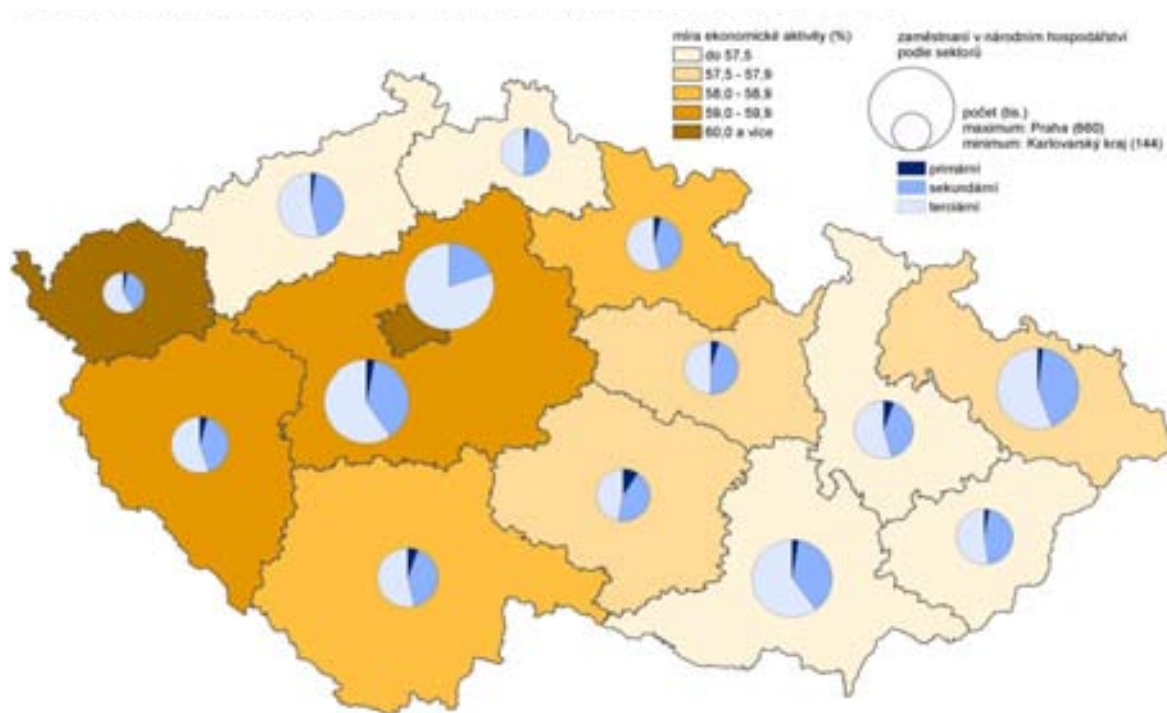
Trh práce v Karlovarském kraji je ovlivňován několika významnými faktory: (i) odlehlostí kraje a jeho periferním postavením v rámci Česka, které je umocňováno špatným dopravním napojením do vnitrozemí, (ii) blízkostí Bavorska a Sasky, která na jedné straně usnadňuje investice německých firem v kraji, na druhé straně představuje blízký vyspělý trh, na který mohou firmy v Karlovarském kraji vyvážet, (iii) historickou specializací kraje na odvětví, z nichž některá jsou v současnosti problematická (výroba skla, porcelánu, textilní průmysl) nebo která přitahovala méně kvalifikovanou pracovní sílu v minulosti (iv) dlouhodobým hospodářským zaostáváním kraje za vývojem v České republice (což je do značné míry dáno i odvětvovou specializací kraje). Tyto faktory společně pozitivně i negativně působí na trh práce v kraji a na jeho vývoj.

Otázky:

- *Jaká je dynamika změn zaměstnanosti a nezaměstnanosti v kraji? Jaký byl vývoj nezaměstnanosti v porovnání s dalšími regiony?*
- *Jaké jsou hlavní problémy nezaměstnanosti v kraji? Je nezaměstnanost problémem kraje jako celku nebo se jedná o regionální záležitost např. ORP?*
- *Jaké jsou hlavní příčiny nezaměstnanosti a jaké skupiny obyvatelstva jsou nejvíce ohroženy nezaměstnaností, zejména dlouhodobou nezaměstnaností?*

Karlovarský kraj patří v porovnání s ostatními regiony mezi kraje s relativně vysokou mírou ekonomické aktivity všech věkových skupin. V roce 2009 ekonomicky aktivní složka obyvatelstva představovala 52,5 % z celkového počtu obyvatel. Až do 90. let 20. století patřil Karlovarský kraj mezi kraje s nadprůměrnou ekonomickou aktivitou obyvatel. Na začátku 90. let 20. století se však ekonomická aktivita obyvatel Karlovarského kraje začala snižovat a tento klesající trend pokračoval i v dalším období 2000-2010. U věkové skupiny 20-64 let poklesla ekonomická aktivita o 3,1 p. b. (z 80,4 % v roce 2000 na 77,3 % v roce 2009), a to i přes dočasný nárůst v roce 2005. K dlouhodobému poklesu docházelo i v České republice jako celku, avšak toto snížení nebylo tak intenzivní. I přes tento výraznější pokles se ekonomická aktivita obyvatel Karlovarského kraje udržela mezi nejvyššími v porovnání s ostatními regiony ČR (viz Obrázek).

Obrázek : Ekonomická aktivita obyvatel a struktura zaměstnaných osob podle krajů v roce 2009

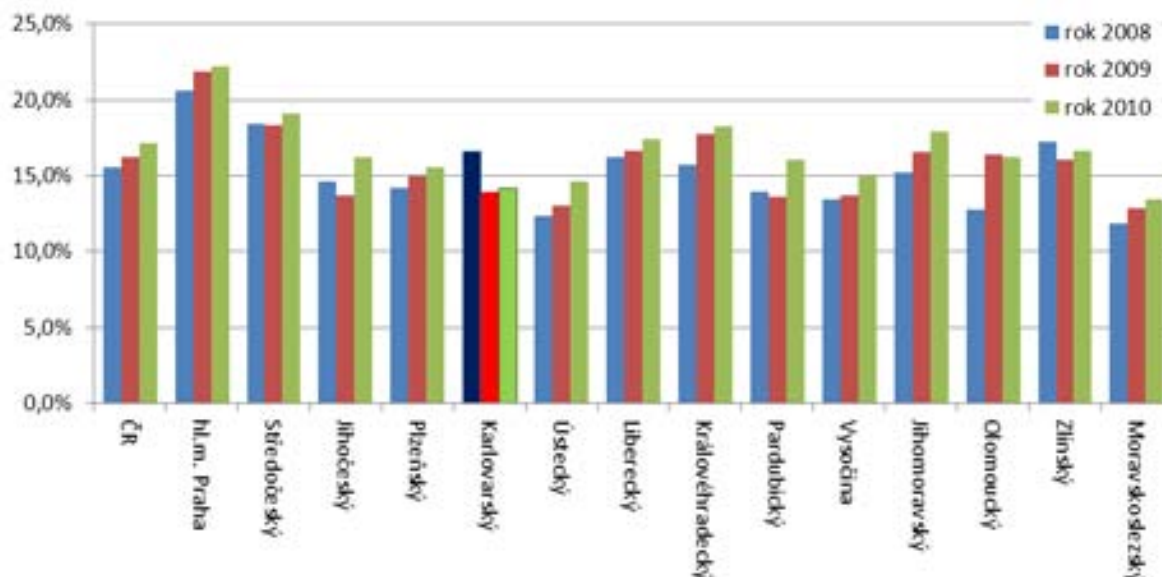
Zdroj: ČSÚ Vývoj lidských zdrojů v Karlovarském kraji v roce 2009

Vzhledem k dlouhodobě vysoké nezaměstnanosti, je v kraji relativně průměrná míra zaměstnanosti (z republikového i celoevropského pohledu) a celkový počet zaměstnaných představuje pouze 46,8 % obyvatel kraje. Z pohledu vývoje pracovní síly se Karlovarský kraj odlišuje od ostatních regionů tím, že v posledních letech dochází ke snižování míry zaměstnanosti. V průběhu let 2000 – 2009 došlo k poklesu o 1,9 p. b. a to přesto, že v ostatních krajích (kromě Libereckého) se míra zaměstnanosti naopak zvýšila. Význam kraje na celkové pracovní síle ČR se však snížil jen minimálně, a to z 3,2 % v roce 2000 na 3,1 % v roce 2009. Dopad ekonomické krize se následně v letech 2009 – 2010 projevil i v ostatních regionech (vyjma Moravskoslezského) a to poklesem míry zaměstnanosti, přičemž pokles byl v porovnání s rokem 2003 nejvyšší v Karlovarském kraji 2,6 p. b. (viz Příloha). Jednou z příčin úbytku pracovních sil je dopad odchodu silných válečných ročníků do starobního důchodu a naopak nástup poměrně slabších ročníků do 29 let věku.

Využití pracovní síly odpovídá v Karlovarském kraji struktuře v rámci celé České republiky. Největší podíl pracovní síly na trhu práce představují ekonomicky aktivní v postavení zaměstnanců - přibližně 85 %, což je spolu s Moravskoslezským a Ústeckým krajem nejvíce ze všech regionů ČR. Podíl soukromých subjektů – podnikatelů na trhu práce (13,9 %) se v kraji naopak pohybuje pod průměrem Česka (16,2 %) a kraj z pohledu tohoto ukazatele zaujímá 9. místo v porovnání s ostatními regiony ČR. Hodnota tohoto ukazatele v letech 2009 - 10 však neodpovídá celkovému vývoji, který byl od roku 2000 až do 2008 velmi kladný. Hodnota podílu soukromých subjektů (podnikatelů) na trhu práce dosáhla hodnoty 16,6 % a převýšila republikový průměr o 1,1 p. b. Tento poměrně výrazný pokles v roce 2009 lze považovat za určitý důsledek ekonomické krize, který však neodpovídá celorepublikovému vývoji, kde naopak došlo k mírnému nárůstu této skupiny osob (viz Graf). K poklesu došlo zejména u skupiny osob pracujících na vlastní účet. Jednou z příčin poklesu je

pravděpodobně úbytek skupiny cizinců s platným živnostenským oprávněním. U této skupiny došlo v období 2008-09 k poklesu o 5,3 %.

Graf : Vývoj podílu soukromých subjektů (zaměstnavatelé + pracující na vlastní účet) na celkovém počtu zaměstnaných v NH v letech 2008-2010

Zdroj: ČSÚ - Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil - roční průměry 2008, 2009, 2010

V průběhu let 2000 – 2010 došlo ke změně věkové struktury pracovní síly. K největšímu poklesu došlo u věkové skupiny 15–29 let (- 29,0 %), naopak k nárůstu došlo u věkové kategorie nad 60 let věku (+80,8 %). Výrazný pokles míry ekonomické aktivity mladých lidí ve věku 15–24 let souvisí především se vzrůstajícím zájmem o další vzdělávání a naopak oddálení věku odchodu do důchodu ovlivnilo nárůst míry ekonomické aktivity u věkové kategorie 55–64 let. Dopad procesu demografického stárnutí obyvatelstva se v budoucnu významně projeví i ve velikosti pracovní síly v kraji. Na základě výstupů z demografické projekce obyvatelstva lze předpokládat, že v roce 2019 bude v produktivním věku 20–64 let 185 366 obyvatel. Za předpokladu stejné ekonomické aktivity jako byla v roce 2009, bude toto absolutní číslo znamenat pokles pracovních sil v roce 2019 o 11,3 % a v roce 2036 ještě výraznější pokles až o 23,5 %. Demografická projekce předpokládá snížení pracovní síly v roce 2065 v porovnání s rokem 2009 až o 24,6 %. Demografická projekce nezohledňuje dopady migrace pracovní síly, která je velmi významným faktorem věkové struktury, resp. pracovních sil v regionu.

Nezaměstnanost

V letech 2002–2010 byl vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých regionech České republiky nerovnoměrný. Míra nezaměstnanosti rostla v průměru za ČR do roku 2004, mezi lety 2004–2008 klesala a od roku 2009 vlivem ekonomické krize zase začala růst. Karlovarský kraj tento vývoj kopíroval s určitým zpožděním. V kraji rostl počet nezaměstnaných osob až do roku 2005. Od roku 2005 se míra nezaměstnanosti začala snižovat a svého minima dosáhla v roce 2008 (7,6 % - 12,2 tis. osob), avšak relativní pokles byl nižší než na národní úrovni. Vliv celosvětové ekonomické krize se v kraji projevil opětovným nárůstem počtu nezaměstnaných. Růst zaměstnanosti v sekundárním sektoru v letech 2004–2008 byl přerušen negativním ekonomickým vývojem především v roce 2009, který vesměs pokračoval i v roce 2010 až do současnosti. Dopady ekonomické krize se naplno projeví zejména ve zpracovatelském průmyslu. V roce 2009 počet nezaměstnaných osob výrazně

vzrostl na 17,6 tis. osob (nárůst o 44,3 % v porovnání s koncem roku 2008). V roce 2010 se tento počet meziročně téměř nezměnil. Nárůst počtu nezaměstnaných se projevil jak v mužské tak i v ženské složce nezaměstnaných.

Tabulka : Vývoj míry nezaměstnanosti v krajích ČR (VŠPS)

kraj	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	1. – 3. Q. 2011
Praha	4,2	3,9	3,5	2,8	2,4	1,9	3,1	3,8	4,5
Středočeský	5,2	5,4	5,2	4,5	3,4	2,6	4,4	5,2	5,5
Jihočeský	5,2	5,7	5,0	5,1	3,3	2,6	4,3	5,3	5,3
Plzeňský	5,3	5,8	5,1	4,6	3,7	3,6	6,3	5,9	5,2
Karlovarský	6,4	9,4	10,9	10,2	8,2	7,6	10,9	10,8	8,3
Ústecký	13,0	14,5	14,5	13,7	9,9	7,9	10,1	11,2	9,5
Liberecký	6,1	6,4	6,5	7,7	6,1	4,6	7,8	7,0	7,2
Královéhradecký	5,8	6,6	4,8	5,4	4,2	3,9	7,7	6,9	5,9
Pardubický	7,6	7,0	5,6	5,5	4,4	3,6	6,4	7,2	5,8
Vysočina	5,3	6,8	6,8	5,3	4,6	3,3	5,7	6,9	5,8
Jihomoravský	8,0	8,3	8,1	8,0	5,4	4,4	6,8	7,7	7,2
Olomoucký	9,6	12,0	10,0	8,2	6,3	5,9	7,6	9,1	7,5
Zlínský	7,5	7,4	9,4	7,0	5,5	3,8	7,3	8,5	7,7
Moravskoslezský	14,7	14,5	13,9	12,0	8,5	7,4	9,7	10,2	9,5
Česko	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7

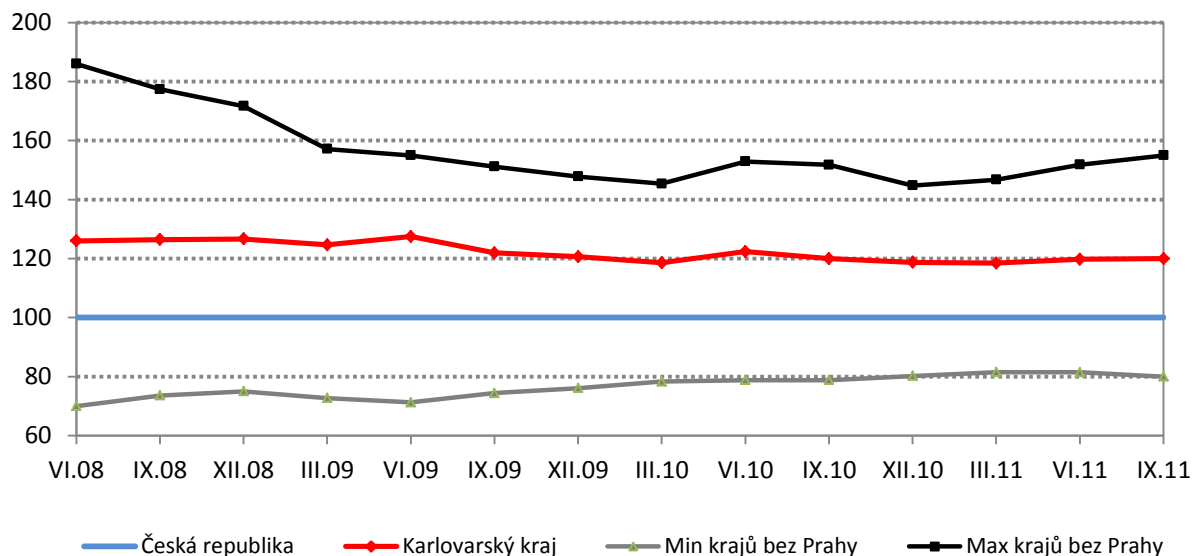
Zdroj: ČSÚ - Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil 2010

Z Tabulky je zřejmé, že Karlovarský kraj patří mezi kraje s trvale nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti s výraznějšími rozdíly i uvnitř kraje. Míra nezaměstnanosti se v Karlovarském kraji do roku 2003 pohybovala pod průměrem Česka, ale následně došlo k výraznému nárůstu a od roku 2004 pohybuje výrazně nad průměrem Česka. Porovnáme-li jednotlivé kraje na základě obecné míry nezaměstnanosti v roce 2010, tak Karlovarský kraj zaujímal s hodnotou 10,8% druhou nejhorší pozici, nejvyšší míra nezaměstnanosti byla v kraji Ústeckém (11,2). Karlovarský kraj dosáhl v roce 2010 nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti mužů (10,2 %) a vysoká míra nezaměstnanosti žen se vyskytla celkem v pěti krajích, kde dosáhla dvoumístné hodnoty – kraj Ústecký (14,3 %), Karlovarský (11,5 %), Olomoucký (11,1 %), Moravskoslezský (10,9 %) a Zlínský (10,2 %).

Údaje za registrovanou míru nezaměstnanosti jsou jedinými aktuálními daty na regionální úrovni, prostřednictvím nichž lze zprostředkovaně hodnotit vývoj během ekonomicky výrazného roku 2009. Globální ekonomická krize se v České republice začala negativně projevovat zhruba od poloviny roku 2008, kdy se také v Česku zastavil pokles nezaměstnanosti. Proto jsou údaje o registrované míře nezaměstnanosti sledovány od tohoto data do konce roku 2010 a dále pak srovnány s dostupnými daty za rok 2011.

Míra nezaměstnanosti od poloviny roku 2008 do konce roku 2009 výrazně vzrostla ve všech krajích České republiky, trend vývoje však v řadě z nich byl rozdílný od předchozích let, a to v tom smyslu, že řada úspěšných regionů si pohoršila více než regiony s trvale vysokou mírou nezaměstnanosti. V průběhu let 2008 – 2010 si Karlovarský kraj z pohledu hodnocení nezaměstnanosti mírně polepšil. Zatímco v polovině roku 2008 se nacházel na 12. příčce mezi kraji, do konce roku 2009 vyšplhal na 10. místo (viz graf Příloha) a od druhého čtvrtletí roku 2010 se drží na 11. místě ve srovnání s ostatními kraji. Velmi dobře tento vývoj ukazuje Graf .

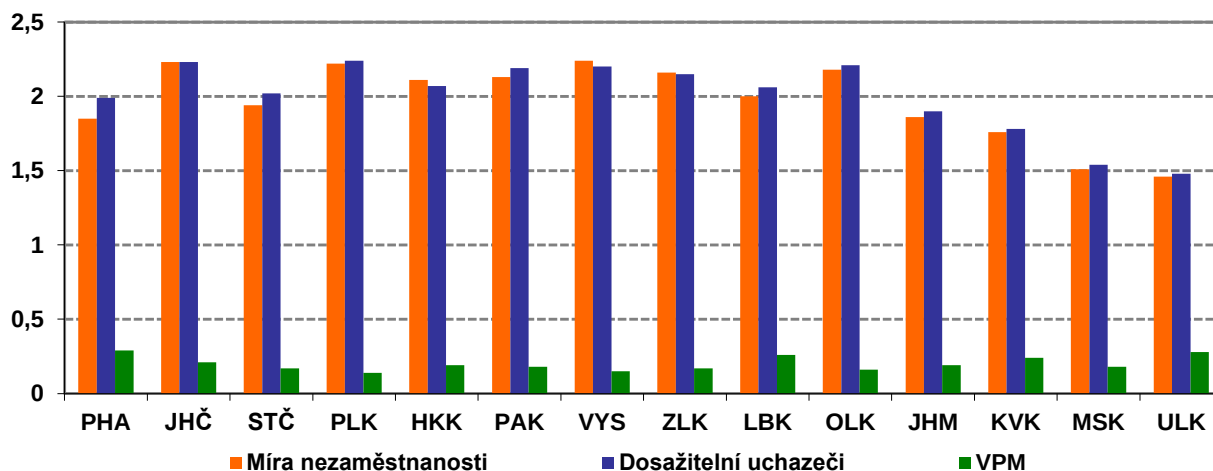
Graf : Vývoj míry nezaměstnanosti, čtvrtletně 06/2008–09/2011 (Česko=100)

Zdroj: MPSV – Měsíční statistiky nezaměstnanosti za rok 2008 – 2011

Důvodem je skutečnost, že Karlovarský kraj zaznamenal v období 2008 – 2009 třetí nejnižší relativní nárůst míry nezaměstnanosti, rozdíly mezi kraji s nejvyšším a nejnižším relativním nárůstem jsou poměrně vysoké - nejvyšší nárůst byl 224 %, nejnižší nárůst 146 %, nárůst míry nezaměstnanosti Karlovarského kraje 176 %, zatímco na úrovni České republiky byl nárůst 184 % - viz Graf .

Graf : Změna hlavních ukazatelů nezaměstnanosti 06/2008-12/2009 (relativní index změny)

Poznámka: Kraje jsou seřazeny podle výše míry nezaměstnanosti v červnu 2008

Zdroj: MPSV – Měsíční statistiky nezaměstnanosti za rok 2008 – 2009

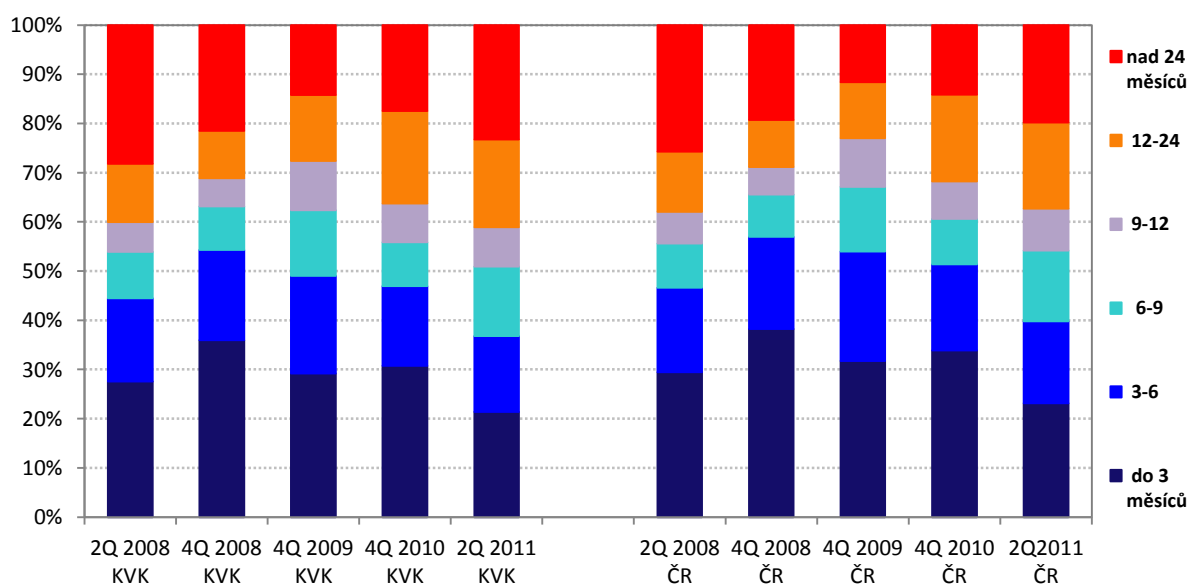
Jednoznačně nepříznivý vývoj na trhu práce v posledním období tak zpochybňuje příznivé údaje za ekonomický vývoj z roku 2008 a potvrzuje domněnku, že vyšší růst z roku 2008 byl spíše krátkodobým výkyvem obdobně, jak tomu bylo v roce 2004. Intenzivní zvýšení nezaměstnanosti naznačuje, že situace v kraji není ekonomicky stabilizovaná a předchozí zaostání ekonomické dynamiky kraje se může v současnosti dále silně prohloubit.

Pro popis vývoje nezaměstnanosti je dalším významným ukazatelem celková doba evidence uchazečů o zaměstnání. I bez vazby na další dopady nezaměstnanosti do sociální soudržnosti, sociálního systému, rodinného života konkrétních osob, je délka evidence dokladem zdravě fungujícího trhu

práce. Na dobře fungujícím trhu práce je stabilně určité procento osob bez zaměstnání, a to z důvodu přirozené změny zaměstnání apod., přičemž se dá očekávat, že tito lidé v poměrně krátké době nové zaměstnání najdou. Naopak, výraznější zastoupení dlouhodobě evidovaných osob ukazuje na strukturální problémy na trhu práce – většinou z důvodu nesouladu mezi poptávkou a nabídkou na trhu práce především z hlediska vzdělání a odbornosti, případně o závažných posunech na trhu práce a v celé ekonomice kraje.

Intenzivní nárůst počtu uchazečů o práci v druhé polovině roku 2008 změnil, ale pouze krátkodobě, strukturu nezaměstnaných z hlediska délky jejich nezaměstnanosti. Vlivem rychlého nárůstu nových uchazečů o práci se snížil podíl dlouhodobě nezaměstnaných (ze 41 % v polovině roku 2008 na 28 % na konci roku 2009 – viz Graf) a těžiště problému nezaměstnanosti se tak přeneslo v roce 2009 směrem ke krátkodobě nezaměstnaným. V absolutních číslech se však počet uchazečů zvýšil ve všech kategoriích. Počet uchazečů nezaměstnaných do 12 měsíců se zvýšil z 9,3 tis. uchazečů na konci roku 2008 na téměř 14 tis. uchazečů na konci roku 2009, v případě uchazečů nezaměstnaných déle než 12 měsíců se ve stejném období jejich počet zvýšil z 2,3 tis. uchazečů na 5,3 tisíc uchazečů. Od roku 2010 do současnosti se opět začala zvyšovat především skupina osob dlouhodobě nezaměstnaných déle než 12 měsíců. V polovině roku 2011 představovala z celkového počtu uchazečů o zaměstnání skupina dlouhodobě nezaměstnaných déle než 12 měsíců 41,1 % (v roce 2010 36,3 %).

Graf : Struktura nezaměstnaných podle délky nezaměstnanosti v letech 2008 - 2011

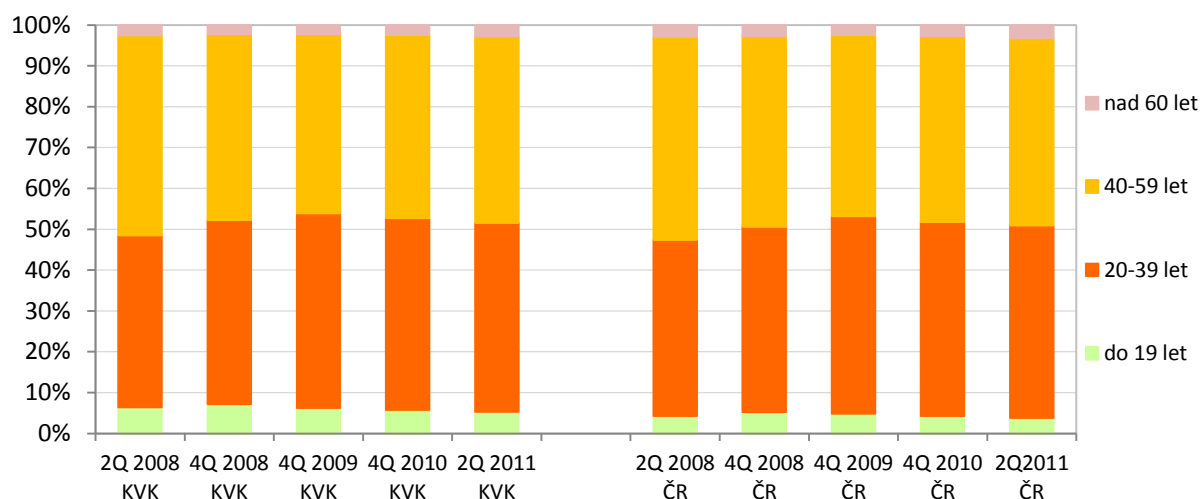

Zdroj: MPSV – Čtvrtletní statistiky nezaměstnanosti za rok 2008 – 2011

Z pohledu současného ekonomického vývoje, který předpokládá další, i když mírnější růst nezaměstnanosti, lze tento vývoj struktury nezaměstnaných podle délky nezaměstnanosti hodnotit spíše jako krátkodobý efekt ekonomické krize. V kraji a obecně v celé České republice stále nevzniká dostatek nových pracovních míst a nedochází tak k rychlému umístění krátkodobě, natož dlouhodobě, nezaměstnaných uchazečů zpět na trh práce. Struktura nezaměstnanosti se v kraji postupně posouvá zpět k úrovni let před krizí, což ukazuje jak vývoj v roce 2010 tak i v první polovině roku 2011, bohužel však na vyšší úrovni míry nezaměstnanosti. Na konci roku 2010 se zvýšil podíl dlouhodobě nezaměstnaných na 36,3 % a v druhé polovině roku 2011 již na 41,1 % (viz Graf).

Dopad důsledků krize se odrazil i ve změně struktury uchazečů o zaměstnání podle věku a vzdělání, resp. kvalifikace. V letech 2008 – 2009 se zvýšil především podíl skupiny uchazečů ve věku 20-39 let a to především u skupiny 20-29 let z 21 % v polovině roku 2008 na 24,5 % na konci roku 2009 (viz Graf), v absolutních číslech se jednalo o navýšení z 2,3 tis. osob v roce 2008 na 4,7 tis. osob v roce 2009. V této věkové kategorii představují důležitou skupinu čerství absolventi škol, kteří od roku 2009 hledají místo velmi obtížně⁷. U této skupiny uchazečů došlo také k nejvyššímu nárůstu jejich počtu – zatímco na konci roku 2008 jich v evidenci bylo 2,33 tis., tak na konci roku 2009 to bylo již 4,75 tis. (nárůst tedy o více jak 100 %). K poklesu počtu uchazečů došlo naopak u věkové skupiny uchazečů starších 45 let. Podíl věkové kategorie nad 45 let klesl ze 41 % v polovině roku 2008 na 36 % na konci roku 2009, v absolutních číslech byl nárůst u této skupiny pouze 50%. Struktura uchazečů o zaměstnání se po roce 2010 v Karlovarském kraji příliš nezměnila a nemění se zatím ani v roce 2011. Na národní úrovni je situace srovnatelná s Karlovarským krajem, z hlediska těchto trendů se kraj významně nevymyká. Dopad celosvětové ekonomické krize do značné míry postihl “nové” skupiny osob, které v minulosti neměly výrazné problémy s hledáním práce. Tyto nové skupiny mají samozřejmě i své specifické potřeby z hlediska podpory při hledání dalšího uplatnění a nabízená podpora se jim musí přizpůsobit.

Graf : Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku (v %)

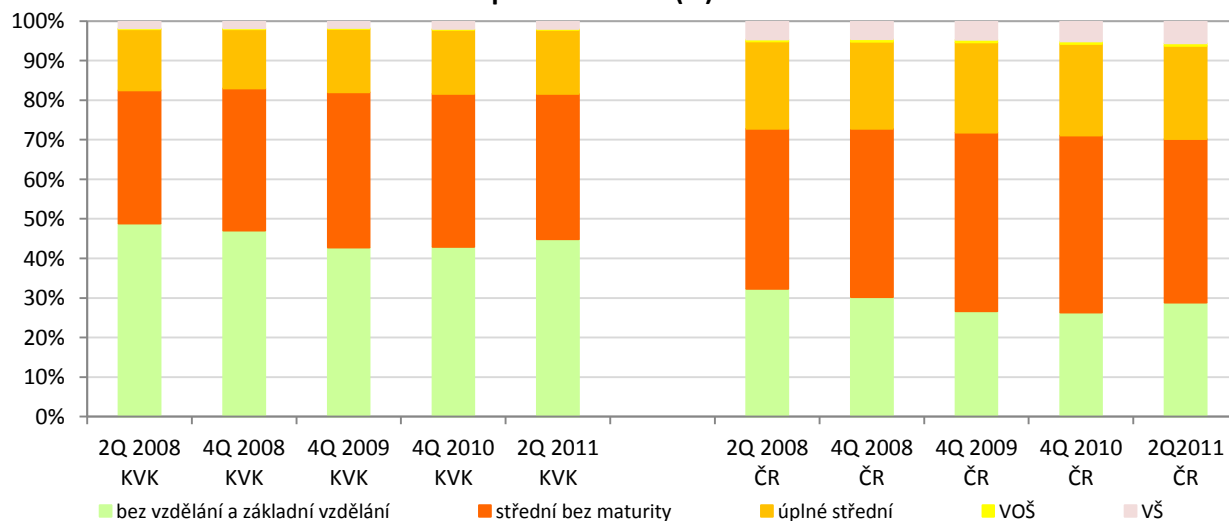
Zdroj: MPSV – Čtvrtletní statistiky nezaměstnanosti za rok 2008 – 2011

Karlovarský kraj má specifickou strukturu uchazečů podle vzdělání. Zatímco v průměru za Českou republiku představuje skupina uchazečů bez vzdělání případně se základním vzděláním přibližně 28,8 %, tak v Karlovarském kraji má tato skupina uchazečů nejvyšší podíl - v polovině roku 2011 44,9 % a v polovině roku 2008 dokonce 48,8 %. Dopad krize se v kraji projevil částečně také ve změně struktury uchazečů o zaměstnání podle nejvyššího dokončeného vzdělání. V porovnání s rokem 2008 došlo k poklesu podílu skupiny uchazečů bez vzdělání, základní vzdělání a naopak mírnému nárůstu u skupiny uchazečů se středním odborným vzděláním bez maturity i s maturitou, tedy v podstatě kvalifikovaných pracovníků, po kterých byla ještě nedávno velmi silná poptávka a v rámci zrealizovaných průzkumů v podnikatelském prostředí si řada firem stěžovala na nedostatek těchto pracovníků. Počet těchto uchazečů o zaměstnání se na konci roku 2010 zvýšil o více než 60 %

⁷ Tato statistika není bohužel dostupná v běžných statistikách MPSV, vycházíme zde především z odborných prací a komentářů k aktuální situaci.

(10,9 tisíc) v porovnání s koncem roku 2008 (6,8 tisíc). Druhou skupinou, u které došlo k relativně vysokému nárůstu v počtu osob, jsou uchazeči s bakalářským vzděláním. V tomto případě se počet v roce 2010 zvýšil o více jak 278 %, avšak v absolutních hodnotách se jedná o malou skupinu uchazečů (106 uchazečů na konci roku 2010 v porovnání s 28 uchazeči v polovině roku 2008). Vývoj struktury uchazečů o zaměstnání podle vzdělání v letech 2008 - 2011 ukazuje dobře Graf .

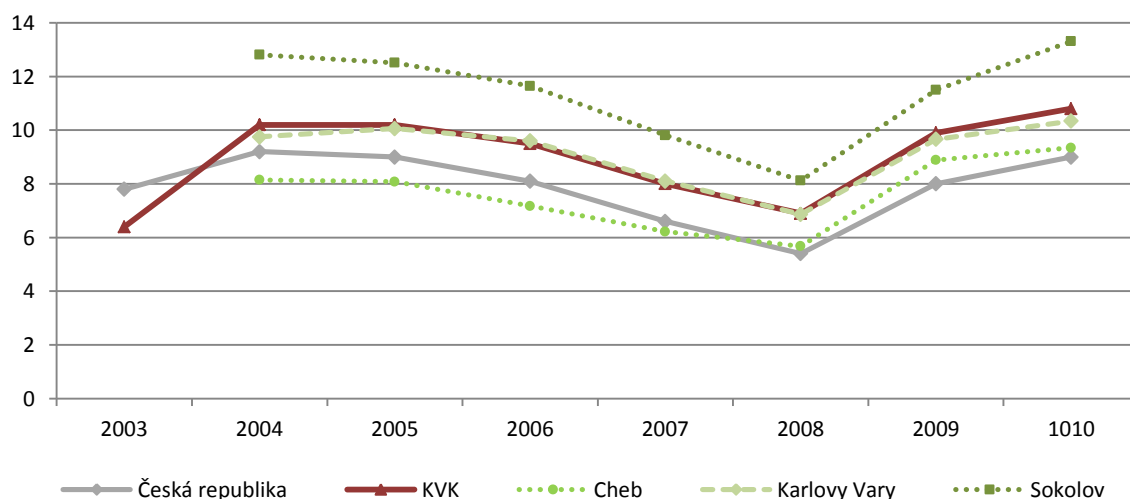
Graf : Struktura uchazečů o zaměstnání podle vzdělání (%)

Zdroj: MPSV – Čtvrtletní statistiky nezaměstnanosti za rok 2008 – 2011

Vývoj na trhu práce v Karlovarském kraji vykazuje poměrně výrazné rozdíly i uvnitř kraje (viz Graf). K nejproblematictějším regionům uvnitř kraje patří okres Sokolov, který dlouhodobě vykazuje nejvyšší nezaměstnanost a patří mezi první desítku okresů (9. místo) s nejvyšší mírou registrované nezaměstnanosti v rámci ČR.

Graf : Srovnání míry nezaměstnanosti v regionech Karlovarského kraje s průměrem ČR

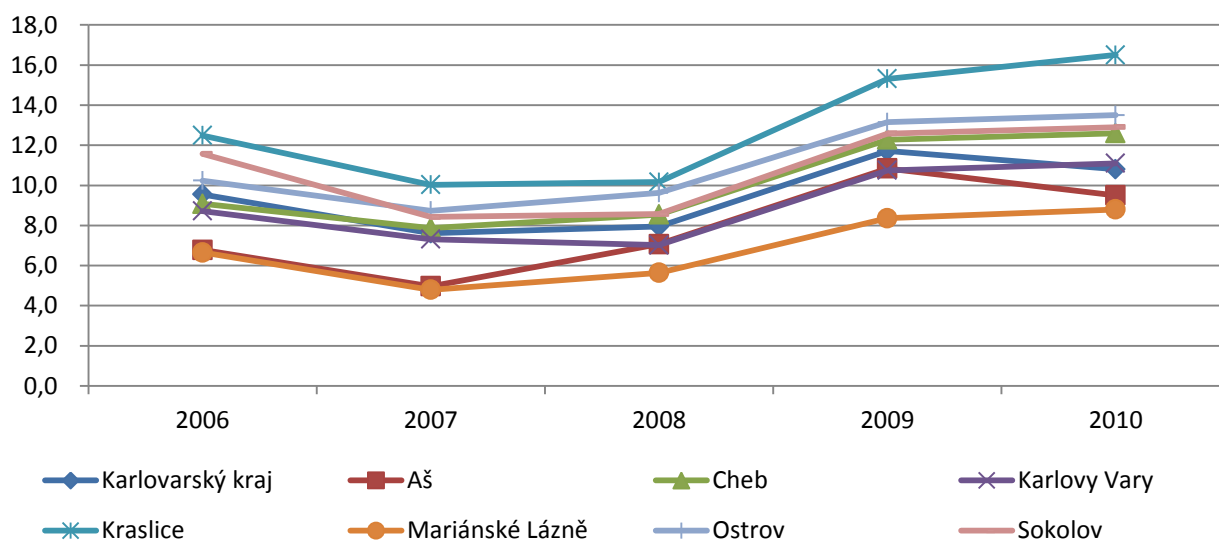
Zdroj: MPSV

V rámci hodnocení jednotlivých SO ORP vykazovalo v období 2000 – 2009 nejnižší míru registrované nezaměstnanosti SO ORP Mariánské Lázně (8,36 % v roce 2009) a naopak dlouhodobě nejhorší situace je v rámci SO ORP Kraslicko (15,31 % v roce 2009). Největší zhoršení situace na trhu práce nastalo mezi roky 2008 a 2009 ve všech SO ORP, a to přibližně stejnou měrou. Vyšší nezaměstnanost

v některých SO ORP je převážně způsobena závislostí trhu práce na několika málo odvětvích, jejichž průmyslové provozy byly zasažené strukturálními změnami ekonomiky.

Nadměrný růst počtu nezaměstnaných jako nejvýznamnější negativní projev probíhající ekonomické restrukturalizace postihl mezi koncem roku 2008 a 2009 všechny regiony Karlovarského kraje. Největší relativní přírůstek počtu nezaměstnaných přitom dosáhly SO ORP s nižší mírou nezaměstnanosti Aš a Karlovy Vary, čímž se územní rozdíly relativně snížily. Nejproblémovějšími regiony z hlediska vysoké míry nezaměstnanosti jsou obvody POÚ Vojenský újezd Hradiště, kde míra nezaměstnanosti přesahovala v prosinci roku 2010 hodnotu 20 % a dále pak Kraslice a Žlutice, u kterých se hodnota míry nezaměstnanosti pohybovala na konci roku 2010 nad 15 %. V polovině roku 2011 nejvyšší míru nezaměstnanosti vykazovala obec Vřesová (46,7 %) v okrese Sokolov. Regionální diference míry nezaměstnanosti je znázorněná (viz Příloha).

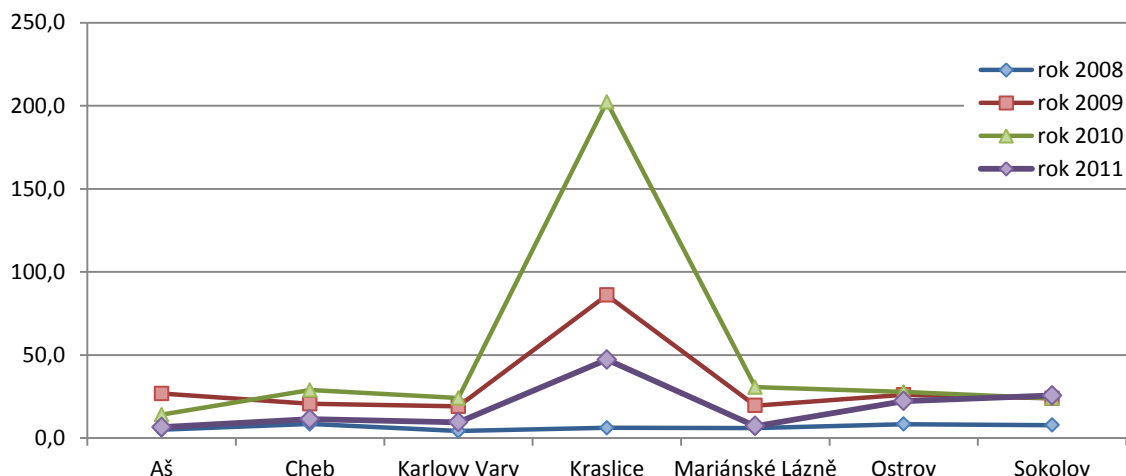
Graf : Míra nezaměstnanosti v SO ORP v letech 2000-2010

Zdroj: MPSV – Statistika nezaměstnanosti z územního hlediska

Dalším negativním ukazatelem vývoje ekonomiky v souvislosti s rostoucí nezaměstnaností je výrazný pokles počtu volných pracovních míst v důsledku ekonomické krize. Příčinou je odvětvová struktura trhu práce v Karlovarském kraji. Trh práce je závislý na několika odvětvích ekonomické činnosti - na zpracovatelském průmyslu, cestovním ruchu v souvislosti s lázeňstvím, zdravotnictvím, ubytováním a pohostinstvím, obchodu a stavebnictví. V době ekonomické krize došlo ke snížení počtu téměř ve všech těchto odvětvích a nejvýraznější pokles byl ve zpracovatelském průmyslu.

Počet volných pracovních míst byl ve všech SO ORP v Karlovarském kraji nižší než počet registrovaných uchazečů o zaměstnání. Srovnáme-li vývoj počtu dosažitelných uchazečů na jedno volné pracovní místo v roce 2008 a 2011, tak nejhorší situace byla v polovině roku 2011 v okrese Sokolov (25,2 uchazečů na jedno volné pracovní místo) a ve SO ORP Kraslice (47,2 uchazeče na jedno volné pracovní místo). Nejvýraznější pokles počtu volných pracovních míst byl v roce 2010 ve SO ORP Kraslice (pokles o 95 %), Karlovy Vary (pokles o 72 %) a Mariánské Lázně (pokles o 70 %). U ostatních SO ORP v kraji se snížení počtu volných pracovních míst pohybovalo v rozmezí mezi 50 % až 60 %.

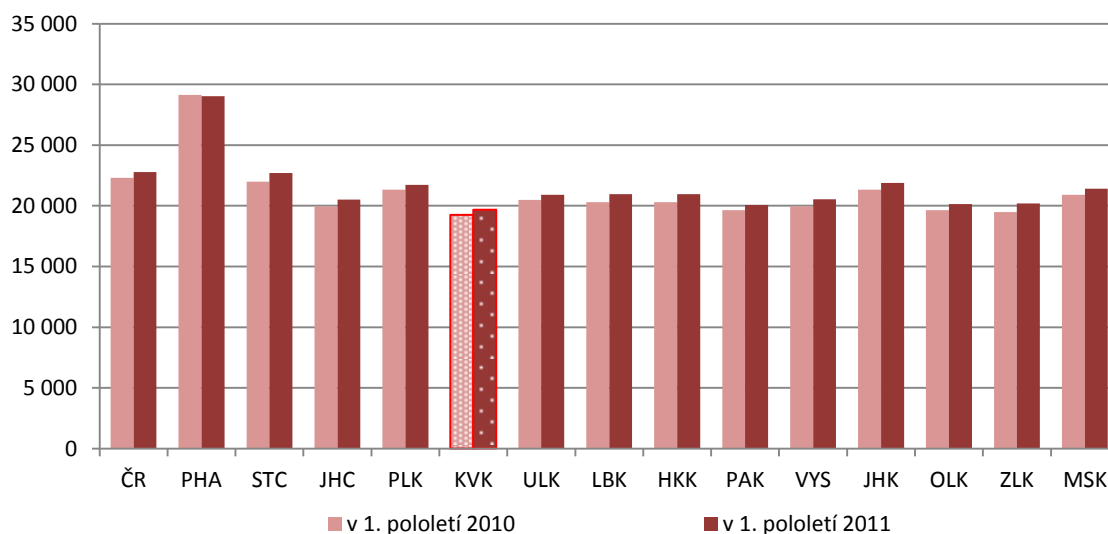
Graf : Vývoj počtu uchazečů na jedno pracovní místo v letech 2008 - 2011

Poznámka: data za roky 2008-2010 k 31.12., za rok 2011 k 30.9.

Zdroj: MPSV, ČSÚ

Dalším negativním faktorem ovlivňujícím trh práce v Karlovarském kraji je hladina mezd. Vysoká nezaměstnanost v kraji je doprovázena nejnižší úrovní mezd, přestože hlavní skupinu mezi uchazeči o zaměstnání tvoří především nezaměstnané osoby s nízkým vzděláním. Z výše uvedeného lze tedy předpokládat, že nízká hladina mezd je v převažujících odvětvích (zpracovatelský průmysl, stavebnictví), kde je převážně využívána nízko kvalifikovaná pracovní síla. Výjimku představují relativně vyšší mzdy (2. nejvyšší v ČR) v odvětví těžebním a v oblasti ubytování, stravování a pohostinství, což může mít souvislost s odvětvovou strukturou zaměstnavatelů, kde je vysoká poptávka po určitých kvalifikacích.

Průměrná hrubá měsíční mzda se v Karlovarském kraji pohybuje dlouhodobě pod průměrem ČR a kraj se tak řadí na absolutně poslední místo v mezikrajském srovnání (viz Graf). Rozdíl od republikového průměru byl v roce 2010 15,6 %. V prvním pololetí roku 2011 byla v Karlovarském kraji výše průměrné hrubé měsíční mzdy na fyzické osoby 19 676 Kč (rozdíl od celorepublikového průměru byl 3 105 Kč).

Graf : Srovnání průměrné hrubé měsíční mzdy v krajích a ČR (1. pololetí roku 2010 a 2011)

Zdroj: ČSÚ – Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy 1. až 2. čtvrtletí 2010, 2011

Klíčové výzvy/problémy

Nadprůměrná míra nezaměstnanosti.

Ekonomické postavení Karlovarského kraje se v důsledku relativně pomalého ekonomického oživení na přelomu století v porovnání s ostatními regiony postupně velmi zhoršilo a dopad globální ekonomické krize je delší a intenzivnější, čímž se odstup od ostatních krajů spíše zvětšuje. **Zhoršující se ekonomický vývoj kraje se projevuje negativně na vývoji nezaměstnanosti na trhu práce a Karlovarský kraj se dlouhodobě potýká s nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti.** V roce 2009 byla hodnota míry nezaměstnanosti za posledních patnáct let nejvyšší a v roce 2010 se Karlovarský kraj umístil na čtvrté nejhorší pozici v Česku. **Vysoká nezaměstnanost je navíc doprovázena nejnižší úrovní mezd** - Karlovarský kraj se hodnotou průměrné mzdy zařazuje dlouhodobě na poslední místo v rámci srovnání mezi kraji.

Příčiny.

Příčiny tohoto problému lze nalézt v ekonomickém vývoji regionu resp. vyšší míra nezaměstnanosti souvisí s nižší ekonomickou výkonností kraje. Přestože ekonomika kraje mírně roste, **není schopna vytvářet dostatek nových pracovních míst** a míra nezaměstnanosti na tento růst nereaguje. Ekonomika kraje výrazně nereaguje na pozitivní známky oživení a pozitivní změna hospodářského cyklu (i když dočasná) kraji na trhu práce nepomohla. Ekonomický růst je pravděpodobně vázán především na zefektivňování výrobního procesu a nesouvisí s růstem pracovních míst. Ekonomika kraje má poměrně malý vnitřní potenciál a reakce na případný růst poptávky z Německa je slabá a regionu v globálu nepomáhá. V roce 2010 se růst míry nezaměstnanosti zastavil. Příčinu stagnace míry nezaměstnanosti v letech 2009-10 lze spatřovat v odvětvové struktuře kraje, kdy pokles zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu v tomto období byl částečně kompenzován mírným růstem zaměstnanosti v terciéru. Dalším aspektem ovlivňujícím nezaměstnanost v kraji je sezónní charakter trhu práce. V kraji dochází k sezónním výkyvům vlivem odvětvové struktury, kdy práce v zemědělství a lesnictví, stavebnictví, lázeňství a cestovním ruchu jsou v zimních měsících v útlumu a naopak v měsících červen - září dochází k nárůstu míry nezaměstnanosti vlivem výrazně nevhodné struktury vycházejících absolventů pro zaměstnavatele.

Důsledky.

Vývoj míry nezaměstnanosti představuje jeden ze základních ukazatelů popisujících situaci na trhu práce s dopadem do mnoha dalších oblastí jako je hospodářský růst a sociální soudržnost. Špatná situace na trhu práce vede ke zhoršování ekonomické pozice Karlovarského kraje. Zvyšování nezaměstnanosti ukazuje, že situace v kraji není ekonomicky stabilizovaná a předchází zaostání ekonomické dynamiky kraje se může ještě silněji prohloubit. Intervence Karlovarského kraje v této problematice mohou být prostřednictvím identifikace potenciálních rozvojových oblastí a tím přispět k nastartování ekonomiky či nových aktivit.

Změna struktury uchazečů o zaměstnání.

Celkový ekonomický vývoj od konce roku 2008 do současnosti spojený s vysokým nárůstem nezaměstnanosti **proměnil také strukturu uchazečů o práci.** Tradiční skupiny uchazečů zůstaly sice v absolutních číslech stále velmi silné, ale mezi nezaměstnanými přibýly nové skupiny osob se vzděláním a osob kvalifikovaných s praxí. Jedná se o osoby, které v době před ekonomickou krizí byly

relativně bez problému zaměstnatelné a mají zájem pracovat, ale současná situace na trhu práce jim to neumožňuje. Z hlediska věkové a vzdělanosti struktury se relativně (ale i absolutně) zvýšil především počet **uchazečů ve věku 20-29 let**, a to zejména čerstvých absolventů, a **uchazečů se středním odborným vzděláním bez maturity**. Z hlediska délky nezaměstnanosti došlo k relativnímu i absolutnímu navýšení skupiny dlouhodobě nezaměstnaných nad 12 měsíců. Od konce roku 2008 do poloviny roku 2011 se počet osob v této skupině navýšil o 10 p. b. (ze 4,1 tis. v roce 2008 na 7,2 tis v polovině roku 2011).

Příčiny.

Příčiny lze hledat především v dopadech celosvětové ekonomické krize. V ekonomicky nejpříznivějším období kraje (II. čtvrtletí roku 2008) bylo celkem 11,2 tis. osob bez zaměstnání, přičemž velkou část této skupiny osob představovala nevyhovující pracovní síla pro zaměstnance. Dopad ekonomické krize se projevil především ve výrazném poklesu počtu volných pracovních míst v kraji (mezi roky 2007 a 2009 o 73,8 % tedy z 3 167 na 830 volných pracovních míst). Hledání nového uplatnění pro tyto skupiny je tedy v současnosti zhoršeno nedostatkem nových pracovních míst a situace v ostatních regionech České republiky je z tohoto pohledu obdobná, proto ani odchod za zaměstnáním mimo Karlovarský region není intenzivní a z kraje odchází pouze nejkvalitnější pracovní síla.

Důsledky.

Důsledky této proměny struktury uchazečů o zaměstnání:

- Nové skupiny relativně vzdělaných a kvalifikovaných osob a to jak absolventů, tak osob s praxí rozšířily a nadále budou rozšiřovat skupinu dlouhodobě nezaměstnaných. Využití těchto osob, které mají zájem pracovat, se bude postupem času zhoršovat a jejich návrat na trh práce tak bude mnohem složitější. Nejzávažnějším důsledkem *dlouhodobé nezaměstnanosti* je ztráta kvalifikace.
- Dlouhodobá nezaměstnanost představuje společenské nebezpečí, protože její dopad může mít závažné negativní důsledky pro danou osobu – ztráta kvalifikace, sebedůvěry, pocit neužitečnosti, beznaděj, přebytek volného času. To vše může vést ke zhoršování sociální situace v kraji, mohou se objevit nové sociální problémy – nárůst alkoholismu, drogové závislých, gamblerství, zločinnosti a dalších sociálních problémů.

Tyto nové skupiny mají i své **specifické potřeby z hlediska podpory při hledání dalšího uplatnění**. Opatření na trhu práce se bude muset zaměřit na specifikaci nových, pravděpodobně více **individualizovaných a proaktivnějších nástrojů a forem podpory**, které jim pomohou najít nové uplatnění a zabrání jejich propadu mezi dlouhodobě nezaměstnané, s kterými si zatím v Česku politika trhu práce nedokázala příliš poradit.

Literatura:

Strategii rozvoje lidských zdrojů Karlovarského kraje. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor regionálního rozvoje. 2008

10. Demografický vývoj a věková struktura populace

Cílem této kapitoly je zhodnotit současný a budoucí demografický vývoj v Karlovarském kraji. Populační vývoj a zejména vývoj věkové struktury populace ovlivňuje poptávku po školských, zdravotnických a dalších sociálních službách, které jsou významnými faktory či podmínkami kvality života obyvatel. Projekce počtu a struktury populace do budoucnosti je důležitá především z důvodu procesu demografického stárnutí, který má za následek výraznější zvýšení podílu postproduktivní složky populace. Poznatky z této části proto budou využity zejména v kapitolách věnovaných kvalitě života a vybraným veřejným službám v Karlovarském kraji. Samotná základní analýza demografické situace v kraji je tedy jen pomocným nástrojem pro další věcné analýzy.

Otázky:

- Jaká je migrační atraktivita Karlovarského kraje ve srovnání s ostatními kraji, pro koho je kraj migračně atraktivní a pro koho nikoliv?
- Jaká je věková struktura populace Karlovarského kraje ve srovnání s Českem a ostatními kraji? Existují rozdíly v procesu demografického stárnutí v rámci Karlovarského kraje oproti Česku, jaké jsou jejich příčiny a důsledky?

Tabulka : Srovnání krajů dle stavu a pohybu obyvatelstva v roce 2010

kraj	počet obyvatel (k 31.12)	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek	podíl 0-14 (%)	podíl 65 + (%)	index stáří
Praha	1 257 158	2,0	4,5	6,5	12,8	16,4	127,6
Středočeský	1 264 978	2,2	11,7	13,9	15,6	14,7	94,8
Jihočeský	638 706	0,8	0,9	1,7	14,5	15,5	106,8
Plzeňský	572 045	0,7	-0,4	0,3	14,1	16,0	113,4
Karlovarský	307 444	0,7	-1,3	-0,6	14,7	14,4	98,1
Ústecký	836 045	0,4	-0,6	-0,2	15,3	14,0	91,2
Liberecký	439 942	2,0	0,1	2,1	15,1	14,6	97,1
Královéhradecký	554 803	0,8	-0,1	0,7	14,5	16,5	113,4
Pardubický	517 164	0,8	0,8	1,6	14,7	15,7	107,1
Vysočina	514 569	0,5	-1,3	-0,8	14,5	15,9	109,6
Jihomoravský	1 154 654	1,3	1,3	2,6	14,1	16,2	114,8
Olomoucký	641 681	0,3	-0,8	-0,6	14,3	15,8	110,3
Zlínský	590 361	0,1	-1,2	-1,2	14,0	16,2	115,7
Moravskoslezský	1 243 220	-0,2	-3,2	-3,3	14,4	15,2	105,8
Česko	10 532 770	1,0	1,5	2,5	14,4	15,5	107,8

Poznámka: Přirozený přírůstek, migrační saldo i celkový přírůstek jsou uvedeny v hodnotách na 1 000 obyvatel středního stavu. Podíl 0-14 (%) vyjadřuje podíl obyvatel ve věku 0-14 let, podíl 65+ podíl obyvatel starších 65 let. Index stáří je definován jako počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let.

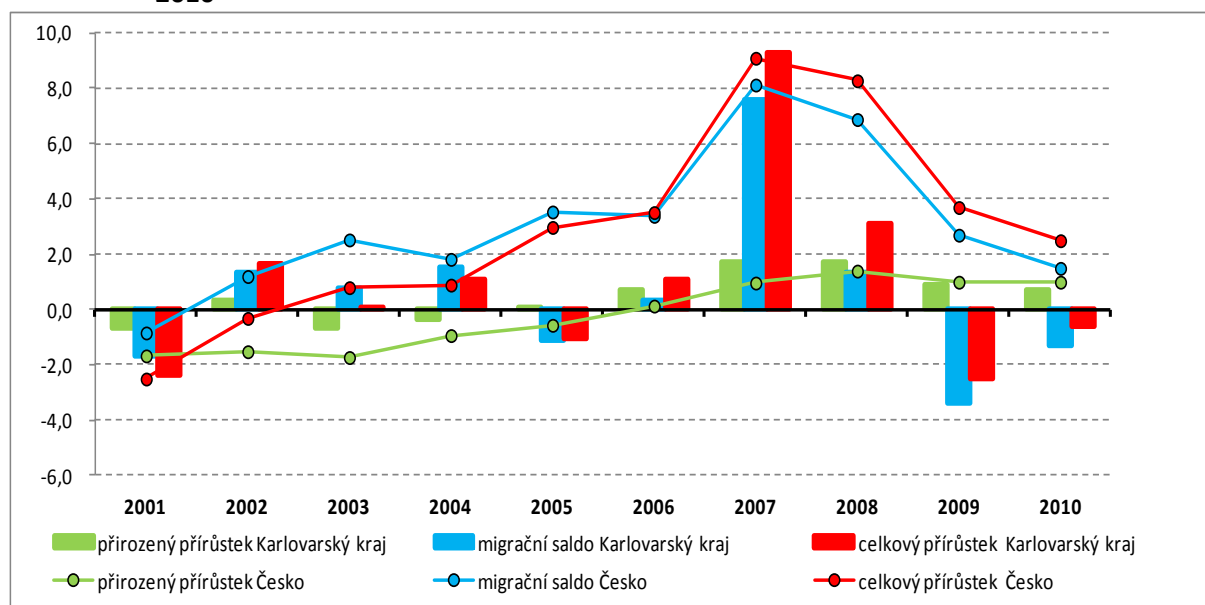
Zdroj: ČSÚ – Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010

Karlovarský kraj patří z pohledu počtu obyvatel k **nejmenším regionům** v rámci Česka. Na konci roku 2010 v kraji žilo 307 444 obyvatel, což je 2,9 % české populace. Obyvatelstvo je základním rozvojovým předpokladem a nositelem všech sociálních a hospodářských aktivit v regionu, a proto je znepokojující, že se počet obyvatel v Karlovarském kraji nezvyšuje takovou měrou, jako ve většině ostatních krajů. Údaje o pohybu obyvatelstva v roce 2010 (Tabulka) dokonce ukazují, že v tomto roce byl v Karlovarském kraji zaznamenán úbytek počtu obyvatel. Větší populační ztráty měly pouze kraje Moravskoslezský, Zlínský a Vysočina, tedy vesměs kraje s různými ekonomickými problémy nebo méně atraktivní. Meziročně počet obyvatel v Karlovarském kraji klesl o 192, když byl přirozený

přírůstek 216 obyvatel a migrační úbytek 408 obyvatel. Záporné migrační saldo 1,3 ‰ je z důvodu **ztráty obyvatel vnitřním stěhováním v rámci Česka** (-3,4 ‰). **Saldo zahraniční migrace naopak dlouhodobě vykazuje kladné hodnoty** (2,1 ‰ v roce 2010). V porovnání s ostatními kraji Česka lze Karlovarský kraj zařadit k **průměrným z hlediska přirozeného přírůstku a podprůměrným na základě migračního salda**, jak dokládají údaje v následující tabulce (Tabulka).

Ačkoliv údaje o pohybu obyvatel každoročně kolísají a často je vhodnější použít průměrné hodnoty za víceleté období, uvedení aktuálních hodnot za rok 2010 a jejich porovnání na krajské úrovni má své opodstatnění, protože může být předzvěstí možného nepříznivého budoucího vývoje. Graf umožňuje dlouhodobější pohled na celkový populační přírůstek v Karlovarském kraji a jeho strukturu.

Graf : Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku v Karlovarském kraji v letech 2001 až 2010

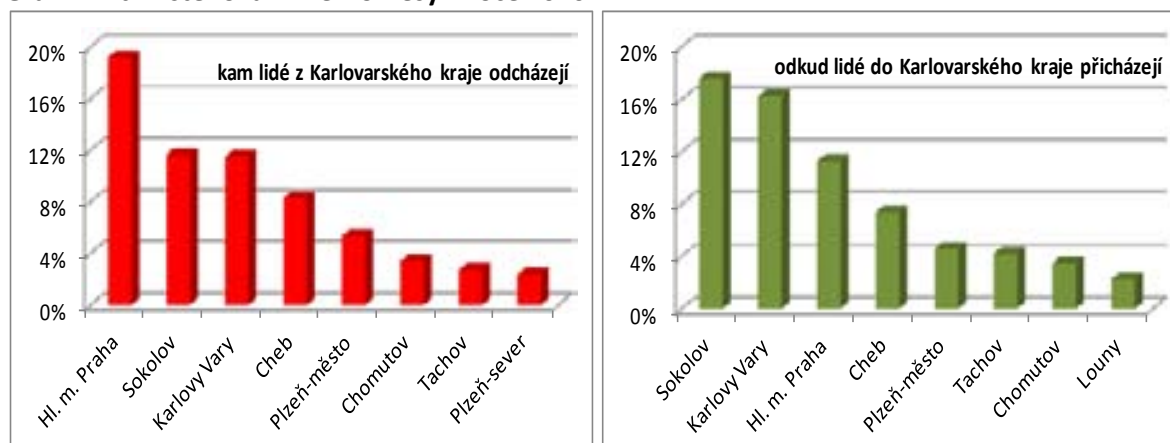
Poznámka: Přirozený přírůstek, migrační saldo i celkový přírůstek jsou uvedeny v hodnotách na 1 000 obyvatel středního stavu.

Zdroj: ČSÚ - Demografická ročenka krajů 2001 až 2010, Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010

V letech 2001 až 2006 vykazoval Karlovarský kraj stagnaci počtu obyvatel, když se hodnoty přirozeného, migračního i celkového přírůstku/úbytku pohybovaly od -2 ‰ do 2 ‰. Více než čtyřnásobně vyšší přírůstek obyvatel v roce 2007 oproti minulým letům byl zapříčiněn časovou souhrou více faktorů. V tomto roce byl v Karlovarském kraji zaznamenán největší přirozený přírůstek, dále oproti minulým letům kraj ztratil méně obyvatel vnitřní migrací a největší příčinou byl nárůst zahraničních migrantů, kterých se přistěhovalo přibližně o tisíc více než v roce 2006. **Od roku 2009 obyvatelstvo Karlovarského kraje ubývá díky záporným hodnotám migračního salda, které nemůže kompenzovat relativně malý přirozený přírůstek obyvatel.** Z grafu 41 je vidět, že z hlediska přirozené změny měl Karlovarský kraj dlouhodobě lepší situaci, než byla v celém Česku, což je důsledkem mladší populace tohoto kraje ve srovnání s celým Českem. V roce 2009 již ale dochází k vyrovnání hodnot přirozeného přírůstku. Hodnoty migračního salda za Česko a Karlovarský kraj nelze vzhledem k odlišnému typu migrace (zahraniční vs. vnitřní) přímo porovnávat. Specifikem Karlovarského kraje jsou již zmíněné rozdíly v atraktivitě pro zahraniční a české migranty. **Zatímco cizince Karlovarský kraj stále získává, české obyvatelstvo dlouhodobě ztrácí** (v období 2001 – 2010 se jednalo o přibližně 1 000 – 2 000 obyvatel ročně). Na základě údajů týkajících se struktury vystěhovalých podle věku lze konstatovat, že Karlovarský kraj ztrácí obyvatelstvo ve všech věkových

kategoriích. Obyvatelé se stěhují nejvíce do Prahy (více než čtvrtina ze všech vystěhovaných z Karlovarského kraje v roce 2010) a dále do sousedních krajů – Plzeňského (21 %), Středočeského (15 %) a Ústeckého (13 %). Údaje o vnitřním stěhování za okresy v roce 2010 znázorněné v grafu (Graf) dokládají relativně vysokou míru stěhování mezi okresy Karlovarského kraje, když vnitrokrasjká migrace tvoří více než třetinu celkového migračního obratu. Kromě Prahy se obyvatelé Karlovarského kraje vystěhovávají zejména do okresů Plzeň-město, Chomutov, Tachov a Plzeň-sever, což svědčí o velkém významu migrace do blízkých oblastí za hranicemi kraje. Vzájemné vazby mezi těmito okresy dokládají i údaje o přistěhovaných do Karlovarského kraje. Určitou hrozbu do budoucna představují ztráty obyvatelstva vůči Praze a Plzni, zvláště proto, že některé indicie naznačují, že z kraje odchází vzdělanější nebo kvalifikovanější obyvatelé za lepšími pracovními příležitostmi.

Graf : Vnitřní stěhování mezi okresy v roce 2010

Poznámka: Zobrazeny jsou okresy, kam (resp. odkud) se stěhují alespoň 2 % z celkového počtu vystěhovaných (resp. přistěhovaných) v Karlovarském kraji.

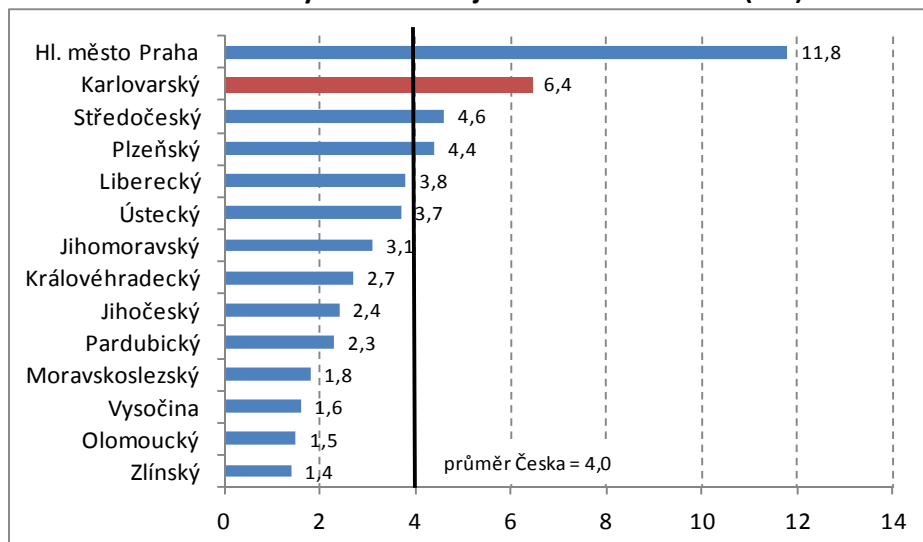
Zdroj: ČSÚ - Demografická ročenka ČR 2010

Dlouhodobě kladné saldo zahraniční migrace má významný vliv na národnostní složení regionu. **Karlovarský kraj patří počtem cizinců i příslušníků národnostních menšin v přepočtu na obyvatele k předním krajům Česka** (Graf). Od roku 2001 podíl cizinců na obyvatele Česka vzrostl z 2,1 % na skoro dvojnásobek (4,0 %), u Karlovarského kraje to bylo o 2,5 p. b. z 3,9 % na 6,4 %. V Česku se tak Karlovarský kraj dlouhodobě řadí na druhé místo za Prahu. V roce 2010 žilo na území Karlovarského kraje podle údajů Ministerstva vnitra 19 621 cizinců, což je o 7 677 osob (tj. o 64,3 %) více než v roce 2001. Největší absolutní nárůst počtu cizinců byl přitom zaznamenán mezi lety 2006 a 2007. V porovnání podílu cizinců Karlovarského kraje na Česku došlo k poklesu z 5,7 % v roce 2001 na 4,6 % v roce 2010. Dlouhodobě je ve struktuře cizinců na území Karlovarského kraje vyšší podíl mužů než žen a zároveň dochází k mírnému růstu podílu cizinců v produktivním věku na úkor věku předproduktivního.

Karlovarský kraj patří ke krajům s nejmladší populací v Česku. Hlavní příčinou tohoto v zásadě pozitivního stavu je specifický historický vývoj regionu, zejména dosídlování a příchod mladších obyvatel nejen po 2. světové válce, ale i v období 60. až 80. let 20. století. Díky setrvačnosti demografických procesů se mladší obyvatelstvo průběžně reprodukovalo formou nadprůměrné míry porodnosti. Karlovarský kraj patří v současnosti mezi čtyři kraje v rámci Česka, ve kterých má **vyšší zastoupení dětská složka populace** (viz Tabulka). Relativně více dětí než seniorů žije pouze v Ústeckém, Středočeském a Libereckém kraji. Věkové složení obyvatelstva celého Česka dlouhodobě poznamenává probíhající proces demografického stárnutí, který se projevuje rostoucím indexem

stáří, tedy právě růstem podílu postproduktivní složky populace na úkor složky předproduktivní. Tento proces je zřejmý ve všech krajích, vzhledem k celkově mladší populaci Karlovarského kraje lze jeho dopady očekávat s určitým zpožděním (na základě demografické projekce v průměru pětiletým) za ostatními regiony.

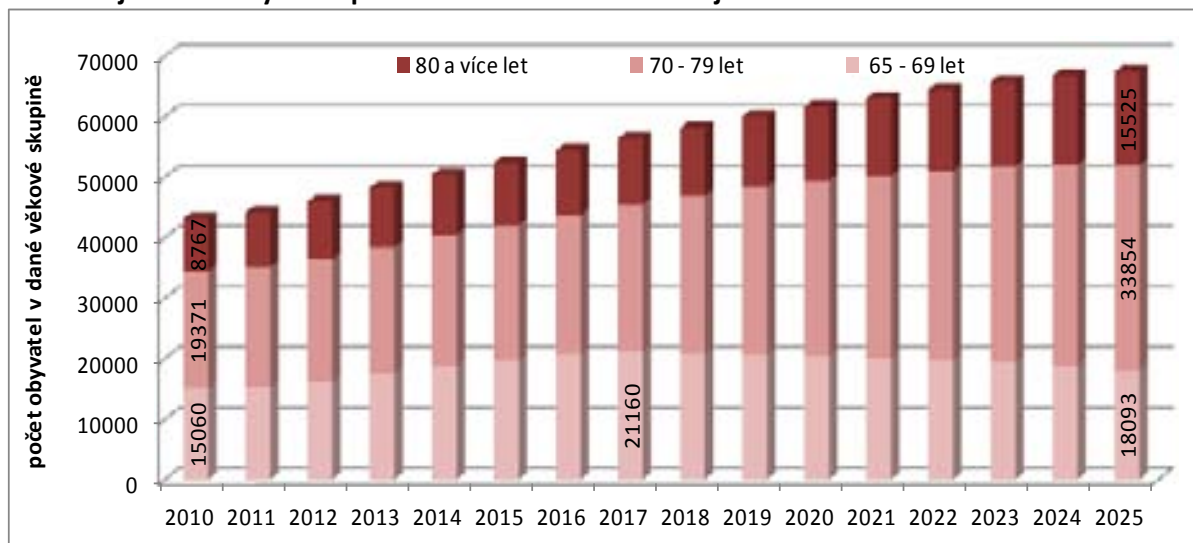
Graf : Podíl cizinců na obyvatelstvu krajů celkem v roce 2010 (v %)

Zdroj: ČSÚ – Vývoj stavu cizinců v Karlovarském kraji v letech 2001 až 2010

Věkové složení obyvatelstva Karlovarského kraje se bude v následujících letech výrazně měnit. Důsledky to bude mít zejména pro školství (počty žáků a potřeba míst v mateřských, základních a středních školách) i pro sociální služby zaměřené především na seniory. Základní údaje z demografické projekce ČSÚ pro Karlovarský kraj jsou ukázány v příloze 12. Ačkoliv se jedná o projekci, kde není uvažována migrace, ukazují uváděné hodnoty přes určitou míru nepřesnosti na základní jasné trendy. Stále nižší porodnost a tím vyšší úbytek obyvatel přirozenou měnou spolu se zvyšující se nadějí dožití zapříčiní dle projekce již v roce 2012 vyrovnaní předproduktivní a postproduktivní složky populace a další **nárůst indexu stáří** až přes hodnotu 200 (v roce 2035), což znamená vyšší než dvojnásobný podíl seniorů oproti dětem.

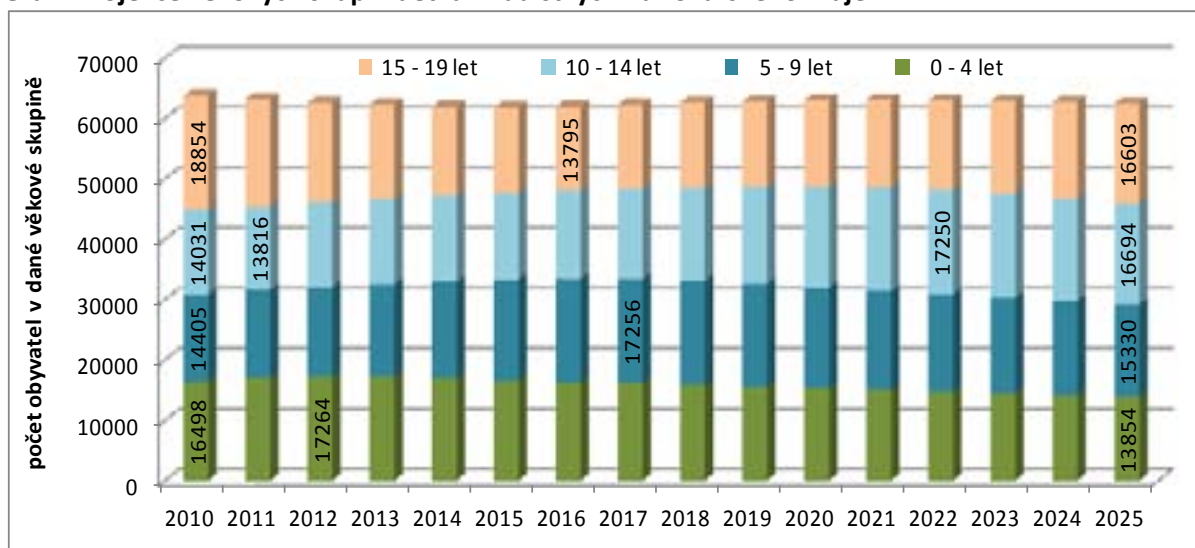
Graf : Projekce věkových skupin seniorů Karlovarského kraje

Zdroj: ČSÚ - Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065

Podrobný průběh demografických změn v dalších 15 letech v jednotlivých klíčových věkových kategoriích je znázorněn v grafech 44 a 45 a v příloze 13. **Zatímco počet obyvatel v dětském a mladistvém věku bude stagnovat, počet seniorů bude růst.** Týká se to zejména nejstarších seniorů ve věku 70 až 79 let a 80 let a výše. Počet obyvatel starších 80 let vzroste do roku 2025 o 77 %, což znamená absolutní nárůst o více než 6 500 seniorů ze současného počtu menšího než 9 000. Obdobný relativní růst zaznamená podle projekce také věková skupina sedmdesátiletých. Zde naroste počet seniorů v uvedeném období o více než 14 500 ze současného počtu menšího než 20 000. Počet obyvatel ve věku 65 – 69 let bude růst pouze do roku 2017, pak dojde k pozvolnému poklesu.

Graf : Projekce věkových skupin dětí a mladistvých Karlovarského kraje

Zdroj: ČSÚ - Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065

I když ve srovnání se seniory nejsou vidět výrazné změny v počtu dětí a mladistvých, meziroční nárůsty či úbytky předškolních dětí, žáků základních a středních škol již v řádu stovek přinášejí potřebu reakce v oblasti plánování kapacit jednotlivých škol a ostatních zařízení zaměřených na děti a mládež. Z Graf , ve kterém jsou znázorněny změny v počtu dětí a mladistvých v následujících 15 letech, je patrná posloupnost populační vlny. Zatímco počet nejmladších dětí do 4 let věku bude od roku 2012 klesat a do roku 2025 bude v této věkové skupině o více než 3 000 dětí méně než dnes, počet dětí ve věku 5 – 9 let bude nejprve růst s kulminací v roce 2014 a klesat až od roku 2017, kdy dosáhne maximálního počtu více než 17 000 dětí. Nárůst počtu dětí této věkové skupiny o více než 2 500 bude tedy do roku 2025 snížen o téměř 2 000. Takto bude následovat i vývoj v ostatních dvou věkových skupinách, samozřejmě vždy s pětiletým zpožděním. V nejbližších letech je však nutné počítat zejména s **výrazným, ale krátkodobým úbytkem mladistvých ve věku 15 – 19 let**, což bude mít nepříznivý vliv na zaplněnost středních škol. Počet mladistvých v tomto věku klesne za pět let od roku 2011 o téměř 4 000 (viz příloha 13) a i přes určitý nárůst v následujících letech nedosáhne současného stavu.

Klíčové výzvy/problémy

Stárnutí populace.

Přes relativně příznivou věkovou strukturu populace Karlovarského kraje v porovnání se situací v ostatních regionech Česka je nutné i zde počítat s výraznými dopady procesu demografického stárnutí. Podíl obyvatel nad 65 let vzroste do roku 2020 přibližně na pětinu celkového počtu obyvatel kraje, přičemž největší růst bude zaznamenán v nejstarších věkových kategoriích. Lidí nad 80 let přibude do roku 2020 o více než 3 000!

Příčiny.

Celospolečenský proces demografického stárnutí je způsoben dvěma příčinami – poklesem porodnosti a nárůstem naděje dožití, přičemž je také ovlivněn nevyrovnaným populačním vývojem v minulosti. Dochází tak jednak k úbytku obyvatel mladších věkových skupin a naopak prodlužováním života starších obyvatel k nárůstu podílu seniorů v populaci. Aspektům souvisejícím s demografickým stárnutím je nutné se věnovat i přesto, že ve srovnání s ostatními kraji Česka není vzhledem k historicky mladší populaci Karlovarského kraje tento problém tak akutní a jeho dopady lze očekávat s určitým zpožděním (na základě demografické projekce v průměru pětiletým) za ostatními regiony.

Důsledky.

Demografické stárnutí má za následek zvyšování počtu i podílu starších obyvatel v populaci, což s sebou může v obecné rovině přinášet rozličné sociální problémy. Nutné je se připravit na potřebu zvýšení kapacit pečovatelských a zdravotnických služeb v kraji a dalších služeb poptávaných seniory.

Ve věkových skupinách dětí a mladistvých navštěvujících mateřské, základní a střední školy budou za sebou následovat dvě vlny: (1) v současnosti již klesající počet obyvatel v ročníkách vstupujících na střední školy se bude ještě několik let snižovat; (2) současně nyní začíná růst počtu žáků vstupujících na základní školy (v nejmladší věkové skupině dětí s potřebou mateřských škol již tento nárůst lze pozorovat několik let a brzy se zastaví) a tato vlna bude postupně přecházet na střední školy. Po odeznění této druhé vlny se bude počet dětí ve všech věkových skupinách postupně snižovat, se zpožděním vždy v následující věkové skupině.

Rozdílná migrační atraktivita Karlovarského kraje pro české obyvatelstvo a cizince.

Karlovarský kraj je dlouhodobě migračně atraktivní pro cizince, zejména Rusy a Asiaty, a méně atraktivní pro Čechy. Zatímco zahraniční migraci kraj dlouhodobě obyvatele získává, vnitřní migrací obyvatelstvo ztrácí. Například za období let 2006 až 2010 se do kraje přistěhovalo 8 887 cizinců a odstěhovalo 7 490 Čechů. Již tak vysoký podíl obyvatel cizí státní příslušnosti tak stále roste.

Příčiny.

Důvodem stálého přílivu zahraničních migrantů právě do Karlovarského kraje je již v současnosti vysoký počet zde žijících cizinců, kteří vytváří dobrý příklad integrace do většinové společnosti. Noví imigranti často následují svoji rodinu či známé a stěhují se snáze do prostředí, kde jim může jejich menšina pomoci. Příčinu úbytků obyvatelstva české národnosti lze vidět v omezených možnostech pracovního uplatnění v Karlovarském kraji, když většina migrantů odchází do z tohoto pohledu atraktivnějších regionů Prahy a Plzně.

Důsledky.

Důsledky dlouhodobých migračních trendů jsou dvojího druhu. V první řadě stále rostoucí počet cizinců v kraji ovlivňuje sociální situaci mnoha regionů a při vysoké územní koncentraci může způsobovat rozličné problémy (jazyková bariéra, tvorba ghett apod. včetně sociální deprivace místního obyvatelstva). V druhém případě odchod zejména vzdělanějších a kvalifikovanějších pracovních sil ovlivní negativně již tak nízkou vzdělanost obyvatel Karlovarského kraje a nedostatečně kvalifikovaná síla může mít za následek nízkou investiční aktivitu v kraji.

Literatura:

Demografická ročenka ČR 2010. ČSÚ. 2011.

Demografická ročenka krajů 2001 až 2010. ČSÚ. 2011.

Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065. ČSÚ. 2010.

Územní studie horských oblastí. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor regionálního rozvoje. 2011.

Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010. ČSÚ. 2011.

Vývoj stavu cizinců v Karlovarském kraji v letech 2001 až 2010. ČSÚ. 2011.

11. Školství a vzdělanost

Cílem této podkapitoly je analyzovat systém školství v Karlovarském kraji zejména z pohledu jeho vlivu na kvalitu lidských zdrojů potřebných pro trh práce a kvalitu života obyvatel. Základním ukazatelem kvality lidských zdrojů je jejich vzdělanostní úroveň, kterou kromě jiného také ovlivňuje dostupnost vhodných škol. Zejména střední a vyšší odborné školství by mělo zajišťovat kvalifikované a kvalitní pracovní síly pro místní podniky. Poptávka po pracovní síle určitého zaměření v regionu by měla mít vliv na strukturu nabízených studijních oborů, aby nedocházelo k vysoké nezaměstnanosti absolventů. Z pohledu potřeb obyvatel Karlovarského kraje je kromě kvality škol důležitá zejména dostupnost jednotlivých úrovní vzdělávací soustavy. V souvislosti s demografickými změnami ovlivňujícími počty předškolních dětí a školáků je potřeba zhodnotit současný stav sítě škol z pohledu budoucích potřeb. Ačkoliv je kraj zřizovatelem většiny středních škol a některých základních škol, je ukázán i vývoj počtu a naplněnosti všech základních a mateřských škol jako nezbytných prvků celého systému. Hodnocení v podkapitole vychází částečně z dokumentů Krajského úřadu Karlovarského kraje, kterými jsou Strategie rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje (2010), Strategické výzvy pro budoucí rozvoj vzdělávací soustavy v Karlovarském kraji (2010), Analýza potenciálu rozvoje terciárního vzdělávání (2009) a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2008 (2008).

Otázky:

- *Jaká je vzdělanostní úroveň obyvatelstva Karlovarského kraje ve srovnání s ostatními kraji a jaké to má důsledky pro hospodářský rozvoj regionu (situace na trhu práce, znalostně náročná odvětví apod.)?*
- *Jaká je dostupnost mateřských, základních a středních škol v Karlovarském kraji z pohledu územních potřeb a naplněnosti? Jaké lze očekávat budoucí vytížení škol a školských zařízení ve vztahu k demografickému vývoji?*
- *Jaká je struktura a kvalita středního a vyššího školství v Karlovarském kraji? Absolventi jakých škol jsou nejvíce ohroženi nezaměstnaností?*

Karlovarský kraj patří v rámci Česka k regionům s **nejnižší úrovní vzdělanosti** obyvatel (Tabulka). Skoro čtvrtinu populace starší 15 let tvoří lidé pouze se základním vzděláním, což je nejvyšší hodnota v porovnání s ostatními kraji Česka. Zároveň je Karlovarský kraj po Ústeckém kraji druhý s nejnižším podílem vysokoškoláků, kterých je méně než 8 %. Tato situace se logicky odráží v **nepříznivé profesní struktuře zaměstnanosti**, kde kraj vykazuje podprůměrný podíl (ve vztahu k průměru Česka) v náročnějších a lépe honorovaných pozicích jako jsou řídicí pracovníci, odborníci, techničtí pracovníci a kvalifikovaní řemeslníci, a naopak nadprůměrný podíl pracovníků bez kvalifikace u obsluhy strojů a zařízení či provozních pracovníků ve službách a obchodě. Obdobnou profesní strukturu, jakou dnes vykazuje Karlovarský kraj, měla Česká republika zhruba před 30 lety. Zaostávání kraje v modernizaci trhu práce je tedy značné.

Tabulka : Srovnání krajů dle vzdělanostní struktury populace v roce 2010 a nezaměstnanosti absolventů středních škol a vyšších odborných škol v dubnu 2009 – 2011

kraj	vzdělání (% z obyvatel ve věku 15 let a více)				míra nezaměstnanosti absolventů		
	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vysoko-školské	2009	2010	2011
Praha	9,7	19,3	42,0	28,9	1,8	4,4	7,3
Středočeský	15,7	37,4	34,8	12,0	8,7	8,9	11,0
Jihočeský	16,8	36,9	35,0	11,2	9,4	11,0	10,8
Plzeňský	15,4	37,5	35,0	12,0	7,8	9,0	8,4
Karlovarský	22,8	37,2	32,1	7,7	10,6	11,9	15,6
Ústecký	22,3	40,1	29,9	7,6	12,8	17,9	16,2
Liberecký	17,1	40,1	32,4	10,3	10,2	12,6	11,3
Královéhradecký	14,6	38,4	34,8	11,7	7,7	10,9	9,9
Pardubický	15,7	39,6	33,6	10,8	10,2	11,5	9,8
Vysočina	16,7	39,4	33,7	10,0	12,1	15,8	14,0
Jihomoravský	16,0	34,3	33,2	16,4	9,0	16,8	14,2
Olomoucký	18,7	37,5	33,3	10,4	10,1	12,5	14,6
Zlínský	18,3	37,4	32,3	11,8	9,5	13,5	14,0
Moravskoslezský	18,7	37,1	31,6	12,4	9,9	15,1	14,8
Česko	16,5	35,4	34,2	13,7	8,7	12,3	12,2

Poznámka: Míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji je definována jako podíl počtu nezaměstnaných absolventů škol v kraji (bez ohledu na to, v kterém kraji Česka jsou evidováni na Úřadu práce) k počtu absolventů, kteří se připravovali na školách v daném kraji. Počet nezaměstnaných absolventů zahrnuje pouze „čerstvé“ absolventy středních a vyšších odborných škol, kteří ukončili studium nejvýše rok před okamžikem zjišťování, v tomto případě nejpozději v květnu předchozího roku.

Zdroj: ČSÚ – Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil 2010, NÚOV – Vzdělávání a trh práce v krajích ČR, Nezaměstnanost absolventů středních a vyšších odborných škol v krajích ČR (<http://www.nuov.cz/vzdelavani-a-trh-prace-v-krajich-cr>)

Na nepříznivou situaci kraje v úrovni vzdělanosti obyvatel reagují strategické dokumenty zaměřené na oblast školství (nejpodrobněji Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje) stanovením cílů, které by měly významně ovlivnit kvalitu vzdělávání a zejména zlepšit vzdělanostní strukturu obyvatel kraje. Nový způsob vzdělávání by měl přispět k získání vysoké míry uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce tak, aby mohli úspěšně napomáhat zavádění inovací a ekonomickému růstu. Problémy, které odhalila Analýza současného stavu vzdělávací soustavy v kraji, souvisí totiž s **pasivní rolí vzdělávací soustavy ve vztahu k ekonomickému a společenskému kontextu kraje**. Školství reaguje na současnou poptávku, která je limitovaná kvůli tendenci vzdělávání reprodukovat mezigeneračně samo sebe (nižší rodinné tradice vzdělanosti v kraji vedou k nižší poptávce v další generaci) a která je konzervativní zásluhou požadavků ze strany trhu práce v kraji, jež samy zase reagují na tradiční a do budoucna pravděpodobně nepřilíš konkurenceschopnou ekonomickou strukturu kraje. Optimální by samozřejmě bylo, aby kraj jako zřizovatel středních škol znal požadavky trhu práce v dostatečném časovém předstihu tak, aby vzdělávací soustava středních škol nevycházela pouze ze stávajícího stavu, ale mohla nastavit adekvátní vzdělávací nabídku do budoucna.

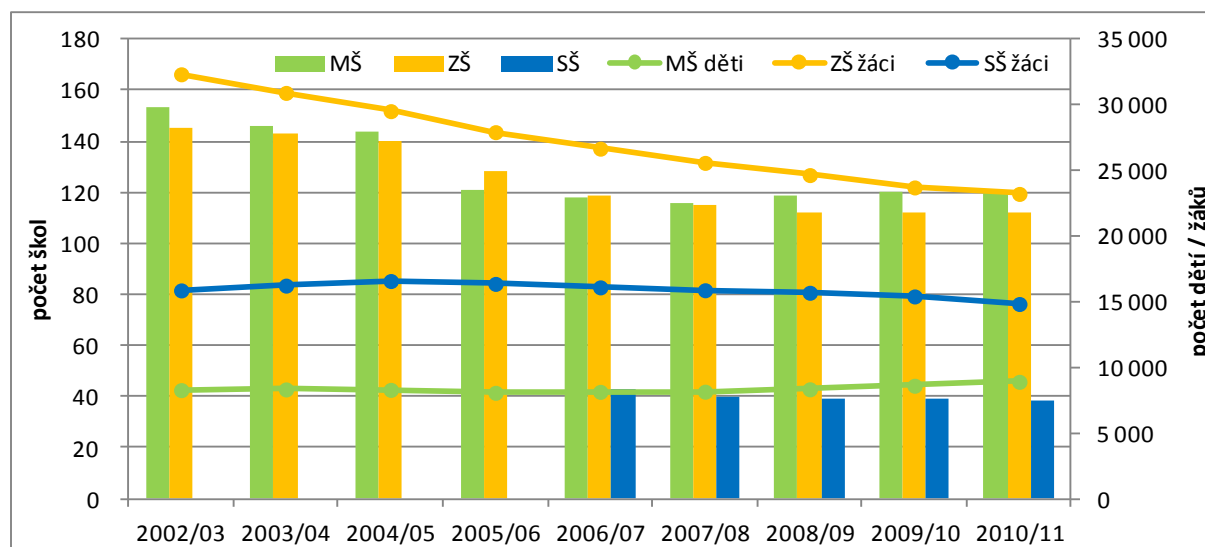
Karlovarský kraj vykonává činnosti zejména v oblasti středního a vyššího odborného vzdělávání, dále má na starosti vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a znevýhodněním a jazykové, základní umělecké a zájmové vzdělávání. Ve školním roce 2009/10 **kraj zřizoval čtyři mateřské školy, šest základních škol, 27 středních škol a čtyři vyšší odborné školy**. Kromě krajem zřizovaných škol a školských zařízení fungují na území Karlovarského kraje školy a školská zařízení zřizované obcemi, soukromými subjekty a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. I když to

jsou právě obce, které zřizují naprostou většinu základních a mateřských škol v kraji z důvodu povinnosti zajistit podmínky pro plnění povinné školní docházky a podmínky pro předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky dětí s místem trvalého pobytu na svém území, je potřeba se i těmito stupňům vzdělávací soustavy věnovat z pohledu budoucích potřeb v krajské perspektivě. Podrobné hodnocení vzdělávací soustavy v Karlovarském kraji bude dále provedeno odděleně po jednotlivých druzích škol.

Mateřské školy

Ve školním roce 2010/11 fungovalo v Karlovarském kraji 120 mateřských škol, které byly v naprosté většině případů zřizovány obcemi. Jak je vidět v následujícím grafu (Graf), počet dětí v mateřských školách od školního roku 2005/06 postupně narůstá a za pět let vzrostl o 837 dětí, tedy o více než 10 %. Ve školním roce 2010/11 navštěvovalo mateřské školy 8 916 dětí, což je opět o 299 dětí (3,4 %) více než o rok dříve. V souvislosti s počtem dětí v mateřských školách vzrůstá také průměrný počet dětí na jednu třídu, který dosáhl ve školním roce 2010/11 hodnoty 24 dětí. Celkové kapacity mateřských škol v Karlovarském kraji, které činí 9 894, jsou využívány skoro na 90 %. Ačkoliv z celokrajského hlediska by bylo možné posuzovat kapacitu jako dostatečnou, podrobnější analýza naplněnosti kapacit jednotlivých obecních mateřských škol ukazuje, že ve školním roce 2009/10 bylo 45 % škol naplněno na 100 % a dalších 10 % naplněno na více než 95 % kapacity příslušné školy.

Graf : Vývoj počtu škol a dětí/žáků v Karlovarském kraji ve školních rocích 2002/03 – 2010/11

Poznámka: Uvedeny jsou údaje za všechny resorty a za všechny formy a druhy studia včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zdroj: ČSÚ, Karlovarský kraj (<http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/skolstvi-xk>)

Z uvedeného vyplývá, že **více než polovina mateřských škol se v důsledku demografického vývoje v dané věkové kohortě svojí naplněností dostává ke kritickému stavu** a zřizovatel (příslušná obec) by měl situaci analyzovat a řešit přijetím opatření zejména z hlediska zákonné povinnosti zajištění předškolního vzdělávání pro děti v posledním roce před nástupem k plnění povinné školní docházky.

Problém přeplněnosti kapacit mateřských škol odhalila také Analýza současného stavu vzdělávací soustavy v kraji, která navrhuje současný a v dlouhodobém pohledu nestálý demografický výkyv počtů dětí příslušného věku řešit dočasnými, investičně nenáročnými opatřeními (podpora domácích mateřských škol, rozšiřování kapacit organizačními a personálními přesuny apod.). Tento přístup je

vhodný, neboť jak ukazuje demografická projekce Karlovarského kraje (viz Graf v kapitole Demografický vývoj a věková struktura populace), růst počtu předškolních dětí bude pokračovat pouze do roku 2012 – 2014. Například již v roce 2016 by měl být podle předpokladů počet dětí ve věku 0 – 4 roky nižší než v současnosti, a proto lze do budoucna počítat s dostatečnou kapacitou předškolních zařízení.

Základní školy

Ve školním roce 2010/11 fungovalo v Karlovarském kraji 112 základních škol, které byly v naprosté většině případů zřizovány obcemi. Jak je vidět z grafu 45, počet žáků v základních školách dlouhodobě klesá. Od školního roku 2002/03 došlo k poklesu o 9 116 žáků, tedy o více než 16 %. V posledních letech se pokles počtu žáků mírně zpomalil, přesto mezi školními roky 2009/10 a 2010/11 ubylo na základních školách dalších téměř 500 žáků (2,1 %) a vyučovalo se 23 235 žáků. Průměrný počet žáků na třídu klesl v současnosti na hodnotu menší než 19. Celkové kapacity základních škol v Karlovarském kraji, které činí 41 625, jsou využívány pouze na 56 %. Podrobnější analýza naplněnosti kapacit jednotlivých základních škol ukazuje, že ve školním roce 2009/10 většina základních škol díky demografickému vývoji kapacitu nenaplněovala. Mnohdy se zřizovatelé kapacitou příliš nezabývají a v některých případech, zejména u velkých měst, kde se nabízí možnost sloučit některé školy, se k tomuto nepopulárnímu opatření neodhodlali. V rámci kraje se vyskytly i takové extrémy, kdy byla kapacita základní školy využívána jen na 9 % (Chyše), celkem v devíti obecních základních školách byla naplněnost nižší než 30 %. Pouze 12 základních škol mělo naplněnost vyšší než 80 %.

Problém nízké obsazenosti základních škol ve vztahu k disponibilním kapacitám v Karlovarském kraji, který je svojí povahou hlavně ekonomický a nikoliv vzdělávací, **bude v nejbližších letech zmírněn demografickým vývojem** a nárůstem počtu dětí ve věku povinné školní docházky. Jak ukazuje demografická projekce Karlovarského kraje (viz Graf v kapitole Demografický vývoj a věková struktura populace), růst počtu dětí ve věku 5 – 9 let bude pokračovat až do roku 2017 a do roku 2025 se nesníží pod současnou hranici. Počet dětí ve věku 10 – 14 let bude dokonce růst až do roku 2022. Budoucí změny počtu žáků by měly být v rámci jednotlivých škol organizačně řešitelné, neboť celková kapacita základních škol v Karlovarském kraji bude stále vysoko nad potřebami.

Střední a vyšší odborné školy

V Karlovarském kraji působilo ve školním roce 2010/11 celkem 38 středních škol, z toho většinu (přibližně 70 %) zřizoval Karlovarský kraj. Z údajů zobrazených v grafu 46 vyplývá, že počet žáků středních škol od školního roku 2004/05 postupně klesá, za sedm let celkem o 1 752 žáků, tj. o více než 10 %. Ve školním roce 2010/11 se ve středních školách v Karlovarském kraji vzdělávalo celkem 14 845 žáků, což je o 577 (3,7 %) méně než o rok dříve. Více než 85 % žáků dochází do středních škol zřizovaných Karlovarským krajem. Dlouhodobější pokles počtu žáků ovlivnil samozřejmě snížení počtu tříd a průměrného počtu žáků na třídu, který dosáhl ve školním roce 2009/10 hodnoty 22,6. Další údaje o struktuře žáků a dalších charakteristikách středních škol v Karlovarském kraji i jednotlivých okresech pro školní rok 2009/10 udává Tabulka . Kromě středních škol působí v Karlovarském kraji také čtyři vyšší odborné školy, které zabezpečují vzdělávání v oborech zdravotnických, cestovního ruchu, sociální pedagogiky a sociální práce. Oproti středním školám zaznamenaly vyšší odborné školy v roce 2010 meziroční nárůst počtu studentů, a to o 402 (15,5 %).

Tabulka : Střední školy v Karlovarském kraji – třídy a žáci (k 30. 9. 2009)

střední školy				Cheb	Karlovy Vary	Sokolov	Karlovarský kraj
Denní forma	Střední vzdělávání (bez maturity)			20	13	0	33
	Střední vzdělávání s výučním listem			1132	1457	1215	3804
	Střední vzdělávání s maturitní zkouškou	čtyřleté	2597	4233	1836	8666	
		nižší gymnázium	528	465	298	1291	
	Celkem			4277	6168	3349	13794
Ostatní formy	Střední vzdělávání (bez maturity)			0	0	0	0
	Střední vzdělávání s výučním listem			20	35	0	55
	Střední vzdělávání s maturitní zkouškou			71	140	125	336
Denní	Nástavbové studium (pro absolventy středního vzdělání s výučním listem v příbuzném oboru vzdělání)			138	100	165	403
Ostatní				110	354	369	833
Počet tříd				203	310	169	682
Počet žáků				4616	6797	4008	15421
Počet žáků na třídu				22,7	21,9	23,7	22,6
Kapacita				6275	10033	5860	22168
Naplněnost %				73,6	67,7	68,4	69,6

Poznámka: Uvedené údaje se týkají všech středních škol na území Karlovarského kraje bez ohledu na zřizovatele.

Zdroj: Strategie rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje

Úbytek počtu žáků středních škol, jejich nízká naplněnost a roztržitost oborů vedla k optimalizaci středních škol a školských zařízení zřizovaných Karlovarským krajem, která proběhla z největší části v roce 2006. V sedmi případech došlo ke sloučení vždy dvou škol v jednu nástupnickou, v jednom případě vznikla nástupnická škola ze čtyř škol původních. Tímto se významně zlepšila naplněnost kapacit středních škol, která dosahuje nyní téměř 70 %. Tento údaj však není vypovídající, protože kapacity mnohých škol se řadu let nezměnily a nereagují na současnou situaci (řada kmenových učeben se za léta poklesu žáků změnila na odborné učebny apod.).

Cílem optimalizace nebyla jen redukce kapacit a úspora nákladů, ale i zvýšení efektivity využívání omezených zdrojů na úrovni jednotlivých škol i celého kraje a zároveň zvýšení kvality vzdělávání. V současné době patří Karlovarský kraj v oblasti krajského školství ke krajům s **lepší naplněností kapacit a efektivním využíváním majetku středních škol**. Počet středoškoláků (obyvatel ve věku 15 – 19 let) bude podle demografické projekce (viz Graf v kapitole Demografický vývoj a věková struktura populace) klesat až do roku 2016, následně začne postupně růst, ale v roce 2025 bude dosahovat stále jen 88 % stavu roku 2010 (tj. o 2 251 žáků méně než v současnosti). Z tohoto pohledu lze očekávat potřebu další redukce středních škol v kraji, která by mohla být spojena i se změnami oborové struktury v návaznosti na požadavky trhu práce.

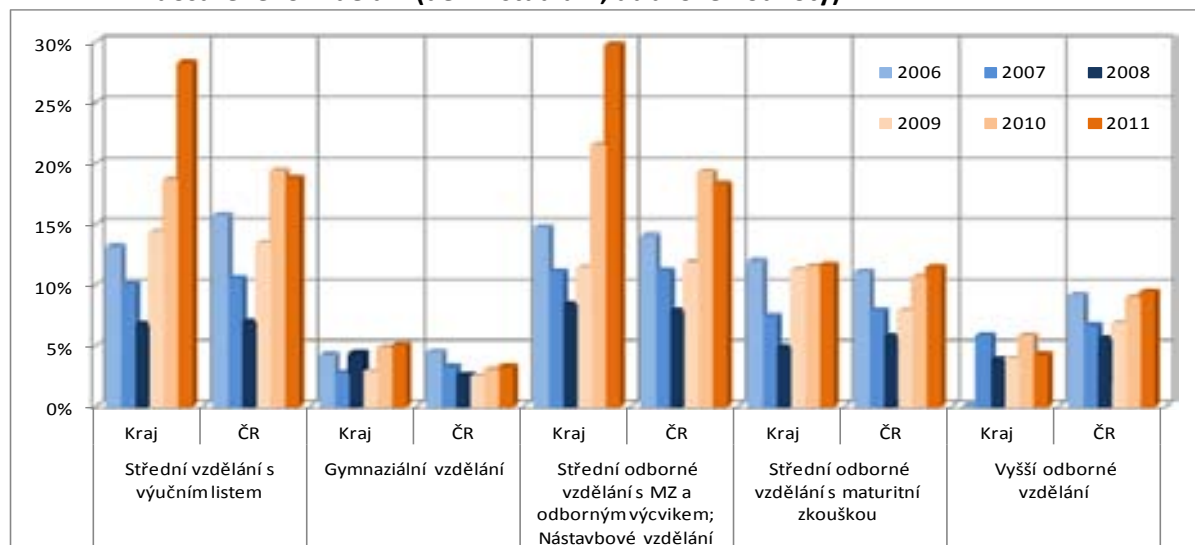
Hlavním záměrem kraje by měly být **změny oborové struktury středoškolské vzdělávací nabídky s cílem zvýšit efektivitu a kvalitu vzdělávání a jeho relevanci vůči potřebám trhu práce a budoucích absolventů škol**, a lépe reflektovat požadavky trhu práce ve struktuře i obsahu vzdělávání. Vzdělávací nabídka by měla korespondovat s potřebami zaměstnavatelů a firmy by měly spolu s krajem a středními školami vyvíjet výrazný tlak na absolventy základních škol a jejich rodiče s cílem vzdělávat žáky v oborech uplatnitelných na trhu práce, avšak s perspektivou vysoké míry flexibility jejich absolventů. Smyslem přizpůsobování nabídky škol trhu práce není vyhovět konkrétním a dílčím

požadavkům zaměstnavatelů, ale nabídnout co nejmodernější vzdělávání v oborech/odvětvích, v nichž působí firmy v Karlovarském kraji.

Kvalitu a strukturu středních škol v Karlovarském kraji je možné hodnotit nepřímo skrze míru nezaměstnanosti jejich absolventů, která vyjadřuje, kolik procent absolventů dané kategorie vzdělání či skupiny oborů zůstane bez zaměstnání. Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů středních škol a vyšších odborných škol činila v dubnu 2011 v Česku 12,2 %, přičemž ji charakterizují výrazné regionální rozdíly (viz Tabulka). Karlovarský kraj dosáhl **druhé nejvyšší míry nezaměstnanosti (15,6 %, tj. 402 nezaměstnaných absolventů)**, když horší situace byla jen v Ústeckém kraji. Mezi faktory, které míru nezaměstnanosti absolventů velmi významně ovlivňují, patří samozřejmě celková míra nezaměstnanosti ekonomicky aktivního obyvatelstva. Přitom většinou platí, že absolventi v krajích s nižší celkovou mírou nezaměstnanosti se uplatňují na trhu práce lépe než absolventi v krajích s vyšší nezaměstnaností. Přes tuto skutečnost nelze vysokou míru nezaměstnanosti absolventů v Karlovarském kraji vysvětlovat pouze celkově vysokou úrovní nezaměstnanosti, ale je potřeba hledat příčiny v samotném systému středního a vyššího školství⁸. Údaje o mírách nezaměstnanosti totiž vycházejí z dat o absolventech, kteří získali vzdělání na školách v Karlovarském kraji, a vypovídají tak skrze uplatnění absolventů na trhu práce v celém Česku o jejich kvalitě.

Míra nezaměstnanosti absolventů je silně ovlivněna úrovní vzdělání. Obecně se ukazuje, že čím vyššího vzdělání mladý člověk dosahuje, tím lépe se uplatňuje na trhu práce. Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů z hlediska vzdělanostní struktury v Karlovarském kraji v porovnání s Českem ukazuje Graf , hodnoty nezaměstnanosti v členění nejen podle kategorie vzdělání, ale také podle skupin oborů vzdělání jsou uvedeny v příloze 14. Porovnáme-li míry nezaměstnanosti absolventů Karlovarského kraje podle kategorií dosaženého vzdělání, nižší míry nezaměstnanosti v kraji vykazují absolventi s vyšší kategorií vzdělání – absolventi maturitních oborů středních odborných škol, gymnazisté a absolventi vyšších odborných škol. Je to zčásti dáno i tím, že ve studiu pokračuje větší část těchto absolventů. Ve srovnání s Českem vykazují nižší míru nezaměstnanosti pouze absolventi vyšších odborných škol, naopak **výrazně vyšší nezaměstnaností jsou v Karlovarském kraji ohroženi absolventi kvalitativně nejnižších úrovní středního školství, tj. středního vzdělání s výučním listem, středního odborného vzdělání s maturitou a nástavbového studia**. Absolventi těchto škol vykazovali v dubnu roku 2011 více než 28% nezaměstnanost, což je zcela nejvyšší hodnota mezi všemi kraji Česka. Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů v Karlovarském kraji odpovídá celkové situaci na trhu práce, když po snižování do roku 2008 došlo především v důsledku ekonomické krize k výraznému zvyšování téměř u všech uvedených kategorií vzdělání. K mírnému snížení míry nezaměstnanosti došlo pouze mezi roky 2010 a 2011 u absolventů vyšších odborných škol.

⁸ V Karlovarském kraji byly dokonce v dubnu 2011 v porovnání s ostatními kraji největší rozdíly (5,3 procentního bodu) mezi mírou nezaměstnanosti absolventů a celkovou mírou nezaměstnanosti ekonomicky aktivních obyvatel.

Graf : Míra nezaměstnanosti absolventů v Karlovarském kraji v letech 2006 až 2010 podle úrovně dosaženého vzdělání (denní studium, dubnové hodnoty)

Poznámka: Míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji (viz poznámka k tabulce 17)

Zdroj: NÚOV – Vzdělávání a trh práce v krajích ČR, Nezaměstnanost absolventů středních a vyšších odborných škol v krajích ČR (<http://www.nuov.cz/karlovarsky-kraj>)

Jak ukazují výsledky průzkumů⁹, vysoká nezaměstnanost absolventů středních odborných učilišť a středních odborných škol s maturitou je v přímém rozporu s potřebami zaměstnavatelů, kteří poptávají zejména tento typ absolventů. Tato skutečnost nasvědčuje tomu, že **odborné školy opouštějí absolventi, kteří se se svojí kvalifikací obtížně uplatňují na trhu práce**. Některé firmy poukazují na špatnou kvalitu absolventů, které musí na své náklady doškoloovat. Významným problémem je rovněž špatná komunikace s vedením některých odborných škol, která neumožňuje navázání užší spolupráce. Na otázku podnikatelským subjektům „Co je pro Vaši činnost (podnikání) na území Karlovarského kraje překážkou?“ se na prvním místě objevila odpověď „chybějící kvalifikovaná pracovní síla“. Při konkretizaci, o absolventy kterých učňovských oborů mají firmy největší zájem a v jakých profesích pociťují jejich největší nedostatek, skoro polovina firem uvedla, že největší nedostatek pociťují v oborech strojírenství a dopravních prostředků (obráběč kovů, svářeč, zámečnick, automechanik, řidič nákladního vozidla, soustružník). Na druhém místě byly zmiňovány stavební obory s technickým zařízením budov, dále dřevozpracující obory, elektrotechnické obory a gastro obory. Ostatní obory jsou poptávány minimálně. Při hodnocení nedostatkových profesí byly nejčastěji uváděny obecně technické profese. Z výsledků průzkumů je patrné, že se poptávka firem po oborech za poslední tři roky prakticky nezměnila.

Z pohledu budoucího uplatnění absolventů škol je důležité srovnání nabídky oborů středního odborného vzdělávání v Karlovarském kraji a struktury regionální ekonomiky podle zaměstnanosti. Vzdělávání v oborech, v nichž by absolventi velmi obtížně našli v kraji uplatnění, a naopak neexistence absolventů poptávaných oborů na trhu, mohou být jednou z příčin vysoké nezaměstnanosti absolventů a obecně problémů místní ekonomiky. Tabulka znázorňuje sektorovou a odvětvovou strukturu ekonomiky Karlovarského kraje dle zaměstnanosti společně s počty a podíly absolventů příslušejících vzdělávacích oborů. Ze srovnání zřetelně vyplývá nesoulad mezi zaměstnaností v průmyslu a stavebnictví a podílem absolventů příslušejících oborů, kterých je

⁹ Průzkum podnikatelského prostředí v letech 2007 a 2008, Průzkum ke vzniku metodických center z roku 2010

z tohoto pohledu nedostatek. Naopak střední školy opouští vyšší počet absolventů oborů zaměřených na zemědělství a především služby, než je zaměstnaných v místní ekonomice. V rámci zpracovatelského průmyslu je nejvyšší zaměstnanost v Karlovarském kraji především v odvětvích 23 Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků, 25 Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení, 29 Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů) přívěsů a návěsů a 27 Výroba elektrických zařízení¹⁰. Ve struktuře vzdělávacích oborů začleněných do zpracovatelského průmyslu dominuje Strojírenství a strojírenská výroba (44 % absolventů), dále Elektrotechnická, telekomunikační a výpočetní technika (24 %), Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (10 %) a Potravinářství a potravinářská chemie (10 %). Vysoká zaměstnanost v lázeňství spojená se zdravotní a sociální péčí a zároveň s cestovním ruchem a službami v ubytování, stravování a pohostinství odpovídá výraznému zaměření středních škol na tyto obory. Zajímavé je, že zatímco podíl absolventů oborů se specializací na ubytování, stravování a pohostinství je výrazně vyšší, než je jejich zaměstnanost, absolventů oborů zdravotní a sociální péče je naopak výrazně méně.

Tabulka : Porovnání oborové struktury zaměstnanosti a středního odborného vzdělávání v Karlovarském kraji v roce 2009

struktura		zaměstnaní		absolventi SŠ a VOŠ		
		tis. osob	%	obor	počet	%
podle sektorů	zemědělství	3,7	2,6%	-	104	4,0%
	průmysl (vč. stavebnictví)	55,5	38,5%	-	761	29,6%
	služby	84,7	58,9%	-	1704	66,3%
podle vybraných odvětví ekonomické činnosti	zemědělství, lesnictví a rybářství	3,7	2,6%	41	104	4,0%
	těžba a dobývání	5,1	3,5%	21	0	0,0%
	zpracovatelský průmysl	32,1	22,3%	23,26,28,29,31,33	582	22,7%
	stavebnictví	14,1	9,8%	36	179	7,0%
	velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	17,9	12,4%	66	77	3,0%
	doprava a skladování	10,0	7,0%	37	45	1,8%
	ubytování, stravování a pohostinství	10,7	7,4%	65	587	22,8%
	administrativní a podpůrné činnosti	3,0	2,1%	63,69	386	15,0%
	veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	10,4	7,3%	68	101	3,9%
	vzdělávání	8,0	5,5%	75	75	2,9%
	zdravotní a sociální péče	12,2	8,5%	53	116	4,5%
	kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,2	1,5%	82	42	1,6%
	ostatní činnosti	14,4	10,0%	64,78	275	10,7%
	celkem	143,9	100,0%		2569	100,0%

Poznámka: Do počtu absolventů středních a vyšších odborných škol se nezapočítávají absolventi gymnaziálního vzdělávání.

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010, NÚOV – Vzdělávání a trh práce v krajích ČR, Nezaměstnanost absolventů středních a vyšších odborných škol v krajích ČR (<http://www.nuov.cz/vzdelavani-a-trh-prace-v-krajich-cr>)

Vysoké školy

Terciární vzdělávání je v Karlovarském kraji realizováno v podobě soukromého vysokého školství a programů veřejných vysokých a soukromých škol sídlících v jiných krajích. V akademickém roce 2009/10 měla na území kraje sídlo jedna soukromá vysoká škola a dále zde působilo osm poboček veřejných (pět) a soukromých (tři) vysokých škol v podobě fakulty či středisek. Většina v kraji

¹⁰ Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010. ČSÚ. 2010.

působících vysokých škol nabízí pouze bakalářské studium, a to převážně v kombinované formě. Tyto služby terciárního vzdělávání v kraji sytí poptávku po vysokoškolském vzdělání především u specifické cílové skupiny lidí, kteří nemají zájem studovat mimo kraj, nebyli přijati na vysoké školy mimo kraj nebo studují při zaměstnání. Veřejný sektor v kraji prakticky nemá vliv na to, jaké obory a formy studia a s jakou perspektivou se v kraji budou vyučovat. Primární motivací studentů ani škol při využívání a poskytování těchto služeb není zvýšit příspěvek k růstu regionální ekonomiky a rozvoji její konkurenceschopnosti.

Talentovaní absolventi středních a vyšších odborných škol většinou opouštějí kraj a pokračují v inženýrských, magisterských a postgraduálních studiích na vysokých školách mimo Karlovarský kraj. Podle analýz Ústavu pro informace ve vzdělávání jde 90 % studentů Karlovarského kraje studovat na vysokou školu mimo kraj (42 % do Prahy, 26 % do Plzně), a v kraji tak studuje nejméně studentů vysokých škol v poměru k počtu obyvatel v rámci Česka. Navíc se studenti také málo vracejí a absence veřejné vysoké školy v kraji je jedním z důvodů pro obtížné udržení vysoce vzdělaného obyvatelstva v kraji. Nelze předpokládat, že v Karlovarském kraji vznikne v dohledné době významné centrum vysokoškolského vzdělávání a že kraj dokáže poskytovat vzdělání v široké řadě oborů, a to z řady objektivních příčin (blíže viz SRKKK). I proto bude stále řada studentů odcházet za studiem do jiných krajů. Důležité je snažit se tyto absolventy nalákat zpět do Karlovarského kraje tak, aby zde byl dostatek vzdělané pracovní síly. To je možné jedině tím, že kraj nabídne těmto lidem zajímavé a atraktivní nejenom pracovní příležitosti, ale i další služby. Identifikace úspěšných (původem místních) obyvatel a rozvíjení jejich vazeb na Karlovarský kraj a jeho hospodářskou základnu představuje možnost, jak vyvážit negativní efekt selektivní migrace. Kraj by se měl snažit podpořit rozvoj kooperačních vazeb mezi firmami a školami (a to včetně vysokých škol působících mimo kraj) a mezi firmami a studenty s cílem zajistit si do budoucna dostatek relevantně kvalifikovaných lidských zdrojů pro rozvoj místních podniků.

Celoživotní učení

Celoživotní učení je fenoménem zejména posledních dvou desetiletí. Představuje zásadní koncepční změnu pojetí vzdělávání a jeho organizačního principu. Všechny možnosti učení, ať už v tradičních vzdělávacích institucích tak mimo ně, jsou vnímány jako jediný propojený celek. Celoživotní učení lze v podstatě rozdělit na dvě základní etapy – počáteční a další vzdělávání. Kategorie počáteční vzdělávání představuje nezbytný základ a řadí se do ní základní, střední nebo terciární vzdělávání. Další vzdělávání je zaměřeno na získání vědomostí, dovedností či kompetencí pomáhajících zlepšení společenského či pracovního uplatnění jednotlivce. Za další vzdělávání je považován jakýkoliv typ vzdělávání nebo učení, který probíhá po prvním vstupu daného jedince na trh práce a to jak v pozici zaměstnaného tak nezaměstnaného. Další vzdělávání je rozděleno do tří typů

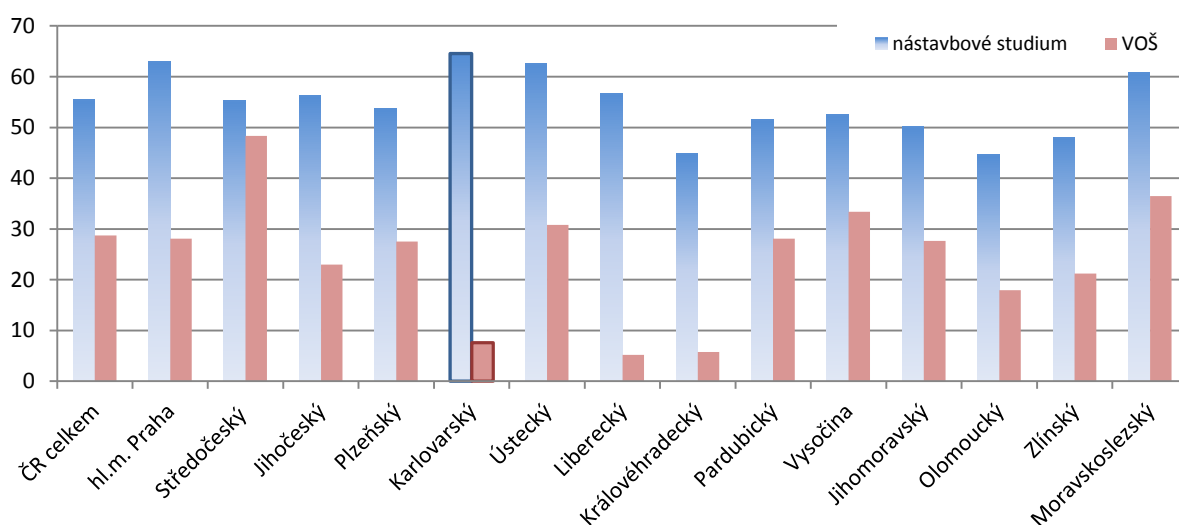
- i. **formální vzdělávání...** je realizováno především ve školách, účastníci vzdělávání mohou vstupovat i do školských forem, ve kterých se poskytuje převážně počáteční vzdělávání, s cílem doplnit si doposud získané vzdělání
- ii. **neformální vzdělávání...** je poskytováno zaměstnavateli, soukromými vzdělávacími institucemi, neziskovými organizacemi či školskými zařízeními.
- iii. **informální vzdělávání...** k tomuto vzdělávání dochází nahodile, často není zaměřené ani organizované (například prostřednictvím televize, kontaktů s ostatními lidmi apod.).

V současné době se nejvíce pozornosti zaměřuje na další vzdělávání zaměřené na rozvoj aktuální kvalifikace nebo získání nové, tedy na další vzdělávání napojené na trh práce. Do této kategorie patří především další profesní vzdělávání – kvalifikační vzdělávání a další profesní vzdělávání – rekvalifikace.

Informace o dalším vzdělávání jsou získávány a vyhodnocovány zejména pomocí speciálních šetření organizovaných Českým statistickým úřadem. Výjimku představuje oblast rekvalifikací, které jsou zajišťovány a vyhodnocovány Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a jím řízenými institucemi. V této kapitole jsou využity celkem tři základní zdroje dat – data z Českého statistického úřadu, Krajského úřadu Karlovarského kraje a data sledovaná Ústavem pro informace ve vzdělávání. Zájem dospělých o další vzdělávání včetně odborné přípravy je monitorován pomocí ukazatelů vypovídajících o účasti dospělých na odborné přípravě a na dalším vzdělávání, které probíhá formou večerního, kombinovaného, dálkového nebo distančního studia, které jedinci mohou pomoci zajistit udržení, růst a rozvoj kvalifikační úrovně. Většina kurzů v rámci dalšího vzdělávání však probíhá mimo vzdělávací systém a za tuto oblast nejsou statistická data k dispozici. Proto je důležité uvést, že veškeré níže uvedené statistické údaje jsou uvedeny za oblast dalšího vzdělávání v rámci vzdělávacího systému. Statisticky je tedy podchycena pouze malá část dalšího vzdělávání.

V rámci vzdělávací soustavy Karlovarského kraje realizují další vzdělávání dospělých prakticky všechny druhy vzdělávacích institucí s výjimkou předškolních zařízení. Střední školy nabízejí další vzdělávání především formou rekvalifikačního studia, přičemž některé kurzy jsou hrazeny úřady práce. Dále některé střední školy organizují kurzy jednotlivých předmětů či ucelených částí učiva, případně další specializační kurzy. Porovnáme-li nabídku dalšího vzdělávání jednotlivými středními školami v kraji, tak nejlépe je na tom okres Karlovy Vary, kde ve školním roce 2009/10 nabízelo další vzdělávání celkem 6 středních škol. V okrese Cheb realizovaly další vzdělávání celkem 3 subjekty a v okrese Sokolov pouze jedna střední škola (Soukromá obchodní akademie Sokolov, s.r.o.).

Graf : Podíl žáků a studentů v ostatních formách vzdělávání (večerní, kombinované, dálkové, distanční) na celkovém počtu žáků a studentů na jednotlivých vzdělávacích úrovních, 2010 (v %)

Zdroj: Krajská ročenka školství 2010, Ústav pro informace ve vzdělávání

Prvním ukazatelem, který je v rámci dalšího vzdělávání monitorován, je Podíl žáků v ostatních formách vzdělávání¹¹. Porovnáváme-li tento ukazatel v rámci jednotlivých krajů, tak z regionálního pohledu ve všech krajích dominovaly dva druhy vzdělávání – nadstavbové v oborech středních škol a vzdělávání na vyšších odborných školách. V nadstavbovém studiu v oborech středních škol má Karlovarský kraj v rámci ČR nejlepší pozici (1. místo). Této formy vzdělávání využilo v kraji v roce 2010 celkem 64,6 % žáků/studentů (průměr ČR 55,8 %), což je v porovnání s rokem 2009 o 2,8 p.b. méně. Hodnoty ukazatele se v jednotlivých krajích značně liší, což dokládá i Graf .

Ostatní formy vzdělávání jsou dále nejčastěji vyhledávány na vyšších odborných školách. V rámci celé České republiky možnost tohoto druhu vzdělávání využilo celkem 28,7 % studujících, přičemž z Graf jsou zřejmé značné regionální rozdíly. Nejvyšší zastoupení vykazovaly v roce 2009 školy ve Středočeském (48,3 %), dále pak v Moravskoslezském kraji (36,5 %) a kraji Vysočina (33,4 %). Naopak nejmenší zájem byl na vyšších odborných školách v Libereckém kraji (5,2 %). V Karlovarském kraji zájem o tuto formu vzdělávání byl pod průměrem ČR. V kraji byl podíl studujících v ostatních formách vzdělávání na vyšších odborných školách 7,6 % (12. místo v rámci ČR). Zatímco u většiny regionů došlo v porovnání s rokem 2009 k mírnému nárůstu podílu této formy vzdělávání, tak u Karlovarského kraje můžeme sledovat naopak poměrně výrazný pokles zájmu (z 22 % na necelých 8 %). Do systému formálního dalšího vzdělávání se také řadí vzdělávání, které poskytuje doplnění základního vzdělání a základů vzdělání. Tyto kurzy jsou organizovány v rámci regionálního školství na úrovni základního a středního vzdělávání. Počet účastníků tohoto typu vzdělávání je velmi nízký, avšak má nezastupitelné místo. Tato forma vzdělávání nabízí všem jedincům, kteří z jakéhokoliv důvodu neukončili základní vzdělání, si je doplnit. Vyšší zájem je o kurzy základního vzdělání. Přestože Karlovarský kraj patří ke krajům s poměrně významným podílem osob bez vzdělání, tak zájem o tento druh dalšího vzdělávání v posledních letech klesá (Tabulka). Ve školním roce 2010/2011 byly v Karlovarském kraji zrealizovány pouze kurzy pro doplnění základního vzdělání v dálkové formě vzdělávání, a to v okrese Sokolov a Karlovy Vary. Ze škol zřizovaných krajem tyto kurzy zorganizovala celkem pouze jedna základní škola - Základní škola praktická a základní škola speciální Ostrov.

Tabulka : Frekventanti kurzů pro doplnění základního vzdělání a základů vzdělání v krajích ČR, 2009

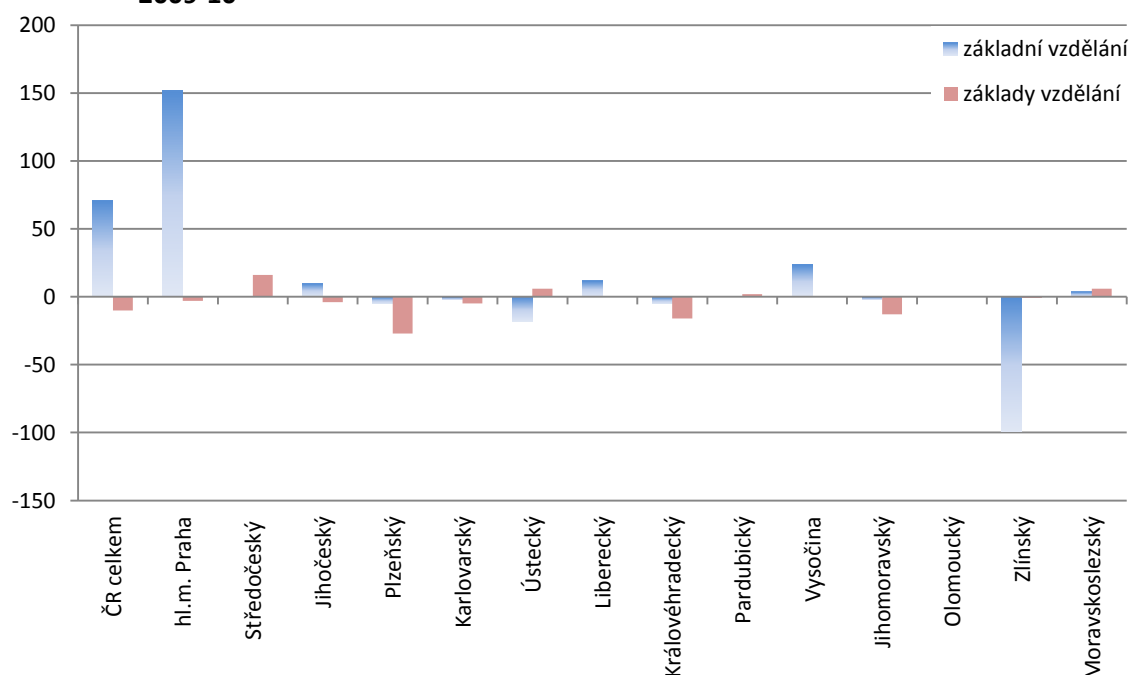
Území/kraj	kurzy základního vzdělání - počet		základní vzdělání % (pořadí)	kurzy základů vzdělání - počet		základy vzdělání % (pořadí)
	2009	2010		2009	2010	
rozíl 2010/2009						
ČR celkem	444	515	71	281	271	-10
hl.m. Praha	48	200	152	10	7	-3
Středočeský	-	-	-	32	48	+ 16
Jihočeský	0	10	10	6	2	-4
Plzeňský	8	3	-5	27	0	-27
Karlovarský	12	10	-2	5	0	-5
Ústecký	80	62	-18	21	27	+6
Liberecký	-	12	12	-	-	-

¹¹ Ukazatel podává základní přehled o podílech studujících dospělých na jednotlivých vzdělávacích úrovních, nebo spíše o podílech osob, které studují v ostatních formách vzdělávání (večerní, distanční, kombinované, dálkové) v jednotlivých druzích vzdělávání. Celkový počet těchto osob je porovnán s celkovým počtem žáků/studentů v daném typu a druhu školy. Do určité míry tento ukazatel informuje, jak školy v jednotlivých krajích využívají volných kapacit pro tyto formy vzdělávání.

Území/kraj	kurzy základního vzdělání - počet		základní vzdělání % (pořadí)	kurzy základů vzdělání - počet		základy vzdělání % (pořadí)
	2009	2010		2009	2010	
Královéhradecký	5	0	-5	57	41	-16
Pardubický	-	-	-	15	17	+2
Vysočina	95	119	24	6	6	0
Jihomoravský	51	49	-2	83	70	-13
Olomoucký	-	-	-	-	-	-
Zlínský	115	16	-99	1	0	-1
Moravskoslezský	30	34	4	18	24	+6

Zdroj: Krajská ročenka školství 2009, 2010, Ústav pro informace ve vzdělávání

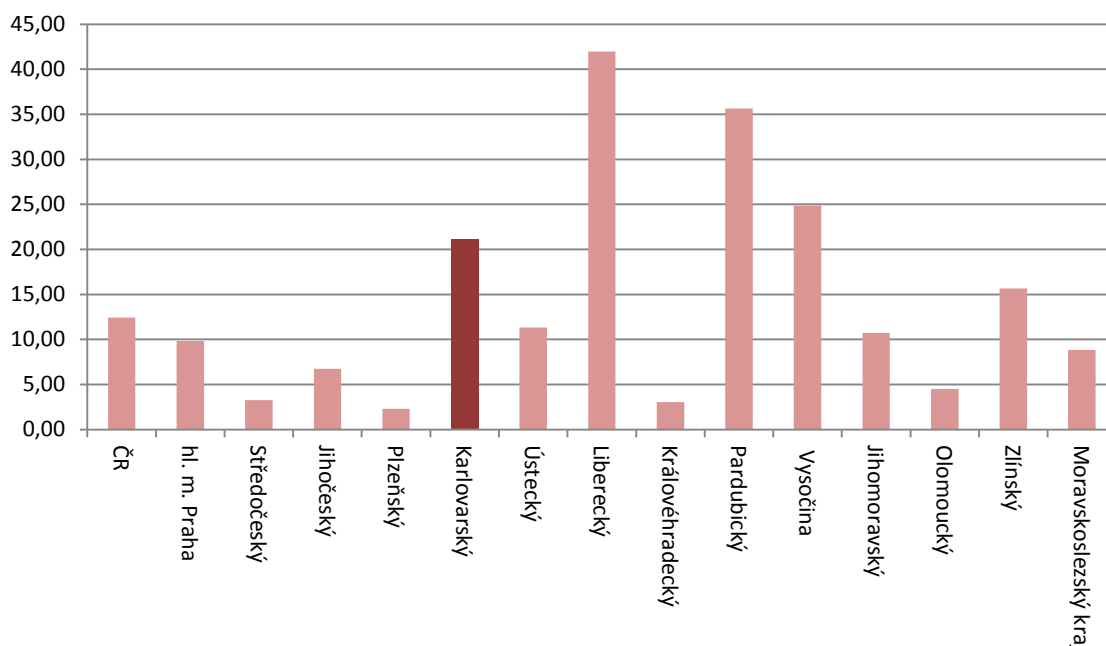
Graf Vývoj počtu frekventantů pro doplnění základního vzdělání a základů vzdělání v letech 2009-10

Zdroj: Krajská ročenka školství 2009, 2010, Ústav pro informace ve vzdělávání

Do systému formálního dalšího vzdělávání patří také vzdělávání orientované na poskytování rekvalifikačního vzdělávání. Tato forma vzdělávání je realizována v rámci regionálního školství středními školami, konzervatořemi a vyššími odbornými školami zařazenými do rejstříku škol a školských zařízení. V České republice se ve školním roce 2010/2011 zúčastnilo rekvalifikačního vzdělávání 6 860 osob. Největší zájem byl o rekvalifikační vzdělávání v oborech, které nejsou zařazeny do soustavy oborů podle nařízení vlády č. 211/2010 Sb. (98,6 % účastníků z celkového počtu účastníků). Karlovarský kraj byl na 8. místě v porovnání s ostatními regiony v počtu účastníků kurzů zaměřených mimo obor. Zájem o rekvalifikační kurzy v oborech zařazených do soustavy oborů v Karlovarském kraji je v posledních letech nulový. Relativizujeme-li však data ve vztahu k neumístěným uchazečům o zaměstnání v roce 2010, vychází pozice Karlovarského kraje lépe. V rámci celé České republiky připadá přibližně 12 frekventantů rekvalifikačních vzdělávání na každého 1000 uchazeče o zaměstnání, v Karlovarském kraji připadalo v roce 2010 na každého 1000 uchazeče o zaměstnání 21 proškolených frekventantů (4. pozice v rámci ČR) viz Graf.

Graf : Počet frekventantů rekvalifikačních vzdělávání mimo soustavu oborů na 1000 neumístěných uchazečů o zaměstnání

Zdroj: Krajská ročenka školství 2010, Ústav pro informace ve vzdělávání, Veřejná databáze ČSÚ, vlastní výpočty

Přesto však je zřejmé, že celkový počet účastníků rekvalifikačních kurzů v kraji je zanedbatelný v porovnání s počty uchazečů o zaměstnání v kraji v roce 2010, které evidovaly úřady práce. Přestože situace na trhu práce v Karlovarském kraji není příznivá, tak motivace jedinců k absolvování rekvalifikačního vzdělávání je minimální.

Vzdělávání pedagogických pracovníků

Pro řízení školy směrem k vyšší kvalitě vzdělávání jsou samozřejmě nejdůležitějším článkem **pedagogičtí pracovníci**. V této oblasti se Karlovarský kraj potýká s několika klíčovými problémy:

- nedostatečná odborná a pedagogická způsobilost učitelů - odchod kvalifikovaných učitelů do důchodu, kteří nejsou nahrazováni adekvátně kvalifikovanými mladými lidmi, malý zájem o další vzdělávání ze strany pedagogických pracovníků;
- nízká motivace pro povolání pedagoga - souvislost s klesající prestiží učitelského povolání, se stávajícími převažujícími metodami, obsahem vzdělávání a málo funkční kariérní růst neodpovídající představám o osobním rozvoji;

Karlovarský kraj v oblasti celoživotního učení zaměřuje velkou pozornost na další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP), které je založeno na principu spolupráce státních a krajských organizací. Jsou to zejména odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu, ČŠI, Národní institut dalšího vzdělávání – krajské pracoviště Karlovy Vary a Krajské vzdělávací centrum (KVC). V kraji také působí některé soukromé a neziskové vzdělávací společnosti. Mezi nejvýznamnější patří PECKA – Centrum celoživotního vzdělávání Karlovy Vary, o.p.s.

Krajské vzdělávací centrum bylo vytvořeno v rámci projektu financovaného z Evropského sociálního fondu – operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Jeho činnost je v současné době zcela zaměřena na podporu kurikulární reformy a prostředkem pro pomoc školám je pořádání oborově zaměřených workshopů. Dalším krokem v oblasti DVPP je vytvoření okresních vzdělávacích

středisek při Gymnáziu Cheb, ISŠTE Sokolov a Prvním českém gymnáziu v Karlových Varech. V rámci této aktivity vznikly metodické kabinety, které pokrývají jednotlivé vzdělávací obory napříč krajem a pro jejichž efektivní působení byli proškoleni lektori z karlovarského regionu. Postupně dochází k propojování činnosti Krajského vzdělávacího centra a jednotlivých vzdělávacích středisek.

Národní institut pro další vzdělávání je příspěvkovou organizací MŠMT a v Karlových Varech má krajské pracoviště. Institut se zaměřuje především na realizaci a podporu prioritních témat celostátní vzdělávací politiky a zároveň ve své nabídce zohledňuje potřeby učitelů a škol v jednotlivých krajích ČR. Celostátně i regionálně nabízí vzdělávací programy, které jsou finančně podporovány z prostředků ESF (individuální projekty národní, individuální projekty ostatní, grantové projekty). V posledních době pak roste zájem o vzdělávací akce “na klíč” pro pedagogické sbory jednotlivých škol a o konzultační a metodickou podporu. V roce 2010 uskutečnil NIDV celkem 76 vzdělávacích programů pro školy a školská zařízení v Karlovarském kraji, z toho 18 v oblasti managementu, 30 seminářů pro učitele základních a mateřských škol, 8 programů pro střední školy, 10 programů bylo věnováno aktuálním tématům a výchovným problémům či otázkám dnešního školství (šikana a kyberšikana, inkluzivní vzdělávání, práce s žáky se speciálním vzdělávacími potřebami apod.). V rámci kvalifikačních studií, která trvají většinou dva až tři semestry a jsou ukončena obhajobou závěrečné práce a zkouškou před komisí, bylo v roce 2010 ukončeno nebo započato celkem 10 programů. V rámci realizace dalších individuálních projektů národních proškolil NIDV v roce 2010 v Karlovarském kraji 15 účastníků projektu CLIL (integrovaná výuka jazyka a odborných předmětů), 15 osob v projektu Koordinátor autoevaluace a 28 poradců autoevaluace. V projektu Personální řízení zahájilo studium 13 zájemců. Vzhledem k absenci vysoké školy pedagogického směru v Karlovarském kraji spolupracuje NIDV s Pedagogickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, která pořádá v Karlovarském kraji v rámci celoživotního vzdělávání studium speciální pedagogiky (v roce 2010 toto studium ukončilo 27 absolventů) a studium vychovatelství (přijato 30 uchazečů).

PECKA – Centrum celoživotního vzdělávání Karlovy Vary, o.p.s., je akreditovaným zařízením MŠMT a MPSV, poskytuje další vzdělání pedagogickým pracovníkům a pracujícím v sociálních službách. Celkem bylo v roce 2010 proškoleny 2734 osob ve 169 akcích. Průměrná účast se pohybovala na hranici 16,2 osoby. Celkový objem je vyčíslitelný 20 360 osobohodinami. Průměrná délka seminářů činila 4 hodiny, výjimku tvořily akce v rámci projektu Leader s průměrnou délkou akcí 12 – 16 hodin a kvalifikační kurz s délkou 156 hodin. Struktura vzdělávacích akcí byla zachována a obsahovala oblasti řízení, pedagogiky, speciální pedagogiky, psychologie, předškolního, základního a středního vzdělávání. Ve struktuře nabídky se objevila také velká série akcí tzv. na klíč – pro celé kolektivy škol a školských zařízení. V rámci dlouhodobého výhledu bude společnost nadále poskytovat služby v oblasti DVPP s tím, že bude rozšiřována oblast celoživotního vzdělávání a vzdělávání zaměstnanců v oblasti sociálních služeb.

Do roku 2012 probíhá v kraji realizace projektu **UNIV 2 Kraje**, jehož cílem je přeměna středních škol (především odborných) v centra celoživotního učení, tzn. otevřené instituce, které vedle počátečního vzdělávání budou nabízet i realizovat nejrůznější formy dalšího vzdělávání pro široké spektrum zájemců. Centra musí koordinovat své vzdělávací aktivity tak, aby celková nabídka programů dalšího vzdělávání skutečně pokrývala identifikované vzdělávací potřeby v daném kraji. Do projektu je v současné době zapojeno 12 středních škol v kraji.

V září 2010 byl ukončen grantový projekt NIDV **Brána jazyků otevřená**, který probíhal od ledna 2009 do září 2010 a přispěl ke zlepšení úrovně znalostí cizích jazyků a interkulturních kompetencí

pedagogických i nepedagogických pracovníků škol a školských zařízení v Karlovarském kraji. Celkem bylo v rámci projektu úspěšně podpořeno 250 osob ve dvou modulech projektu (210 osob v 15 jazykových kurzech a 40 osob v rámci metodického kurzu – Letní jazykové školy).

NIDV v roce 2010 jako partner CERMATu zajišťoval celostátně v rámci projektu Příprava podmínek reformované maturitní zkoušky (PRO.MZ) dílčí aktivitu CISKOM. Od ledna 2010 do konce září 2010 bylo v Karlovarském kraji proškolen celkem 2054 pracovníků středních škol (ředitelů, zadavatelů, hodnotitelů a školních maturitních komisařů), z toho e-learningovým studiem úspěšně prošlo 988 osob. Jednotlivá školení se konala z důvodu zajištění dostupnosti jak na krajském pracovišti NIDV v Karlových Varech, tak v Gymnáziu Ostrov a v Gymnáziu Cheb.

Na jaře 2010 zorganizovalo a provedlo MŠMT a NIDV první vlnu školení pro žadatele finanční podpory z projektu MŠMT "EU – peníze školám - Šablony", kterých se zúčastnilo 80 ředitelů základních škol z našeho kraje. Další vzdělávací a poradenskou činnost pro příjemce těchto dotací NIDV vykonává pro školy jako jediná ministerstvem pověřená instituce také v roce 2011.

Z dostupných dat zaměřených na další vzdělávání je zřejmé, že další vzdělávání v oblasti celoživotního učení není v Karlovarském kraji dostatečně využíván a to zejména ze strany středních škol. Pro aktuální zmapování situace v kraji je potřeba zajistit analytické studie, která komplexně zmapuje oblast dalšího vzdělávání ve školách a v soukromé sféře – poskytovatelé, oblasti vzdělávání, rozsah nabídky, účast v těchto kurzech apod. Kraj do budoucna musí nastavit podmínky pro systematické sledování současné a budoucí poptávky po profesích a kvalifikacích na trhu práce a rovněž metodicky, organizačně a informačně podporovat spolupráci mezi školami, vzdělávacími institucemi, zaměstnavateli, profesními sdruženími a úřady práce při sladování nabídky dalšího vzdělávání s požadavky firem.

Klíčové výzvy/problémy

Vzdělanostní struktura obyvatelstva.

Vzdělanostní struktura obyvatelstva je pro Karlovarský kraj jedním z klíčových problémů, který úzce souvisí s nezaměstnaností v regionu. Karlovarský kraj patří v rámci Česka k regionům s nejnižší úrovní vzdělanosti obyvatel, když téměř čtvrtinu populace starší 15 let tvoří lidé pouze se základním vzděláním a podíl vysokoškoláků je menší než 8 %.

Příčiny.

Horší vzdělanost populace v Karlovarském kraji má historické příčiny a souvisí s minulou (a do určité míry stále existující) specializací hospodářství kraje na těžkou chemii a těžbu. K přetrvávání nižší průměrné vzdělanosti přispívá tendence vzdělávání reprodukovat mezigeneračně samo sebe, tedy nižší rodinné tradice vzdělanosti v kraji vedou k nižší poptávce v další generaci. Omezené možnosti terciárního vzdělávání v kraji vedou k odchodu nejtalentovanější části mladé populace za studiem mimo kraj. V důsledku menší nabídky pracovních míst (a jejich nižší pestrosti) v kraji pro absolventy vysokých škol se tito lidé nevracejí zpět, což vede k přetrvávajícímu nízkému podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v kraji.

Důsledky.

Nedostatek vzdělané a kvalifikované pracovní síly, která by mohla napomáhat zavádění inovací a ekonomickému růstu. Tato situace může negativně ovlivnit přínos zahraničních investic do regionu a znesnadňovat umísťování aktivit s vyšší přidanou hodnotou v kraji, ať už by se jednalo o zahraniční investory, nebo o rozvíjející se místní firmy.

Nevyhovující nabídka středního a vyššího vzdělávání ve vztahu k požadavkům trhu práce.

Karlovarský kraj dosahuje vysokých hodnot míry nezaměstnanosti čerstvých absolventů středních škol (15,6 %, tj. 402 nezaměstnaných absolventů v roce 2011). Tento stav přitom nelze vysvětlovat pouze celkovou vysokou úrovní nezaměstnanosti v Karlovarském kraji, ale poukazuje na nízkou kvalitu a nevhodnou strukturu středních a vyšších odborných škol v kraji. Největší nesoulad ve struktuře struktury zaměstnanosti a vzdělávací nabídky v Karlovarském kraji je v nedostatku středních a vyšších odborných škol a jejich kvalitních absolventů zaměřených na průmyslové obory, ve kterých je v kraji vysoká zaměstnanost. Naopak v oboru služeb a především ve vzdělávacích oborech specializovaných na ubytování, stravování a pohostinství je daleko vyšší vzdělávací nabídka, než je poté zaměstnanost na místním trhu práce.

Příčiny.

Struktura nabídky středního odborného vzdělávání, která neodpovídá zaměření ekonomiky kraje a poptávce po pracovních silách určité kvalifikace. Průzkumy mezi firmami dále ukazují na jejich nespokojenost s kvalitou absolventů jednotlivých oborů. Problémem v tomto případě nemusí být pouze zaměření vzdělávacích programů, ale také kvalita pedagogů, jejich postoj k modernizaci a změnám ve výuce a v neposlední řadě v technickém vybavení škol, které může ztěžovat kvalitní přípravu studentů. Další bariérou je nízký zájem uchazečů o technické obory, které požadují zaměstnavatelé. Tyto obory nejsou pro uchazeče dostatečně atraktivní a tak střední školy občas přijímají i uchazeče s horšími předpoklady pro studium. Nízká efektivita a kvalita vzdělávání a jeho relevance vůči potřebám trhu práce a budoucích absolventů škol je tedy hlavní příčinou vysoké nezaměstnanosti čerstvých absolventů. Studenti nejsou vedeni k vyšší flexibilitě v možnostech zapojení na trhu práce a náplň výuky neodpovídá požadavkům trhu.

Důsledky.

Pokud nedojde k potřebným změnám ve středoškolské vzdělávací nabídce a také ke změnám postoje veřejnosti, lze očekávat setrvávající vysokou nezaměstnanost čerstvých absolventů středních škol. Vzhledem k vyšší mobilitě této skupiny obyvatel může častěji docházet k jejich stěhování za prací mimo Karlovarský kraj. Sladování potřeb trhu práce a vzdělávání však nesmí podléhat krátkodobým potřebám například i firem z nekonkurenceschopných oborů a aktivit, ale musí vždy zohledňovat určitou šíři znalostí, dlouhodobější vzdělávací trendy a do jisté míry i předpovídat budoucí potřeby.

Kapacita škol a školských zařízení z hlediska budoucích potřeb.

Přestože lze podle populační projekce očekávat, že počet obyvatel ve skupině dětí a mladistvých (0 – 19 let) bude v budoucnosti v Karlovarském kraji víceméně stabilní, populační vlna bude ovlivňovat zastoupení jednotlivých věkových kategorií. Bude se tak měnit počet dětí v předškolním, mladším školním a starším školním věku, což bude mít dopad na aktuální potřebu a naplněnost jednotlivých

stupňů škol. Síť škol a školských zařízení na území Karlovarského kraje je v současné době z hlediska dostupnosti a naplněnosti dostatečná, budoucí demografický vývoj však poukazuje na potřebu širší optimalizace v oblasti středního školství.

Příčiny.

Změny v počtu dětí a žáků jednotlivých škol jsou ovlivněny posloupností populační vlny, která reprodukuje pokles porodnosti v 90. letech 20. století a následující nárůst daný nárůstem počtu dětí ženám silných ročníků 70. let 20. století.

Důsledky.

Počet nejmladších dětí do 4 let věku bude od roku 2012 klesat, což bude mít za následek i postupný pokles poptávky po předškolních zařízeních, přestože v současnosti je v některých obcích pociťován nedostatek kapacit v těchto zařízeních, který bude v nejbližších letech ještě přetrvávat.

Počet dětí ve věku 5 – 9 let bude nejprve růst s kulminací v roce 2014 a klesat začne postupně až od roku 2017. V souladu s tímto vývojem se bude měnit požadavek na kapacity v základních školách. V současnosti nejsou kapacity základních škol optimálně naplněny, což umožňuje řešit očekávaný růst počtu dětí na základních školách vyšším využitím stávajících kapacit, které jsou pravděpodobně dostatečné. Otázkou, která není v této analýze řešena a již je třeba věnovat pozornost, je dostatek kapacit základních škol v jednotlivých lokalitách. Přestože kapacity kraje jako celku jsou dostačující, nelze vyloučit, že v některých lokalitách dojde soustředěním mladých lidí a jejich dětí k dočasnému nedostatku míst na základních školách.

Stejně bude následovat i vývoj v ostatních věkových skupinách, samozřejmě vždy s přibližně pětiletým zpožděním. V nejbližších letech je však nutné počítat zejména s krátkodobým výrazným úbytkem mladistvých ve věku 15 – 19 let. Již v současnosti nízká naplněnost středních škol bude v následujících letech ještě nižší, což negativně ovlivní jak efektivní vynakládání finančních prostředků do školství, tak částečně také kvalitu výuky.

Populační změny a jejich důsledky pro kapacity škol nebudou lineární a budou v příštích cca 15 – 20 letech proměnlivé v jednotlivých věkových skupinách a příslušných druzích škol. Je proto vhodné řešit měnící se požadavky na školské kapacity krátkodobějšími opatřeními a lepším využíváním stávajících kapacit.

Literatura:

Analýza potenciálu rozvoje terciárního vzdělávání. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor regionálního rozvoje. 2009.

ČSÚ, Karlovarský kraj (<http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/skolstvi-xk>).

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2008. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor školství, mládeže a tělovýchovy. 2008.

Průzkum ke vzniku metodických center z roku 2010

Průzkum podnikatelského prostředí v letech 2007 a 2008

Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010. ČSÚ. 2010.

Strategické výzvy pro budoucí rozvoj vzdělávací soustavy v Karlovarském kraji. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor školství, mládeže a tělovýchovy. 2010.

Strategie rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor školství, mládeže a tělovýchovy. 2010.

Vzdělávání a trh práce v krajích ČR, Nezaměstnanost absolventů středních a vyšších odborných škol v krajích ČR (<http://www.nuov.cz/vzdelavani-a-trh-prace-v-krajich-cr>). NÚOV. 2011.

Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil 2010. ČSÚ. 2011.

12. Sociální služby

Kraj je zodpovědný za harmonický regionální rozvoj sociální sítě a vytváření příznivých podmínek pro potřebné osoby v rámci svého územního celku. Sociální a kulturní rozvoj v kraji je určován nejen politikou státu a činností státních institucí, ale je spoluutvářen i místními sociálními službami.

Otázka

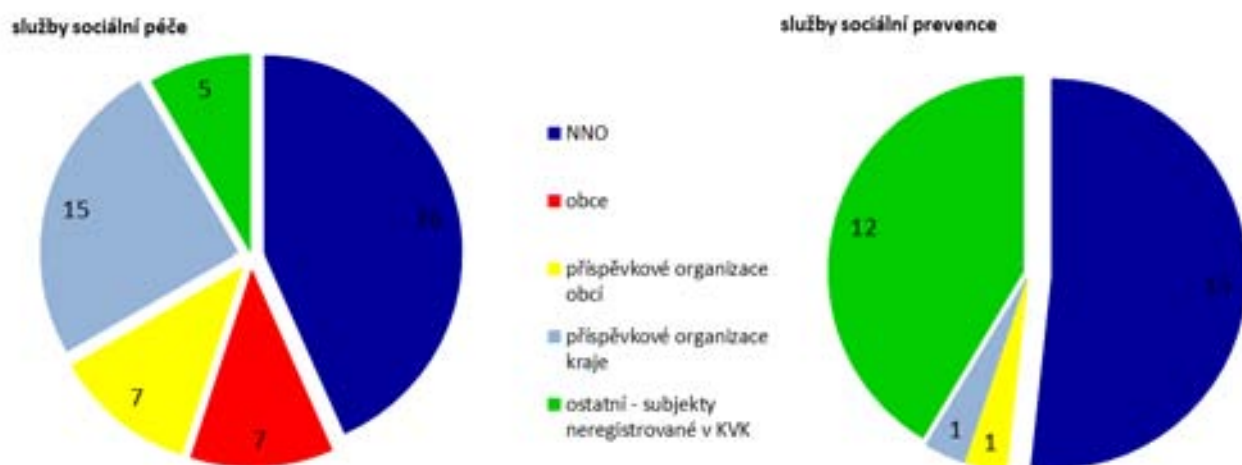
- *Jaká je kvalita a dostupnost vybraných sociálních služeb v Karlovarském kraji z pohledu územních potřeb?*

Na území Karlovarského kraje působilo v roce 2011 celkem 81 subjektů poskytujících 145 různých sociálních služeb z oblasti sociálního poradenství, sociální péče i sociální prevence (74 % poskytovalo služby sociální péče, téměř 36 % služby sociální prevence a 11 % služby z oblasti sociálního poradenství).

Z celkového počtu poskytovatelů sociálních služeb bylo na Krajském úřadě Karlovarského kraje zaregistrováno v roce 2011 35 nestátních neziskových organizací (občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, společnosti s ručením omezeným, církevní právnické osoby, fyzické osoby), 7 obcí, 7 příspěvkových organizací obcí a 15 příspěvkových organizací kraje. V kraji kromě těchto subjektů působí také 17 organizací "nadregionálního" charakteru. Jedná se o organizace neregistrované v Karlovarském kraji, ale poskytují na území kraje sociální služby.

Hlavním zřizovatelem sociálních služeb v kraji jsou nestátní neziskové organizace následované samosprávou – krajskou a obecní. NNO dominují jako zřizovatelé služeb především u služeb sociální prevence, služby sociální péče jsou rovnoměrně poskytovány jak NNO tak samosprávou.

Graf : Struktura poskytovatelů sociálních služeb v Karlovarském kraji (rok 2011)

Zdroj: Karlovarský kraj, odbor sociálních věcí

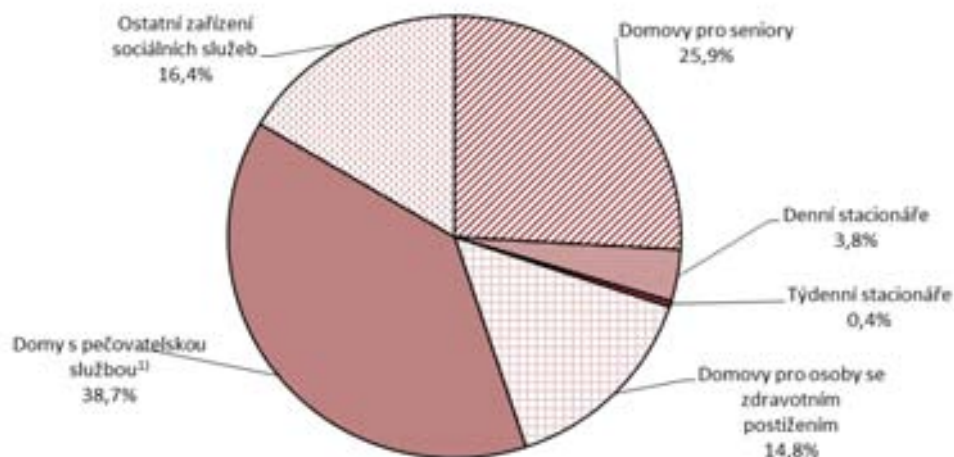
Karlovarský kraj prostřednictvím svých příspěvkových organizací poskytuje pobytové sociální služby, jako jsou domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem. Poskytování těchto služeb je v souladu se Zásadami rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji pro období let 2007 – 2017. Ostatní druhy sociálních služeb musí být v kraji zajištěny jinými subjekty (NNO, obce, příspěvkové organizace obcí apod.).

Obce a příspěvkové organizace obcí jsou zaměřeny na poskytování sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením. Obce a jejich organizace zajišťují především pečovatelskou službu a domovy pro seniory. Jedinou výjimkou je město Cheb, které nabízí také další druhy sociálních služeb a to jak z oblasti sociální péče, tak z oblasti sociální prevence - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, raná péče, zařízení poskytující dětem se zdravotním postižením služby typu stacionáře, domov pro osoby se zdravotním postižením, odlehčovací služby.

Územní rozložení sociálních služeb v rámci kraje je spíše nerovnoměrného charakteru. Jednotliví poskytovatelé nabízejí sociální služby zejména ve větších obcích, které služby nabízejí v rámci příslušných spádových území. Rozdílnou dostupnost sociálních služeb ukázaly výsledky výzkumu realizovaného společností UNIVERSITAS s.r.o.¹² Poměrně dobrá situace byla zjištěna v Karlových Varech, naopak problémy s dostupností služeb uvedly menší obce, např. Nejdek, Toužim, Horní Slavkov. Z hlediska cílových skupin byly jako nejlépe dostupné vyhodnoceny služby pro staré občany. V některých regionech byla zjištěna větší poptávka, než je nabídka poskytovaných sociálních služeb. Tento fakt byl zohledněn při přípravě, zpracování a následné realizaci Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji pro roky 2009–2013.

Poskytovatelé sociálních služeb jsou ve většině případů závislí na veřejných rozpočtech, ať už z přerozdělování finančních prostředků z centrální úrovně nebo prostřednictvím uvolněných finančních prostředků kraje. Krajská samospráva je nezastupitelná při zjišťování individuálně určených potřeb jednotlivých cílových skupin v návaznosti na zajištění dostupnosti kvalitních sociálních služeb, je schopna posoudit a porovnat potřebu, rozsah a kvalitu sociálních služeb v různých regionech kraje. Finanční prostředky z veřejných rozpočtů jsou využity jak na zajištění provozu poskytovatele, tak na realizaci služby.

Graf : Struktura služeb sociální péče v roce 2009 podle počtu míst/ bytů¹⁾

Zdroj: ČSÚ – Kraje České republiky 2009

Mezi službami sociální péče dominují pečovatelská služba a domy pro seniory, a to ve všech krajích ČR. V Karlovarském kraji domovy pro seniory a domy s pečovatelskou službou představovaly 64,6 %

¹² V rámci zpracování SPRSS byl proveden společností UNIVERSITAS s.r.o. celokrajský výzkum potřeb veřejnosti, zaměřený na aktivní zjišťování potřeb osob v oblasti sociálních služeb z hlediska zapojení do běžného života vrstevníků. Výzkum proběhl na území obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným obecním úřadem.

z celkové kapacity (viz Graf). Relativizujeme-li počty sociálně potřebných osob, jimž byla poskytnuta pečovatelská péče, na 100 obyvatel kraje je pozice Karlovarského kraje v porovnání s ostatními regiony velmi dobrá. Karlovarský kraj je čtvrtým nejlepším regionem v ČR z hlediska počtu osob, kterým byla poskytnuta pečovatelská služba 12,8 osob na 100 osob nad 70 let (průměr ČR 10,8) - viz Tabulka , v přepočtu na 100 obyvatel 80+ let (40,9; průměr ČR = 24,4) zaujímá dokonce 1. pozici. Počet poskytnutých osobních asistencí na 10 000 obyvatel se pohyboval nad průměrem ČR (6. místo). Počet služeb v rámci tísňové péče na 10 000 obyvatel kraje byl sice výrazně pod průměrem ČR, ale v porovnání s rokem 2008 došlo u této služby k výraznému nárůstu absolutního počtu sociálně potřebných osob (6X vyšší počet osob). Naopak v porovnání s ostatními regiony obsadil poslední pozici Karlovarský kraj v počtu poskytnutých odlehčovací služeb na 10 000 obyvatel, kde svou hodnotou nedosahuje ani poloviny průměru ČR. Karlovarský kraj je jediným krajem, kde v porovnání výdajů v roce 2008 a 2009 došlo k celkovému poklesu výdajů na sociální služby a to o necelých 7 %.

Tabulka : Vybrané údaje o poskytnutých sociálních službách podle krajů v roce 2009

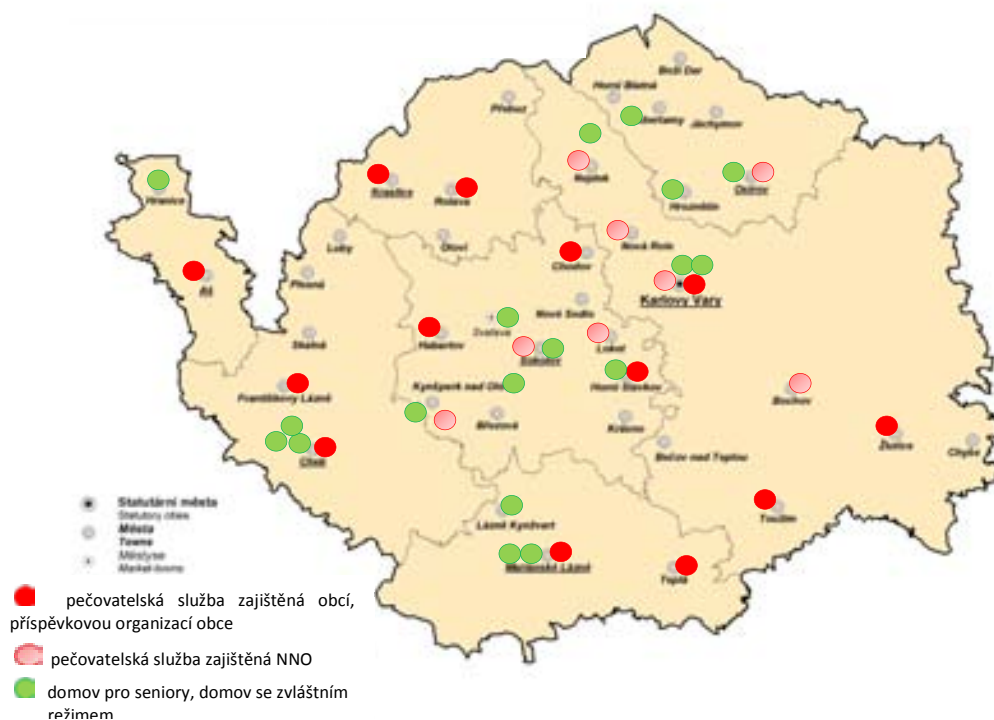
	Pečovatelská ¹⁾ služba (obyv. 70+)	Osobní ²⁾ asistence	Tísňová péče ²⁾	Odlehčovací služby ²⁾	Centra denních služeb ²⁾	Denní stacionáře ²⁾
Podíl sociálně potřebných osob, jimž byla poskytnuta sociální služba						
Česko	10,8	3,58	1,14	6,02	4,96	4,52
Hl. m. Praha	9,7	3,61	3,14	11,56	20,97	5,25
Středočeský	12,6	4,28	1,26	5,63	0,38	3,88
Jihočeský	6,4	0,44	2,51	3,74	4,13	3,30
Plzeňský	13,6	1,61	0,86	5,46	0,33	2,91
Karlovarský	12,8	4,09	0,39	2,40	4,68	3,02
Ústecký	7,3	2,33	0,22	4,22	0,47	2,88
Liberecký	11,0	6,25	0,00	4,61	4,15	3,17
Královéhradecký	10,9	3,86	4,49	5,46	1,59	4,62
Pardubický	12,9	9,87	0,52	4,79	0,68	3,18
Vysočina	12,6	2,70	0,00	2,72	1,05	6,40
Jihomoravský	13,8	1,36	0,00	8,36	10,50	4,50
Olomoucký	9,1	4,53	0,30	6,40	2,54	7,46
Zlínský	10,2	2,52	0,00	7,78	2,28	4,36
Moravskoslezský	8,9	4,79	0,94	3,85	1,75	6,08
Výdaje na sociální služby (v tis. Kč) v přepočtu na 1 000 obyvatel						
Česko	181,36	20,95	2,28	29,91	13,79	65,77
Hl. m. Praha	203,89	14,76	5,68	92,28	12,41	130,31
Středočeský	184,87	23,51	2,47	22,35	2,61	55,30
Jihočeský	110,50	2,92	8,53	12,57	14,33	43,27
Plzeňský	170,78	7,80	0,85	40,55	4,28	44,16
Karlovarský	183,18	19,28	2,59	4,19	0,67	19,62
Ústecký	105,42	14,12	0,24	19,05	11,03	68,57
Liberecký	207,92	52,70	0,00	9,66	37,66	39,30
Královéhradecký	228,73	16,95	6,70	16,50	14,34	59,97
Pardubický	231,12	54,01	0,09	22,48	6,45	46,46
Vysočina	224,41	12,62	0,00	15,33	3,75	67,38
Jihomoravský	196,22	11,05	0,00	34,60	25,64	53,36
Olomoucký	215,69	26,43	0,12	11,93	22,01	85,72
Zlínský	192,69	19,77	0,00	32,46	13,75	44,08
Moravskoslezský	141,49	32,07	2,44	18,81	18,83	73,36

Poznámka: ¹⁾ přepočteno na 100 obyvatel nad 70 let v daném kraji; ²⁾ přepočteno na 10 000 obyvatel daného kraje

Zdroj: ČSÚ - Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010

Porovnáme-li kraje na základě vynaložených výdajů na pečovatelskou službu v přepočtu na 1 000 obyvatel, patří Karlovarský kraj mezi kraje s nižšími výdaji (10. místo v rámci ČR). Naopak poslední příčku v mezikrajském srovnání zaujímá ve výši výdajů přepočtených na 1 000 na odlehčovací služby, centra denních služeb a denní stacionáře – viz Tabulka .

Obrázek : Zajištění sociálních služeb pro seniory a zdravotně handicapované

Zdroj: Karlovarský kraj, odbor sociálních věcí, ČSÚ

Obrázek ukazuje regionální rozložení nejvyužívanějších služeb sociální péče v Karlovarském kraji. Karlovarský kraj se podle současného trendu vývoje služeb domovů pro seniory vymyká trendu na celonárodní úrovni. Počet domovů pro seniory v kraji neodpovídá průměrnému počtu v jiných krajích a Karlovarský kraj má nejnižší počet domovů pro seniory v rámci Česka. V roce 2011 bylo v kraji k dispozici celkem 859 lůžek v domovech pro seniory, což je o 37 % více než v roce 2003. Karlovarský kraj se nedrží celorepublikového trendu v nárůstu počtu zařízení oproti poklesu počtu lůžek a uživatelů služeb. Naopak v porovnání s rokem 2003 se v kraji zvýšil jak počet zařízení, tak došlo k nárůstu počtu lůžek i uživatelů. Mezi roky 2003-2009 se pouze mírně snížila využitelnost dostupných zařízení (viz Tabulka). Pokud však relativizujeme počty lůžek na 1000 obyvatel věku nad 70 let, není situace pro Karlovarský kraj v porovnání s ostatními regiony příliš příznivá. V roce 2009 bylo v kraji k dispozici 29,7 lůžka na 1000 obyvatel věku nad 70 let, což je v porovnání s ostatními regiony čtvrtá nejnižší hodnota.

Zřizovatelem 7 domovů je Karlovarský kraj (565 lůžek), 2 domovů město (111 lůžek), 2 domovy zřizuje církevní organizace Charita (25 lůžek) a 5 domovů je z podnikatelského sektoru a NNO - spol. s.r.o., o. s. (132 lůžek). Všechny domovy pro seniory zřizované Karlovarským krajem jsou zapojeny do procesu zpracování rozvojového plánu služby.

Tabulka : Porovnání krajů ČR podle sociální služby - domov pro seniory v roce 2003 a 2009

ČR, kraje	zařízení		lůžka na 1 000 obyvatel nad 70 let		uživatelé		využití míst (%)	
	2009	2009/2003	2009	2009/2003	2009	2009/2003	2009	2009/2003
Hl. m. Praha	18	95%	16,1	77%	2 027	82%	93,4	6,1
Středočeský	63	134%	40,8	116%	4 755	117%	97,1	1,4
Jihočeský	36	77%	43,6	103%	2 693	101%	95,3	-2,3
Plzeňský	19	112%	28,9	119%	1 593	113%	92,9	-4,4
Karlovarský	13	188%	29,7	133%	811	129%	96,8	-2,7
Ústecký	42	120%	57,3	101%	3 887	96%	92,7	-4,6
Liberecký	16	107%	22,7	62%	880	77%	94,2	18,0
Královéhradecký	33	114%	38,7	98%	2 241	97%	96,8	-0,7
Pardubický	20	125%	37,5	98%	1 976	105%	97,1	6,2
Vysočina	23	96%	39,1	86%	2 056	85%	96,3	-1,0
Jihomoravský	43	143%	26,4	88%	3 121	87%	96,6	-0,2
Olomoucký	32	119%	37,7	93%	2 432	91%	96,6	-2,2
Zlínský	35	130%	43,7	109%	2 705	109%	97,2	0,0
Moravskoslezský	61	130%	39,3	95%	4 542	99%	97,0	4,2
Česká republika	454	123%	35,1	97%	35 719	98%	95,8	3,0

Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky Karlovarského kraje 2004-2009

Tabulka : Neuspokojení žadatelé o sociální služby podle krajů k 31. 12. 2009

	Neuspokojení žadatelé o poskytnutí sociální služby v zařízeních na 1 000 obyvatel					
	domovy pro seniory (na 1000 obyvatel nad 70 let)	azylové domy (na 1000 obyvatel)	chráněné bydlení (na 10000 obyvatel)	domovy pro osoby se zdravotním postižením (na 10000 obyvatel)	domovy se zvláštním režimem (na 1000 obyvatel nad 70 let)	týdenní stacionáře (na 1000 obyvatel nad 70 let)
Česko	475,0	3,48	2,39	3,26	11,09	0,12
Hl. m. Praha	64,0	4,38	1,05	1,89	3,24	0,08
Středočeský	51,5	3,27	1,52	1,99	5,13	0,31
Jihočeský	38,5	3,80	0,47	3,99	5,33	0,28
Plzeňský	53,5	0,95	0,11	4,59	12,47	0,03
Karlovarský	18,5	3,90	0,00	2,08	8,30	0,00
Ústecký	77,8	5,23	0,47	5,57	15,39	0,07
Liberecký	58,5	1,57	0,52	2,19	12,00	0,05
Královéhradecký	33,6	0,04	0,27	5,72	5,11	0,00
Pardubický	39,1	1,69	0,14	4,59	6,43	0,20
Vysočina	22,5	3,20	0,29	1,51	6,24	0,13
Jihomoravský	78,4	3,11	0,45	2,94	23,03	0,15
Olomoucký	49,5	1,81	19,11	1,93	6,07	0,12
Zlínský	60,9	6,04	12,31	3,40	12,40	0,06
Moravskoslezský	106,7	5,58	0,40	3,98	23,28	0,06

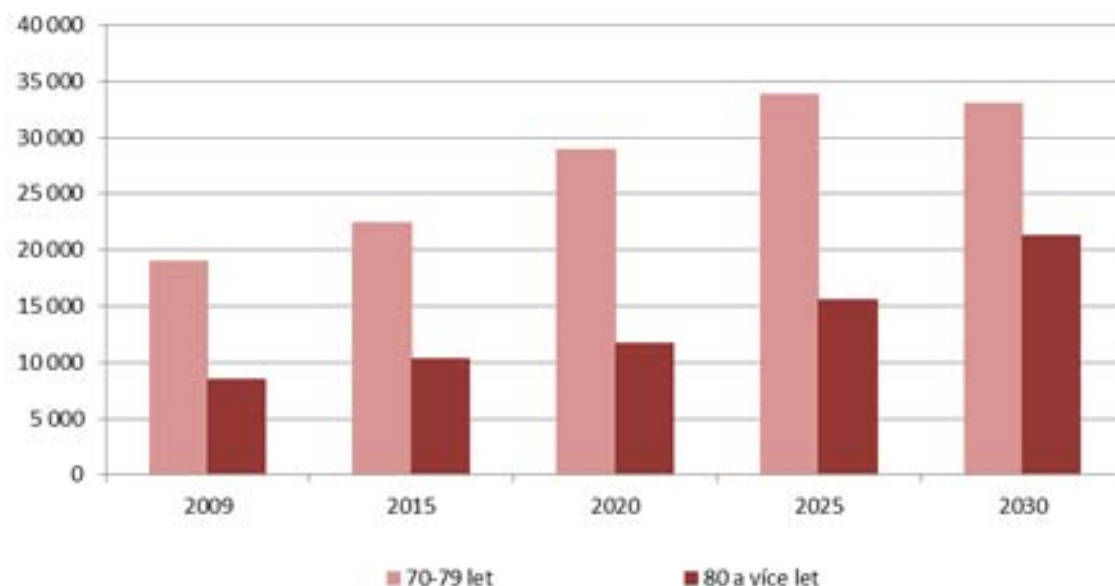
Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010

Vyšší poptávku po domovech pro seniory potvrzuje Tabulka . Přestože domovy pro seniory vykazují nižší vytíženost, je nejvyšší počet neuspokojených žadatelů v kraji právě u tohoto druhu služby. Pozitivem pro Karlovarský kraj je, že od roku 2008 má nejnižší počet neuspokojených žadatelů o tento druh služby (viz Tabulka). Přestože Karlovarský kraj má v přepočtu lůžek v domovech pro

seniory na 1 000 obyvatel nad 70 let čtvrtou nejnižší hodnotu v rámci ČR, tak v relativním počtu neuspokojených žadatelů o poskytnutí sociální služby v domovech pro seniory na 1 000 obyvatel nad 70 let je jediným regionem s počtem neuspokojených žadatelů do 20 osob. Otázkou je, jaké jsou důvody neuspokojení těchto žadatelů. Jedním z důvodů může být nedostatek informací o možné volné kapacitě v domově pro seniory v jiném místě, než kam původně žadatel žádal nebo jedním z dalších důvodů může být nesplnění požadavků cílové skupiny v daném zařízení.

Přestože statistiky ukazují neúplnou vytíženost domů pro seniory a pokles poptávky po sociálních službách typu pečovatelská služba, lze do budoucna očekávat, že se tento trend změní. Zvyšování počtu lidí v důchodovém a starším věku bude představovat mimořádný nárůst potřeby zajištění různých druhů sociálních služeb. Nejstrmější růst potřeb se přitom bude odrážet ve skupinách obyvatel staršího věku, nad 70 let a nad 80 let. Počet obyvatel nad 80 let věku se již v roce 2015 podle projekce ČSÚ zvýší o 21 %, do roku 2020 to bude o 43 %, do roku 2025 o 82 % a do roku 2030 o 150 % ve srovnání s rokem 2009. V absolutních číslech to znamená, že ve věkové kategorii 80 a více let se počet lidí zvýší z cca 8,5 tis. v roce 2009 na cca 15,5 tis. v roce 2025. V kategorii obyvatel 70-79 let bude nárůst o něco mírnější. Zejména po roce 2020 začne počet osob, které budou pravděpodobně vyžadovat nějaký druh služeb sociální péče, narůstat. V absolutních počtech se bude jednat o výrazně vyšší potřebu než ve věkové kategorii nad 80 let – v roce 2025 bude ve věku 70-79 let již cca 33,8 tis. osob ve srovnání s cca 18,9 tis. obyvateli v r. 2009 (nárůst o cca 79 %). Nárůst absolutních počtů osob nad 70 let v Karlovarském kraji v letech 2009 – 2030 přehledně znázorňuje Graf .

Graf : Absolutní změny počtu osob věkových kategorií nad 70 let v Karlovarském kraji dle projekce

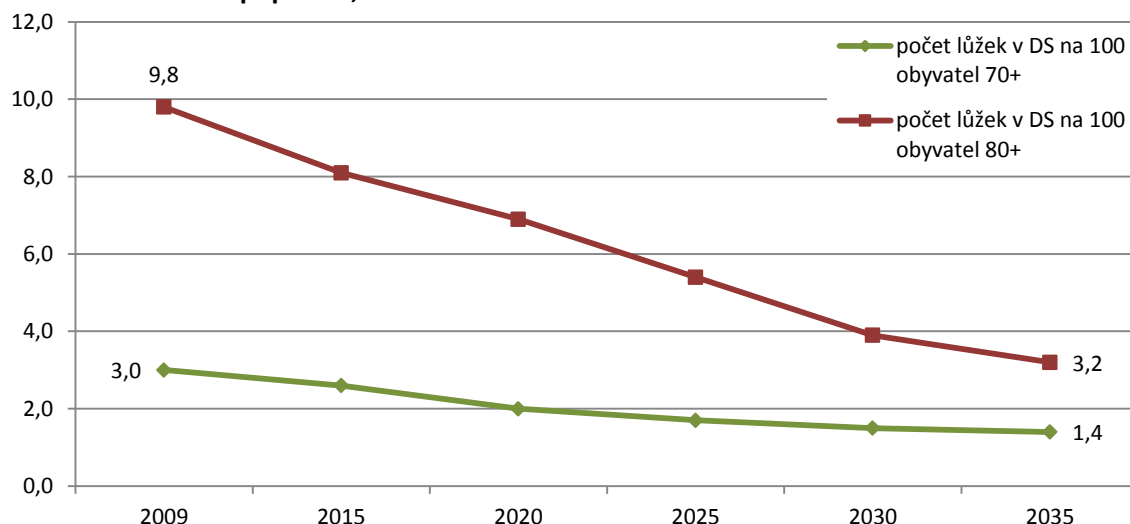

Zdroj: ČSÚ – Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065

Vlivem procesu stárnutí se opět zvýší i využitelnost zařízení. Důležité je však zmínit, že využitelnost není rozhodně nízká ani v současné době, v roce 2009 se pohybovala přibližně kolem 97 %. V současnosti je v kraji k dispozici na 100 obyvatel nad 80 let 9,8 lůžek a na 100 obyvatel nad 70 let jen 3 lůžka (viz Graf). Za předpokladu, že se stávající kapacita lůžek v zařízeních pro seniory (838 v roce 2009) nebude zvyšovat, bude v roce 2035 k dispozici pouze 1,4 lůžka na 100 obyvatel nad 70 let. V opačném případě, kdy bude zachován v roce 2035 v kraji stávající relativní počet lůžek na

100 obyvatel nad 70 let jako v roce 2009, bude muset být kapacita zařízení domovů pro seniory navýšena ze stávajících 839 lůžek na 1 718 (tedy nárůst o 105 %).

Graf : Vývoj indikátoru počet lůžek v domovech pro seniory v přepočtu na 100 obyv. za předpokladu nezvyšování počtu lůžek a současně zvyšování počtu seniorů v důsledku stárnutí populace, 2009-2035

Zdroj: Zdroj: ČSÚ – Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065, vlastní výpočty

V rámci zpracování SPRSS¹³ Karlovarského kraje pro léta 2009 – 2013 byl proveden průzkum potřeby v oblasti sociálních služeb. Spokojenost s poskytovanými službami a jejich dostupností v kraji byla v roce 2008 hodnocena jako průměrná. Poměrně pozitivně hodnoceny byly služby zaměřené na péči o seniory a zdravotně handicapované a to i z pohledu dostupnosti. Pokud jde o požadavky na vybavení obcí, nejvíce byly požadovány služby zaměřené na zajištění bydlení pro seniory a poskytování dalších terénních služeb např. asistenční. Na druhém místě byla v kraji vyšší poptávka po službách zaměřených na děti a mládež, v tomto případě se však požadavky týkaly zejména prostor pro kulturní a sportovní vyžití této skupiny. Při zpracování SPRSS Karlovarského kraje pro léta 2009 – 2013 se ukázalo, že ze sociálních služeb uvedených v zákoně o sociálních službách nejsou v kraji vůbec poskytovány tísňová péče, tlumočnické služby, služby následné péče, terapeutické komunity.

V současnosti se kvantitativně dostupnost stávajících sociálních služeb v Karlovarském kraji jeví jako dostačující. Počet jednotlivých druhů služeb a jejich kapacita, ale nevypovídá jednoznačně o dostatečnosti jejich zastoupení v území obcí s rozšířenou působností. Rozložení sociálních služeb v rámci kraje není rovnoměrné, většina jich je soustředěna do větších měst, která svou vybaveností zabezpečují obsluhu příslušných spádových území. Z dostupných dat se ukázalo, že i při neúplném využití některých sociálních služeb existuje v kraji určitý počet neuspokojených uchazečů. Což může znamenat nižší efektivitu využívání dostupných služeb, která může být jednou z příčin nedostupnosti některých služeb v některých regionech. Nízká efektivita využívání sociálních služeb může také souviset s nedostatkem informací o existujících sociálních službách, což také ukázal průzkum v rámci tvorby SPRSS Karlovarského kraje pro léta 2009 – 2013. Bez podrobnější znalosti potřeb obyvatel kraje a jednotlivých mikroregionů, tedy bez relativně podrobného zjištění rozsahu a charakteru cílových skupin, není možné říci, kde, v jakém rozsahu a jaké sociální služby chybí. Detailní znalost

¹³ Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2009 – 2013, 2011, Krajský úřad Karlovarského kraje

potřeb, nejenom současných, ale i předpoklad o potřebách budoucích, je ale důležitým základem plánování v této oblasti. Zcela zjevné je to v případě sociálních služeb pro seniory, jejichž počet i podíl v populaci bude narůstat a tento nárůst se bude v polovině příštího desetiletí intenzivně zrychlovat.

Vzhledem k výraznému stárnutí populace kraje lze předpokládat nárůst poptávky po sociálních službách druhu – domov pro seniory a další alternativní formy poskytování sociálních služeb v podobě rozšiřování nabídky terénních služeb sociální péče (pečovatelská služba, služby osobní asistence aj.).

Mezi další problémové oblasti, kterým Karlovarský kraj věnuje intenzivní pozornost, jsou transformace pobytových zařízení sociálních služeb a to zejména služeb pro osoby se zdravotním – mentálním postižením, zaměstnávání osob s mentálním postižením, služby pro osoby s duševním onemocněním, odborné sociální poradenství v kraji, problematice péče o ohrožené děti a v souvislosti se sociální reformou důraz na sociální práci na obcích a kraji.

Osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení je v Karlovarském kraji k dispozici celkem 9 zařízení. Zřizovatelem sedmi domovů je Karlovarský kraj a jeden je zřizován Městem Cheb. Všechny domovy jsou zapojeny do procesu strategického plánování a mají zpracovány své plány rozvoje. Dva největší domovy – Mariánská a „PATA“ Hazlov jsou zapojeny do individuálního projektu transformace Ministerstva práce a sociálních věcí ČR s názvem Podpora transformace sociálních služeb. Ostatní domovy jsou zapojeny do transformace, která je realizována v Karlovarském kraji v rámci Individuálního projektu Karlovarského kraje „Poskytování sociálních služeb v Karlovarském kraji, které jsou dostupné a kvalitní z pohledu uživatele“. Další aktivitou v rámci tohoto projektu je problematika zapojování osob s mentálním postižením na trhu práce v Karlovarském kraji.

Z pohledu služeb sociální prevence jsou v Karlovarském kraji registrovány celkem 3 služby sociálně terapeutické dílny, všechny tři byly zařazeny do procesu strategického plánování a vytvořily finální verze plánů rozvoje. Dále pak v kraji působí 3 poskytovatelé služby azylový dům pro matky s dětmi s místem poskytování sociální služby v Karlovarském kraji. Do zpracování rozvojového plánu služby se z toho zapojilo 1 zařízení. A další preventivní pobytovou službou jsou dva poskytovatelé služby domy na půl cesty s místem poskytování sociální služby v Karlovarském kraji. Do zpracování rozvojového plánu služby se z toho zapojilo 1 zařízení.

Obrázek : Přehled identifikovaných sociálně vyloučených romských lokalit na území Karlovarského kraje

Zdroj: Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, MMR, srpen 2006

Pozornost je ve spolupráci s dalšími subjekty věnována také řešení problémů sociálně vyloučených lokalit. V roce 2006 byly tyto lokality identifikovány v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí “Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti“. V Karlovarském kraji bylo zkoumáno celkem 18 lokalit ve 13 obcích (Obrázek), přičemž orientační odhad celkového počtu romských obyvatel je v těchto lokalitách mezi 3500 – 4 000 osobami. Z hlediska věkové struktury je ve většině lokalit nejvíce zastoupena věková kategorie 16 – 60 let (podíl cca 53 %), dále pak dětská složka do 15 let věku (cca 35%). Osoby ve věku nad 61 let jsou zastoupeny spíše minimálně, jejich podíly se v jednotlivých lokalitách pohybují v rozmezí mezi 5 až 10 %. Většina obyvatel lokalit má velmi nízké vzdělání - základní nebo bez vzdělání (cca 98 %). Dle odhadu odborníků více jak 90 % osob ze všech vybraných lokalit nemá stále zaměstnání a je závislých na sociálních dávkách.

Od roku 2009 působí v Karlovarském kraji Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Jejím posláním je propojovat subjekty na místní úrovni tak, aby spolupracovaly při sociálním začleňování, podporuje propojování působení veřejné správy a neziskového sektoru. V rámci Karlovarského kraje zahrnuje do svého projektu celkem 4 z výše uvedených měst či obcí – Cheb, Jáchymov, společně lokalitu Toužim a Teplá a poslední v loňském roce vybranou lokalitou byl Sokolov.

Lokalita Cheb

Podle hrubého odhadu analýzy společnosti GAC žije v současné době v Chebu přibližně 2 500 osob, které se k romské národnosti hlásí nebo jsou za „Romy“ považovány svým okolím. Podle odhadu romské poradkyně je zhruba jedna třetina integrována do majoritní společnosti a zbylé dvě třetiny se nacházejí v pasti sociální exkluze. Za “romskou sociálně vyloučenou lokalitu“ bylo označeno několik bytových domů soukromého vlastníka v ulici Wolkerova. Lokalita trpí jednak nevyhovujícím stavem bytového fondu a dále pak mnoha sociálně patologickými jevy: vysoká, takřka stoprocentní míra nezaměstnanosti, velmi nízká a stále klesající úroveň vzdělání (jen pětina „Romů“ disponuje vyšším

než základním vzděláním), užívání návykových látek, krádeže, obrovská zadluženost u nebankovních společností, dluhy na nájemném a energiích, zvýšená míra prostituce.

Lokalita Jáchymov

V Jáchymově začalo sestěhování sociálně vyloučených obyvatel v rámci obce v 90. letech minulého století. Většina cílové skupiny se přistěhovala v prvních letech po r. 1990, protože přišla o ubytování v bytech velkých měst podkrušnohorské pánve. Postupně došlo k jejich soustředění v celkem v sedmi ulicích města. Cílová skupina se odhaduje asi na 300 lidí. Dochází zde ke kumulaci sociálně patologických jevů - drobné krádeže, prostituce, výroba a distribuce drog, která tu zjevně narůstá a přesahuje i do sousedního Ostrova, kam některé rodiny z této části cílové skupiny odcházejí. Vztahy mezi majoritou a minoritou jsou vyhrocené.

Lokalita Sokolov

Na území města se nachází celkem dvě sociálně vyloučené lokality. První lokalita je situována v severní části města. Jedná se o obytné domy z 50. let uvnitř města s velmi dobře dostupnou infrastrukturou. V lokalitě žije asi 600 sociálně vyloučených osob převážně Romů. Většina obyvatel lokality je nezaměstnaná a objevují se zde sociálně patologické jevy jako je záškoláctví, lichva, distribuce a užívání drog. Druhou lokalitu tvoří čtyřpatrové činžovní domy z 50 let, v soukromém vlastnictví mezi levým břehem Ohře a vlakovým nádražím v běžné zástavbě a i zde je dobrá občanská vybavenost. V lokalitě je žije necelých 800 osob, z toho je 60 – 80 procent Romů. Problémem obou lokalit je vysoká míra nezaměstnanosti, zadluženost a nízká vzdělanost jejich obyvatel. Město nedisponuje sociálními byty pro sociálně vyloučené, i přes fungující azylové domy pro jednotlivce a pro matky s dětmi, které spravuje nezisková organizace je ve městě nedostatečná kapacita ubytovacích zařízení. Výrazným nedostatkem je i chybějící nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

Lokalita Toužim a Teplá

Na území obcí Toužim a Teplá lze identifikovat několik sociálně vyloučených romských lokalit. Na Toužimsku se jedná především o lokalitu Dobrá voda - panelový dům s 12 bytovými jednotkami 7 km za obcí Toužim. V roce 2005 jej od obce Toužim odkoupila nezisková organizace Český Západ za účelem komunitní sociální práce. Několik romských rodin zde žilo již před rokem 1989 a v 90. letech došlo k sestěhování neplatičů z okolních vesnic do této lokality. V současnosti je lokalita relativně stabilní, hlavním problémem je zadlužení obyvatel. Dlouhodobě existující lokalitou na Tepelsku je Nová Farma - staré panelové domy. Většina obyvatel lokality je závislá na sociálních dávkách. Práce je zde obecně špatně dostupná. Další sociálně vyloučenou lokalitou je Služetín - starý panelový dům v soukromém vlastnictví. I zde je většina obyvatel závislá na sociálních dávkách.

Na území Tepelska lze těchto dlouhodobě problémových lokalit identifikovat více. Všechny lokality v oblasti Teplé byly obývány Romy již před rokem 1989. Po revoluci se transformovala zemědělská družstva a Romové přišli o zaměstnání. Jedná se o relativně stabilní lokality. V poslední době zaznamenaly organizace působící v tomto území zvýšenou migraci obyvatel v rámci lokalit Tepelska a Toužimska. Do obou těchto lokalit se stěhují také Romové ze Slovenska. Pozitivem pro řešení problematiky sociálně vyloučených romských lokalit je, že v rámci spolupráce měst s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách je na Toužimsku a Tepelsku připravována specifická koncepce integrace obyvatel těchto lokalit.

Klíčové výzvy/problémy

Kapacita zařízení poskytujících sociální služby z hlediska budoucích potřeb.

Podle populační projekce obyvatelstva lze očekávat, že počet i podíl seniorů v populaci bude v budoucnosti v Karlovarském kraji stále narůstat a tento nárůst se bude v polovině příštího desetiletí intenzivně zrychlovat. Nejintenzivnější nárůst je očekáván u věkové skupiny nad 80 let věku. Stávající síť zařízení poskytujících sociální služby se jeví jako dostačující, ale očekávaný populační vývoj bude zvyšovat nároky na sociální služby Karlovarského kraje.

Příčiny.

Změny v počtu osob ve věkové kategorii nad 70 let jsou zapříčiněny stávajícím a očekávaným populačním vývojem. Zrychlení růstu počtu osob ve starším věku je způsobeno rychlejším snižováním míry úmrtnosti ve vyšším věku, které vede k prodlužování naděje dožití a tím k častějšímu dožívání se vyššího a vysokého věku.

Důsledky.

Karlovarský kraj po roce 2016 čeká výrazný nárůst věkové kategorie nad 65 let. Mnoho podstatných důsledků pro oblast sociální péče v kraji bude mít především růst počtu i podílu osob ve věku nad 70 let resp. 80 let. Zlepšování zdravotního stavu této věkové skupiny bude provázeno posunem výskytu nemocí do vyššího věku a nutně tak přinese zvyšování nákladů na sociální a zdravotní péči a samozřejmě i požadavků na péči rodinnou.

V současnosti se kvantitativně dostupnost stávajících sociálních služeb v Karlovarském kraji jeví jako dostačující. Populační změny a jejich důsledky však budou zvyšovat nároky na sociální služby Karlovarského kraje, tzn. rozšiřování nabídky terénních služeb sociální péče, které umožní uživatelům zůstat v jejich domácím, přirozeném prostředí při zachování sociálních vazeb (např. pečovatelská služba, služby osobní asistence atd.). Toto se bude týkat nejen skupiny seniorů, ale také klientů využívajících další sociální služby např. zdravotně handicapované osoby.

Za předpokladu, že služby budou poskytovány tradičním způsobem, tedy zejména jako služby pobytové (standardizovaná zařízení), budou neustále narůstat také náklady na tyto druhy služeb. Zvyšující náklady si však od určité meze veřejné rozpočty nemohou dovolit. Klíčovým úkolem je proto nastavení nejvýhodnější kombinace bydlení, ubytování a služeb sociální péče, které umožní klientům co nejdéle zachovávat aktivitu a co největší díl soběstačnosti, a to zejména v jejich přirozeném prostředí.

Literatura:

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2009 – 2013, Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor sociálních věcí. 2011.

Zásady rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji pro období let 2007 – 2017, Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor sociálních věcí. 2006.

Přehled poskytovatelů sociálních služeb, Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor sociál. věcí. 2011.

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, GAC spol. s.r.o. 2005.

Strategický plán lokálního partnerství Cheb pro roky 2010 – 2012, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. 2010

Strategický plán lokálního partnerství Jáchymov pro roky 2011 – 2013, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. 2011

Strategický plán lokálního partnerství Toužim a Teplá pro roky 2011 – 2013, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. 2011

Situační analýza Sokolov, Demografické informační centrum, o.s. 2011

13. Zdravotnictví

Zdravotnictví v posledních letech prochází výraznými změnami jak v oblasti legislativy tak strukturální. Karlovarský kraj v porovnání s ostatními kraji České republiky patří mezi nesoběstačný a zároveň zdravotnický nejhůře vybavený kraj, kterému hrozí celková závislost ve specializované péči na okolních regionech. Tato situace je částečně spojená s historií zdravotnictví v kraji. Startovací pozice pro vytvoření nemocnice krajského významu byla naprosto odlišná od většiny krajů ČR. Zdravotnická zařízení poskytující lůžkovou péči byla charakteru "okresních" nemocnic. Lze tedy předpokládat, že již v minulosti v těchto zařízeních chyběly některé typy zdravotnických služeb a investice byly nižšího charakteru v porovnání s krajskými nemocnicemi.

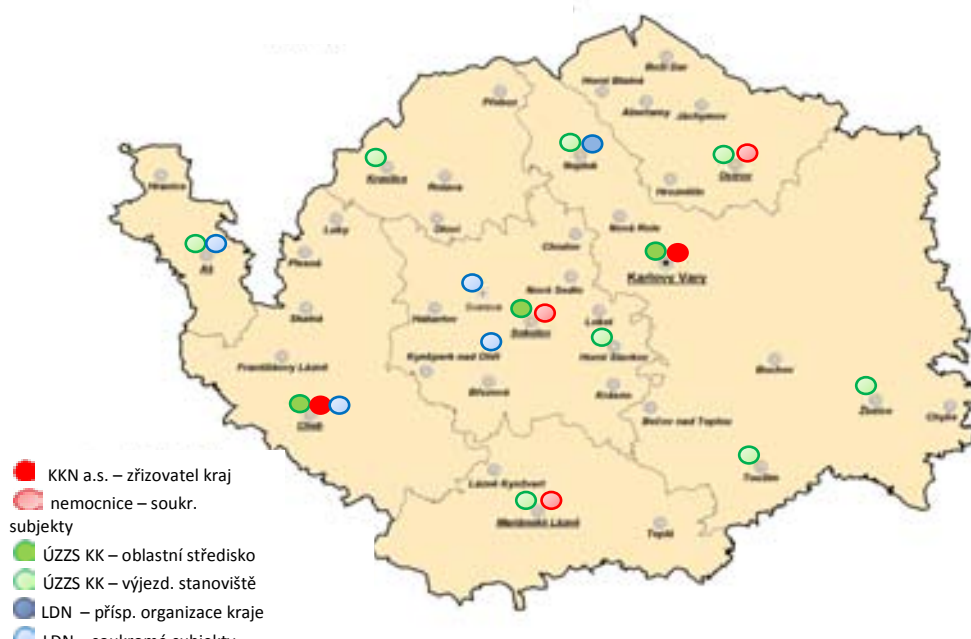
Otázka:

- *Jaká je kvalita a dostupnost zdravotnických služeb v Karlovarském kraji z pohledu územních potřeb?*

V roce 2008 v Karlovarském kraji proběhla transformace zdravotnictví s cílem posílení jeho stabilizace a zefektivnění dalšího rozvoje. Pro zajištění zdravotnických služeb Karlovarský kraj zřídil na svém území tři příspěvkové organizace a dále akciovou společnost Karlovarská krajská nemocnice (dále KKN), která vznikla sloučením tří nemocnic do jedné akciové společnosti. Tyto tři subjekty - nemocnice Karlovy Vary, Sokolov a Cheb, tvořily KKN do konce roku 2010. Pro společnost byla ovšem nezbytná určitá restrukturalizace a reorganizace. V rámci nového koncepčního řešení zdravotní péče v Karlovarském kraji pak bylo rozhodnuto o vyčlenění a pronájmu nemocnice Sokolov od 1. 1. 2011.

Od roku 2009 má Karlovarský kraj zpracovánu Strategii zdravotnictví, ve které jsou definovány hlavní problémové oblasti, se kterými se kraj v oblasti zdravotnictví potýká, hlavní cíle zdravotní politiky kraje i nástroje jak těchto cílů dosáhnout.

Obrázek : Dostupnost zdravotnických zařízení v Karlovarském kraji

Zdroj: Strategie zdravotnictví KVK, Karlovarský kraj, odbor zdravotnictví,

Ve struktuře sítě zdravotnických zařízení v kraji v porovnání s rokem 2009 nedošlo k výraznějším změnám a počet lůžkových zařízení se nezměnil. Na konci roku 2010 v Karlovarském kraji působilo celkem 5 nemocnic, ve kterých pracovalo celkem 327 lékařů, což je v absolutním počtu o 5 více než v roce 2009. V lůžkové části působilo 202 lékařů, v přepočtu na 10 000 obyvatel 6,6. Nemocnice disponovaly celkem 1613 lůžky (v porovnání s rokem 2009 pokles o 43 lůžek), přičemž roční využití lůžek činilo 227,5 dne. Dále v kraji působí 5 odborných léčebných ústavů typu LDN s celkovým počtem 433 lůžek (pokles oproti roku 2009 o 20 lůžek) a 798 samostatných ambulantních zařízení. Karlovarský kraj je zřizovatelem příspěvkové organizace LDN v Nejdku, ostatní zařízení jsou soukromé subjekty bez vlastnického podílu kraje nebo obcí (viz Obrázek). Ambulantní péče¹⁴ je poskytována prostřednictvím více než 130 praktických lékařů pro dospělé, 63 lékařů pro děti a dorost, 159 stomatologů a dalších 299 specialistů. Karlovarský kraj je také zřizovatelem příspěvkové organizace Krajský dětský domov pro děti do 3 let s celkovou kapacitou 60 lůžek. Velké zastoupení má v Karlovarském kraji lázeňství (v roce 2010 49 lázeňských léčeben se 13 090 lůžky) a jiné odborné ústavy se v kraji nenachází.

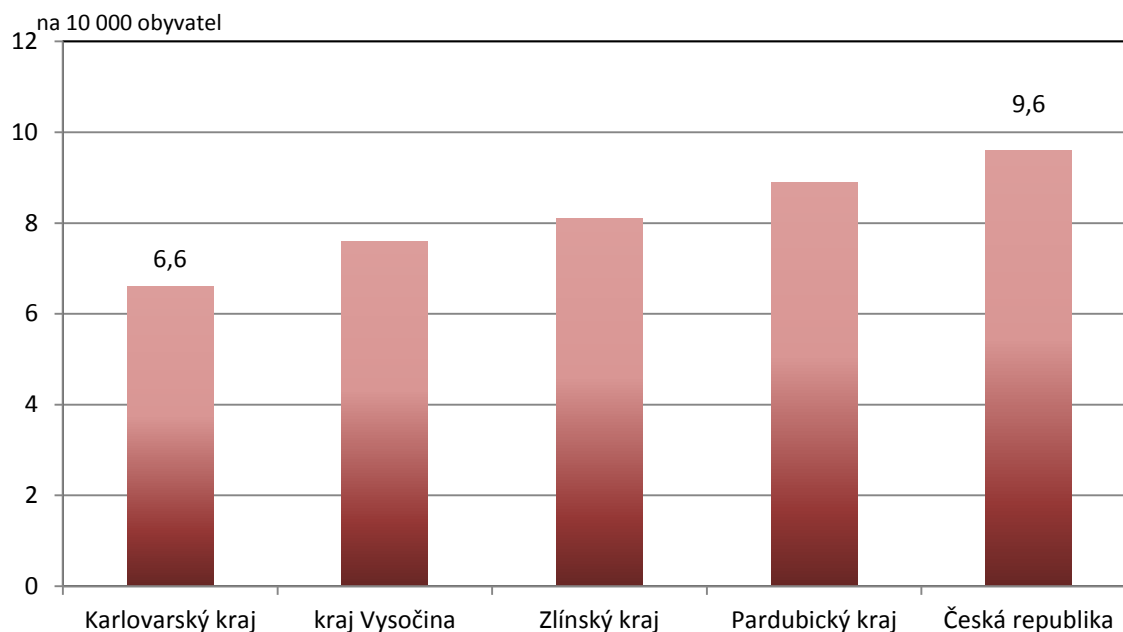
V rámci mezikrajského srovnání lůžkového a personálního vybavení porovnáváme Karlovarský kraj se třemi regiony (kraj Vysočina, Zlínský a Pardubický), které jsou velikostně kraji nejbližší a druhým důvodem je, že v těchto regionech neexistuje fakultní nemocnice a zdravotnická zařízení jsou přibližně stejného významu.

Ústav zdravotnických informací a statistik (ÚZIS) provedl v roce 2010 mezikrajské srovnání všech pracovníků ve zdravotnictví pomocí údajů přepočtených na 10 000 obyvatel. Relativizace údajů na 10 000 obyvatel eliminuje odlišné velikosti jednotlivých krajů. Nejvíce pracovníků ve zdravotnických zařízeních působilo v Praze (360 na 10 000 obyvatel) a nejméně naopak ve Středočeském kraji (159 na 10 000 obyvatel). Nadprůměrný počet pracovníků, i když v menší míře, je zřejmý i v dalších regionech s největšími městy, kde zároveň působí fakultní nemocnice: Plzeňský, Královéhradecký, Jihomoravský, Olomoucký (zde je počet pracovníků na průměru ČR) a Moravskoslezský. Vysoce nadprůměrný je také celkový počet pracovníků ve zdravotnictví v Karlovarském kraji, což je způsobeno nadprůměrným počtem pracovníků v léčebných ústavech poskytujících lázeňskou péči – průměr ČR 26 pracovníků na 10 000 obyvatel a Karlovarský kraj 148 pracovníků.

Tuto velmi dobrou pozici však nemá Karlovarský kraj v porovnání počtu lékařů působících v nemocnici, kde naopak zastává jednu z nejhorších pozic v rámci mezikrajského srovnání. **Nedostatek lékařů a všeobecných sester** je největším problémem v organizování a zajištění zdravotnické péče v Karlovarském kraji. Karlovarský kraj je dlouhodobě na posledním místě v České republice z pohledu počtu lékařů v lůžkové části nemocnic na 10 tisíc obyvatel (viz Graf) a na druhém nejhorším místě v porovnání s ostatními kraji ČR v počtu stomatologů a farmaceutů. Obdobně špatná situace je i v oborech základní a specializované péče. Druhou nejhorší pozici v porovnání s ostatními regiony zaujímá také v počtu zdravotních sester v nemocnicích na 10 tisíc obyvatel. Na druhou stranu, pokud relativizujeme počty sester na 1 lékaře, zaujímá Karlovarský kraj 1. pozici, což je dáno nízkým počtem lékařů v porovnání s ostatními regiony (viz. Graf)

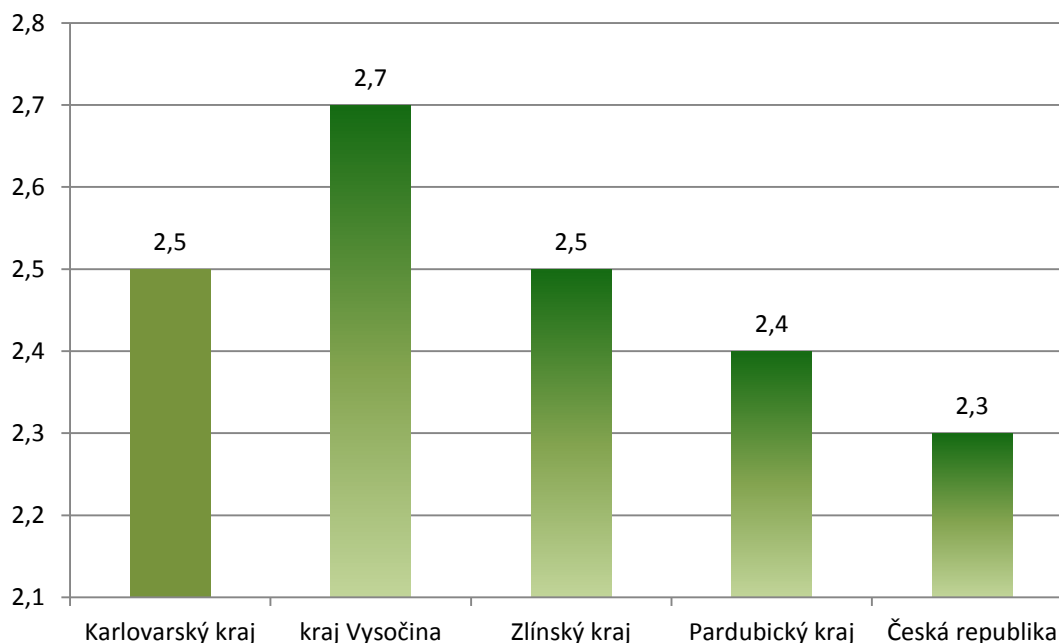
¹⁴ Počty lékařů jsou uvedeny v přepočteném stavu – součet úvazků jednotlivých pracovníků zdravotnických zařízení, přepočtený podle délky plné týdenní pracovní doby, stanovené pro dané zařízení či pracoviště. Obvyklá délka pracovní doby je 40 hodin týdně, dále to může být 39,5 hodin (pracoviště tuberkulózy a respiračních nemocí), nebo 38,75 hodin (2směnný provoz), 37,5 hodin (3směnný nebo nepřetržitý provoz), 33,5 hodin (zdravotní důvody) a nebo 30 hodin (mladiství).

Graf : Přehled počtu lékařů v lůžkové části nemocnic (přepočtený počet na 10 tisíc obyvatel)- rok 2010

Zdroj: ÚZIS - Zdravotnictví Karlovarského kraje, ČR 2010, vlastní výpočty

Graf : Počet všeobecných sester a porodních asistentek na 1 lékaře (rok 2010)

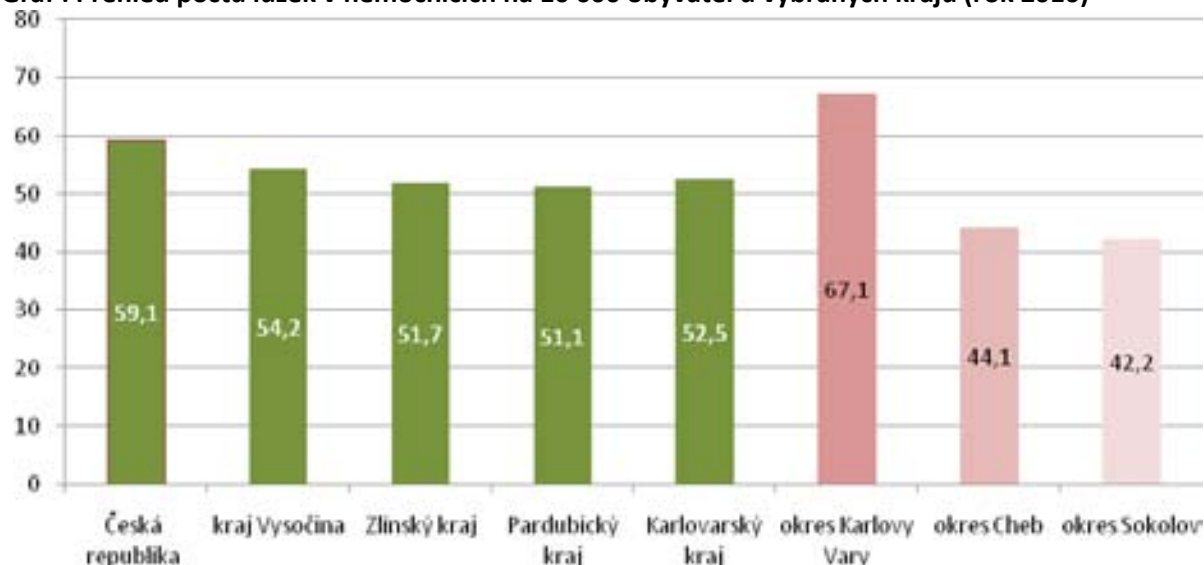
Poznámka: Počty lékařů a všeobecných sester a porodních asistentek jsou evidenční počty zaměstnanců a zaměstnavatelé (přepočtený počet)

Zdroj: ČSÚ, Zdravotnictví v regionálním pohledu, 2010

Porovnáme-li jednotlivé regiony podle počtu lůžek v nemocnicích na 10 000 obyvatel je situace ve všech čtyřech regionech poměrně stejná, žádný z krajů nedosahuje průměru Česka. Mezi kraji je situace nejpříznivější na Vysočině a následně v Karlovarském kraji (viz Graf). Výrazné rozdíly jsou však uvnitř kraje, kde okresy Cheb a Sokolov dosahují počtem lůžek na 10 tis. obyvatel okolo 80 %

průměru kraje jako celku a naopak okres Karlovy Vary má počet lůžek na 10 tis. obyvatel o necelých 28 % vyšší.

Graf : Přehled počtu lůžek v nemocnicích na 10 000 obyvatel u vybraných krajů (rok 2010)

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistik (ÚZIS)

Mezi další klíčové problémy dle SZKK patří nárůst nákladů na poskytování zdravotní péče, který není následován odpovídajícím financováním zdravotních pojišťoven, dluhy nemocnic z předchozích let, roztržitá péče, pokles výkonů v KKN a.s. (zejména operačních výkonů), technicky nevyhovující budovy, zastaralé a dosluhující zdravotnické vybavení a přístroje a nadbytek akutních lůžek v kraji v porovnání s doporučením MZ ČR doprovázený jejich nízkým využitím. V Kraji dochází v posledních letech stále k poklesu akutních lůžek (v roce 2010 v porovnání s rokem 2009 pokles o 39 lůžek), přestože dochází k poklesu počtu lůžek, tak jejich využitelnost v průběhu roku zůstává stále stejná (cca 225 dní).

Z pohledu dostupnosti kvalitní a dostatečné zdravotní péče se Karlovarský kraj potýká s problémem absence specializovaných/superspecializovaných center. Všechna zdravotnická zařízení provozují obory spadající do základní péče. Centra zaměřená na specializovanou péči nejsou nemocnice v kraji schopny zřídit pro nesplnění požadovaných personálních, materiálně-technických a organizačních podmínek. Při porovnání krajů z epidemiologického hlediska má Karlovarský kraj negativní pozici zejména v oblasti výskytu zhoubných novotvarů, pohlavních chorob, včetně HIV/AIDS, dále zaujímá druhé místo v počtu živě narozených dětí s vrozenými vývojovými vadami. Například onkologickou péči zajišťuje v rámci kraje radioterapeutické oddělení KKN a.s. - nemocnice Cheb. Oddělení nemocnice však nemá statut onkologického centra, jelikož není možné splnit náročné požadavky. Dalším negativním faktorem pro zřízení těchto center v kraji je celkově nízký počet obyvatel Karlovarského kraje. Z těchto důvodů jednotlivá zdravotnická zařízení v kraji navazují a prohlubují spolupráci v oblasti superspecializované péče u vybraných chorobných stavů a traumat s nemocnicemi s odpovídajícími odbornými pracovišti (traumacentrum, onkocentrum, kardiocentrum, léčba pacientů s HIV/AIDS, perinatologické centrum III typu a další) v jiných krajích především Plzeňském a Ústeckém. Dále v Karlovarském kraji **nemají obyvatelé k dispozici zařízení**

hospicového charakteru zajišťující paliativní péči¹⁵. Okrajově tuto funkci poskytuje krajské zařízení LDN v Nejdku. Karlovarský kraj je společně s Libereckým krajem jedinými regiony v rámci České republiky, kde toto zařízení není provozováno.

Územní zdravotnická záchranná služba Karlovarského kraje je krajskou organizací, která má celkem tři oblastní střediska - Karlovy Vary, Sokolov a Cheb. Tato střediska mají pod sebou celkem 11 výjezdových stanovišť. Oblastní středisko Cheb má výjezdové stanoviště v Mariánských Lázních, v Chebu a v Aši. Oblastní středisko Sokolov má stanoviště v Kraslicích, v Sokolově a v Horním Slavkově. Středisko v Karlových Varech má stanoviště v Ostrově, v Nejdku, ve Žluticích, v Toužimi a v Karlových Varech. ÚZZS Karlovarského kraje se díky technickému vybavení, rozmístění výjezdových stanovišť a na základě statistik s výborným koeficientem úspěšnosti zásahů řadí mezi první záchranné služby v České republice. Na přepravě nemocných, raněných a rodiček se v kraji podílí další 4 soukromé subjekty. ÚZZS Karlovarského kraje nemá k dispozici vlastní leteckou záchrannou službu, proto dochází ke spolupráci s leteckou záchrannou službou v Plzeňském a Ústeckém kraji.

Dostupnost zdravotnických zařízení – nemocnic v Karlovarském kraji veřejnými dopravními prostředky zobrazuje Příloha . Nejhorší situace je v obci Přebuz, kde obyvatelé mají za den k dispozici pouze dvě spojení. Cesta do nejbližší nemocnice (nemocnice Sokolov) veřejným dopravním prostředkem trvá 90 minut a je s jedním přestupem. Druhým nejhůře dostupným místem je obec Horní Blatná, kde jezdí celkem 3 spoje za den (nemocnice Ostrov).

Karlovarský kraj programově podporuje formou dotačního příspěvku činnost právnických nebo fyzických osob, které provozují veřejně prospěšnou činnost na území KVK v oblasti zdravotnictví, zdravotnického vzdělávání a vědy. Dále poskytuje finanční prostředky ze svého rozpočtu na zajištění činnosti ÚZZS KK, Krajského dětského domova pro děti do 3 let. Karlovarský kraj považuje za důležitou podmínku rozvoje také krizové řízení a bezpečnost. Této problematice je věnována pozornost v rámci projektu CLARA 2, kde jedním z výstupů bude bezpečnostní studie a následně bezpečnostní strategie Karlovarského kraje. Kraj v neposlední řadě připravuje a realizuje investiční projekty v rámci svých zařízení. Mezi hlavní investiční aktivity v oblasti zdravotnictví patří viz Tabulka .

Tabulka : Připravované, realizované projekty v oblasti zdravotnictví v Karlovarském kraji

Název investiční akce	Rozpočet (tis. Kč)	Termín realizace	Zdroj financování
Výstavba nového sídla ÚZZS Karlovarského kraje	75 000	2012	Karlovarský kraj
Jednotná úroveň informačního systému operačního řízení a modernizace technologie pro příjem tísňového volání střediska ÚZZS KK	36 659	v roce 2011 podána žádost	EU fondy/IOP – 85% Karlovarský kraj – 15%
Modernizace a obnova přístrojového vybavení kardiocentra nemocnice Karlovy Vary	61 326	realizace	EU fondy/IOP – 85 % Karlovarský kraj – 15%
Výstavba pavilonu akutní medicíny v karlov. nemocnici	503 000	2012	Karlovarský kraj, externí zdroje (EU fondy)
Přístrojové vybavení pavilonu akutní medicíny a centrálního vstupu – KKN a.s.	82 353	příprava	EU fondy – 85 % Karlovarský kraj – 15%
Modernizace vybavení a zařízení KKN a.s.	152 173	realizace	EU fondy/ROP – 85 % Karlovarský kraj – 15%

Zdroj: Krajský úřad, Karlovarského kraje

¹⁵ Hospicová péče je poskytována třemi formami – domácí hospicová péče, stacionáře – denní pobyty, lůžková hospicová péče.

Klíčové výzvy/problémy

Nedostatečná kapacita zdravotnického personálu v nemocnicích kraje.

Karlovarský kraj je v rámci mezikrajského srovnání v relativním počtu lékařů na 1 000 obyvatel na poslední pozici v ČR a počtem stomatologů a farmaceutů na předposlední pozici v ČR. Obdobná situace je i v oborech základní a specializované péče. S nedostatkem zdravotnického personálu se potýká také na úrovni všeobecných sester v nemocnicích.

Příčiny.

Nedostatek zdravotnického personálu je zapříčiněn více faktory. Mezi klíčové lze zařadit:

- Lékaři se do Karlovarského kraje po ukončení studia většinou nevrací. Karlovarský kraj nabízí zaměstnání v nemocnicích nižšího typu. V porovnání např. s fakultními nemocnicemi nabízejí zdravotnická zařízení horší zázemí, vybavení, zisk specializace je snadnější v nemocnicích vyššího typu, stejně jako širší možnosti kariérního růstu.
- Odchod kvalifikovaného zdravotnického personálu do soukromých zdravotnických zařízení, která pro krajské nemocnice představují konkurenční prostředí (často lepší zázemí, vybavení i ohodnocení) a odchod kvalifikovaného zdravotnického personálu do zahraničí především do sousedního Německa (lepší finanční ohodnocení, možnost pracovat ve zdravotnickém zařízení vyššího typu).
- V posledních letech dochází také k poklesu počtu absolventů lékařských fakult všeobecného lékařství.
- Pokles zájmu veřejnosti o obory všeobecné sestry na vyšších zdravotnických školách a o obor zdravotnický asistent na středních školách – u všeobecných sester se jedná o nejdelší kvalifikační přípravu mezi všemi povoláními v ČR
- Pro řadu mladých lidí je práce ve zdravotnictví považována za málo prestižní a finančně špatně ohodnocená.

Důsledky.

Personální nedostatek ve zdravotnických zařízeních Karlovarského kraje způsobuje zhoršenou péči o pacienta, vyčerpanost zdravotnického personálu může vést k chybným diagnózám a v krajních případech vyústit až v tzv. nebezpečnou péči pro pacienta. Zdravotní pracovníci mají zhoršené podmínky pro možnost udržovat si odbornost.

Absence zařízení hospicového charakteru

Hospicová péče je formou paliativní péče, kterou tvoří souhrn lékařských, ošetrovatelských a rehabilitačně-ošetrovatelských činností. Tato péče je nezbytná v momentě, kdy medicína vyčerpala veškeré možnosti a nepostačuje, či není možná péče v domácím prostředí, kterou tato zařízení preferují a podporují půjčováním pomůcek a poradenskou službou. Podle Vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR by mělo v Karlovarském kraji být k dispozici 15,37 hospicových lůžek na 1 000 obyvatel Karlovarského kraje. V současné době žádný z veřejných, soukromých nebo neziskových subjektů tuto péči obyvatelům kraje neposkytuje, přestože v souvislosti s epidemiologií nádorů v kraji je toto zařízení nezbytné.

Příčiny.

Jednou z prvotních příčin neexistence tohoto zařízení bude pravděpodobně nedostatek finančních prostředků pro vybudování zařízení hospicového charakteru. Vybudování a následné vybavení je finančně nákladnou záležitostí. Další příčinou může být stávající stav financování péče o umírající, který je odborníky považován za nevyhovující a často demotivující. V Karlovarském kraji také není zatím příliš velký tlak ze strany veřejnosti ohledně vybudování tohoto zařízení, což je pravděpodobně způsobeno neznalostí a nedostatkem informací o tomto typu poskytované péče.

Důsledky.

Nedostatečná kvalita péče o umírající osoby s ohledem na sociální rozměr jedince – kontinuita a koordinace péče o umírající je velmi nedokonalá.

Literatura:

Strategie zdravotnictví Karlovarského kraje. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor zdravotnictví. 2009.

Zdravotnictví v regionálním pohledu. Český statistický úřad. 2010.

Zdravotnictví Karlovarského kraje 2010. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. 2010.

Zdravotnictví ČR 2010 ve statistických údajích. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. 2010.

Síť zdravotnických zařízení ČR. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. 2010.

Hospic – sociální fenomén moderní společnosti. Mgr. Robert Huneš, Vysoká škola zdravotnictví a sociální práce sv. Alžbety. 2008.

14. Pozemní dopravní infrastruktura

Kvalitní dopravní infrastruktura je podmínkou rozvoje území nebo je pro rozvoj přinejmenším důležitá, ale zlepšování dopravní infrastruktury samo o sobě rozvoj nezpůsobuje a k rozvoji území bez dalších aktivit nevede. Efekty kvalitní dopravní infrastruktury v území mohou být v každém případě různé. Na jedné straně usnadňuje zapojení periferních regionů do územní dělby práce a globálních produkčních sítí, ovšem zároveň hospodářství těchto regionů vystavuje větší konkurenci zvnějšku a to především z jádrových regionů. Obecně však v globalizovaném světě význam dopravy stoupá (byť náklady na její uskutečnění klesají). Perifernost některých oblastí Karlovarského kraje a jeho pozice v rámci Česka posiluje význam dopravní infrastruktury a dostupnosti území. Na dopravní infrastrukturu je v této kapitole nahlíženo v různě odlišných pohledech.

Otázky:

- *Je dopravní infrastruktura vyhovující pro spojení kraje s ostatním územím Česka a jeho jádrovými oblastmi? Umožňuje infrastruktura dostatečné napojení kraje na globální a evropské produkční sítě?*
- *Je dopravní propojení, zejména metropolitních území a periferních oblastí kraje, dostačující pro další rozvoj těchto území?*
- *Je dopravní propojení se sousedním Německem dostačující pro rozvoj vzájemných vazeb, zejména ekonomických?*

Území kraje je poměrně zřetelně rozděleno na jádrovou, metropolitní oblast, která se nachází v pánevní oblasti v ose měst Cheb – Sokolov – Karlovy Vary – Ostrov a ostatní spíše okrajová, periferní území. Tomuto rozdělení odpovídají i hlavní dopravní osy v území. Hlavní dopravní osou v regionu je právě spojení výše uvedených čtyř měst. Dílčími, již méně významnými osami, jsou Cheb – Mariánské Lázně, Cheb – Františkovy Lázně – Aš. Krajem také prochází některé mezinárodní silniční tahy. Je to koridor E 48 (Praha – Karlovy Vary – Bayreuth – Schweinfurth), který územím kraje prochází ve směru od Prahy přes Karlovy Vary, Sokolov a Cheb. Druhým evropským koridorem je trasa E49 (Vídeň – České Budějovice – Plzeň – Karlovy Vary – Magdeburg), která v současné době prochází regionem ve směru Toužim, Bečov nad Teplou, Karlovy Vary, Sokolov, Cheb a hraniční přechod Vojtanov. V průběhu roku 2012 však dojde ke změně původního vedení této evropské silnice. Nově plánovaná trasa E49 povede Vídeň – České Budějovice – Plzeň – I/21 kolem Mariánských Lázní – R6 (exit 169) – I/21 – I/64 k Aši – Selb – Magdeburg. Z evropského pohledu se však jedná o trasy spíše nižšího významu. V rámci Česka prochází krajem důležitá osa vedoucí severočeskou pánevní oblastí Ústí nad Labem – Most – Chomutov – Karlovy Vary – Cheb.

Na území Karlovarského kraje leží celkem 2054 km silnic, z toho 236 km připadá na silnice I. třídy, zbylých 1818 km připadá na silnice II. a III. třídy. Krajem neprochází žádná dálnice, je zde pouze cca 30 km rychlostní silnice v okolí Karlových Varů a Chebu.

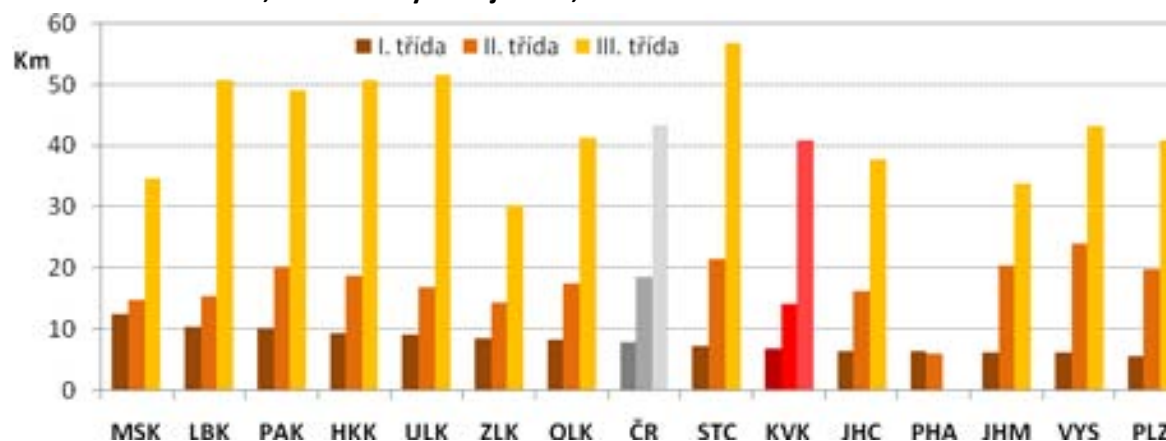
Graf : Hustota silnic dálničního typu v krajích ČR, k 31. 12. 2009

Zdroj: ČSÚ, ŘSD

Hustota a obecně stav dopravní infrastruktury je významným faktorem ovlivňujícím dopravní dostupnost regionu. Hustota sítě silnic dálničního typu (dálnice a rychlostní komunikace) v Karlovarském kraji je na mírně podprůměrné úrovni, v porovnání s ostatními kraji mu patří 10. místo, ovšem již s výraznějším odstupem na přední kraje s rozvinutou dopravní infrastrukturou. Příčinou je perifernost kraje a to, že územím neprochází žádná významnější tranzitní silniční trasa. Tranzitní význam silnice I/6 snižuje její malá kapacita, neboť se nejedná v plném rozsahu o vícepruhovou silnici a také špatné napojení na německou dálniční síť. Proto jsou v tomto směru významnějšími dopravními tahy dálnice D5 a D8. Potenciál (poptávka) po vysokokapacitní silniční infrastruktuře v samotném kraji není nijak velká, neboť podle posledního sčítání dopravy v roce 2010 (blíže viz ŘSD) se v kraji nachází pouze velmi krátké úseky komunikací s intenzitou provozu vyšší než 10 000 vozidel/den¹⁶ a to především v okolí Karlových Varů, Sokolova a Chebu, kde pravděpodobně největší podíl představuje vnitrokrajská doprava. Poměrně vysokou intenzitu dopravy vykazují také komunikace mířící přes hranice do Německa, především silnice II/214 z Chebu směrem na Svatý Kříž a Waldsassen a také silnice I/64 z Aše do Selbu. To jen dokazuje intenzivní kontakty mezi oběma oblastmi.

Graf : Hustota silnic I., II. a III. třídy v krajích ČR, k 31. 12. 2009

Zdroj: ČSÚ, ŘSD

Karlovarský kraj má mírně podprůměrnou hustotu silnic I., II. a III. třídy, celkem 61,9 km/100 km². Vůbec nejnižší hustotu v Česku zde má síť silnic II. třídy. Ve struktuře ve srovnání s ostatními kraji

¹⁶ obecně používaná hranice, nad kterou je již vhodné uvažovat o vysokokapacitním silničním spojení

však nejvíce dominují silnice III. třídy, jejichž podíl je více než 66 %. Příčinou menší celkové hustoty silnic a dominance silnic III. třídy je především vrchovinný až hornatý charakter velké části území, řídké osídlení v pohraničí. Určitou roli hraje také přítomnost vojenského újezdu, který zabírá téměř 1/10 rozlohy kraje.

Železniční síť v kraji má svou hlavní dopravní osu ve směru Cheb – Sokolov – Karlovy Vary – Ostrov (trať č. 140), pokračující dále do Kadaně a Chomutova, Mostu, Teplic a Ústí nad Labem. Druhá významná trať vede v jihozápadní části kraje mezi Mariánskými Lázněmi a Chebem a jde o 3. tranzitní koridor (Ostrava – Olomouc – Pardubice – Praha – Plzeň – Cheb). Ostatní osobní tratě mají pouze regionální až lokální význam s nízkou intenzitou provozu.

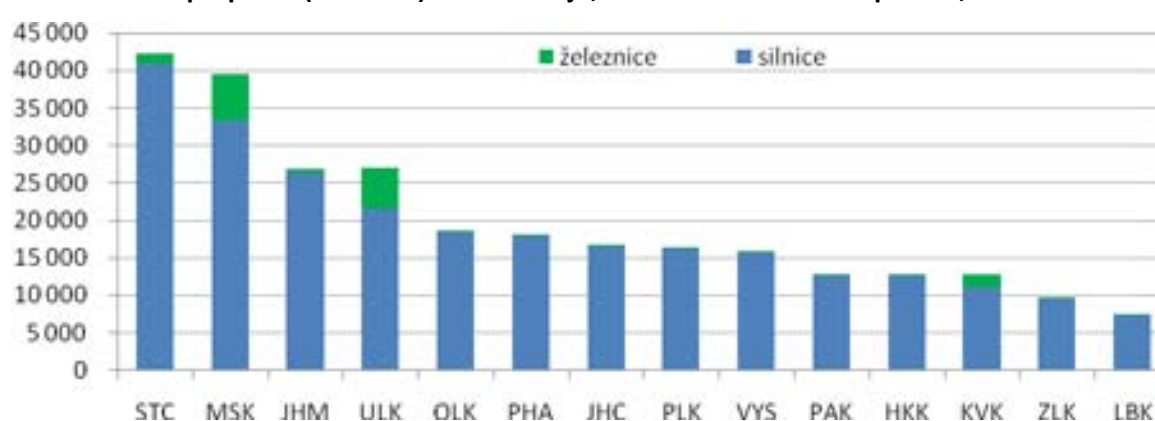
Graf : Hustota železnic v krajích ČR, k 31. 12. 2009

Zdroj: ČSÚ

Karlovarský kraj se v hustotě železnic na 100 km² pohybuje na předních příčkách, při přepočtu na obyvatele dokonce dosahuje nejvyšší hodnoty v ČR. Příčinou je zděděná rozsáhlá železniční infrastruktura v severozápadních pohraničních oblastech kraje, které byly dříve intenzivněji průmyslově využívány a před druhou světovou válkou i více obydleny. Většina tratí má také přímé pokračování do Německa. Kvůli velkému podílu těžkého průmyslu a těžby v kraji, je význam železnice stále vysoký zejména v nákladní přepravě. To ostatně ukazuje Graf .

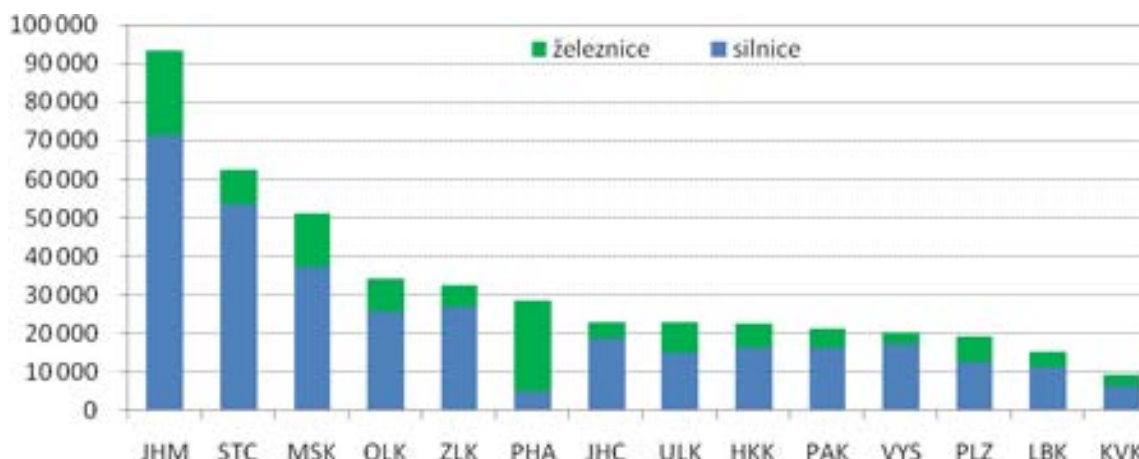
Graf : Nákladní přeprava (v tis. tun) v rámci krajů, silniční a železniční dopravou, 2009

Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky krajů 2010

Právě kraje Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský mají nejvyšší zastoupení nákladní železniční přepravy v rámci svého území. Obecně největší intenzita nákladní přepravy je ve velkých krajích s velkými aglomeracemi (a také trhy).

Graf : Přeprava cestujících (v tis.) v rámci krajů, silniční a železniční dopravou, 2009

Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky krajů 2010

Hodnoty intenzity přepravy cestujících vykazují větší mezikrajské rozdíly. Karlovarský kraj se nachází s výrazným odstupem na posledním místě. Příčinou je především jeho malá populační velikost, ale také menší mobilita obyvatel, která nejpravděpodobněji souvisí s vyšší nezaměstnaností a také tím, že v kraji chybí větší počet silných (i mikroregionálních) ekonomických center, která by byla cílem každodenní pracovní dojížděky. Zároveň také některé periferní části kraje nedisponují dobrým dopravním spojením. Železnice se na přepravních výkonech v osobní přepravě podílí zhruba 30 %, což je průměrná hodnota v rámci Česka.

Tabulka ukazuje spojení krajských měst s okolním územím. Nejvíce silnic spojuje s okolím velká krajská města, Karlovarský kraj se nachází na 6. - 12. příčce. Do Karlových Varů vedou celkem 4 silnice I. třídy a 3 silnice II. třídy. Konektivita krajského centra v porovnání s ostatními regiony Česka je na průměrné úrovni.

Tabulka : Srovnání krajů dle silničního spojení sídla kraje s okolím

	Počet dle druhu silnic				Intenzita dle druhu silnic (tis. aut/den)			
	D+R+I. tř.	II. třídy	Celkem	Poř.	D+R+I. tř.	II. třídy	Celkem	Poř.
Středočeský	10	10	20	1.	348	105	453	1.
Jihočeský	4	3	7	6.-12.	102	10	112	8.
Plzeňský	6	4	10	4.	140	32	172	4.
Karlovarský	4	3	7	6.-12.	70	21	91	10.
Ústecký	4	3	7	6.-12.	82	13	95	9.
Liberecký	4	0	4	13.	78	0	78	12.
Královéhradecký	6	1	7	6.-12.	130	9	139	6.
Pardubický	5	2	7	6.-12.	112	11	123	7.
Vysočina	2	5	7	6.-12.	42	46	88	11.
Jihomoravský	5	8	13	2.	232	78	310	2.
Olomoucký	5	4	9	5.	144	38	182	3.
Zlínský	2	3	7	6.-12.	48	23	71	13.
Moravskoslezský	6	6	12	3.	128	36	164	5.

Zdroj: ČSÚ

Podle intenzity automobilového provozu vedoucího do krajského města, se Karlovy Vary nachází na 10. příčce. Na rozdíl od krajů, které se umístily na posledních příčkách, těží Karlovy Vary z většího počtu silnic I. a II. třídy procházejících městem. Na krajská města, jimiž prochází dálnice či rychlostní komunikace však již výrazněji ztrácí.

Klíčové výzvy/problémy

Silnice R6 Praha – Karlovy Vary

Kraji chybí spojení rychlostní komunikací R6 s hlavním městem Prahou. V současnosti je spojení vedeno, kromě krátkého úseku blízko Prahy a kromě větší části v současnosti dokončovaného spojení mezi Karlovými Vary a Chebem, silnicí první třídy I/6.

Příčiny.

Kraji se dlouho vyhýbaly velké investice do dopravní infrastruktury a v současnosti se koncentrují (podle sčítání dopravy patrně odůvodněně) do zkvalitnění propojení mezi hlavními centry kraje. Vnější spojení mimo kraj vícepruhovými silnicemi se zatím nerealizuje. Důvodem je jeho periferní poloha, malá populační velikost a také periferní charakter sousedních Německých oblastí (periferní v rámci Německa), který není zdrojem významné poptávky po dopravě.

Důsledky.

Vliv nové dopravní infrastruktury na rozvoj periferního regionu typu Karlovarského kraje může mít v zásadě dva odlišné dopady. Buď dojde ke zhoršení rozvojových perspektiv v důsledku vystavení periferního regionu konkurenci z jádra: v takovém případě budou firmy na periferii jen obtížně konkurovat silnějším subjektům z jádra, navíc lepší dopravní spojení může přispět ke snadnějšímu odchodu schopných a vzdělanějších lidí za prací do jádrového regionu (jedná se o tzv. „odsávací“ efekt). Nebo nová dopravní infrastruktura pomůže místním firmám rozšířit své trhy, do regionu přijdou nové investice, které pomůžou nastartovat jeho ekonomický rozvoj. V případě Karlovarského kraje je pravděpodobné, že spojení silnicí R6 by vzhledem k poloze regionu, jeho ekonomické síle a velikosti, přineslo spíše méně nových investic a pozitivně by působilo zejména na možnost místních firem expandovat do vzdálenějších oblastí. Spíše negativní efekt by mělo nové spojení na trh práce, kde by podpořilo snadnější odchod lidí za prací do metropolitního regionu. Tuto tezi podporuje i v současné době poměrně uzavřený trh práce v regionu s vyrovnaným saldem vyjíždky a dojíždky za prací mezi krajem a jeho okolím.

Literatura:

Sčítání dopravy 2010. Ředitelství silnic a dálnic. 2010

Statistické ročenky Karlovarského kraje 2005-2010. Český statistický úřad

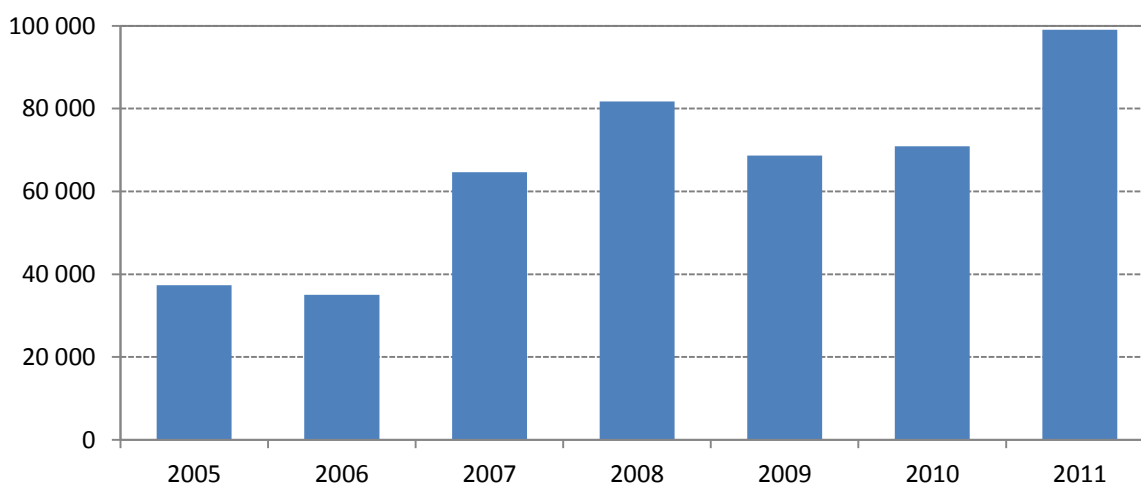
15. Rozvojový potenciál letiště v Karlových Varech

Mezinárodní letiště v Karlových Varech je dle objemu přepravy 4. největším českým mezinárodním letištěm (po Praze, Brně, Ostravě a před Pardubicemi). **V roce 2011 letištěm prošlo přes 99 tis. cestujících a v období 2006-2011 zaznamenalo průměrný roční růst přes 20 %.** Na výkony letiště v roce 2009 mírně dolehly dopady ekonomické krize, ovšem již v následujícím roce se opět vrátilo k růstové tendenci (na rozdíl např. od letiště v Praze, jehož výkony od roku 2008 stagnují).

Otázky:

- *Jak se vyvíjí přepravní výkony letiště Karlovy Vary, a na které cílové trhy se letiště v současnosti orientuje?*
- *Jakým způsobem letiště přispívá k rozvoji regionální ekonomiky?*
- *Co jsou možné budoucí směry rozvoje letiště Karlovy Vary a za jakých podmínek je možné jich dosáhnout?*

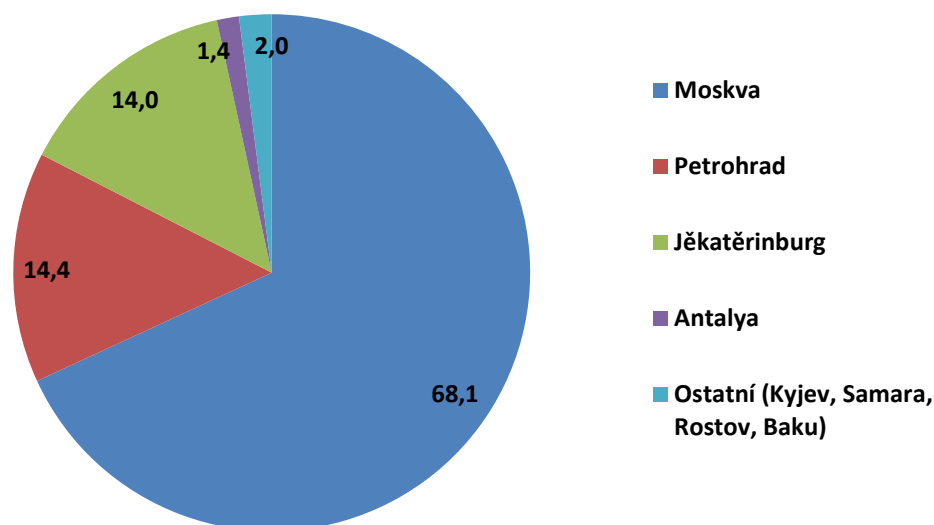
Graf : Počet odbavených cestujících na letišti Karlovy Vary, 2005-2011

Zdroj: Letiště Karlovy Vary

Letiště Karlovy Vary v současné době (zimní sezóna 2011/2012) provozuje pravidelné lety do 4 destinací: 5krát týdně funguje spojení s letištěm Šeremetěvo v Moskvě (zajišťují dopravci ČSA 3x a Aeroflot 2x), 2krát týdně létá spoj do Petrohradu (ČSA a Rossiya) a jednou týdně do Samary (ČSA) a Jekatěrinburgu (Ural Airlines). V letní sezóně 2011 byla v provozu charterová linka do turecké Antalye a nepravidelně byla provozována také linka do Rostova na Donu a Baku. Linka do Kyjeva byla po krátké době z rozhodnutí dopravce (Aerosvit) zrušena, příčinou byly technické problémy na straně letecké společnosti.

Graf : Počet cestujících na letišti Karlovy Vary dle jednotlivých destinací v roce 2011

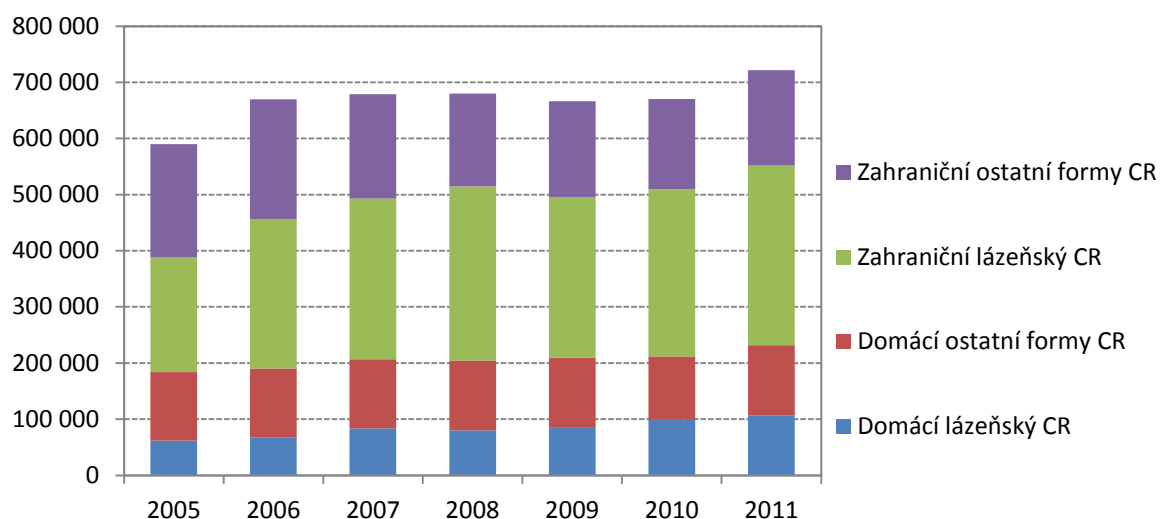
Zdroj: Letiště Karlovy Vary

Jednoznačně dominantní je linka do Moskvy, což vyplývá z její frekvence (5krát týdně) i vysoké obsazenosti letadel (Aeroflot udává více než 80% obsazenost). Tato linka přepravila téměř 65 tis. cestujících, což jsou 2/3 z celkových výkonů letiště a má i do budoucna velký potenciál, neboť Aeroflot buduje v Moskvě uzel své sítě (tzv. Hub¹⁷), kam směřuje většinu svých linek, a proto může být Karlovarský kraj skrz tuto linku snáze dosažitelný i pro cestující z ostatních částí Ruska a východní Evropy. Velmi dobře si vede také linka do Jekatěrinburgu, která byla spuštěna teprve v březnu 2011 a vykazuje dle dopravce cca 60% obsazenost. Rovněž v jejím případě je zde potenciál dalšího růstu, neboť toto letiště je důležitým přestupním bodem v oblasti středního Ruska. Již dlouhodobě zavedený je spoj do Petrohradu. Obě linky přepravily za loňský rok více než 13 tis. cestujících.

Cestující, kteří v současné době létají na/z letiště v Karlových Varech, jsou v převážné většině (vyjma letní charterové linky do Antalye) turisté a především klienti lázní. Linky jsou syceny tzv. příjezdovým cestovním ruchem. Podle údajů společností Aeroflot a Ural Airlines tvoří Rusové až 99 % klientely na těchto linkách (převzato ze studie *ASM, prosinec 2011*). Zhruba polovina kapacity na těchto linkách do/z Ruska je blokována ruskými cestovními kancelářemi. **Tato čísla potvrzují současnou velkou závislost letiště na lázeňství a především ruské klientele.** S tím je spojena také řada různých specifik v provozu letiště, jako např. vysoká sezónnost do letních a podzimních měsíců (červen-říjen). Tím, že lázně i letiště jsou orientovány na podobný segment zákazníků, prochází růst/pokles počtu lázeňských hostů/přepravených cestujících podobným vývojem. Velká část zahraničních návštěvníků kraje směřuje do lázní a tento podíl se navíc dlouhodobě zvyšuje (nyní tvoří již téměř 65 % všech návštěvníků kraje). Zahraniční návštěvníci kraje jsou obecně nejzajímavější cílovou skupinou pro letiště v Karlových Varech.

¹⁷ Dnes nejčastější organizace sítě leteckých dopravců, tzv. Hub-and-spoke systém. Síť regionálních linek (také nazývaný tzv. feedingové linky) je soustředěna do několika přestupních uzlů (Hub), odkud jsou cestující přepravováni do dalších hlavních center sítě a dále distribuováni do cílových destinací.

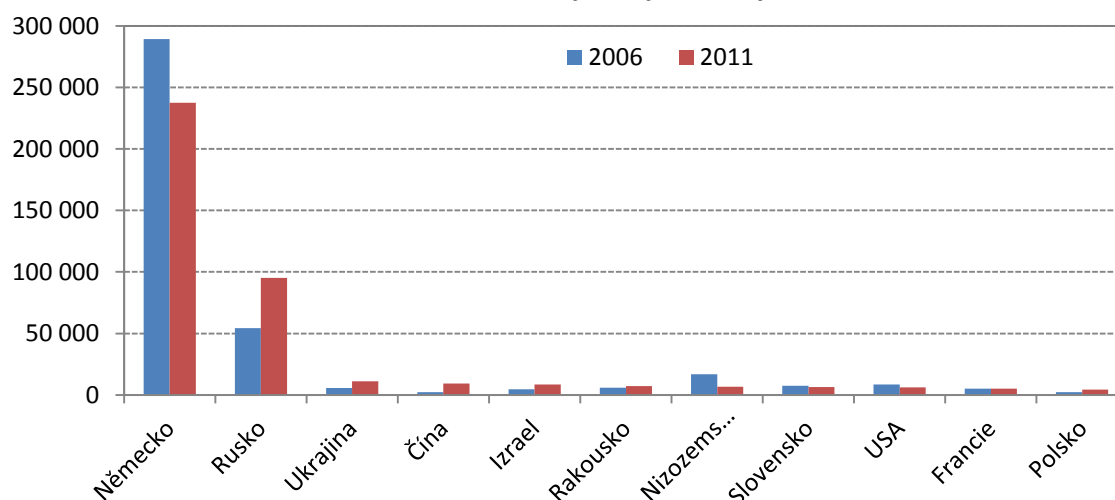
Graf : Návštěvníci Karlovarského kraje podle formy a druhu CR, 2005-2011

Zdroj: ČSÚ

Graf jasně znázorňuje, že **lázeňští hosté jsou hlavním růstovým segmentem, který táhl v předchozích letech výkonnost celého odvětví cestovního ruchu v kraji a zároveň pomohl výrazně rozvoji zdejšího letiště**. Ostatní formy CR spíše stagnovaly, v případě ostatních zahraničních návštěvníků (mimo lázeňských) dokonce klesaly. **Jednoznačně nejprogresivněji rostoucí skupinou zahraničních návštěvníků kraje, a tedy potenciálně nejdosažitelnějším trhem pro letiště v KV, jsou Rusové**. Nahrává tomu zejména velká vzdálenost do Karlovarského kraje, která prakticky vylučuje jinou možnost přepravy. Na rozdíl od Němců, kteří tvoří téměř polovinu zahraničních návštěvníků, a vzhledem k relativní blízkosti volí nejčastěji pozemní dopravu. Rusové také podle dostupných informací preferují přímou cestu na letiště v Karlových Varech, pozemní transport z letiště v Praze by pro ně znamenal výrazné snížení komfortu cestování a mohl by být překážkou pro trávení dovolené v kraji. Naopak znepokojující je v posledních letech rapidně se snižující počet návštěvníků z Německa a Nizozemska.

Graf : Zahraniční návštěvníci Karlovarského kraje dle jednotlivých zemí, 2006 a 2011

Zdroj: ČSÚ

Fyzická kapacita letiště Karlovy Vary je v současnosti zhruba 0,5 mil. cestujících ročně (dle studie ASM, prosinec 2011 a vyjádření vedení letiště) a je dána především kapacitou odbavovací haly a technického zázemí. Vzletová a přistávací dráha dnes umožňuje provoz v Evropě standardně používaných letadel typu Boeing 737/Airbus A320, ovšem pouze za určitým omezených podmínek. V současnosti umožňují rozměry dráhy, světelná soustava a elektronické přistávací systémy vzlet/přistání letadel v tzv. CAT I – dohlednost musí být minimálně 550 m. Zároveň některá letadla nesmí být naplněna na 100 %, aby bylo zajištěno jejich bezpečné přistání/vzlet. Letiště Karlovy Vary připravuje projekt na prodloužení a rozšíření stávající dráhy, která má v současnosti rozměry 2150m x 30m. V budoucnu by tato investice v řádu necelé 1 mld. Kč měla rozšířit dráhu na rozměry 2 660m x 45 m. Součástí investice by mělo být také vylepšení zabezpečení, navigačních systémů, pojezdových cest, přeložení některých objektů v areálu letiště apod. Po dokončení tohoto projektu by bylo možné přijímat letadla i v horších povětrnostních podmínkách, zvýšila by se jejich maximální možná obsazenost a letiště by bylo schopné obsloužit i větší letadla typu A330 nebo B 767. Tím by se zvýšila konkurenceschopnost letiště zejména pro lety do vzdálenějších destinací a také pro tzv. feedingové lety a low-cost dopravce, kde riziko zpoždění/relokace letu způsobí nemalé škody pro dopravce i cestující.

Poloha, dopravní dostupnost, konkurence

Letiště Karlovy Vary leží 5 km od centra města a v těsné blízkosti silnice I/6, která je hlavní spojnici kraje s Prahou. Karlovy Vary jsou napojeny na rychlostní silnici, která spojuje města ležící v pánevní oblasti kraje (Cheb – Kynšperk nad Ohří – Sokolov – Karlovy Vary – Ostrov). Areál letiště není napojen na železniční trať. Největší města ležící v blízkosti Karlovarského kraje jsou Praha (1,2 mil. obyvatel, 110km, 2h jízdy autem), Plzeň (170 tis. obyv., 80km, 1h 15min) a v Německu ležící Chemnitz (240 tis. obyv., 85km, 1h 20 min), Hof (45 tis. obyv., 103 km, 1h 20 min), Zwickau (94 tis. obyv., 80 km, 1h 30 min), Plauen (66 tis. obyv., 77 km, 1h 30 min).

Pro využití letiště v Karlových Varech pro výjezdový CR a vůbec cesty z regionu je důležitá populační velikost jeho spádové oblasti. Ta se vymezuje buď na základě kilometrové vzdálenosti od letiště (50, 100 nebo 150 km) případně podle časové dostupnosti letiště pozemní dopravou (60, 90, 120 min). Podle údajů ze studie *Prognóza počtu přepravených cestujících na letišti Karlovy Vary do roku 2025 a studie ASM (12/2011)* žije **v dojezdové vzdálenosti 60 min od letiště v Karlových Varech 778 tis. obyvatel, které může letiště reálně oslovit, z toho 111 tis. v Německu.** Toto číslo není prostý počet obyvatel v dojezdu 60 min., ale je brána v úvahu i působnost okolních letišť (zejména vliv Letiště Praha na získání obyvatel Plzeňského kraje díky lepší dostupnosti D5) a nedostatečné dopravní napojení Saska a Bavorska. Pro získání většího počtu obyvatel z německé části spádové oblasti bude nutná marketingová propagace a případná spolupráce s německými touroperátory a zejména vylepšení přeshraničního dopravního napojení.

Obrázek : Spádová oblast (catchment area) letiště Karlovy Vary a okolních letišť (dojezd 60 min)

Zdroj: ASM 2012, vlastní úpravy

Z obrázku Obrázek je jasné patrné, že **spádová oblast letiště v Karlových Varech s dojezdem 60min je z okolních letišť nejmenší**. Příčinou je špatné dopravní spojení Karlovarského kraje s jeho okolím. Především poměrně hustě obydlená oblast německého Podkrušnohoří kolem měst Zwickau a Chemnitz je díky dálniční síti lépe dostupná z letiště v Drážďanech. Karlovarské letiště se může reálně snažit získat obyvatele v oblasti okolo měst Hof a Plauen (na mapě v kroužku), kteří mají všechna 3 nejbližší německá letiště poměrně daleko (i když dobře dostupná díky dálniční síti). Naopak v Česku je největším konkurentem Letiště Praha, spádové oblasti obou letišť se dokonce lehce překrývají. Letiště Praha však obyvatele bydlící na hranicích spádové oblasti získává díky nepoměrně větší nabídce spojů a lepší dostupnosti z těchto míst v Ústeckém, Plzeňském i Středočeském kraji. Spádová oblast letiště Karlovy Vary by se měla zvětšit po dokončení silnice R6 v celé její délce a její vymezení by mělo být aktualizováno.

Z regionálních letišť v Erfurtu a Hofu v minulosti nabízela Lufthansa několikrát denně tzv. přiblížovací (feedingové) spoje do uzlového letiště ve Frankfurtu. Tyto spoje byly dotovány tamější regionální vládou částkou kolem 3 mil. EUR ročně. **Díky neprodloužení dotace však oba spoje v minulém roce skončily.** Pro letiště v Karlových Varech může být toto příležitostí, jak získat část těchto cestujících pro sebe. Musí však podobný typ spoje do uzlového letiště vůbec nabízet a je nutné provést ještě řadu dalších, zejména marketingových aktivit. Letiště Karlovy Vary a další partneři z regionu by musely poskytnout velké záruky i finanční prostředky pro spuštění takové linky, zvláště v případě, že podobná linka byla v Hofu, resp. v Erfurtu, který má daleko větší spádovou oblast, neúspěšná (více v další části kapitoly). Letiště v Erfurtu je mnohem rozvinutější než letiště v Karlových Varech a nabízí hlavně charterové lety do dovolenkových destinací. Další dvě letiště Drážďany a Norimberk nabízí kromě charterů i řadu přímých spojení po Evropě. Nejsou tedy konkurenty, s kterými by se letiště Karlovy Vary mohlo měřit. Naopak Tabulka nabízí porovnání vybraných charakteristik letišť v Karlových Varech a podobných regionálních letišť v evropském prostoru.

Tabulka : Vybraná evropská regionální letiště a jejich charakteristiky

Letiště (město-počet obyvatel)	Karlovy Vary (55 tis. obyv.)	Klagenfurt (90 tis. obyv.)	Pescara – Abruzzo Int. (115 tis.)	Erfurt-Wiemar Airport (204 tis.)
Země (region)	ČR (Karlovarský)	Rakousko (Korutany)	Itálie (Abruzzo)	Německo (Durynsko)
Počet cestujících (2011)	99 014	375 307	550 062	270 500
Růstová dynamika (2005=100)	257	72	157	62
Pozice v regionu	Periferní region, navíc populačně malý – 300 tis. a ekonomicky slabší. Významná konkurence Prahy, nemožnost vytvoření silnější vlastní spádové oblasti. Letecká doprava využívána převážně pro CR – lázeňství.	Korutany jsou spíše periferní region o populační velikosti necelých 550tis. obyvatel. Region se zaměřuje výrazně na CR – letní i zimní, je atraktivnější než Karlovarský kraj. Malá konkurence ze strany letiště v Grazu (vzdáleno cca 100km). Zároveň ale obsluhuje části Slovinska a Itálie.	Abruzzo je semiperiferní region v rámci Itálie, ale populačně poměrně silný – 1,3 mil. Pescara je jediné významnější letiště v oblasti (relativně velký trh), velká letiště v Římě jsou vzdálena cca 200 km.	Erfurt je hlavním městem spolkové země Durynsko (2,2, mil. obyvatel). V rámci Německa se jedná o spíše periferní, méně zalidněný region ležící v nejzápadnější části býv. Východního Německa. Nejbližší letiště je Lipsko (150 km) a region. letiště se buduje poblíž Kasselu (150 km)
Hl. způsob využití	Pravidelné linky do Ruska – Moskva, Petrohrad, Jekatěrinburg, Samara, Rostov (především lázeňští hosté a ruská menšina), přes léto charterové lety do Antalye	Významná vnitrostátní přeprava (Vídeň 4x denně) i přeprava do tzv. uzlových letišť – Mnichov, Frankfurt. Spojení do menších něm. měst, také Londýna, Stockholmu, Goteborgu	Vnitrostátní lety, dominantní je Ryanair a jeho spojení s evropskými metropolemi (Frankfurt, Paříž, Londýn, Brusel)	Letiště se orientuje výhradně na charterové lety do dovolenkových destinací. Pravidelné linky byly zrušeny (finančně podporována linka do Frankfurtu, dříve také Ryanair do Londýna)
Typ dopravců	Zavedení dopravci – ČSA (Moskva, Petrohrad, Samara), Aeroflot (Moskva) Ural Airlines (Jekatěrinburg), Rossyia (Petrohrad)	Low cost – Ryanair (Londýn, Stockholm, Goteborg - víkendy) Condor, germanwings . Köln, Hamburg, standardní dopravci 3x denně do Mnichova, Vídně, – Austrian, Lufthansa	Alitalia – Milán, jinak Low cost – Ryanair (Paříž, Londýn, Frankfurt, Bergamo, Brusel, Barcelona), Bellair-Tirana	Pouze chartery do středomořských destinací (Air Berlin, Sky Airlines)

Letiště (město-počet obyvatel)	Karlovy Vary (55 tis. obyv.)	Klagenfurt (90 tis. obyv.)	Pescara – Abruzzo Int. (115 tis.)	Erfurt-Weimar Airport (204 tis.)
Země (region)	ČR (Karlovarský)	Rakousko (Korutany)	Itálie (Abruzzo)	Německo (Durynsko)
Počet spojů denně	2 (průměrně)	10 (průměrně)	9 (průměrně)	1 v zimě, 3 v letní sezóně
Vlastnictví	100 % Karlovarský kraj	80 % investiční fond (public + private), 20 % město Klagenfurt	Sdružení okolních měst – 85 %, 15 % soukromí invest.	Vlastněno regionální vládou (85 %) a městem Erfurt (15 %)
Počet zaměstnanců	Cca 200	Cca 600	?	120

Zdroj: webové stránky uvedených letišť, vlastní úpravy

Při porovnání s regionálním letišťem v Klagenfurtu lze spatřit určité analogie pro možný budoucí vývoj letiště v Karlových Varech. Korutany jako region nejsou nijak ekonomicky silnou oblastí nacházející se navíc v periferní poloze vůči hlavním hospodářským centrům v zemi. Spádová oblast letiště zahrnuje i malou oblast sousední Itálie a čítá zhruba 500 tis. obyvatel. Region a také letiště se orientuje ve velké míře na cestovní ruch, který však v porovnání s Karlovarským krajem nabízí nesrovnatelně větší šířku produktů s vyšší kvalitou (zimní i letní CR, lázně). Kromě toho letiště těží z relativně velké vzdálenosti ostatních konkurentů a hlavně uzlových letišť, a proto nabízí tzv. přiblížovací (feedingové) lety do Vídně a Mnichova, které jsou zřejmě určitou formou dotovány. Přesto dokáže dlouhodobě zajistit výkony pohybující se kolem 400 tis. přepravených cestujících ročně.

Ostatní dvě letiště (Erfurt-Weimar a Abruzzo Int.) se specializují téměř výhradně na charterové lety, Erfurt působí jako zdrojové letiště generující výjezdový CR (díky populačně silné spádové oblasti), naopak letiště poblíž Pescary těží z atraktivní oblasti a příjezdového CR. To jsou tedy další dvě možné formy působení regionálních letišť, které ale Karlovy Vary z mnoha důvodů nemohou přímo následovat. **Další rozvoj Karlovarského letiště bude vyžadovat kombinaci většího využití současných trhů a zároveň nutně nalezení trhů nových, které by přilákaly nové letecké společnosti a jejich linky.**

Možné směry a orientace budoucího rozvoje letiště Karlovy Vary

Při mapování budoucích směrů rozvoje letiště v Karlových Varech je nutné vycházet především z již zpracovaných odborných studií *Koncepce rozvoje pravidelných leteckých linek na letišti v Karlových Varech 2012–2016* a studie *ASM 2012* zpracovaných pro společnost Letiště Karlovy Vary s.r.o. a informací poskytnutých vedením letiště.

V krátkodobém horizontu 5 let plánuje letiště Karlovy Vary rozvíjet tyto 3 trhy/oblasti pravidelné letecké dopravy:

1. Rusko a postsovětské republiky (základní trh)
2. Země západní Evropy, linky musí generovat příjezdový i výjezdový CR (rozvojový trh)
3. Přiblížovací (tzv. feedingové) linky do hlavních, uzlových letišť (navazující trh)

Stranou zatím stojí **4. rozvojová osa – charterové linky do dovolenkových destinací využívající především domácí výjezdový CR (tzv. outgoing)**. V roce 2007 před hospodářskou krizí, odlétaly v letní sezoně z letiště Karlovy Vary 4 chartery do prázdninových destinací ve Středomoří. Poté došlo k propadu na tomto trhu o zhruba 30 % a charterové linky z karlovarského letiště byly zrušeny. Podle studie Golfer (2007) je ve spádové oblasti letiště potenciál pro výjezdový CR zhruba 70 tis. cestujících ročně. V případě oživení na trhu letních dovolených a případnému propojení s německými cestovními kancelářemi existuje šance, že by tento typ leteckých linek mohl být z letiště opět provozován. V rozvojovém plánu letiště na příštích cca 5 let se s ním však nepočítá.

Ve střednědobém výhledu (zhruba 5 let) plánuje letiště Karlovy Vary odbavovat mezi 200 až 250 tis. cestujících ročně. Jejich struktura je mezi výše uvedené trhy rozdělena přibližně následovně – **Rusko a země býv. SSSR cca 150 tis. cestujících ročně, záp. Evropa 50 tis., přibližovací (feedingové) lety 22 tis.** Letiště již jednalo s potenciálními klienty mezi leteckými společnostmi o otevření nových linek a níže uvedená tabulka představuje **plánované nově otevřené linky v horizontu zhruba 5 let.** Je nutné zdůraznit, že **se jedná o reálný výhled, vycházející z předběžných jednání s leteckými společnostmi a expertní odhad, nikoliv již pevně objednané a potvrzené linky.** K naplnění tohoto plánu bude třeba zajistit provázané marketingové akce všech aktérů v regionu, nabídnout dostatečné záruky případně finanční pobídky dopravcům, přičemž nesmí odvětví letecké dopravy zasáhnout negativní externí vlivy, jako např. ekonomická krize, růst cen paliva apod. Na splnění vytyčeného cíle mohou mít negativní vliv také ekonomické problémy jednotlivých leteckých dopravců.

Tabulka : Plánovaný rozvoj linek – nové destinace ve střednědobém horizontu (5 let)

Destinace	Letecká společnost	Letadlo	Obsazenost	Sezónnost provozu	Periodicita	Počet nových cestujících ročně (v tis.)
Samara	Ural Airlines	A320	60%	celoročně	1x týdně	10,4
Kyjev	Aerosvit	B737	60%	léto	1x týdně	3,7
Novosibirsk	S7	A319	60%	celoročně	1x týdně	7,7
Amsterdam	Transavia	B737	70%	léto	2x týdně	5,5
Londýn	easyJet	A319	60%	celoročně	2x týdně	19,5
Milan	easyJet	A319	60%	celoročně	2x týdně	19,5
Vídeň	Austrian	CRJ	60%	celoročně	denně	21,9
Tel Aviv	CCA	B737	60%	celoročně	1x týdně	7,4
Celkem						121,3

Zdroj: ASM prosinec 2011

Výše uvedený plán rozvoje linek lze hodnotit jako poměrně ambiciózní, ovšem nikoliv nespelnitelný. Každý ze tří identifikovaných rozvojových trhů/oblastí má své specifické charakteristiky a pro každý z nich bude nutné realizovat mnoho kroků a aktivit, aby bylo možné tyto letecké linky vůbec spustit a mohlo být dosaženo plánovaného počtu přepravených cestujících.

Ruský trh (kam spadají i další postsovětské republiky) **je v současnosti jediným trhem, který je obsluhován z letiště Karlovy Vary a i v budoucnu bude hrát nejdůležitější roli.** Tento trh je pro letiště lehce dosažitelný z důvodů velkého počtu ruských návštěvníků zdejších lázní a již dlouhodobě zavedeným linkám do Moskvy a Petrohradu, ke kterým postupně přibývají další. Pozitivní roli hraje i velká vzdálenost a obtížné možnosti využití jiného druhu přepravy. Určitý objem přepravy generuje i početná ruská menšina žijící a podnikající v Karlovarském kraji. Pro další rozvoj linek do ostatních

částí tohoto makroregionu bude důležitá propagace současného hlavního produktu CR v kraji, lázeňství, a spolupráce dopravců s tamějšími cestovními kanceláři. Výhodou je, že tradiční léčebná forma lázeňství je pro návštěvníky z tohoto regionu stále atraktivní a spolu s dalšími doprovodnými službami a produkty CR, které je nutné rozvíjet, může být základem konkurenceschopné nabídky pro tento segment trhu.

Podle dostupných informací od leteckých společností (ASM 12/2011) a vedení Letiště Karlovy Vary s.r.o. je velmi pravděpodobné, že bude v horizontu několika let zavedeno ještě jedno spojení s letištěm v ruské Samaře (Ural Airlines) Novosibirsku (S7) a ukrajinským Kyjevem (Aerosvit). Všechna tato města nabízí populačně silnou aglomeraci čítající více než 1 mil. obyvatel a především rychle rostoucí střední a vysokopříjmovou třídu obyvatel, která je cílovou skupinou pro lázeňský CR v Karlovarském kraji. Většina těchto linek by byla ekonomicky soběstačná bez potřeby dalších subvencí ze strany subjektů v kraji a to zejména díky neliberalizovanému vzájemnému leteckému trhu a objednaní velké části kapacity letadla tamními cestovními kanceláři. Neliberalizovaný trh neumožňuje větší konkurenci dopravců na jednotlivých trasách, což se projevuje ve vyšší ceně letenek, než je obvyklé např. u letů v západní Evropě. Nejčastěji budou spojení zajišťovat tradiční dopravci, kteří již nyní létají na karlovarské letiště případně pražské letiště. Podle studií zpracovaných letištěm bude východoevropský trh schopný zajistit ve střednědobém horizontu cca 150 tis. cestujících. V Karlovarském kraji bude i nadále dostatek kapacity v lázeňských a ostatních ubytovacích zařízeních, neboť ta jsou v současnosti v hlavní sezóně využívána maximálně na 75 %.

Druhou rozvojovou osou by měly podle současného plánu být nové linky směřující především do metropolí v západní Evropě, které by generovaly novou dodatečnou poptávku po příjezdovém cestovním ruchu do Karlovarského kraje a zároveň by zajišťovaly nárůst poptávky po cestách z regionu. Musí tedy jít o destinace dostatečně atraktivní pro obyvatele ve spádové oblasti letiště v Karlových Varech a zároveň o země mající velký krátkodobý objem příjezdového CR do kraje. **V úvahu připadají Velká Británie (Londýn), Itálie (Milán) a Nizozemsko (Amsterdam).** Provoz by měl být převážně víkendový. Velmi pravděpodobně budou tato spojení nabízet pouze nízkonákladoví (tzv. low-cost) dopravci tak, aby byla zajištěna přijatelná cena letenek a spoj byl dostatečně atraktivní a konkurenceschopný. S tím je rovněž spojená **nutnost podílet se určitým způsobem na financování linky, což je dnes u regionálních letišť zcela běžná věc** (viz rámeček). Pro realizaci tohoto záměru však vedení letiště Karlovy Vary dosud nenalezlo v kraji partnery, kteří by byli ochotni se na podobném projektu podílet. Přirozeně by se mělo jednat o subjekty, které budou z případných leteckých linek a přepravených cestujících profitovat. Mezi ně patří kromě samotného letiště také kraj jako celek, jednotlivá města a s výrazným potenciálem pro CR a jednotlivé soukromé subjekty podnikající v cestovním ruchu (hotely, lázeňské resorty, provozovatelé golfových hřišť a další). Všichni tito aktéři by se měli sdružit a společně podporovat případná nová spojení na letišti v Karlových Varech. **Zároveň bude třeba pro úspěch těchto linek zvýšit kvalitu i rozsah poskytovaných služeb a produktů CR a proměnit formu komunikace s návštěvníky** z výše uvedených zemí, neboť ti preferují spíše krátkodobé a neorganizované pobyty. Léčebné lázeňské pobyty, které vyžadují dlouhodobější pobyt, pro ně nejsou příliš atraktivní. Podle dostupných informací však zatím nejvýznamnější aktéři v oblasti lázeňství v kraji nejsou ochotni zaměřit svou pozornost na nové trhy a snaží se stále orientovat pouze na tradiční zákazníky z Východní Evropy a Německa. V budoucnu by měly být více rozvíjeny a zejména propagovány další produkty v CR (relaxační a wellness pobyty, pobyty v přírodě, cykloturistika, lyžování, golf, vodáctví), tak aby se stal kraj atraktivní i pro jiný typ návštěvníků.

Pro úspěch těchto linek bude nutné spustit sofistikovanou marketingovou propagaci v cílových zemích a regionech zaměřenou na specifickou skupinu návštěvníků. Tyto linky by mohli ve větší míře využívat i obyvatelé příhraničních německých území, ovšem pouze za předpokladu značného zlepšení pozemního dopravního spojení (zejména dokončení rychlostní silnice přes Cheb až k německé dálnici A93 a větší prostupnosti hranic směrem na Sasko). O tyto linky by mohly podle studie *Koncepce rozvoje pravidelných leteckých linek na letišti v Karlových Varech 2012–2016* projevit zájem např. i dlouhodobě pobývající lázeňští hosté, pro krátké několikadenní výlety do evropských metropolí.

Financování spojů na regionálních letištích

Většina nízkonákladových ale i někteří tradiční dopravci požadují **úhradu určité části nákladů souvisejících se spuštěním nebo i provozem nové linky** případně další finanční kompenzace. Např. nízkonákladová irská společnost Ryanair k zavedení nového spoje vyžaduje běžně 150 tis. EUR a zároveň další příspěvky na její propagaci. Běžně se linky na regionálních trasách v západní Evropě **dotují z veřejných prostředků** jako tzv. veřejná služba. To byl případ i donedávna provozovaných spojení z letišť v sousedním Hofu či Erfurtu do Frankfurtu resp. Mnichova, kdy výše veřejné podpory dosahovala až 3,5 mil. EUR ročně. Dalšími formami podpory jsou např. **finanční podpora z fondů, kam přispívají veřejné i neveřejné instituce z regionu**, případně tzv. **incentivní pobídky**, kdy letiště láká nové dopravce slevou na letištních poplatcích (tento systém již letiště Karlovy Vary aplikuje). Zcela běžnou aktivitou je také **společná marketingová propagace regionu či města a letecké společnosti**.

Výsledkem všech uvedených druhů podpory je zlepšení dopravní dostupnosti a z toho plynoucí vyšší příliv návštěvníků do regionu a větší atraktivitu pro investory. Konečným dopadem v regionální ekonomice je poté snížení nezaměstnanosti, zvýšení tržeb v sektoru CR a návazných odvětví a obecně zvýšení blahobytu a otevření společnosti svému okolí.

Třetím rozvojovým směrem jsou tzv. přiblížovací (feedingové) linky. Tyto linky by měly největší dopad na zvýšení konkurenceschopnosti regionální ekonomiky, protože by **spojením s uzlovým letištěm (tzv. hubem) pomohly výrazně zvýšit každodenní dostupnost kraje např. pro obchodní cesty**. Pozitivní vliv by měly tyto linky i na cestovní ruch, neboť by umožnily zejména návštěvníkům ze zemí, které nemají přímé letecké spojení s Prahou, lepší a rychlejší dostupnost Karlovarského regionu skrz uzlové letiště. Například návštěvníci lázní ze středoasijských a východoevropských zemí volí letecky dostupné destinace z důvodů většího komfortu. Feedingová linka by jim region mohla více přiblížit. **Jako nejvhodnější uzlová letiště pro spojení s Karlovými Vary byla identifikována** podle studií Mag Consulting (2009) a Lufthansa Consulting (2010) **letiště v Mnichově, Frankfurtu případně Vídní**. Důvodem je jejich nabídka přímých spojení do velkého množství světových destinací, které nabízejí. Frankfurt a Mnichov jsou lídry na trhu v Evropě a JV Asii, pro Vídeň hovoří její dobré spojení se zeměmi Blízkého východu, Ruska a JV Asie. Právě tyto země byly vyhodnoceny jako potenciální růstové trhy pro zdejší lázeňství. Obecně pro přilákání návštěvníků ze vzdálenějších destinací bude nezbytné vytvořit adekvátní nabídku spojenou s marketingovou propagací na tamějších trzích a spoluprací s cestovními kanceláři. **Zároveň je třeba zdůraznit, že provozování těchto linek je nejvíce finančně nákladné a na regionálním letišti typu Karlových Varů bude vyžadovat nemalé subvence. Finanční prostředky by musely poskytnout kraj a města či místní podnikatelé, kteří by z linky měli prospěch.** Ti zatím v tomto směru neprojevili zájem. Zároveň je nutné zdůraznit, že podobné linky nebyly úspěšné ani s masivní podporou regionální vlády v případě spojení Hof–Frankfurt nebo Erfurt–Mnichov a v nedávné době zanikly. Karlovarský kraj je pro tento typ spojení

atraktivnější vzhledem ke svému potenciálu lázeňství a dalších produktů cestovního ruchu, jeho ekonomická zaostalost ovšem výrazně snižuje poptávku z řad business cestujících.

Klíčové výzvy/problémy

Naplnění rozvojového plánu letiště do roku 2016

Letiště plánuje v roce 2016 přepravit ročně zhruba 250 tis. cestujících, což by v následujících letech znamenalo roční průměrný nárůst o 30 tis. přepravených osob. To představuje pro letiště i ostatní subjekty v kraji velkou výzvu. **Příčiny.**

Tento nárůst by měly zajistit nově otevírané linky zejména do Ruska a východní Evropy a také nová spojení s metropolemi v západní a jižní Evropě. Menší měrou (zhruba 30 tis. cestujících) by měly přispět i tzv. přiblížovací (feedingové) lety na blízká uzlová letiště (Frankfurt nebo Mnichov). Plán zároveň předpokládá i zvýšený zájem o tyto nové linky z řad obyvatel žijících ve spádové oblasti letiště Karlovy Vary. **Důsledky.**

Pokud se nepodaří prokázat dostatečný zájem a poptávku po nových leteckých spojeních, nebudou ke spuštění některých linek stačit ani případné finanční dotace dopravcům. Důsledkem může být nenaplnění předpokládaného rozvojového plánu letiště.

Nedostatečná spolupráce klíčových aktérů v kraji a jejich propagace na nových trzích

Pro výkony karlovarského letiště bude vždy základem poptávka generovaná vně regionu, tedy návštěvníci přijíždějící do kraje. Pro rozšíření stávajícího východoevropského trhu, ale zejména k prosazení na nových západoevropských trzích bude zásadní vytvoření nových produktů CR a zejména vzájemná aktivní propagace všech subjektů pohybujících se v cestovním ruchu a v návazných službách.

Příčiny.

Příčiny tkví v přílišné orientaci subjektů v CR na Ruský a východoevropský trh a neuvědomění si možného potenciálu, který skýtají nové trhy v západní Evropě. Svou roli sehrává i určitá uzavřenost velkých lázeňských komplexů a jejich neochota spolupráce a podílení se na společných projektech s ostatními subjekty a institucemi, které vytváří nabídku produktů cestovního ruchu v kraji. Jednoznačně největším problémem v této oblasti je absence výraznější společné propagace Karlovarského kraje a jeho atraktivit a produktů v oblasti cestovního ruchu na zahraničních trzích.

Důsledky.

Nedostatek spolupráce a společné propagace komplexních produktů v oblasti CR může ve svém důsledku znamenat stagnaci/úbytek počtu návštěvníků v kraji. Ten je v posledních letech tažen turisty z východní Evropy, ale počty návštěvníků z Německa a dalších zemí západní Evropy se poměrně rychle snižují. Nedostatečný rozvoj nových zdrojových trhů pro CR v kraji by mohl reálně ohrozit spuštění nových linek z letiště v Karlových Varech a stagnaci celého odvětví cestovního

ruchu.

Neochota ostatních subjektů podílet se na finanční podpoře spuštění nových linek z letiště Karlovy Vary

V dnešní době je velice časté, že spoje z regionálních letišť jsou určitým způsobem dotovány/podporovány subjekty, které z toho profitují (kraj, města, podnikatelé aj.). V případě karlovarského letiště budou nějakou formu podpory vyžadovat plánované linky do západní a jižní Evropy a také tzv. přiblížovací (feedingové) linky na uzlová letiště. Příspěvek na spuštění nové linky z regionálního letiště např. u irského nízkonákladového dopravce Ryanair činí kolem 150 tis. EUR. Roční výše dotací na přiblížovací spoje se pohybuje v řádu milionů EUR.

Příčiny.

Karlovarský kraj ani ostatní subjekty zde působící (města, hotely, lázně) si dostatečně neuvědomují potenciál těchto linek pro růst ekonomiky v kraji. Nízký hospodářský růst minulých let a zejména nepříznivé vyhlídky do blízké budoucnosti mohou způsobit, že kraj, města ani subjekty působící v cestovním ruchu, nebudou ochotni vydávat poměrně velké finanční prostředky na podporu takových linek. Ochotu podílet se na financování by mohla zvýšit lepší informovanost zainteresovaných subjektů o pozitivních důsledcích leteckých spojení na ekonomiku kraje a těsnější vzájemná spolupráce.

Důsledky.

Přímým důsledkem může být nespuštění nových přímých linek z letiště v Karlových Varech. Zejména se jedná o přiblížovací linky, případně linky nízkonákladových dopravců do západní Evropy, které zcela jistě budou vyžadovat nějakou formu finanční podpory. Region by tak přišel o možnost oslovit návštěvníky z nových zemí a nestoupala by jeho atraktivita pro potenciální nové investory.

Literatura:

Development of a comprehensive forecast of the passenger market potential for Karlovy Vary Airport, Airport Strategy and Marketing (ASM), předběžný draft, prosinec 2011.

Koncepce rozvoje pravidelných leteckých linek na letišti v Karlových Varech v období 2012–2016, Letiště Karlovy Vary s.r.o., 2011.

Studie k ověření potenciálu feedingových letů na letišti Karlovy Vary, Mag Consulting s.r.o., 2009.

Prognóza počtu přepravených osob na letišti Karlovy Vary do roku 2025, Golfer s.r.o., 2007

1st interim presentation: Module 1- Market Analysis, Lufthansa Consulting, 2010

16. Kvalita životního prostředí

Cílem rozvoje regionu je zlepšení podmínek pro jeho obyvatele a to v nejširším slova smyslu. Předpokladem pro dlouhodobý rozvoj není pouze ekonomický růst, který by měl zajišťovat blahobyt obyvatel, ale také kvalita životního prostředí v Karlovarském kraji. Kvalitní životní prostředí a atraktivita území se dnes stává stále důležitějším aspektem podmiňujícím jeho atraktivitu pro obyvatele a investory, ačkoliv sama o sobě nepřevyšuje dobré podmínky pro ekonomický rozvoj. Karlovarský kraj má v tomto ohledu nepříliš příznivý image, neboť některá území jsou poznamenána povrchovou těžbou a navázanými energetickými a průmyslovými podniky, na druhou stranu je zde trojúhelník lázeňských měst a relativně zachovalé přírodní oblasti v jižní části kraje.

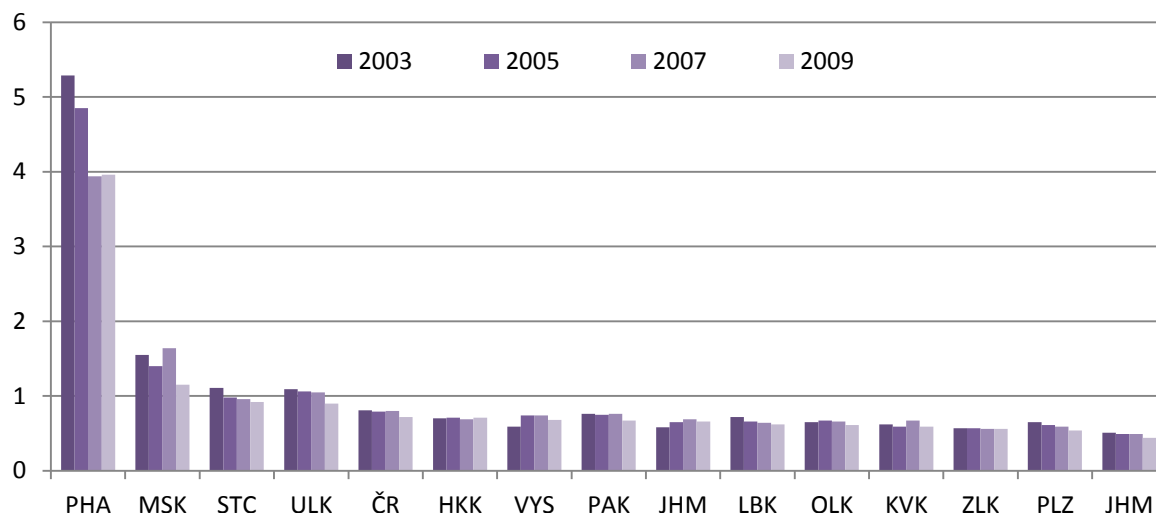
Karlovarský kraj je výrazně antropogenně ovlivněnou oblastí, ve které se prolíná posttěžební a těžební krajina s krajinou minerálních pramenů a lázeňského cestovního ruchu. Celkové zatížení životního prostředí v kraji je zvýšené a to, i přestože kvalita ovzduší je v porovnání s ostatními regiony Česka spíše lepší.

Ovzduší

Měrné emise znečišťujících látek jsou v kraji, kromě NO_x a SO_2 , pod celorepublikovým průměrem. Pozitivem pro kraj je, že u všech složek znečištění ovzduší byl v posledních letech zaznamenán úbytek měrných emisí (viz Graf 67, 68, 69, 70). Nejhorší situace byla v posledních letech zejména u emisí oxidu siřičitého, jejichž hlavním zdrojem jsou především hnědouhelné elektrárny a lokální topeniště. Ale i u těchto emisí byl za poslední čtyři roky zaznamenán výrazný pokles. Hodnoty emisí oxidu siřičitého zaznamenaly výrazný pokles mezi roky 2007 až 2009, což může být způsobeno modernizací některé z elektráren v kraji či omezením výroby.

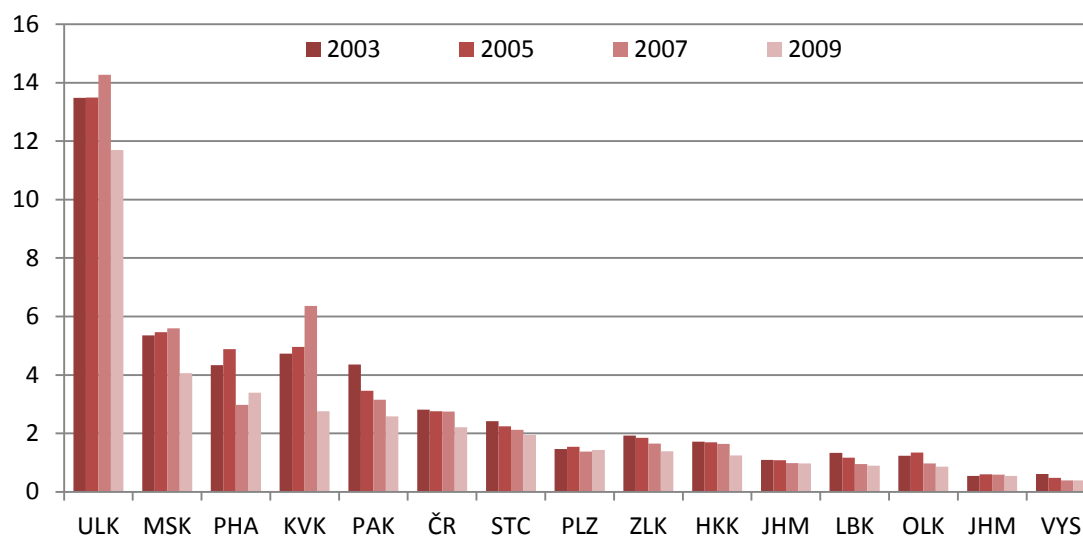
Emise u hlavních polutantů lze sledovat i v rámci jednotlivých okresů Karlovarského kraje, a to podle stacionárních zdrojů (REZZO 1–3). Podle těchto hodnot je výrazně nejvíce škodlivin v ovzduší v okrese Sokolov a to především emisí oxidu siřičitého a oxidu dusíku. Příčinou je lokalizace dvou velkých tepelných elektráren na území okresu, Tisové a Vřesové, které jsou hlavními zdroji znečištění.

Graf : Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – tuhé znečišťující látky ($\text{t}/\text{km}^2/\text{rok}$) do ovzduší

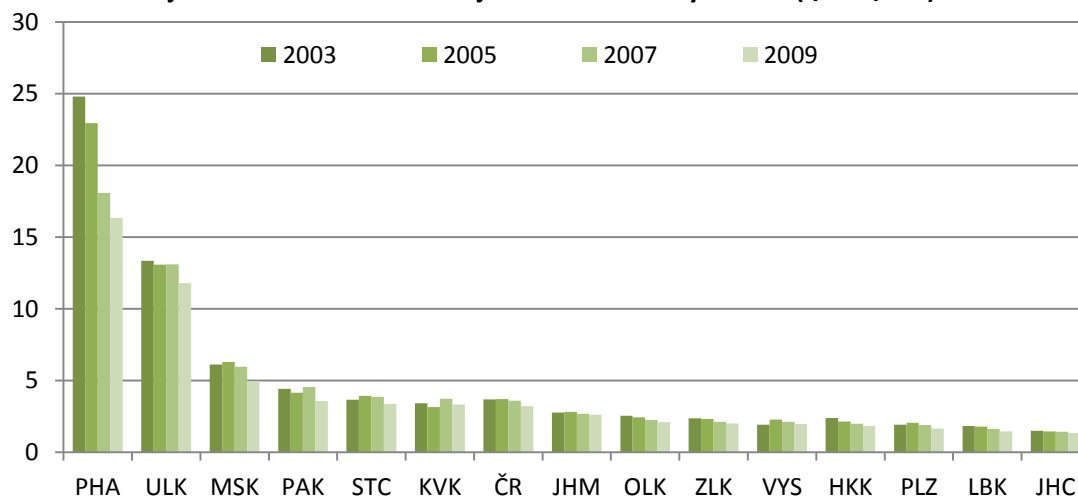
Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky Karlovarského kraje 2005-2011

Graf : Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – oxid siřičitý (t/km²/rok) do ovzduší

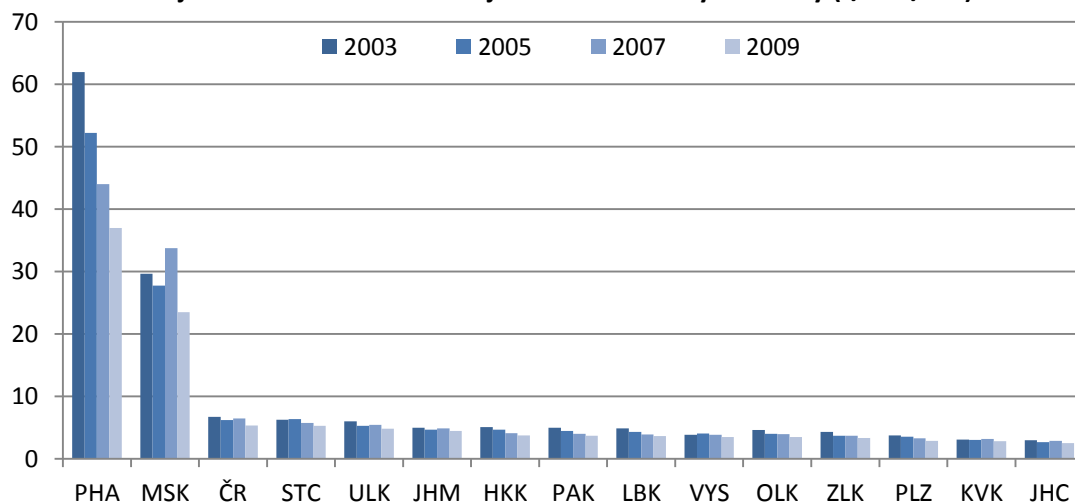
Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky Karlovarského kraje 2005-2011

Graf : Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – oxidy dusíku (t/km²/rok) do ovzduší

Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky Karlovarského kraje 2005-2011

Graf : Srovnání krajů dle základních znečišťujících látek – oxidy uhelnatý (t/km²/rok) do ovzduší

Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky Karlovarského kraje 2005-2011

Obecně dochází ke stagnaci či mírnému snížení emisí sledovaných škodlivin na území jednotlivých okresů, výjimkou je pouze okres Sokolov, kde došlo v roce 2008 k výraznému poklesu emisí oxidu siřičitého zhruba 50 %. Naopak v posledních dvou letech zde byl zaznamenán mírný nárůst emisí oxidu uhelnatého. Vývoj emisí na krajské úrovni nejvíce ovlivňuje právě okres Sokolov, protože se zde nachází nejvíce podniků, jejichž činnost má negativní vliv na kvalitu ovzduší.

Vodní toky

Kvalita vody ve vodních tocích v Karlovarském kraji je na poměrně dobré úrovni. Znečištění v roce 2008 se téměř na všech sledovaných profilech pohybuje buď v II. kategorii (mírně znečištěné) či I. kategorii (neznečištěné) kvality vody. Horší výsledky má pouze profil na Bystřici v Ostrově nad Ohří, kde v případě fosforu a biologické spotřeby kyslíku (BSK₅) spadají naměřené hodnoty do III. kategorie – znečištěné vody. I zde se však kvalita vody zlepšuje, neboť ještě v roce 2006 patřil profil do IV. kategorie – silně znečištěné vody. Celkově většina sledovaných profilů zaznamenala zhoršení či stagnaci v letech 2004 a 2006 a následné zlepšení v roce 2008. To mohlo být důsledkem provedení opatření v oblasti čištění odpadních vod v posledních několika letech.

Tabulka : Jakost vody ve vybraných vodních tocích Karlovarského kraje (mg/l), 2002-2008

tok (profil)	rok	Biologická spotřeba O ₂	Chem. spotř. O ₂ dichromanem	Amoniakální dusík	Dusičnanový dusík	Celkový fosfor
		(BSK ₅)	(CHSK-Cr)	(N-NH ₄ ⁺)	(N-NO ₃ ⁻)	(TP)
Ohře (Hubertus)	2002	2,20	15,9	0,23	2,34	0,06
	2004	3,00	21,3	0,15	2,03	0,09
	2006	2,60	14,6	0,22	2,49	0,06
	2008	2,33	15,5	0,08	2,48	0,05
Svatava (Sokolov)	2002	1,50	11,7	0,20	1,23	0,02
	2004	2,50	10,7	0,17	1,24	0,03
	2006	2,30	11,6	0,26	1,28	0,03
	2008	1,71	9,0	0,13	1,26	0,02
Rolava (Rybáře)	2002	1,50	11,3	0,20	1,23	0,04
	2004	1,90	12,9	0,24	1,25	0,04
	2006	2,00	13,2	0,44	1,31	0,05
	2008	2,11	12,2	0,13	1,22	0,05
Teplá (Karlovy Vary)	2002	1,40	19,6	0,04	1,29	0,03
	2004	2,00	17,2	0,05	1,08	0,05
	2006	2,50	16,8	0,08	1,03	0,05
	2008	1,92	16,8	0,05	0,85	0,04
Bystřice (Ostrov)	2002	3,40	12,7	0,69	1,28	0,24
	2004	3,70	13,3	0,31	2,06	0,13
	2006	3,90	15,3	0,22	1,71	0,10
	2008	3,22	13,0	0,28	1,13	0,17
Ohře (Citice)	2002	1,80	17,4	0,10	2,75	0,05
	2004	3,00	16,5	0,09	2,29	0,07
	2006	2,40	17,8	0,09	2,88	0,05
	2008	2,00	15,7	0,06	2,82	0,05

Zdroj: ČSÚ – Statistické ročenky Karlovarského kraje 2005-2009

Kanalizace a vodovody

Karlovarský kraj v porovnání s ostatními kraji Česka patří mezi regiony s poměrně vysokým podílem obyvatel napojených na vodovod a kanalizaci (r. 2010 = 98,3 %). Konkrétně u obyvatel napojených na vodovod převyšuje podíl národní průměr o 6 p. b., u kanalizace dokonce o 10 p. b. (KVK r. 2010 = 91,4

%). Tento podíl již neroste, neboť se blíží maximální rozumné hodnotě (u některých, zejména malých sídel není vhodné a ekonomicky výhodné stavět vodovod či kanalizaci). Příčinou je zejména velký podíl městského obyvatelstva, který je příznačný pro celou oblast severozápadních Čech, kde je velká hustota velkých a středních sídel. Zde je proto technicky i finančně jednodušší vybudovat potřebnou technickou infrastrukturu. Podíl městského obyvatelstva se dlouhodobě v Karlovarském kraji pohybuje kolem 82 %, zatímco v Česku je průměrná hodnota zhruba 75 %.

Investice do životního prostředí

Investice do ochrany životního prostředí jsou mezi kraji v Česku poměrně nerovnoměrně rozloženy, což je dáno nerovnoměrným rozložením environmentálních problémů v ČR. Podíl Karlovarského kraje na celkových investicích do ochrany ŽP osciluje kolem hodnoty 2 % a je tedy konstantní. V kraji již bylo v minulosti více investováno do ochrany životního prostředí a nejdůležitější investice už jsou hotovy. Tento fakt potvrzuje jednak porovnání jednotlivých krajů podle investic na ochranu ŽP přepočtených na 1 obyvatele kraje - Karlovarský kraj je krajem se třetí nejnížší investicí na obyvatele (viz. Tabulka) a dále také Tabulka , kde jsou uvedeny investice v absolutních číslech.

Tabulka : Investice na ochranu životního prostředí podle krajů v Česku v % 2004-2010 a přepočtené na 1 obyvatele v roce 2010

	2004 (%)	2005 (%)	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	2009 (%)	2010 (%)	Investice na 1 obyvatele (tis. Kč)
Praha	7,0	9,8	13,1	8,8	8,4	7,3	12,0	2,18
Středočeský kraj	15,8	17,5	24,0	16,6	16,8	10,5	12,5	2,25
Jihočeský kraj	4,8	3,5	2,9	3,9	4,4	8,1	6,8	2,40
Plzeňský kraj	4,1	3,8	4,5	9,6	9,3	13,3	5,0	1,99
Karlovarský kraj	1,5	3,5	2,4	2,0	3,1	1,5	1,9	1,39
Ústecký kraj	12,1	8,4	8,3	11,4	7,6	6,5	9,4	2,56
Liberecký kraj	2,5	2,5	1,8	3,7	4,8	7,1	4,1	2,09
Královéhradecký kraj	3,8	4,8	4,3	4,2	6,5	4,5	3,4	1,39
Pardubický kraj	6,0	6,1	6,5	3,4	4,1	4,6	5,1	2,24
Vysočina kraj	4,7	5,3	5,7	5,2	4,2	2,5	3,4	1,51
Jihomoravský kraj	14,1	13,8	9,3	6,8	11,8	14,0	13,8	2,71
Olomoucký kraj	9,5	5,2	3,4	4,9	3,5	2,7	3,9	1,37
Zlínský kraj	3,9	4,3	3,6	5,1	3,7	5,9	6,1	2,36
Moravskoslezský kraj	10,3	11,4	10,4	14,3	11,8	11,5	12,6	2,29
Česko	100	100	100	100	100	100	100	2,15

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010-2011, vlastní výpočty

V posledních letech se investice do ochrany životního prostředí více soustřeďují do krajů Jihomoravského a Moravskoslezského. Ostatní regiony v Česku svůj podíl spíše snižují či u nich dochází ke stagnaci.

V členění investic do ochrany životního prostředí podle okresů Karlovarského kraje, došlo k výraznější změně v roce 2009, kdy klesl podíl okresu Sokolov, a těžiště investic se přesunulo do okresu Karlovy Vary. Tento přesun není plynulý a provázejí ho určité výkyvy, stejně jako objem investic v okresu Cheb. V roce 2010 byl opět nejvyšší podíl investic v okrese Sokolov. **Celkově tedy objem investic do ochrany životního prostředí v Karlovarském kraji přes značné kolísání vykazuje spíše stagnující tendenci – viz Tabulka .**

Tabulka : Srovnání míry investic do ochrany ŽP podle okresů Karlovarského kraje, 2002-2009

	2002	2003	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Karlovarský kraj (mil. Kč)	635,8	534,9	228,0	464,8	316,4	349,7	246,0	427,8
Cheb	33,6%	16,1%	36,2%	11,6%	19,7%	24,7%	19,7%	16,5%
Karlovy Vary	11,0%	35,1%	45,5%	46,4%	21,4%	26,0%	47,8%	33,7%
Sokolov	55,4%	48,9%	18,2%	42,0%	58,9%	49,3%	32,6%	49,8%

Zdroj: Statistické ročenky Karlovarského kraje 2004-2010, vlastní výpočty

Zatímco na národní úrovni je v posledních letech rozložení investic poměrně vyrovnané, tak v Karlovarském kraji se poměrně mění. Vývoj znázorňuje Tabulka . Po roce 2003 se výrazně snížil objem investic do ochrany ovzduší (z více než 50 % na 14,6 % v roce 2009) a postupně rostl podíl ostatních oblastí ochrany. Například investice do nakládání s odpadními vodami však v absolutních číslech také klesaly, ovšem ne tak výrazně. Vzhledem k velmi vysokému podílu obyvatel bydlících v domech napojených na ČOV, již nebylo potřeba ve zvýšené míře investovat do této oblasti. Investice tak musely směřovat zejména do modernizace ČOV, protože za sledované období nedošlo ke zvýšení jejich počtu (stále se pohybuje kolem 90), naopak kapacita ČOV se dokonce snížila (ze 145 tis m³/den v roce 2004 na 117 tis. m³/den v roce 2009). Jediná oblast, kde po celé sledované období rostly i absolutně investice je nakládání s odpady, což je v souladu s trendem na národní úrovni. V roce 2010 dochází k výrazné změně rozložení investic, kdy se objem investic do ochrany ovzduší zvýšil téměř čtyřnásobně v porovnání s rokem 2009, u ostatních oblastí ochrany došlo naopak k poklesu.

Tabulka : Investice na ochranu ŽP podle jednotlivých oblastí ochrany, 2002-2009

	2003	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Karlovarský kraj (v mil. Kč)	534,9	228,0	464,8	316,4	349,7	246,0	374,2
Ochrana ovzduší a klimatu	49,0%	17,6%	19,6%	30,8%	26,7%	14,6%	45,0%
Nakládání s odpadními vodami	38,7%	55,7%	58,8%	45,9%	46,7%	59,9%	37,1%
Nakládání s odpady	5,9%	8,7%	18,3%	15,7%	24,9%	14,9%	10,5%
Ostatní	6,4%	18,0%	3,3%	7,6%	1,7%	10,6%	7,5%
Česko (mil. Kč)	19 383	20 208	22 470	19 900	20 327	23 491	22 647
ochrana ovzduší a klimatu	21,6%	23,1%	20,3%	29,7%	18,9%	15,5%	15,7%
nakládání s odpadními vodami	49,1%	41,7%	32,7%	30,4%	37,2%	36,5%	39,9%
nakládání s odpady	11,0%	14,0%	15,2%	16,9%	20,4%	18,5%	16,2%
ostatní	18,3%	21,1%	31,8%	23,0%	23,5%	29,6%	28,2%

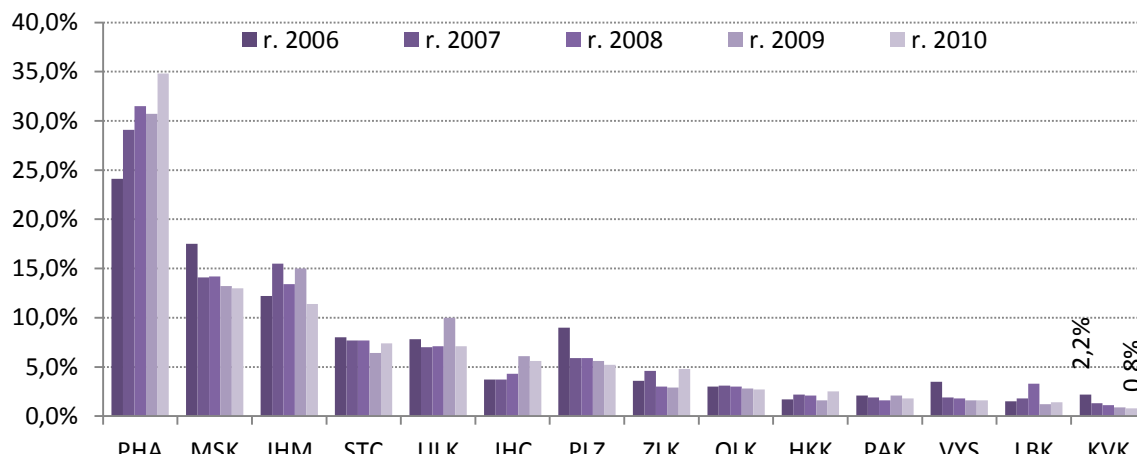
Zdroj: Statistické ročenky Karlovarského kraje a Česka, 2003-2011

Odpady a odpadové hospodářství

Celková produkce odpadů v roce 2010 byla v kraji více jak 263 tis. tun (tj. komunální odpad a odpad vyprodukovaný podniky), což je v porovnání s ostatními kraji nejméně. Největší podíl (65 %) z celkového objemu vyprodukovaného odpadu představuje odpad vyprodukovaný podniky, podíl komunálního odpadu (92,7 tis. t) byl v roce 2010 35 %. Vlastní produkce obcí představovala necelých 75 % celkové produkce směsného KO a více jak čtvrtina pocházela z produkce podnikatelské sféry a dalších organizací. Navíc za sledované období byl v kraji zaznamenán největší pokles v objemu odpadu vyprodukovaného podniky, ještě v roce 2005 bylo v regionu vyprodukováno 664 tis. tun odpadu. To znamená více než trojnásobný pokles během 5 let, což je velmi příznivý výsledek, zvláště pokud jde o kraj, kde je ve velké míře lokalizována povrchová těžba uhlí a energetika, odvětví

s velkou produkcí odpadu. Podobně příznivý vývoj byl zaznamenán již pouze na Vysočině a Plzeňském kraji, ostatní regiony Česka zaznamenaly stagnaci nebo dokonce nárůst objemu odpadu vyprodukovaného podniky. Pozitivně lze hodnotit snížení objemu vyprodukovaného odpadu v kraji i vzhledem k vývoji na národní úrovni, kde objem odpadu do roku 2008 mírně rostl, až v roce 2009 došlo k nepatrnému snížení, což je pravděpodobně zapříčiněno ekonomickou krizí a omezením výroby.

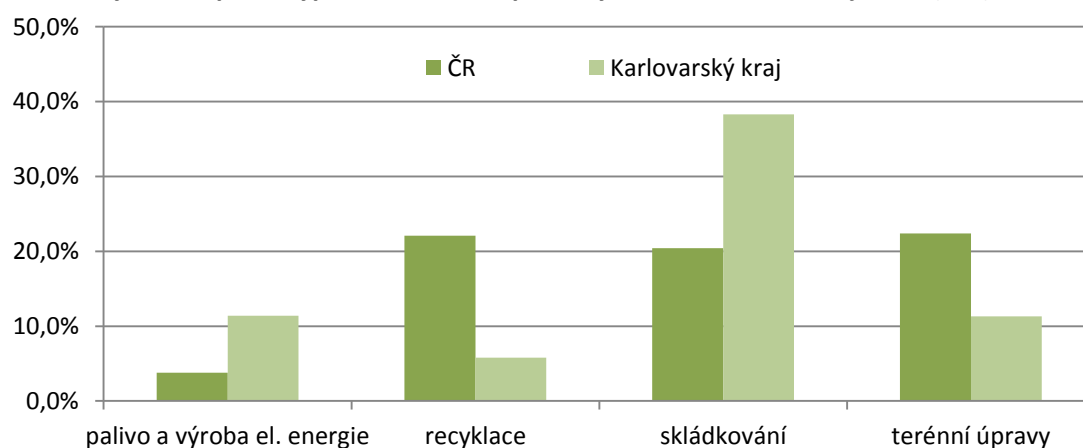
Graf : Objem vyprodukovaného odpadu dle sídla podniků a krajů ČR (v %), 2005-2010

Zdroj: Statistické ročenky Karlovarského kraje 2006-2011

Při pohledu na způsob nakládání s odpady v kraji již situace tolik příznivá není (Graf). V kraji je pouze velmi malá část odpadu vyprodukovaná podniky dále druhotně využívána. **Velmi malý podíl z celkového objemu odpadů se dále recykluje. Zatímco v Česku je to téměř čtvrtina odpadu (22,1 %), tak v Karlovarském kraji se tento podíl pohyboval v roce 2010 na necelých 6 % a v roce 2009 dokonce spadl na 0,9 %.** Na druhou stranu pozitivem pro Karlovarský kraj je růst podílu odpadu, který je dále využíván k výrobě paliv a elektrické energie. V roce 2010 tento podíl činil více jak 11%, zatímco na národní úrovni se takto využívala pouze necelá 4 % odpadu. Velká část odpadu (38,3 %) v kraji se ukládá na skládky, v Česku je to pouze necelých 20 %. Další významnou formou využití odpadu jsou terénní úpravy, takto kraj využívá 11,3 % odpadu, což odpovídá přibližně polovině průměru ČR (22,4 %). Kraj by se tedy měl zaměřit především na recyklaci a druhotné využívání odpadů.

Graf : Využití odpadu vyprodukovaného podniky v Karlovarském kraji a ČR (v %), rok 2010

Zdroj: ČSÚ, Statistické ročenky Karlovarského kraje, 2006-2010

Produkce komunálního odpadu v přepočtu na obyvatele se v kraji pohybovala v roce 2010 na úrovni 301 kg, což je pod republikovým průměrem (317 kg/obyv.) a kraj se pohyboval na 7 příčce v mezikrajském srovnání. Do roku 2007 se objem KO vyprodukovaného v kraji zvyšoval, v roce 2008 došlo k poklesu objemu vyprodukovaného komunálního odpadu, následně opět ke slabému vzestupu a údaje za rok 2010 ukazují opět zlepšení situace. Největší produkci odpadů nad 5 tis. tun měla v kraji města Karlovy Vary, Cheb, Sokolov, Ostrov a Aš.

Tabulka : Produkce komunálního odpadu (kg/obyvatele) v krajích Česka, 2005-2010

Kraj	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Celkem (t) 2010	podíl % 2010
Plzeňský	285	306	313	283	311	239	136 904	4,1%
Královéhradecký	282	279	279	281	280	267	148 225	4,4%
Liberecký	277	277	286	315	284	282	123 892	3,7%
Jihomoravský	265	283	275	281	297	296	340 991	10,2%
Hl. m. Praha	273	280	288	299	302	297	372 145	11,2%
Zlínský	271	288	287	283	318	298	175 948	5,3%
Karlovarský	269	302	320	305	311	301	92 661	2,8%
Vysočina	262	305	276	294	340	302	155 268	4,7%
Ústecký	316	319	300	343	335	307	256 231	7,7%
Olomoucký	277	283	289	316	333	307	197 100	5,9%
Moravskoslezský	297	287	272	302	325	335	417 260	12,5%
Jihočeský	282	289	281	276	283	342	217 918	6,5%
Pardubický	270	291	283	288	283	342	176 498	5,3%
Středočeský	351	343	349	357	364	416	523 201	15,7%
ČR	288	296	293	305	312	317	3 334 240	100%

Zdroj: ČSÚ - Statistické ročenky krajů ČR, 2006-2010

Současné využití komunálního odpadu se v kraji pohybuje na poměrně nízké úrovni - okolo 13 %, přičemž se jedná převážně o materiálové využití a menší části plastů je předávána do spalovny v Libereckém kraji. Karlovarský kraj má poměrně vysoký stupeň skládkování biologicky rozložitelných komunálních odpadů (dále BRKO). Bioodpady jsou nyní složkou směsných komunálních odpadů. Produkce BRKO byla v roce 2007 převážně skládkována společně se zbytkovými druhy komunálního odpadu (směsné, objemné). Z celkového množství vyprodukovaného BRKO bylo uloženo na skládce téměř 80 % (u BRKO vyprodukovaného obcemi dokonce 86 %) a pouze 20 % bylo využito. Stávající systémy separace bioodpadů v kraji jsou realizovány prostřednictvím sběrných dvorů, sezónních svozů nebo svozu z domácností a jsou zaměřeny zejména na zahradní odpady. Podíl těchto odpadů v bioodpadech však představuje pouze velmi nízké procento (do cca 15 %).

V Karlovarském kraji je podle údajů Centra pro hospodaření s odpady (CeHO) celkem 9 provozovaných skládek, které jsou plně v souladu s legislativou EU. Zhruba 65 % obcí Karlovarského kraje je zapojeno do systému EKO-KOM na sběr separovaných složek komunálního odpadu a v kraji se v posledních letech zvýšil počet nádob na separovaný odpad. Recyklace stavebních a demoličních odpadů je v regionu realizována a dle odborných analýz v dostatečné kapacitě. V porovnání s ostatními regiony ČR produkuje Karlovarský kraj menší množství nebezpečného odpadu.

V odpadovém hospodářství realizuje kraj řadu pozitivních aktivit, avšak zároveň v této oblasti existuje řada výzev a potenciálu jak nakládání s odpady v kraji ještě více zefektivnit a zlepšit.

Obnovitelné zdroje energie

V současné době na území celé ČR dochází k výraznému rozvoji využívání (některých) technologií obnovitelných zdrojů energie. Souvisí to především se stálým zvyšováním cen klasických zdrojů (uhlí, zemní plyn, el. energie). Většina obnovitelných zdrojů představuje zejména zdroje produkující tepelnou energii, počet instalací těchto zařízení (tepelná čerpadla, kotle na biomasu, solární kolektory, FVE, větrné elektrárny a malé vodní elektrárny) se doposud nacházel na velmi nízké úrovni a v současnosti se zvyšuje pravděpodobně exponenciálně, je však velmi obtížné stanovit přesný počet instalací, protože neexistují centrální registry a údaje z různých zdrojů se rozcházejí.

Využití obnovitelných zdrojů energie v Karlovarském kraji je prezentováno poměrně efektivním využitím vodní energie, řadou instalací zařízení využívajících solární energii (solární kolektory), geotermální energii (tepelná čerpadla), biomasy a zároveň i částečné využití větrné energie.

Vodní energie - v kraji jsou malé vodní elektrárny (MVE) využívány na řekách a vodotečích. Podle dostupných zdrojů se na území kraje nachází okolo 55 vodních elektráren s instalovaným výkonem 4,85 MW (např. MVE na vodní nádrži Jesenice o výkonu 0,3 MW, dále MVE Skalka o výkonu 0,7 MW, která v roce 2009 vyrobila 1,835 GWh elektrické energie). MVE jsou instalovány také například na vodních nádržích Horka, Stanovice, Žlutice a Březová. V roce 2010 vyrobily vodní elektrárny 31 GWh elektřiny.

Sluneční energie - je určena především pro ohřev teplé vody (fototermika) a jako fotovoltaické elektrárny (FVE). Potenciál pro tento zdroj energie není v kraji příliš vysoký. V Karlovarském kraji je jeden z nejmenších svitů v ČR dopadajících na toto území. Vzhledem k úpravě stavebního zákona není nikde vedena evidence těchto kolektorů a záleží na příslušném stavebním úřadu, zdali chce ohlášení. V kraji neexistuje žádný centrální registr těchto zařízení. Pokud se týká FVE je výkon elektrické energie dán cenovým výměrem ERU a v současné době z ekonomického hlediska již není tak výhodný. V posledních letech se fotovoltaické panely využívaly i v menším osazení na rodinné domky, kde slouží k ohřevu TUV, média v topných soustavách a někde i k přehřívání vody v malých bazénech. Současný instalovaný výkon FVE v Karlovarském kraji je 7,157 MW. Větší instalace solárních systémů jsou k vidění například v Karlových Varech, Chebu a velké zkušenosti se solárními kolektory mají také v obcích Potůčky, Boží Dar, Žlutice. V roce 2010 vyrobily solární panely 5,3 GWh elektřiny.

Biomasa – při energetickém využívání slunce či větru hraje významnou roli počasí a nutnost vyprodukovanou energii okamžitě spotřebovat, což však zároveň klade zvýšené nároky na regulaci sítě. Bioenergetika (energie z biomasy) představuje snadnou a přirozenou možnost akumulace energie skladováním paliva. U všech topných systémů jsou jasné stejné trendy u konečné ceny tepelné energie. Podle stávajících údajů nejméně ve všech případech zaplatí spotřebitel, pokud domovní kotelna, bloková kotelna nebo CZT využívá jako palivo biomasu. Využití plyných paliv a topných olejů je z pohledu spotřebitele nejméně cenově výhodné.

V Karlovarském kraji je podle dostupných informací 5 zdrojů, které využívají energii bioplynu. Všechny tyto zdroje jsou provozovány při čistírnách odpadních vod ve velkých městech, kde využívají tepelné energie uvolňované spalováním bioplynu vzniklého při anaerobní stabilizaci čistírenského kalu. Teplo se v ČOV využívá pro vlastní funkci kalového hospodářství nutnou k vyvíjení bioplynu a

pro vytápění areálů ČOV. Celkový instalovaný tepelný výkon získávaný z bioplynu je 4659 kW. Výroba elektrické energie kogeneračními jednotkami se nachází pouze v ČOV Chotěnov sloužící pro město Mariánské lázně a v ČOV Cheb, kde je provozovatelem CHEVAK Cheb, a.s. určitý potenciál využití energie bioplynu je také v zemědělském sektoru, avšak zde největším problémem zůstávají vysoké pořizovací náklady spolu s dlouhodobou návratností investic.

Registr občanského sdružení KV – BIO uvádí v atlasu instalací OZE zdroje na biomasu využívané většinou pro vytápění dřevařských závodů, dílen a k provozu sušáren dřeva. Významný zdroj na spalování biomasy se nachází ve městě Žlutice. Jedná se o centrální výtopnu o celkovém výkonu 7,9 MW, sloužící pro vytápění sídlišť, dále veškerých ostatních městských objektů, dalších institucí ve městě a několika desítek rodinných domků. Tato výtopna patří v kraji k jednomu z velkých znečišťovatelů.

Větrná energie – větrné elektrárny jsou v kraji druhým nejvýznamnějším OZE po biomase. Větrné elektrárny jsou instalovány především v krušnohorské oblasti. ČSVE uvádí v kraji celkem 11 VtE s celkovým instalovaným výkonem 24,09 MW. Větrnými elektrárnami bylo v roce 2010 vyprodukováno 29,8 GWh elektrické energie a na výrobě elektřiny v kraji se VtE podílí 0,6 %. Využívání větrné energie v Karlovarském kraji dáno Zásadami územního rozvoje Karlovarského kraje a budoucí rozvoj větrných elektráren (VtE) je omezen chráněnými oblastmi, ale i tak není zanedbatelný.

Geotermální energie - z geologického hlediska jsou oblasti chebské pánve a Františkových Lázní dobrým místem pro využití této energie, avšak prameny jsou velmi nízko položené a jsou chráněné, není možné tuto energii využít.

Tepelná čerpadla - celkový instalovaný výkon tepelných čerpadel v Karlovarském kraji je 2,07 MW. Vzhledem k úpravě stavebního zákona není nikde vedena evidence těchto čerpadel voda-vzduch a záleží na příslušném stavebním úřadu, zdali chce ohlášení - v kraji chybí centrální registr.

Kogenerace – je metoda, při které dochází při výrobě tepelné energie zároveň i k výrobě elektrické energie. Tato metoda se využívá v nemocnicích, v nepřetržitých provozech, jako doplňkový zdroj v kotelnách apod. Z dostupných podkladů je instalovaný výkon zařízení v kraji 815 MWe.

Na druhou stranu však je nutno specifikovat, že v podmínkách, které kraj pro využívání OZE nabízí, jsou **reálnými zdroji biomasa, vítr a okrajově i voda**. Větrný potenciál krajiny je především na hřebenech Krušných hor. Možnosti rozvoje pro tento zdroj energie byl ÚFA AV ČR odhadnutý na 56 VtE s výkonem 121 MW. Pro další rozvoj využití OZE v kraji je do budoucna klíčová produkce energie z biomasy, mimo jiné i proto, že s uvedeným zdrojem energie se již v kraji úspěšně pracuje a jsou zde s jeho využíváním zkušenosti. V kraji jsou i dostatečné plochy pro pěstování energetických plodin a i v této oblasti správa kraje a místní subjekty aktivně spolupracují. Pro energetické využívání biomasy je v kraji k dispozici několik technických řešení – především dřevo, částečně pěstované energetické plodiny a nepochybně také komunální odpad. Pěstování energetických plodin má navíc dvě přidané hodnoty v podobě možnosti využívání ladem ležící zemědělské půdy a vznik nových zemědělských aktivit s využitím stávajících zařízení a technologií.

Rekultivace

Výrazným činitelem, který mění ráz krajiny v Karlovarském kraji, je těžba nerostných surovin a s ní spojená rekultivace krajiny. Od konce 50. let bylo v okrese Sokolov dokončeno celkem téměř 3 tisíce

ha rekultivací (1 081 ha zemědělských, 1 701 ha lesnických, 78 ha hydričských a 29 ha ostatních) – a to na plochách v oblasti bývalých hlubinných dolů, kde těžba končila ve 30. a 40. letech a především na plochách vnějších výsypek. V roce 2005 bylo rozpracováno dalších 1 868 ha rekultivací. U některých zbytkových jam (lomy Boden, Medard – Libík, Michal, Jiří a Družba) byl zvolen postup zatápění (vodohospodářské rekultivace). Tímto způsobem vzniklo nedaleko Sokolova jezero Michal využívané pro rekreační účely.

Klíčové výzvy/problémy

Druhotné využívání odpadu

V kraji je pouze velmi malá část odpadu vyprodukovaná podniky dále druhotně využívána. Recykluje se pouze zlomek jeho množství (v roce 2009 pouze necelé 1 %, v r. 2010 %). Karlovarský kraj má poměrně vysoký stupeň skládkování biologicky rozložitelných komunálních odpadů. Bioodpady jsou nyní složkou směsných komunálních odpadů a jejich produkce je převážně skládkována společně se zbytkovými druhy komunálního odpadu (směsné, objemné).

Příčiny.

Příčiny lze hledat částečně v povaze hospodářských aktivit v kraji, které produkují velké množství těžko recyklovatelného materiálu. Proto je také velká část odpadu používána k terénním úpravám, což je v podstatě pouze jiná forma skládkování. Stávající systémy separace bioodpadů v kraji jsou realizovány prostřednictvím sběrných dvorů, sezónních svozů nebo svozu z domácností a jsou zaměřeny zejména na zahradní odpady. Podíl těchto odpadů v bioodpadech však představuje pouze velmi nízké procento. Co se týče biologicky rozložitelného odpadu, tak ten v celém regionu zpracovává pouze 8 zařízení. Z tohoto sedm zařízení jsou kompostárny a jedna společnost zpracovávající mléko, mléčné výrobky a kolostrum. V kraji není v provozu žádná spalovna ani bioplynová stanice a dle údajů uvedených v energetické koncepci kraje se ani o výstavbě tohoto zařízení do budoucna neuvažuje.

Důsledky.

Pokud nedochází ke skutečné recyklaci či jinému druhotnému využití odpadu a tedy k jeho přeměně z odpadu na použitelnou surovinu, nedochází k řešení podstaty problému s odpady. Biologicky rozložitelné odpady jsou objemově a hmotnostně významnou skupinou odpadů, která v případě uložení na skládky ohrožuje složky životního prostředí skleníkovými plyny a škodlivými průsaky. Tímto způsobem pak v krajním případě mohou vznikat ekologické zátěže, jejichž řešení bude v budoucnu finančně i organizačně mnohem nákladnější. Ve svém důsledku pak utrpí celková image kraje.

Nedostatečné využití potenciálu obnovitelných zdrojů v kraji pro výrobu energie a zvýšená energetická náročnost veřejných budov

Celkové zatížení životního prostředí v kraji je zvýšené a to, i přestože kvalita ovzduší v Karlovarském kraji je v porovnání s ostatními regiony ČR lepší. Měrné emise znečišťujících látek jsou v kraji, kromě NO_x a SO₂, pod celorepublikovým průměrem. Pozitivem pro kraj je, že u všech složek znečištění ovzduší byl v posledních letech zaznamenán úbytek. Nejhorší situace byla v posledních letech

zejména u emisí oxidu siřičitého, jejichž hlavním zdrojem jsou především hnědouhelné elektrárny a lokální topeniště. Velká města jsou vytápěna CZT, avšak v jednotlivých obcích je bytový fond v převážné míře poměrně zastaralý a tedy i zařízení na vytápění jsou často zdroji místních znečištění. Stávající stav objektů u organizací řízených Karlovarským krajem má za následek zvýšenou provozní energetickou náročnost objektů, s přímým vlivem jak na provozní náklady (cca 18 mil Kč ročně), tak v některých případech i na bezpečnost a plynulost v zajišťování zásobování objektu energiemi. U organizací řízených krajem je potřeba zrealizovat řadu opatření, která přispějí ke snížení energetické náročnosti a úspoře paliv a energie

Příčiny.

V Karlovarském kraji jsou obnovitelné zdroje využívány, ale neexistuje žádná koordinace v nasazování této techniky na úsporu paliv a energie. Pokud vezmeme celkové hodnoty instalovaných výkonů je z dostupných podkladů zřejmé, že obnovitelné zdroje jsou z hlediska instalovaných výkonů využívány pouze ze 7 %, což přesahuje průměr ČR, ale pravděpodobně zaostává za potenciálem kraje.

Důsledky.

Od obnovitelných zdrojů energie se očekává významný příspěvek do struktury celkové spotřeby primárních zdrojů a snížení environmentální zátěže. V zemích EU postavení OZE ve struktuře spotřeby energie dosahuje přibližně 6% podíl, v České republice je tento podíl zatím cca 2,6 %. Je tedy zřejmé, že jak v celé republice, tak v Karlovarském kraji existuje potenciál, tento stav zlepšit. V podmínkách kraje je reálné uvažovat o využívání energie větru, vody a biomasy. První dva zdroje produkují neskladovatelnou elektřinu a biomasa představuje zdroj – palivo, které je možné skladovat a využívat k výrobě elektrické energie i tepla podle aktuální potřeby. Při plánování využívání OZE je však velmi důležité zabývat se správným nastavením vazeb mezi využíváním OZE, úsporami energie, plánováním velkých energetických společností, územními plány, komunálními projekty tak, aby využití OZE bylo optimální, pokud se týká poměru výkon/náklady.

Literatura:

Statistické ročenky Karlovarského kraje 2005-2011. Český statistický úřad

Produkce, využití a odstranění odpadů v ČR. Český statistický úřad

Výdaje na ochranu životního prostředí 2010. Český statistický úřad

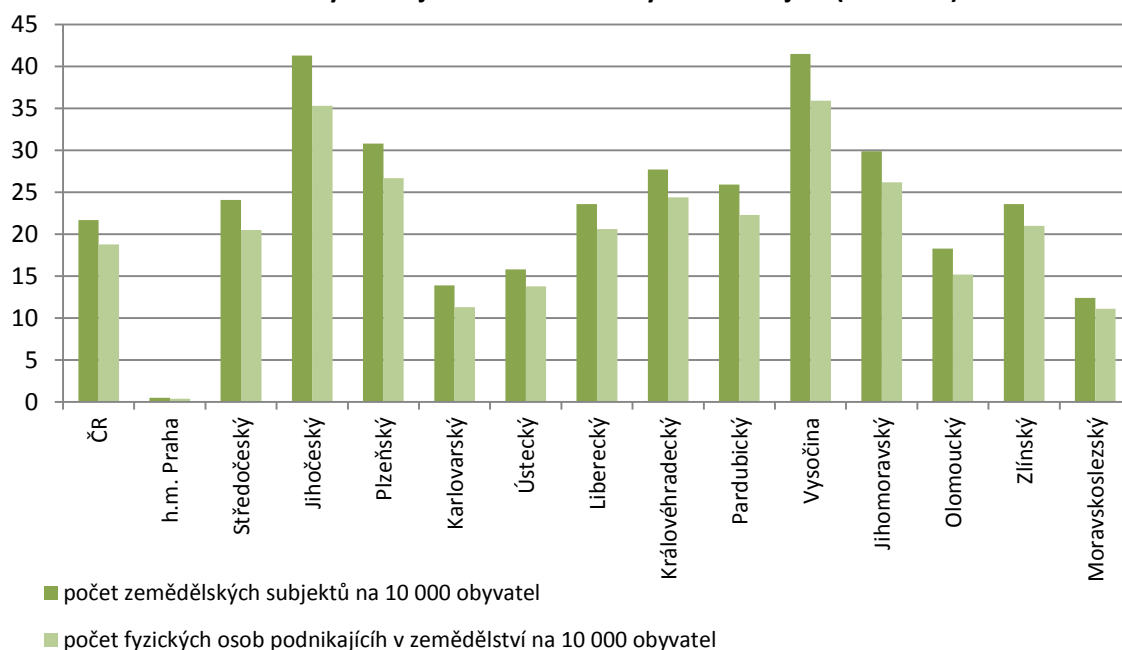
Územní energetická koncepce Karlovarského kraje

17. Zemědělství

Cílem této kapitoly je analyzovat odvětví zemědělství v Karlovarském kraji a to především z pohledu jeho významu pro ekonomiku regionu a pro trh práce. Hodnocení oblasti zemědělství vychází z dostupných zdrojů informací Českého statistického úřadu. Podkladem pro zpracování byly zejména data ze strukturálních šetření v zemědělství – výběrové šetření 2007 a plošné zjišťování Agrocenzus 2010.

Zemědělství nepatří v Karlovarském kraji mezi významná odvětví v porovnání s ostatními regiony ČR, což je dáno převážně geografickými podmínkami kraje. Přestože podíl zemědělství a lesnictví na HPH v Karlovarském kraji byl v roce 2007 mírně nad celorepublikovým průměrem (KVK 2,6 %, ČR 2,4 %), tak zemědělství v kraji má spíše zanedbatelný význam. V Karlovarském kraji působí nejmenší počet hospodařících zemědělských subjektů. V roce 2010 z celkového počtu zemědělských podniků v České republice, jejichž produkce neslouží pouze pro vlastní spotřebu, jich v Karlovarském kraji sídlilo pouze 1,9 %, přičemž nejvíce byly zastoupeny fyzické osoby 81,4 %. Porovnáme-li jednotlivé kraje podle počtu hospodařících zemědělských subjektů na 10 000 obyvatel (viz Graf), je zřejmé, že význam primárního sektoru v kraji je malý. Tyto počty zemědělských subjektů v Karlovarském kraji nedosahují ani celorepublikového průměru (viz Graf).

Graf : Přehled zemědělských subjektů na 10 000 obyvatel v krajích (rok 2010)

Zdroj: Agrocenzus regiony – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby 2010, vlastní výpočty

Mírně vyšší podíl měly zemědělské subjekty z Karlovarského kraje na celostátní výměře obhospodařované zemědělské půdy. Zemědělské podniky Karlovarského kraje se v roce 2010 podílely na celostátní výměře obhospodařované půdy 2,9 % a orné půdy pouze 1,3 % (viz Tabulka). V porovnání s údaji z roku 2000 se výměra obhospodařované zemědělské půdy v kraji zvýšila o 8 786 ha (tj. nárůst o 9,5 %), avšak výměra orné půdy se naopak výrazně snížila – pokles o 20,6 %.

Tabulka : Přehled obhospodařované půdy v krajích ČR (r. 2010)

Území, kraj	Obhospodařovaná zeměd. půda celkem (ha)	Podíl orné půdy na obhospod. zem. půdě (%)	Podíl kraje na úhrnu obhospod. zem. půdy ČR (%)	Podíl obhospod. zem. půdy na rozloze kraje (%)	Podíl orné půdy na rozloze kraje (%)	Podíl kraje na úhrnu orné půdy ČR (%)
Česká republika	3 483 500	72,2%	100,0%	44,2%	31,9%	100,0%
Hl. m. Praha	11 101	96,5%	0,3%	22,4%	21,6%	0,4%
Středočeský	554 522	87,5%	15,9%	50,3%	44,1%	19,3%
Jihočeský	417 166	60,6%	12,0%	41,5%	25,2%	10,1%
Plzeňský	315 000	64,2%	9,0%	41,7%	26,8%	8,1%
Karlovarský	100 941	32,8%	2,9%	30,5%	10,0%	1,3%
Ústecký	217 913	69,5%	6,3%	40,8%	28,4%	6,0%
Liberecký	101 068	41,1%	2,9%	32,0%	13,1%	1,7%
Královéhradecký	224 805	71,3%	6,5%	47,2%	33,7%	6,4%
Pardubický	233 251	77,8%	6,7%	51,6%	40,2%	7,2%
Vysočina	351 419	77,6%	10,1%	50,7%	39,4%	10,8%
Jihomoravský	363 173	89,0%	10,4%	51,4%	45,8%	12,9%
Olomoucký	247 629	75,1%	7,1%	48,0%	36,1%	7,4%
Zlínský	137 361	62,6%	3,9%	34,7%	21,7%	3,4%
Moravskoslezský	208 152	60,7%	6,0%	37,6%	22,8%	5,0%

Zdroj: Agrocensus regiony – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby 2010, vlastní výpočty

V mezikrajském srovnání dále porovnáváme Karlovarsky kraj pouze se čtyřmi regiony ČR (kraj Liberecký, Pardubický, Vysočina a Zlínský), které jsou kraji velikostně nejbližší.

Z porovnání jednotlivých krajů podle podílu obhospodařované půdy na rozloze kraje (viz Tabulka) je zřejmé, že význam primárního sektoru v Karlovarském kraji je nízký. Tento malý význam zemědělství v kraji dokazuje také velmi nízký podíl orné půdy v kraji. Orná půda z obhospodařované zemědělské půdy představuje pouze necelých 33 % a na rozloze kraje se podílí pouze 10 %. Naopak podíl půdy ležící ladem je v porovnání s celostátním průměrem osmkrát vyšší.

V Karlovarském kraji obhospodařují největší část zemědělské půdy právnické osoby – 64,3 %. Zatímco v rámci ČR jsou to převážně akciové společnosti, tak v Karlovarském kraji mají nejvyšší podíl společnosti s ručením omezeným 69,8 % z celkové plochy obhospodařované zemědělské půdy (viz Tabulka).

Tabulka : Obhospodařovaná zemědělská půda podle právních forem zemědělských subjektů (r. 2010)

Území, kraj	fyzické osoby celkem	z toho zemědělský podnikatel – fyz. osoba	právnické osoby celkem	z toho		
				s.r.o.	a.s.	družstvo
Česká republika	29,1%	93,8%	70,9%	32,5%	36,1%	29,7%
Karlovarský	35,7%	96,8%	64,3%	69,8%	9,0%	i.d.
Liberecký	34,1%	90,1%	65,9%	48,2%	32,5%	18,2%
Pardubický	22,8%	94,1%	77,2%	21,1%	41,6%	35,5%
Vysočina	23,8%	96,3%	76,2%	20,6%	26,5%	52,6%
Zlínský	22,1%	89,1%	77,9%	37,3%	36,7%	25,6%

Zdroj: Agrocensus regiony – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby 2010

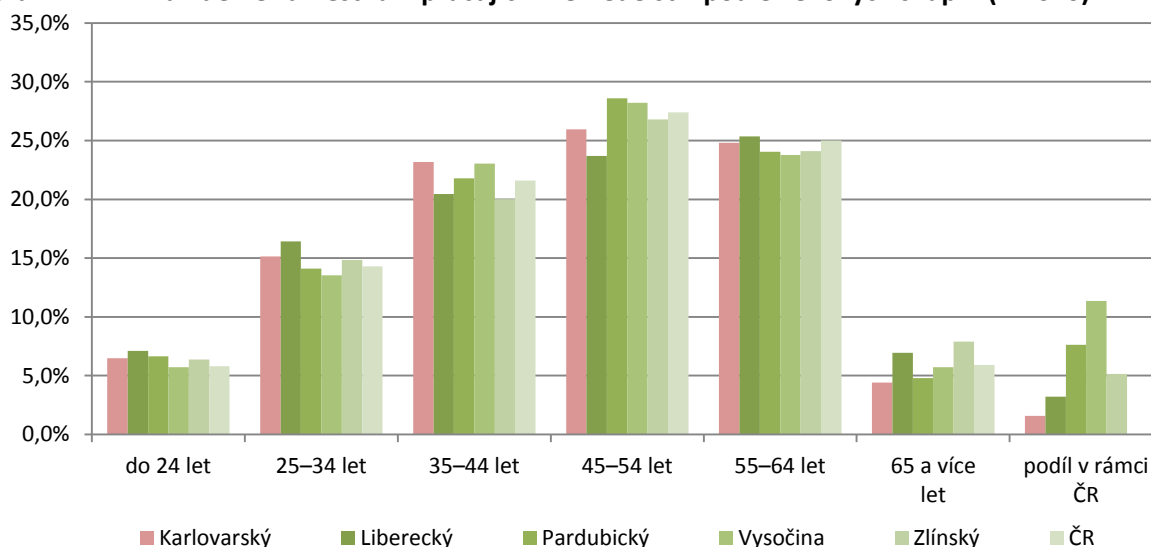
Velikostní struktura zemědělských podniků podle počtu pracovníků se v Karlovarském kraji liší od průměru ČR tím, že v kraji jsou méně zastoupeny podniky s 1-5 zaměstnanci a naopak nadprůměrně jsou zastoupeny podniky s 6-49 zaměstnanci (nejvyšší podíl mezi všemi kraji ČR). Významnější podíl podniků se 6-49 zaměstnanci ukazuje na to, že velikostní struktura zemědělského sektoru je stále do určité míry rozdrobená, a to i proto, že v kraji je vyšší podíl fyzických osob podnikajících v zemědělství.

Vývoj celkové zaměstnanosti byl provázen pokračujícími změnami v odvětvové skladbě pracujících. V primárním sektoru národního hospodářství (zemědělství, lesnictví a rybářství) pokračoval pokles počtu zaměstnaných osob z předchozích let až na necelých 150 tis. v roce 2010. Podíl na celkové zaměstnanosti tak poklesl až na 3,1 %.

Zemědělské podniky sídlící v Karlovarském kraji zaměstnávaly v roce 2010 celkem 2080 pravidelně zaměstnaných pracovníků a kraj v porovnání s ostatními regiony patří mezi území s nejnižším podílem na celorepublikovém počtu pravidelně zaměstnaných v zemědělství (1,6 %).

Podíl primárního sektoru se z hlediska zaměstnanosti v kraji do roku 2007 postupně snižoval. V roce 2000 zaměstnanci v zemědělství a lesnictví podle výběrového šetření pracovních sil tvořili 2,3 % ze všech zaměstnaných v kraji, v roce 2007 byl tento podíl pouze 1,6 %. Od roku 2008 se situace poněkud mění a opět dochází k mírnému růstu. V roce 2010 představovali zaměstnanci v zemědělství, lesnictví a rybářství podle výběrového šetření pracovních sil 2,8 % ze všech zaměstnaných v kraji, což bylo mírně pod republikovým průměrem (3,1 %).

Graf : Pravidelně zaměstnaní pracující v zemědělství podle věkových skupin (r. 2010)

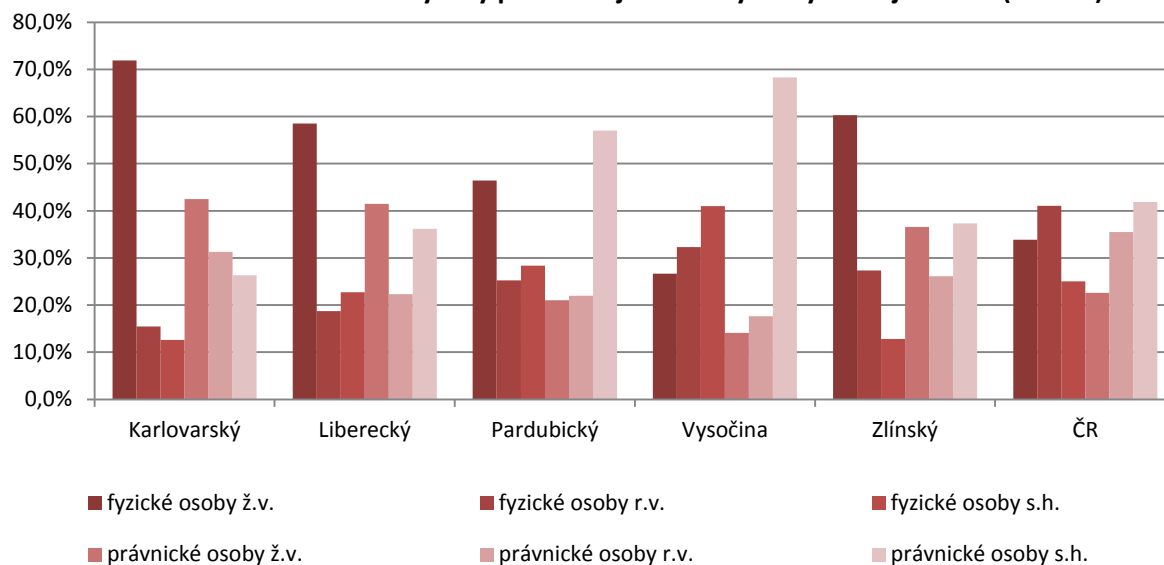

Zdroj: Agrocensus regiony – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby 2010

Věková struktura pracovníků v zemědělství je v kraji v porovnání s ostatními regiony příznivější (viz Graf). Zastoupení mladých lidí do 34 let je druhé nejvyšší ze sledovaných regionů. Ještě lepší pozici má kraj v zastoupení osob do 44 let, kde celkový podíl je nejvyšší a celorepublikový průměr překračuje o 3,1 procentního bodu.

Všechny typy podniků (fyzických i právnických osob) v Karlovarském kraji zaměřují svou činnost především na živočišnou výrobu, zatímco v rámci republiky převažuje zaměření na rostlinnou výrobu a případně smíšené hospodářství (viz Graf).

Graf : Zaměření zemědělské výroby podle subjektů ve vybraných krajích a ČR (r. 2010)

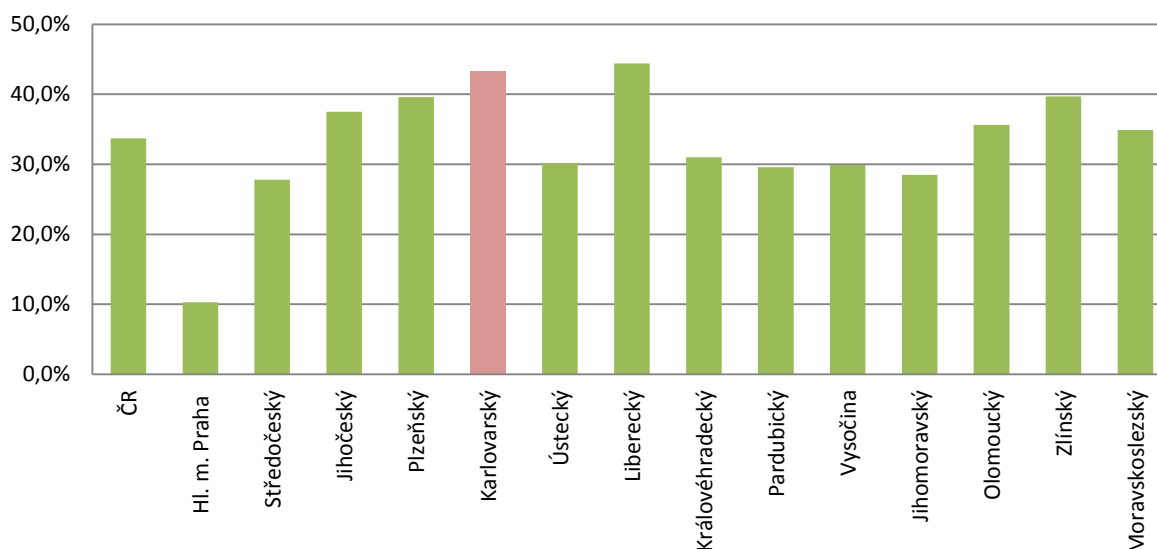
Vysvětlivky: ž.v. = živočišná výroba, r.v. = rostlinná výroba, s.h.= smíšené hospodářství

Zdroj: Agrocensus regiony – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby 2010, vlastní výpočty

Karlovarský kraj dosahuje také nejnižšího zornění v republice (40,8 %). Zemědělské podniky se sídlem v Karlovarském kraji mají ve struktuře osevních ploch jeden z nejnižších podílů obilovin v republice.

Intenzita chovu skotu je v kraji nad průměrem ČR, naopak intenzita chovu prasat je jedna z nejnižších. Živočišná výroba je v Karlovarském kraji charakterizována poklesem jak výroby hovězího, tak vepřového masa, přitom však užítkovost zaznamenala v posledních letech nárůst. U rostlinné výroby, kde vývoj do roku 2008 naznačoval mírný růst, se situace od roku 2009 změnila a dosavadní vývoj naopak ukazuje postupný pokles.

Graf : Podíl lesních pozemků na rozloze kraje (r. 2010)

Zdroj: Statistická ročenka Karlovarského kraje 2011, vlastní výpočty

Zalesnění Karlovarského kraje ze 43 % (viz Graf) dokládá omezené možnosti extenzivního rozvoje zemědělství v kraji. V Karlovarském kraji dochází v posledních letech k nárůstu ploch lesů a z důvodů vyšší odolnosti zejména ploch listnatých stromů. Karlovarský kraj svým charakterem sice není uzpůsoben k výraznému rozvoji zemědělství, ale lesnictví a zpracování dřeva jsou významnějším odvětvím hospodářství kraje.

Literatura:

Postavení venkova v Karlovarském kraji. ČSU. 2009.

Agrocensus regiony – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby 2010. ČSU. 2010.

Statistická ročenka Karlovarského kraje 2011. ČSU. 2011

18. Územní rozdíly v Karlovarském kraji

Cílem této kapitoly je zhodnotit územní rozdíly v Karlovarském kraji z pohledu potenciálních možností a hrozeb pro budoucí rozvoj celého regionu. Přestože je Karlovarský kraj nejmenším krajem Česka, lze jeho území označit z fyzicko-geografického i socio-ekonomického hlediska za velmi heterogenní. Existující územní rozdíly v Karlovarském kraji byly analyzovány na základě údajů za sedm správních obvodů ORP, v některých případech jsou uvedeny údaje za obce. Podrobnější pohled na regionální diferenciaci podaly vedle statistických údajů informace získané z dokumentů zabývajících se regionálním rozvojem na území Karlovarského kraje, zejména Územně analytických podkladů a Zásad územního rozvoje Karlovarského kraje (ZÚR) z roku 2010, což umožňuje potřebné propojení strategického a územního plánování.

Otázky:

- *Jsou v Karlovarském kraji velké nebo malé regionální rozdíly a jaký byl jejich vývoj v posledních letech? Změnil se výrazně jejich charakter či naopak zůstává regionální diferenciaci kraje dlouhodobě stabilizovaná?*
- *Jak ovlivňuje rozdílný charakter jednotlivých regionů jejich hospodářskou a sociální situaci a rozvojový potenciál?*
- *Lze identifikovat problémové oblasti Karlovarského kraje? Kde a jaké jsou jejich problémy?*

Základní charakter regionální diferenciaci Karlovarského kraje je ovlivněn **historickým vývojem** celého území a vyplývá z **odlišné geografické polohy jednotlivých oblastí, rozdílných přírodních podmínek** a tím i **charakteru osídlení**. Sídlní strukturu, demografický i socio-ekonomický vývoj celého Karlovarského kraje nejvýznamněji poznamenalo padesátileté období zcela nepřírozeného vývoje ve druhé polovině 20. století. Území Karlovarského kraje se historicky vyznačovalo výraznou koncentrací obyvatelstva do měst v příhodnějších přírodních podmínkách a rozptýlenou strukturou venkovských sídel. V průběhu poválečného dosídlování se tato disproporce ještě zvýraznila, když přistěhovalci směřovali především do měst a větších obcí. Opuštěná sídla po 2. světové válce se podařilo dosídlit jen zčásti, mnoho sídel bylo zcela zlikvidováno ve vojenském prostoru a hraničním pásmu. Na Sokolovsku dále zanikala sídla v důsledku rozšiřování povrchové těžby hnědého uhlí. Uplatnění tzv. střediskové soustavy osídlení přispělo k značnému vylidnění venkovského prostoru a k destrukci ekonomického a sociálního prostředí venkovských sídel. Karlovarský kraj jako celek a venkovské oblasti specificky lze právě proto charakterizovat všeobecně nižší sociální a sídelní stabilitou i nižší vzdělanostní úrovní obyvatelstva. Právě **urbanizované oblasti v povodí Ohře a venkovské oblasti v pohraničních oblastech a v jihovýchodní části kraje vytvářejí zásadní polaritu** Karlovarského kraje. Základní pohled na regionální diferenciaci karlovarského kraje podává analýza za úroveň správních obvodů ORP.

Karlovarský kraj jako celek patří mezi čtyři kraje v rámci Česka, kde má relativně **vyšší zastoupení dětská složka populace**. Regionální porovnání indexu stárí v rámci kraje však ukazuje, že tato příznivá situace se týká především správních obvodů ORP Aš, Cheb a Sokolov (viz Tabulka). Naopak nepříznivá situace z hlediska věkové struktury je v ORP Karlovy Vary a Mariánské Lázně, kde hodnota indexu stárí ukazuje, že **populace seniorů již převyšuje dětskou populaci**. ORP Karlovy Vary a Mariánské Lázně jsou také v kraji jedinými, kde dochází k úbytku populace přirozenou měnou, což

samozřejmě úzce souvisí právě s věkovou strukturou. Ostatní regiony jsou naopak dlouhodobě charakteristické vysokými hodnotami přirozeného přírůstku. Jak je ukázáno na obrázku 11 a 12, **z pohledu migračního salda je situace v jednotlivých obvodech ORP daleko diferencovanější.** V mnoha správních obvodech ORP (Mariánské Lázně, Kraslice, Ostrov) není zřetelný trend ve vývoji migračního salda, jeho hodnoty kolísají od kladných do záporných a obecně stěhování nemá velký vliv na dlouhodobý vývoj počtu obyvatel. Od roku 2004 je dlouhodobě migračně ztrátový obvod ORP Sokolov a od roku 2009 také ORP Aš a Cheb, které obyvatelstvo dříve migrací dlouhodobě získávaly. Opačný trend je vidět u ORP Karlovy Vary, kde naopak došlo v roce 2007 k obrátu z migračně ztrátového na ziskový region. Pro období 2001 až 2008 byl pro venkovský prostor Karlovarského kraje na rozdíl od všech ostatních krajů Česka charakteristický přírůstek obyvatelstva přirozenou měnou a současný výrazný přírůstek migrací, což se následně odrazilo ve vysokém celkovém přírůstku obyvatel. Tato tendence se nejvýznamněji projevila ve správních obvodech ORP Ostrov a Cheb. Poslední roky ukazují na změnu v tomto dlouhodobém trendu, která může být důsledkem mikroregionálních dopadů ekonomické krize.

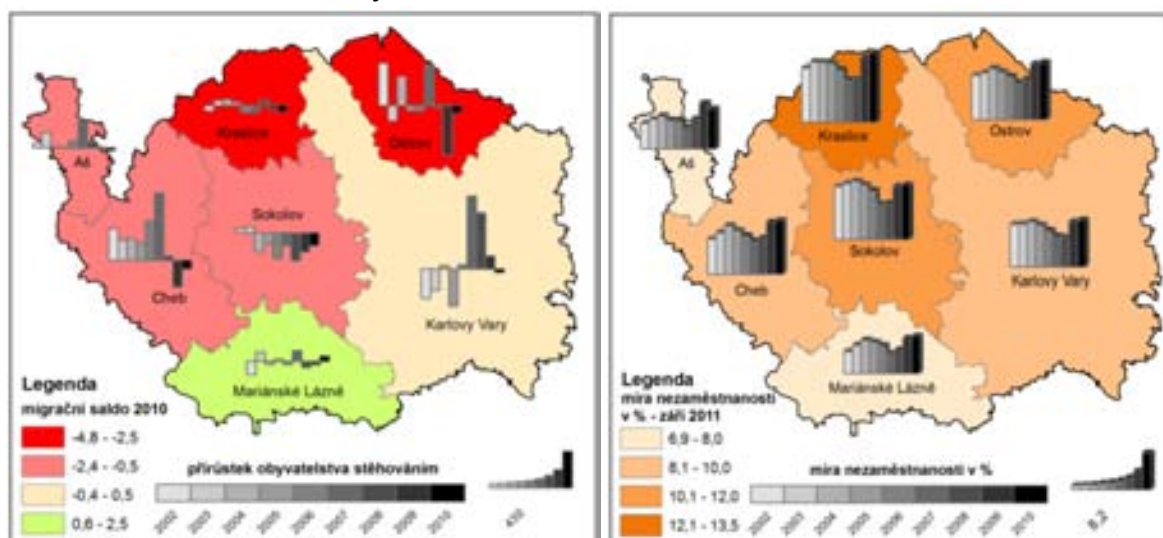
Tabulka : Demografická charakteristika správních obvodů ORP Karlovarského kraje (31. 12. 2010)

ORP	počet obcí	výměra v km ²	počet obyvatel	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek	index stáří
Aš	5	14 375	17 949	1,7	-1,7	0,0	79,7
Cheb	21	49 688	52 765	1,9	-1,9	0,0	85,0
Karlovy Vary	40	119 640	89 959	-0,8	-0,5	-1,3	119,7
Kraslice	8	26 463	14 046	2,8	-4,8	-2,1	95,3
Mariánské Lázně	14	40 530	24 607	-1,7	2,5	0,9	117,7
Ostrov	14	31 846	29 330	2,0	-2,9	-0,9	92,1
Sokolov	30	48 895	78 788	1,3	-1,8	-0,5	86,9
Karlovarský kraj	132	331 437	307 444	0,7	-1,3	-0,6	98,1

Poznámka: Přirozený přírůstek, migrační saldo i celkový přírůstek jsou uvedeny v hodnotách na 1 000 obyvatel středního stavu. Podíl 0-14 (%) vyjadřuje podíl obyvatel ve věku 0-14 let, podíl 65+ podíl obyvatel starších 65 let. Index stáří je definován jako počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let.

Zdroj: ČSÚ, Karlovarský kraj (http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/spravni_obvody)

Obrázek : Vývoj migračního salda a míry nezaměstnanosti ve správních obvodech ORP Karlovarského kraje

Poznámka: Migrační saldo uvádí přírůstek stěhování na 1000 obyvatel středního stavu. Index stáří uvádí podíl počtu obyvatel starších 65 let na 1 dítě ve věku 0 – 14 let.

Zdroj: ČSÚ, Karlovarský kraj (http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/spravni_obvody)

Hodnoty míry nezaměstnanosti jako nejvýznamnějšího syntetického ukazatele hospodářské prosperity i socio-ekonomických podmínek na nejnižší územní úrovni a hodnoty dalších základních socio-ekonomických charakteristik správních obvodů ORP jsou uvedeny v následující tabulce (Tabulka), regionální diferenciací míry nezaměstnanosti ve vývoji je znázorněna na obrázku 11 a 12. V časové řadě od roku 2004 je možno v Karlovarském kraji pozorovat příznivou klesající tendenci míry nezaměstnanosti, avšak jen do roku 2007. **Nadměrný růst počtu nezaměstnaných postihl mezi koncem roku 2008 a 2009 všechny obvody Karlovarského kraje, když míra nezaměstnanosti vzrostla průměrně o 3,8 procentních bodů.** Největší, resp. nejmenší procentní nárůst míry nezaměstnanosti byl přitom zaznamenán v obvodu s nejhorší, resp. nejlepší výchozí situací (ORP Kraslice, resp. ORP Mariánské Lázně). Mezi lety 2010 a 2011 se růst nezaměstnanosti zastavil, když mezi zářím roku 2010 a 2011 došlo u všech obvodů ORP k mírnému snížení míry nezaměstnanosti. **Nejproblémovějšími regiony z hlediska vysoké míry nezaměstnanosti zůstávají obvody ORP Kraslice (13,5 %), Ostrov a Sokolov,** v nichž míra nezaměstnanosti přesáhla v září roku 2011 hodnotu 11 %. Nepříznivou situaci v ORP Kraslice dokládá také údaj o počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo, který skoro více než desetinásobně překračuje hodnoty v ostatních regionech.

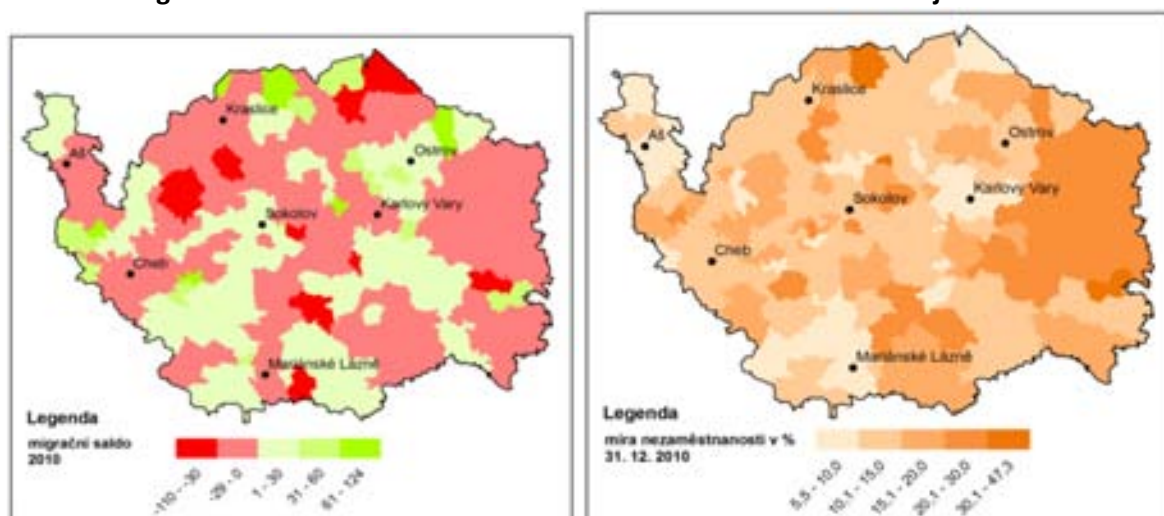
Tabulka : Socio-ekonomická charakteristika správních obvodů ORP Karlovarského kraje (31. 12. 2010)

ORP	míra nezaměstnanosti				uchazeči o zaměstnání	počet uchazečů na 1 volné místo	ekonomické subjekty ¹		
	2007	2008	2009	2010			celkem	FO	SRO
Aš	5,0	7,1	10,8	9,5	871	14,3	4 254	2 904	335
Cheb	7,9	8,5	12,3	12,6	3 475	29,4	15 969	10 569	977
Karlovy Vary	7,3	7,0	10,7	11,1	5 497	24,5	27 018	17 871	4 242
Kraslice	10,0	10,2	15,3	16,5	1 250	208,3	2 903	2 331	182
Mariánské Lázně	4,8	5,6	8,4	8,8	1 228	31,5	8 064	5 747	879
Ostrov	8,7	9,6	13,2	13,5	2 094	28,3	8 647	5 778	494
Sokolov	8,4	8,6	12,6	12,9	5 507	24,4	15 467	11 798	1 032
Karlovarský kraj	7,6	7,9	11,7	12,0	19 922	26,6	82 322	56 998	8 141

Poznámka: ¹ Ekonomické subjekty evidované v RES podle vybraných právních forem: FO = Fyzická osoba pod. dle živ. zák. nez. v obch. rejstříku, SRO = Společnost s ručením omezeným.

Zdroj: ČSÚ, Karlovarský kraj (http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/spravni_obvody)

Obrázek : Migrační saldo a míra nezaměstnanosti v obcích Karlovarského kraje

Zdroj: ČSÚ, Územně analytické podklady za obce České republiky (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/csu_a_uzemne_analyticke_podklady_za_obce_ceske_republiky)

Nepříznivou socio-ekonomickou situaci v obvodech ORP Sokolov, Kraslice a Ostrov lze také doložit výsledky hodnocení regionů pro účely **vymezení území se soustředěnou podporou státu**, které probíhalo na úrovni okresů a správních obvodů ORP. Mezi 17 státem podporovaných okresů patří z Karlovarského kraje okres Sokolov (ORP Sokolov a Kraslice), který je zařazen mezi strukturálně postižené regiony. Jedná se o území s vysokým zastoupením průmyslu a vysokým stupněm urbanizace, jejichž průmyslová základna prochází výraznou restrukturalizací spojenou s nadprůměrnou nezaměstnaností. Mezi státem podporované regiony dále patří správní obvod ORP Ostrov, který byl na základě údajů o míře nezaměstnanosti vymezen jako území s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností. Území jednoho okresu a obvodu ORP se soustředěnou podporou státu zabírá skoro třetinu Karlovarského kraje a žije v něm přes 120 000 obyvatel (téměř 40 %).

Analýza územní diferenciací Karlovarského kraje na úrovni ORP ukazuje na základní charakter regionálních rozdílů v Karlovarském kraji v posledních letech, který je potřeba v mnoha ohledech doplnit o detailnější pohled. Obecně lze konstatovat, že na úrovni ORP je vidět výraznější rozdíl mezi více venkovskými a perifernějšími obvody ORP Kraslice a Ostrov s dobrou demografickou strukturou, ale horší hospodářskou situací, a urbanizovanějšími obvody ORP Karlovy Vary a Mariánské Lázně se starším obyvatelstvem, ale lepšími ekonomickými charakteristikami. Individuálními problémy spojenými s restrukturalizací průmyslu a špatným životním prostředím je postižen obvod ORP Sokolov. Pro regionální plánování je vhodné území kraje rozdělit obecně na **urbanizované oblasti a venkovské (horské a periferní) regiony s odlišným typem rozvojových možností a hrozeb**.

Urbanizované oblasti v údolí Ohře

Historicky se hlavní sídla v kraji soustředí do pásu údolí Ohře od Chebu, přes Kynšperk nad Ohří, Sokolov, Karlovy Vary až k Ostrovu. Řetězec uvedených sídel vytváří hlavní rozvojovou osu Karlovarského kraje, která se kryje s rozvojovou osou dle Politiky územního rozvoje České republiky (Ústí nad Labem – Most – Chomutov – Karlovy Vary – Cheb – hranice České republiky). **Oblast Chebské a Sokolovské pánve** je silně urbanizovaná a vytváří **prostor s největším potenciálem budoucího rozvoje Karlovarského kraje**. Při porovnání městského obyvatelstva s venkovským lze konstatovat, že ve městech je populace starší průměrným věkem a ve věkové struktuře má více seniorů a méně dětí, což s sebou přináší v návaznosti nižší hodnoty porodnosti.

Urbanizované rozvojové oblasti a osy Karlovarského kraje (dle ZÚR, vymezení viz příloha 17) jsou z hlediska nabídky pracovních příležitostí a veřejných služeb důležitým centrem celého Karlovarského kraje, do kterého mají přirozenou spádovost více venkovské regiony v horských oblastech. Výsledkem socio-geografické regionalizace založené na údajích ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001, která vychází z hodnocení komplexního regionálního významu středisek (Hampl 2005), je identifikace pěti mikroregionů na území Karlovarského kraje s centry v Karlových Varech, Chebu, Sokolově, Mariánských Lázních a Ostrově. U Mariánských Lázní je nadřazeným střediskem Cheb, u ostatních Karlovy Vary, které mají přirozenou spádovost na Prahu. Rozsah autonomní střediskové působnosti Karlových Varů jako meziregionálního střediska v roce 2001 přibližně odpovídal administrativnímu vymezení kraje a zahrnoval více než 300 tisíc obyvatel. Jedná se o stabilní stav a výrazné změny v hierarchii středisek a v jejich regionální působnosti nelze očekávat. Z tohoto pohledu je potřeba v těchto oblastech a centrech v souladu se závěry ZÚR **vytvářet podmínky pro lokalizaci**

strategických komerčních a výrobních funkcí a posílit nabídku pracovních příležitostí¹⁸. Současné musí být brán ohled na ochranu aktivit spojených s lázeňstvím, které má pro celý kraj prioritní význam. V oblasti Sokolovska je nezbytné počítat s pokračující těžbou uhlí a využitím ostatních nerostných surovin, ale současně již vytvářet předpoklady pro restrukturalizaci nabídky pracovních příležitostí v důsledku chystaného ukončení těžby uhlí.

Venkovské oblasti Karlovarského kraje

Mimo urbanizovanou oblast se na území Karlovarského kraje setkáme především s **rozvolněným venkovským osídlením**. Zejména okrajové horské polohy jsou osídleny řídce a jejich potenciál se týká hlavně rozvoje rekreační funkce. Pokud označíme za venkovské obce všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel, pak venkovský prostor v rámci Karlovarského kraje zaujímá přibližně 63 % rozlohy kraje a patří do něj 105, tj. téměř 80 % obcí (údaje k 31. 12. 2010). Celkem je ve venkovském prostoru 85 % obcí do 1 000 obyvatel. Ve venkovských oblastech žila na konci roku 2010 pouze přibližně pětina obyvatel Karlovarského kraje, při pohledu na jednotlivé správní obvody ORP žil nejvyšší podíl venkovského obyvatelstva v ORP Ostrov a Kraslice, nejméně pak v ORP Aš. V porovnání s ostatními kraji Česka je Karlovarský kraj po Ústeckém kraji **druhým krajem s nejnižším podílem obyvatel žijících na venkově**.

Tabulka : Časová dostupnost sídla správního obvodu ORP a sídla kraje

ORP	podíl obyvatel v obcích s časovou dostupností sídla ORP (%)						podíl obyvatel v obcích s časovou dostupností krajského města (%)					
	do 14 min		15 – 29 min		30 a více min		do 29 min		30 – 59 min		60 a více min	
	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M
Aš	100	100	-	-	-	-	-	-	71	-	29	100
Cheb	12	90	75	5	13	5	-	-	98	90	2	10
Karlovy Vary	11	80	56	11	33	9	67	91	33	9	-	-
Kraslice	22	100	78	-	-	-	-	-	100	100	-	-
Mariánské Lázně	60	84	40	-	-	16	-	-	56	100	44	-
Ostrov	13	100	82	-	5	-	46	100	54	-	-	-
Sokolov	49	47	45	53	6	-	65	84	35	16	-	-
Karlovarský kraj	30	77	57	18	13	5	41	57	53	35	6	8

Poznámka: Údaje o časové dostupnosti obce do sídla správních úřadů byly získány pomocí mapového serveru www.mapy.cz. Je nutné brát je jako orientační, neboť tento server používá průměrné rychlosti automobilu po jednotlivých komunikacích a bez zohlednění použití jiných dopravních prostředků a vytíženosti komunikací během dne.

Zdroj: ČSÚ, Karlovarský kraj - Postavení venkova v Karlovarském kraji

Pro obyvatele Karlovarského kraje, zejména venkovských oblastí, je z pohledu jejich potřeb spojených s veřejnou správou, zdravotní péčí, školstvím a dalšími službami v rámci občanské vybavenosti důležitá dobrá **dostupnost správního sídla ORP a sídla kraje**. V Tabulce jsou uvedeny podíly obyvatel v obcích kraje podle časové dostupnosti jejich správního sídla ORP. I když údaje odpovídají situaci na konci roku 2008, vzhledem k malým změnám v počtu obyvatel je přitom možné je považovat za aktuální. Ve venkovských obcích s velmi dobrým spojením správního sídla individuální dopravou do 29 minut, žije 88 % obyvatel (v městském prostoru 95 %). Ve správním obvodu ORP Aš, Kraslice a Mariánské Lázně je pro všechny venkovské obce toto sídlo dostupné do 29 minut. Nejobtížněji je sídlo správního obvodu dostupné pro obyvatele venkovských obcí v ORP Karlovy Vary, kde obyvatelům třetiny obcí trvá cesta více než 30 minut. Velikost kraje, poloha krajského města, ale také hustota a kvalita silniční sítě ovlivňují časovou dostupnost sídla kraje. Přes 53 % obyvatel

¹⁸ Zásady územního rozvoje Karlovarského kraje (ZÚR), Karlovarský kraj. 2010.

z venkovských obcí Karlovarského kraje cestuje do krajského města mezi půl hodinou až hodinou jízdy. Do půl hodiny se do sídla kraje nedostanou obyvatelé venkovského ani městského prostoru ORP Aš, Cheb, Kraslice a Mariánské Lázně. Téměř 44 % obyvatel venkovských obcí z ORP Mariánské Lázně cestuje do krajského města více než hodinu, z ORP Aš pak 29 % obyvatel.

Závažným problémem Karlovarského kraje je **velký rozsah území s nízkou hustotou zalidnění a se slabými lokálními centry**. Jedná se zejména o horské oblasti Karlovarského kraje částečně znevýhodněné fyzicko-geografickými podmínkami a dále oblast tzv. vnitřní periferie v jihovýchodní části Karlovarského kraje. Těmto specifickým oblastem je nezbytné z hlediska celokrajských územních souvislostí nutně věnovat zvláštní podporu, aby nedocházelo k populačním úbytkům, destabilizaci sociální soudržnosti a celkové degradaci území, což by mělo dopad na rozvoj celého Karlovarského kraje. Ve shodě se ZÚR lze tvrdit, že předpokladem pro stabilizaci obyvatel na venkově je vyvážená míra kompenzace nevýhod rozvolněného osídlení, zejména zajištění dopravních služeb, kvalitní technické infrastruktury včetně telekomunikací a možností internetového připojení a kvalitního obytného prostředí sídel.

Územní studie **horských oblastí** z roku 2011 se zabývá analýzou rozvojových možností čtyř území, mezi něž patří Krušné hory, Ašsko, Český les a Slavkovský les (vymezení viz příloha 18). Jako hlavní problémy těchto horských oblastí byly identifikovány podvybavenost veřejnou infrastrukturou, nevyhovující stav silnic II. a III. třídy (zejména povrch, krajnice, průtahy sídly, nevyhovující šířka, směrové parametry, vybavení), existující průmyslové, zemědělské a těžební „brownfieldy“ a výskyt deprivovaných malých sídel se špatnou dopravní dostupností. Horské oblasti jsou postiženy vysokou mírou nezaměstnanosti a populace je charakteristická narušenou sociální skladbou a populačním poklesem některých obcí, nízkou vzdělanostní (kvalifikační) a obecně sociální strukturou.

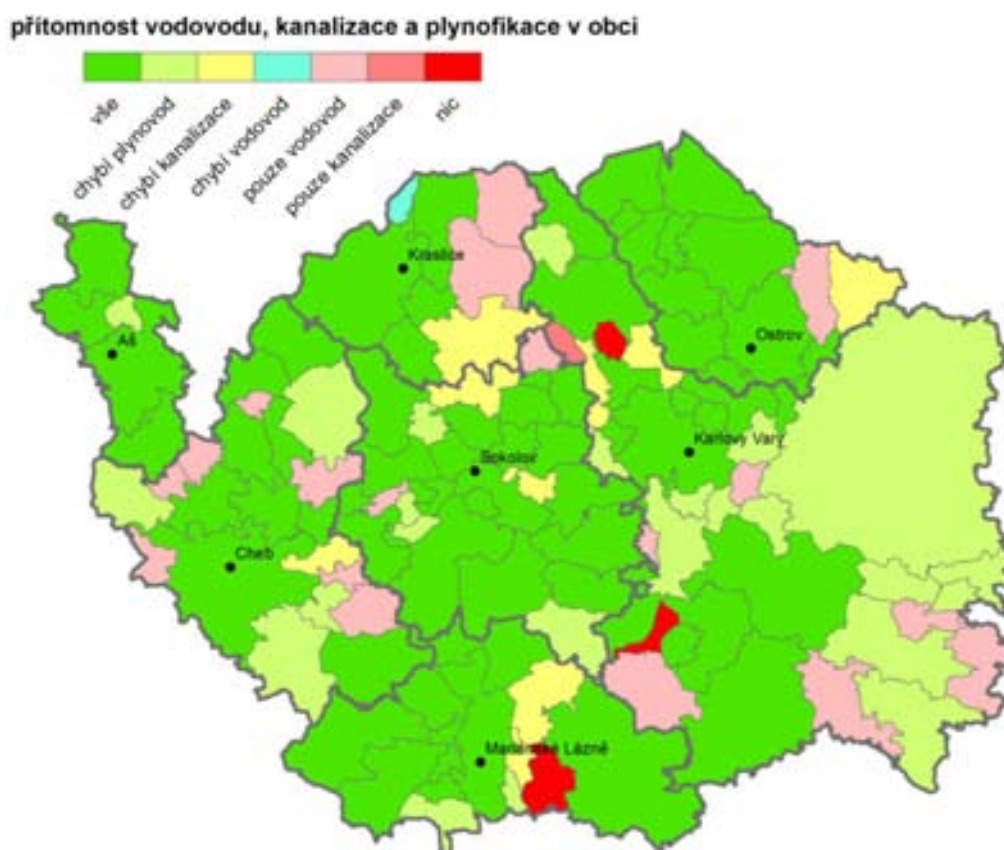
V rámci ZÚR jsou dále vymezeny specifické **oblasti tzv. vnitřní periferie**, které vykazují relativně vyšší míru problémů z hlediska udržitelného rozvoje území. Jedná se o území na jihovýchodě Karlovarského kraje – Žluticko a Tepelsko – Toužimsko (vymezení viz příloha 19). Toto území lze charakterizovat nízkou hustotou osídlení a problémy spojenými s výrazným sociálním a hospodářským útlumem, jejichž rozsah přesahuje hranice uvedených obcí i kraje a ovlivňuje vyvážený udržitelný rozvoj širší oblasti. Za zásadní problémy se považují vysoká míra nezaměstnanosti, nevyvážená vzdělanostní struktura, nízká úroveň mezd a omezená mobilita obyvatel za prací. Je třeba dodat, že proces úpadku uvedených oblastí vnitřní periferie má kořeny ve 30. letech minulého století a v jistém smyslu se tedy jedná o dlouhodobý přirozený proces, který souvisí s postupnou prostorovou přeměnou a hierarchickou diferenciací území ČR.

19. Technická a občanská vybavenost obcí v Karlovarském kraji

Hodnocení technické a občanské vybavenosti obcí Karlovarského kraje je založeno na datech publikovaných každoročně ČSÚ. Hlavním smyslem analýzy je zhodnocení vybavenosti jednotlivých obcí v urbanizovaných, resp. periferních oblastech kraje a celkové porovnání kvality vybavenosti obcí v Karlovarském kraji se situací v blízkých regionech.

Kvalita technické infrastruktury obcí je hodnocena na základě údajů o přítomnosti kanalizace, vodovodu a zavedení plynu. Bohužel nejsou tyto údaje od roku 2006 v databázích ČSÚ aktualizovány, proto údaje znázorněné na obrázku (Obrázek) zachycují stav k roku 2006. Vybavenost obce vodovodem, kanalizací s připojením na čističku odpadních vod (ČOV) a rozvody plynu jsou uváděny i v případě, že takto je vybavena pouze její část. Technická vybavenost obcí Karlovarského kraje je na dobré úrovni, když většina obcí byla již v roce 2006 vybavena všemi třemi sledovanými prvky technické infrastruktury (55 %) a mnohým chyběl pouze jeden z nich (26 %). Pouze tři obce s počtem obyvatel menším než 150 neměly zaveden ani vodovod, ani kanalizaci, ani plyn. Z obrázku (Obrázek) je zřejmé, že nejvíce obcí s nižším stupněm technické vybavenosti se nalézají v oblastech tzv. vnitřní periferie v jihovýchodní části kraje. Nižší vybavenost je také v obcích ležících při vnitřních hranicích mezi jednotlivými okresy Karlovarského kraje.

Obrázek : Vybavenost obcí Karlovarského kraje technickou infrastrukturou (stav k roku 2006)

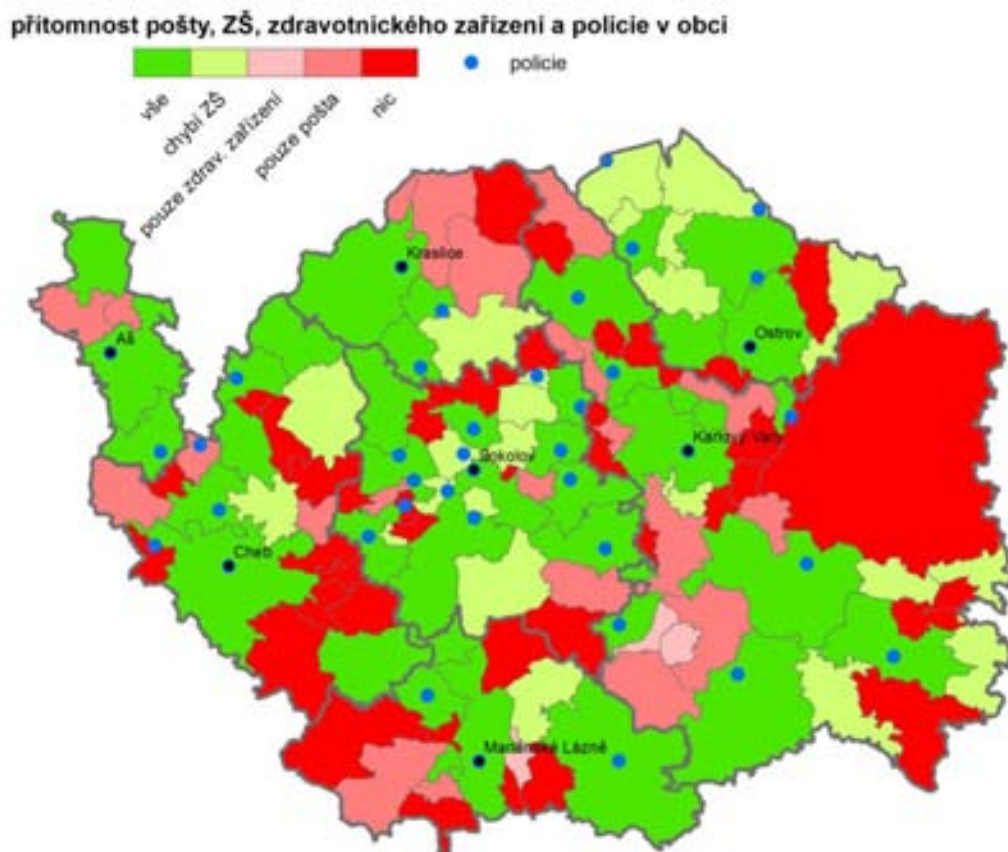
Zdroj: ČSÚ – Malý lexikon obcí 2008

V roce 2005 byl zastupitelstvem Karlovarského kraje schválen Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Karlovarského kraje (PRVKUKK). Tento zásadní dokument nejdéle na dobu 10 let slouží jako podklad územní plánovací dokumentaci, pro činnost stavebních a vodoprávních úřadů a pro činnost obcí

a kraje v přenesené a samostatné působnosti. Z časového plánu realizace výstavby nových objektů a rekonstrukce vyplývá, že do roku 2012 by měla být provedena výstavba nových vodovodů v rozvojových oblastech Karlovarského kraje (ÚP VÚC Karlovarsko Sokolovská aglomerace) a výstavba nových kanalizací a ČOV i v aglomeracích s populačním ekvivalentem menším než 2000 obyvatel nacházejících se v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů a v ekologicky citlivém území. Do roku 2015 by měla dále probíhat výstavba nových vodovodů, kanalizací a ČOV v dnes nevybavených obcích doporučených v PRVKUK. Realizace navrženého časového plánu výstavby přitom samozřejmě závisí na množství investičních prostředků, které budou pro toto časové období k dispozici.

Z občanské vybavenosti obcí je sledována přítomnost policie, pošty s vlastním poštovním směrovacím číslem, základní devítileté školy a zdravotnického zařízení, kterým se rozumí sdružená ambulantní zařízení, ambulantní zařízení, nemocnice, odborné léčebné ústavy včetně léčeben dlouhodobě nemocných, ostatní lůžková zařízení, samostatné ordinace lékařů a ostatní samostatná zařízení včetně detašovaných pracovišť. Údaje znázorněné na obrázku 14 se vztahují k roku 2009, u policie k roku 2006. Necelá čtvrtina obcí Karlovarského kraje byla v uvedených letech vybavena všemi čtyřmi sledovanými občanskými službami, na druhé straně téměř 30 % obcí nedisponovalo ani jednou z uvedených služeb. Z pohledu hodnocení kvality občanské vybavenosti však není nejdůležitější přítomnost služby přímo v obci, ale její dobrá dostupnost v blízkém okolí. Vysoká rozdrobenost služeb do co největšího počtu obcí by naopak mohla vést ke ztrátě kvality poskytovaných služeb. Uvažovat je tedy nutné spádovost jednotlivých mikroregionů a kvalitní občanskou vybavenost jádra mikroregionu. Jak dokládá obrázek 14, z tohoto pohledu je občanská vybavenost Karlovarského kraje dostatečná, protože pouze pár obcí u hranic kraje nesousedí přímo s plně vybavenou obcí.

Obrázek : Občanská vybavenost obcí Karlovarského kraje (stav k roku 2009, u policie 2006)

Zdroj: ČSÚ – Malý lexikon obcí 2008

Souhrnné porovnání technické a občanské vybavenosti obcí Karlovarského kraje podle jednotlivých správních obvodů ORP se situací v Ústeckém a Plzeňském kraji podává Tabulka . Na celokrajské úrovni je technická i občanská vybavenost Karlovarského kraje v porovnání s Ústeckým i Plzeňským krajem výrazně nadprůměrná ve všech sledovaných charakteristikách. Pouze podíl obcí připojených na vodovod je v Ústeckém kraji vyšší než v Karlovarském (97 %, resp. 96 %). Z pohledu správních obvodů ORP je v rámci Karlovarského kraje nejlépe vybaven silně urbanizovaný ORP Aš. K obvodům s horší vybaveností bychom přiřadili ORP Karlovy Vary a Cheb, na jejichž území se z velké části nacházejí venkovské periferní oblasti.

Tabulka : Srovnání technické a občanské vybavenosti obcí v ORP Karlovarského, Ústeckého a Plzeňského kraje

ORP	počet obcí		podíl obcí, ve kterých se nachází						
	celkem	z toho měst	pošta	škola	zdrav. zař.	policie	kana- lizace	vodo- vod	plyno- fikace
Aš	5	2	100%	60%	60%	40%	100%	100%	80%
Cheb	21	5	52%	48%	38%	24%	62%	100%	48%
Karlovy Vary	40	8	63%	43%	45%	20%	73%	93%	45%
Kraslice	8	4	88%	50%	50%	38%	63%	88%	75%
Mariánské Lázně	14	3	50%	50%	43%	21%	79%	93%	79%
Ostrov	14	6	79%	57%	79%	36%	86%	100%	93%
Sokolov	30	9	73%	53%	63%	47%	83%	100%	80%
Karlovarský kraj	132	37	67%	49%	52%	30%	76%	96%	65%
Bílina	8	2	75%	25%	50%	13%	75%	100%	75%
Děčín	34	5	53%	35%	29%	18%	26%	97%	32%
Chomutov	25	3	64%	28%	56%	12%	88%	100%	68%
Kadaň	19	5	58%	47%	47%	21%	79%	95%	21%
Litoměřice	40	6	38%	30%	45%	13%	45%	93%	55%
Litvínov	11	4	82%	55%	73%	27%	64%	100%	55%
Louny	41	2	46%	27%	32%	7%	34%	95%	66%
Lovosice	32	3	38%	31%	34%	6%	34%	97%	75%
Most	15	1	40%	27%	47%	20%	67%	100%	80%
Podbořany	11	4	91%	55%	64%	18%	64%	100%	64%
Roudnice nad Labem	33	2	33%	30%	33%	3%	70%	97%	85%
Rumburk	12	7	92%	83%	75%	33%	67%	92%	75%
Teplice	26	7	73%	50%	50%	23%	77%	100%	81%
Ústí nad Labem	23	3	61%	52%	65%	30%	52%	100%	61%
Varnsdorf	6	2	100%	67%	67%	33%	83%	100%	83%
Žatec	18	1	33%	44%	22%	6%	67%	100%	39%
Ústecký kraj	354	57	53%	38%	44%	15%	56%	97%	62%
Blovice	19	2	26%	21%	21%	5%	16%	74%	74%
Domažlice	58	5	36%	26%	19%	10%	31%	79%	60%
Horažďovice	20	1	40%	20%	20%	5%	15%	80%	35%
Horšovský Týn	18	2	33%	33%	28%	6%	22%	50%	67%
Klatovy	44	8	43%	43%	32%	14%	27%	82%	48%
Kralovice	44	5	32%	27%	32%	7%	30%	64%	50%
Nepomuk	26	2	38%	19%	27%	4%	12%	31%	46%
Nýřany	54	5	44%	39%	41%	9%	41%	67%	70%
Plzeň	15	2	60%	53%	67%	20%	67%	93%	87%
Přeštice	30	1	30%	27%	23%	3%	37%	47%	60%
Rokycany	68	6	31%	25%	32%	7%	24%	71%	37%
Stod	24	3	25%	21%	33%	13%	21%	42%	71%
Stříbro	24	4	42%	29%	25%	8%	63%	88%	29%
Sušice	30	4	60%	40%	27%	17%	33%	93%	10%

ORP	počet obcí		podíl obcí, ve kterých se nachází						
	celkem	z toho měst	pošta	škola	zdrav. zař.	policie	kana- lizace	vodo- vod	plyno- fikace
Tachov	27	4	52%	41%	30%	11%	70%	100%	48%
Plzeňský kraj	501	54	39%	31%	30%	9%	33%	71%	51%

Poznámka: Údaje o přítomnosti pošty, základní školy a zdravotnického zařízení vyjadřují stav k roku 2009, údaje o přítomnosti policie a vybavenosti obce kanalizací, vodovodem a plynofikací vyjadřují stav k roku 2006.

Zdroj: ČSÚ – Malý lexikon obcí 2008, 2010

Kvalitní technická i občanská vybavenost obcí Karlovarského kraje ve srovnání s ostatními je zapříčiněna zejména objektivními důvody, které souvisejí s velikostní strukturou obcí. Karlovarský kraj je po Praze druhým krajem z pohledu podílu obyvatelstva žijícího ve městech (83 %) a v porovnání s Ústeckým i Plzeňským krajem má výrazně vyšší podíl měst na celkovém počtu obcí. Zastoupení nejmenších obcí je naopak u Karlovarského kraje nízké, pro představu 41 % obcí má méně než 500 obyvatel (Ústecký kraj 50 %, Plzeňský kraj 67 %). Právě velikostní struktura obcí Karlovarského kraje s převahou větších obcí je pro hodnocenou občanskou a technickou vybavenost velmi výhodná. Další skutečnost, která ovlivňuje uvedené hodnoty v tabulce Tabulka a částečně omezuje možnosti interpretace, je celková roztržitost sídelní struktury. Jak bylo zmíněno, přítomnost určité služby či infrastruktury v obci je deklarována i v případě, že je takto vybavena pouze jedna z částí obce. Z tohoto pohledu nemusí být nadprůměrná vybavenost obcí Karlovarského kraje tak výrazná, protože v průměru připadá na jednu obec 3,9 částí obce, což je v porovnání s ostatními nejvíce (Ústecký kraj 3,2, Plzeňský kraj 3,1).

Klíčové výzvy/problémy

Velká rozdílnost a bezprostřední blízkost urbanizovaných a venkovských regionů.

Základní charakter regionální diferenciace Karlovarského kraje je ovlivněn odlišnou geografickou polohou a přírodními podmínkami jednotlivých oblastí, což má za následek v první řadě velmi rozdílný charakter osídlení. Zásadní polarita v Karlovarském kraji je proto mezi urbanizovaným, hustě osídleným územím v povodí Ohře a venkovskými oblastmi v pohraničních oblastech a v jihovýchodní části kraje.

Zcela rozdílný charakter území ovlivňující rozvojové možnosti jednotlivých regionů je ještě zvýrazněn blízkostí uvedených dvou typů oblastí, kdy na silně urbanizované oblasti bezprostředně navazuje velmi řídké osídlené území hor a tzv. vnitřní periferie. Na rozdíl od ostatních regionálních center v ČR se suburbanizační procesy posledních 20 let odehrávaly převážně v nejtěsnější blízkosti měst Karlovarského kraje a to v menším rozsahu, než v jiných krajích. Na jedné straně tedy existují v těsném zázemí center kraje potenciálně atraktivní přírodní území vhodná pro bydlení v dobrém prostředí v zázemí měst, na druhou stranu je jejich atraktivita snižována nedostatečně rozvinutou infrastrukturou a zhoršenou dopravní dostupností. Významnou roli patrně také hraje celkově nižší dynamika suburbanizačních procesů v kraji, která může být mimo jiné dána kombinací horší sociální skladby populace a zhoršující se ekonomické situace kraje.

Urbanizované a venkovské regiony se potýkají se specifickými problémy. Urbanizované regiony potřebují diverzifikovat ekonomické činnosti, zvýšit produktivitu práce, rozšířit inovační podnikání atd., což je předpokladem pro nastartování ekonomiky celého kraje. To bude mít pozitivní vliv také na venkovské oblasti, ve kterých je v současné době nutné usilovat zejména o stabilizaci obyvatelstva, podporu vzniku nových pracovních příležitostí a zlepšení dopravní dostupnosti

umožňující snadné dojíždění za prací. Hlavním ekonomickým problémem venkovských regionů totiž je vysoká míra nezaměstnanosti daná kombinací nedostatku pracovních míst a horší dostupností středisek kraje.

Příčiny.

Ekonomika urbanizované oblasti Karlovarského kraje jako centra celého regionu není natolik silná, aby měl její rozvoj a aktivity dopad i na širší okolí. Ani Karlovy Vary jako mezuregionální centrum negenerují tolik pracovních příležitostí, které by v dostatečné míře „nasávaly“ pracovní sílu z venkovských oblastí, a tak podpořily jejich rozvoj. Na druhou stranu díky koncentraci obyvatel a ekonomických činností do uvedených oblastí se rozvoj stále soustředí do velkých měst a jejich suburbánních zón a horské a periferní oblasti s rozvolněným osídlením z mnoha investic nijak neprofitují.

Důsledky.

Další soustředění rozvojových aktivit, které nebudou mít širší dopad na území, do urbanizovaných oblastí bude přispívat ke zvýšení regionálních rozdílů a může mít za následek pokračující destabilizaci obyvatelstva venkovských regionů. Vzhledem k nízkému přirozenému hospodářskému potenciálu venkovských oblastí lze očekávat, že bez podpory směřované do oživení místní ekonomiky a vzniku nových aktivit bude většina periferních oblastí dále upadat. Pokud totiž obyvatelé nebudou mít možnost získat práci v blízkosti bydliště a dobrá dopravní dostupnost (nikoliv ve smyslu délky trvání cesty, ale spíše frekvence spojení) jim neumožní snadné dojíždění za prací, lze očekávat úbytek počtu obyvatel, který s sebou ponese další nepříznivé důsledky pro území a povede k jeho degradaci.

Literatura:

ČSÚ, Karlovarský kraj (http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/spravni_obvody).

ČSÚ, Územně analytické podklady za obce České republiky

(http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/csu_a_uzemne_analyticke_podklady_za_obce_ceske_republiky)

Hampl, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha: PŘF UK.

Postavení venkova v Karlovarském kraji. ČSÚ, Karlovarský kraj. 2009.

Územní studie horských oblastí. Krajský úřad Karlovarského kraje, Odbor regionálního rozvoje. 2011.

Územně analytické podklady Karlovarského kraje. Karlovarský kraj. 2010.

Zásady územního rozvoje Karlovarského kraje (ZÚR), Karlovarský kraj. 2010.

Malý lexikon obcí 2008. ČSÚ, 2008.

Malý lexikon obcí ČR 2010. ČSÚ, 2010.

Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Karlovarského kraje. Vodohospodářský rozvoj a výstavba, 2004.

Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010. ČSÚ, 2010.

20. Porovnání Karlovarského kraje s německými regiony

Poloha Karlovarského kraje na severozápadě Česka při hranicích s Německem je pro kraj velkým potenciálem. Logické zaměření v oblasti mezinárodních vztahů na bezprostřední sousední regiony v Sasku a Bavorsku je vhodné rozšiřovat a podporovat ve všech ohledech. Intenzivní přeshraniční spolupráce a řešení společných projektů v příhraničních oblastech jsou potřebné pro regionální rozvoj a mohou mít vliv na rozvoj celého kraje. Cílem této kapitoly je prostřednictvím metod regionálního benchmarkingu identifikovat pozici Karlovarského kraje ve srovnání se sousedními regiony na území Německa, a to podle hlavních makroekonomických indikátorů (HDP, míra nezaměstnanosti, struktura odvětví apod.). Pro účely zjištění možných směrů spolupráce a z toho plynoucích přínosů je vhodné porovnat jednotlivé sousední regiony a zjistit komparativní výhody či nevýhody Karlovarského kraje.

Otázky:

- *Jaká je pozice Karlovarského kraje v porovnání se sousedními německými regiony z pohledu základních hospodářských ukazatelů?*
- *Co může Karlovarský kraj sousedním německým regionům nabídnout a z čeho může těžit v případě spolupráce?*

Karlovarský kraj sousedí se dvěma německými spolkovými zeměmi, Saskem (délka společné hranice 133 km) a Bavorskem (délka společné hranice 99 km). Dopravní spojení s Německem je pomocí osmi mezinárodních silničních hraničních přechodů, pět z toho je se Saskem a tři s Bavorskem. Nejlepší, zejména silniční, napojení na nadřazené dopravní síť Německa vede přes Chebsko a Ašsko. Severozápadně území Česka probíhá dálnice A72 Hof – Plauen – Zwickau – Chemnitz, která následně pokračuje severním směrem na Lipsko a jejíž dokončení posledních přibližně 20 km se předpokládá v roce 2012¹⁹. Západně území Česka prochází dálnice A93 Hof – Regensburg, která pokračuje na Mnichov. Na tuto trasu je prostor Chebska připojen třemi trasami. Mimo tento prostor kvalitní dopravní spojení v podstatě není, neboť jak železniční tratě, tak silnice přes Krušné hory nemají (a to zejména na české straně) parametry hlavních komunikací. Napojení Karlovarského kraje na rozvojové osy a regionální centra v Německu je zobrazeno v příloze 20. Z mapy je vidět obtížnost jiného napojení na německý regionální systém než přes Chebsko z důvodu fyzicko-geografických podmínek území na obou stranách hranic.

Krušné Hory na severu Karlovarského kraje pokračují až do Saska, přičemž v saské části Krušných hor je poměrně silné osídlení, kterému dominují aglomerace Auerbach – Falkenstein a Schneeberg – Aue – Schwarzenberg (více než 80 tis. obyvatel). V příhraničním území Saska jsou nejvýznamnějšími městy Klingenthal či centrum zimních sportů Kurort Oberwiesenthal. Severněji od Krušných hor začíná velmi hustě osídlená pánevní oblast, které dominují města Chemnitz a Zwickau. Na západě Karlovarského kraje pokračuje do Bavorska pohoří Smrčín v nadmořských výškách okolo 600 metrů nad mořem. Nejvýznamnějším německým městem směrem na severozápad je Hof. Obecně je tato oblast výrazně zalesněna a řídce osídlena.

Postavení Karlovarského kraje je podrobněji hodnoceno v porovnání se třemi sousedními německými regiony, kterými jsou správní obvody (Regierungsbezirk/Direktionsbezirk, NUTS 2) Chemnitz v Sasku

¹⁹ Zásady územního rozvoje Karlovarského kraje (ZÚR), Karlovarský kraj. 2010.

a Oberfranken a Oberpfalz v Bavorsku (viz Obrázek). Jak je vidět z údajů v následující tabulce (Tabulka), německé regiony jsou výměrou výrazně větší, v každém žije více než jeden milión obyvatel a v průměru dosahují vyšší hustoty zalidnění, než je v Karlovarském kraji. Největším regionem je bavorský Oberpfalz, který je však vzhledem k fyzicko-geografickým podmínkám a charakteru osídlení nejméně zalidněn. Saský region Chemnitz naopak vykazuje výrazně vyšší hodnotu zalidnění ve srovnání s Karlovarským krajem, když v něm žije přibližně o 157 obyvatel na km² více.

Obrázek : Mapa sousedních regionů Karlovarského kraje

Zdroj: © EuroGeographics (administrativní hranice)

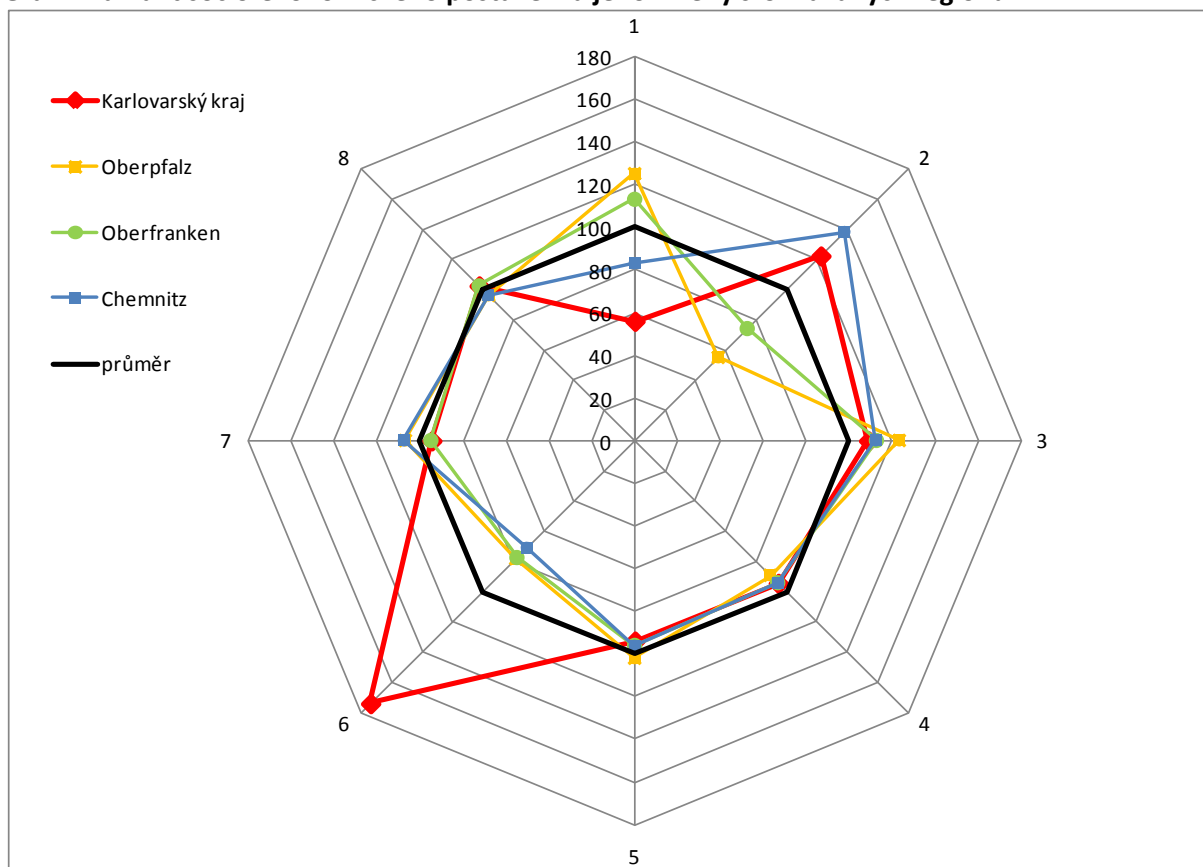
Tabulka : Základní charakteristika Karlovarského kraje a sousedních německých regionů (31. 12. 2010)

region	výměra (km ²)	počet obyvatel	hustota zalidnění	počet obcí	správní sídlo
Direktionsbezirk Chemnitz	6 098	1 526 091	250,3	205	Chemnitz
Regierungsbezirk Oberfranken	7 232	1 071 306	148,1	214	Regensburg
Regierungsbezirk Oberpfalz	9 690	1 081 120	111,6	226	Bayreuth
Karlovarský kraj	3 314	307 444	92,8	132	Karlovy Vary

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010, Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010, GENESIS-Online Datenbank (<https://www.statistikdaten.bayern.de/genesis/online?Menu=Willkommen>, <http://www.statistik.sachsen.de/genonline/online?Menu=Willkommen>)

Přehledné porovnání sledovaných regionů prostřednictvím klíčových ukazatelů makroekonomického vývoje, za které existují mezinárodně srovnatelná data, je uvedeno v grafu 77. V něm je srovnán jak stav ekonomiky v roce 2008, resp. 2009, tak její dynamika mezi roky 2003 a 2008, resp. 2009. To vše s ohledem na vývoj v EU jako celku, resp. jednotlivých zemí. Z tohoto srovnání je patrné, že Karlovarský kraj se od sousedních německých regionů liší zejména nízkým HDP na obyvatele a vysokým nárůstem míry nezaměstnanosti, když u těchto ukazatelů dosahuje extrémních hodnot.

Graf : Diamant socio-ekonomického postavení a jeho změny srovnávaných regionů

- 1 HDP v PPS na obyvatele (2008, 100 = EU27)
- 2 Míra nezaměstnanosti (2009, 100 = EU27)
- 3 Podíl průmyslu (NACE: C-F) na hrubé přidané hodnotě (2008, 100 = ČR pro české, DE pro německé regiony)
- 4 Podíl služeb (NACE: G-P) na hrubé přidané hodnotě (2008, 100 = ČR pro české, DE pro německé regiony)
- 5 Růst HDP v PPS (2008/2003, 100 = EU27)
- 6 Změna míry nezaměstnanosti (2009/2003, 100 = EU27)
- 7 Změna podílu průmyslu NACE: C-F na hrubé přidané hodnotě (2008/2003, 100 = ČR pro české, DE pro německé regiony)
- 8 Změna podílu služeb (NACE: G-P) na hrubé přidané hodnotě (2008/2003, 100 = ČR pro české, DE pro německé regiony)

Zdroj: Eurostat

Ze srovnání základních makroekonomických ukazatelů dále vyplývá:

- Vysoká podobnost bavorských regionů (Oberfranken a Oberpfalz) v naprosté většině sledovaných ukazatelů. Mírně lepší pozici průmyslověji zaměřeného regionu Oberpfalz dokládá nejvyšší dosažená úroveň hrubého domácího produktu (HDP) na obyvatele a nejnižší míra nezaměstnanosti.
- Výrazně horší pozice regionu Chemnitz v porovnání s oběma německými regiony, která se projevuje zejména vysokou mírou nezaměstnanosti a nízkou úrovní HDP na obyvatele. Nezaměstnanost ve strukturálně postiženém Chemnitzu dokonce převyšuje hodnoty v Karlovarském kraji, které jsou jedny z nejhorších v celém Česku.
- Alarmující situace v Karlovarském kraji z pohledu nárůstu míry nezaměstnanosti mezi lety 2003 a 2009, která je v přímém kontrastu s podprůměrnými nárůsty míry nezaměstnanosti

v sousedních německých regionech. Obdobná situace je u dosažené úrovně HDP na obyvatele, kde Karlovarský kraj dosahuje méně než 60 % průměru EU27.

- Podobnost všech čtyř regionů z pohledu podílu jednotlivých sektorů na hrubé přidané hodnotě včetně jeho změny. Ve všech regionech se průměrný podíl na hrubé přidané hodnotě v porovnání s národními průměry nadprůměrně a služby podprůměrně.

Z důvodu velkých rozloh srovnávaných německých regionů a potřeby vzájemného porovnání nejbližších příhraničních regionů jsou dále analyzovány údaje za německé regiony NUTS 3 (Landkreise, Kreisfreie Städte), z nichž jsou podrobněji představeny ty, které s Karlovarským krajem přímo sousedí. Územně správní členění sousedních německých správních obvodů NUTS 2 je zobrazeno na obrázku 16. Z mapy je vidět, že Karlovarský kraj přímo sousedí se dvěma saskými regiony Erzgebirgskreis a Vogtlandkreis a dále třemi bavorskými regiony Hof, Wunsiedel im Fichtelgebirge a Tirschenreuth.

Obrázek : Mapa sousedních německých regionů NUTS 3 Karlovarského kraje

Zdroj: © EuroGeographics (administrativní hranice)

Údaje o míře nezaměstnanosti v regionech NUTS 3 uvedené v tabulce 44 potvrzují tvrzení o velkém rozdílu mezi bavorskými a saskými regiony z pohledu míry nezaměstnanosti a tím dokládají výrazné problémy konkurenceschopnosti a výkonnosti ekonomiky strukturálně postižených oblastí. Všechny regiony ve správním obvodu Chemnitz dosahovaly v roce 2009 míry nezaměstnanosti vyšší než 11,7 %, což je hodnota vyšší než údaj pro Karlovarský kraj v daném roce. Z Karlovarského kraje měly vyšší nezaměstnanost správní obvody ORP Cheb (12,3 %), Sokolov (12,6 %), Ostrov (13,2 %) a Kraslice (15,3 %). Bavorské regiony naproti tomu dosahovaly velmi nízkých hodnot míry nezaměstnanosti

v rozmezí 3 – 9 %. Údaje o zaměstnanosti v jednotlivých sektorech hospodářství poukazují na výrazné rozdíly mezi německými regiony NUTS 3. Vyskytují se zde jak velmi zemědělské regiony, v nichž dominuje díky přírodním podmínkám zejména lesnictví, tak průmyslově zaměřené regiony. Vysoká zaměstnanost v zemědělství (nad 6 %) je ve většině regionů v obvodu Oberpfalz a taktéž některých regionech v obvodu Oberfranken. Mezi nejprůmyslovější regiony se zaměstnaností v průmyslu nad 40 % patří bavorské regiony Coburg, Kronach, Hof a Neustadt, Waldnaab a.d.

Tabulka : Základní socio-ekonomická charakteristika německých regionů NUTS 3

region	kraj	počet obyvatel (2010)	míra nezaměstnanosti (2009)	zaměstnanost v sektorech (2009)		
				zemědělství, lesnictví, rybolov	průmysl, stavebnictví	služby
Direktionsbezirk Chemnitz	Chemnitz (město)	243 248	13,3%	0,3%	20,7%	79,0%
	Erzgebirgskreis	368 167	13,2%	2,5%	38,3%	59,2%
	Mittelsachsen	328 342	11,7%	3,8%	34,5%	61,6%
	Vogtlandkreis	244 402	12,1%	2,7%	33,9%	63,5%
	Zwickau	341 932	12,6%	1,9%	32,1%	65,9%
Regierungsbezirk Oberpfalz	Amberg (město)	43 755	9,0%	0,6%	33,8%	65,6%
	Regensburg (město)	135 520	7,2%	0,2%	26,8%	73,1%
	Weiden i.d. OPf. (město)	41 961	8,5%	0,5%	18,3%	81,2%
	Amberg-Weizbach	105 180	4,9%	6,2%	35,4%	58,4%
	Cham	128 322	4,8%	6,3%	38,2%	55,6%
	Neumarkt i.d. OPf.	127 769	3,3%	5,2%	35,8%	58,9%
	Neustadt a.d. Waldnaab	97 211	5,2%	6,9%	41,1%	52,0%
	Regensburg	183 796	3,6%	6,0%	32,6%	61,6%
	Schwandorf	142 804	4,9%	4,8%	36,1%	59,0%
	Tirschenreuth	74 802	5,8%	7,0%	39,9%	53,0%
Regierungsbezirk Oberfranken	Bamberg (město)	70 004	6,6%	0,5%	29,2%	70,3%
	Bayreuth (město)	72 683	7,5%	0,5%	20,7%	78,8%
	Coburg (město)	41 076	7,5%	0,3%	26,5%	73,2%
	Hof (město)	46 286	7,8%	0,6%	21,3%	78,4%
	Bamberg	144 211	4,0%	6,1%	34,0%	60,0%
	Bayreuth	106 102	4,7%	7,8%	33,8%	58,7%
	Coburg	88 193	6,0%	3,4%	48,7%	47,9%
	Forchheim	112 985	4,2%	6,8%	30,5%	62,8%
	Hof	100 234	6,1%	3,9%	41,7%	54,4%
	Kronach	70 106	5,9%	3,2%	45,7%	51,2%
	Kulmbach	74 491	6,1%	3,9%	36,1%	59,7%
	Lichtenfels	68 087	5,6%	3,7%	32,2%	64,1%
	Wunsiedel i. Fichtelgebirge	76 848	7,7%	2,5%	37,9%	59,7%

Poznámka: Zvýrazněny jsou regiony NUTS 3, se kterými Karlovarský kraj přímo sousedí.

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010, Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010, GENESIS-Online Datenbank (<https://www.statistikdaten.bayern.de/genesis/online?Menu=Willkommen>, <http://www.statistik.sachsen.de/genonline/online?Menu=Willkommen>)

V saských regionech NUTS 3, které sousedí s Karlovarským krajem, žije více než 600 tis. obyvatel. Ve srovnání s Karlovarským krajem je zde tedy výrazně vyšší hustota zalidnění. Region Erzgebirgskreis je v porovnání s ostatními saskými regiony charakteristický zejména nadprůměrným zaměřením na průmysl, i když zaměstnanost v průmyslu (38,3 %) v porovnání s bavorskými regiony není nejvyšší. Uvedená skutečnost souvisí s tradičním zaměřením tohoto regionu na hornictví. V dnešní době má význam zejména výroba strojů, strojírenství a elektrotechnika. Významné postavení mají v regionu

díky přírodním podmínkám cestovní ruch a turistika, které jsou ještě více důležité pro sousední Vogtlandkreis. Tento region těží zejména z vhodných přírodních podmínek umožňujících jednak rozvoj lázeňství (lázně Bad Elster a Bad Brambach) a dále provozování zimních sportů a horské turistiky. Rozvinutá je zde výroba hudebních nástrojů, v oblasti města Plauen textilní průmysl a dopravní strojírenství.

Bavorské regiony sousedící s Karlovarským krajem jsou svým hospodářským zaměřením značně odlišné, i když zde většinou můžeme hovořit o dominanci průmyslu. Právě region Hof v obvodu Oberfranken, který má s Karlovarským krajem hranici dlouhou pouhých 25 km a jeho centrum tvoří stejnojmenné město, je charakteristický nadprůměrnou zaměstnaností v průmyslu (41,7 %). Mezi důležitá odvětví patří zejména textilní a oděvní průmysl, ve kterém se řadí k předním místům v celém Německu. Dále je zde významná výroba plastů a stavebnictví. V samotném městě Hof se dále rozvíjí pivovarnictví, logistika a automobilový průmysl. Hospodářství sousedního regionu Wunsiedel im Fichtelgebirge je také zaměřeno na průmysl, zejména chemický, oděvní, keramický, sklářský a stavebnictví. Tradiční je pro tento region výroba keramiky a porcelánu. Obdobně pro region Tirschenreuth v obvodu Oberpfalz je významný keramický a sklářský průmysl, který zde má dlouhou historii. Tento region je skoro z poloviny zalesněný, a tak zde významnou roli hraje lesnictví, což dokládají údaje o vysoké zaměstnanosti v zemědělství.

Srovnání Karlovarského kraje se sousedními německými regiony ukázalo zejména na přetrvávající rozdíly mezi bývalým Východním a Západním Německem, což se projevuje zejména v úrovni HDP a problémech s vysokou mírou nezaměstnanosti v saských regionech. Přes problematickou situaci Karlovarského kraje z pohledu míry nezaměstnanosti a výkonnosti ekonomiky kraj dosahuje v některých případech lepších výsledků než sousední saské regiony. Zaostávání Karlovarského kraje za bavorskými regiony nelze v žádném případě brát jako nevýhodu, naopak je to pro kraj velká příležitost pro napojení se na fungující ekonomické a sociální struktury. Převážně průmyslové zaměření blízkých regionů je dobrým předpokladem pro navazování spolupráce na úrovni subdodavatelských vztahů. Nezanedbatelný potenciál má Karlovarský kraj ve sféře cestovního ruchu a zdravotní péče, zejména lázeňství a kongresového cestovního ruchu. Vyšší zaměření na německé návštěvníky a cílená propagace a podpora možností ekonomické spolupráce může být impulsem pro regionální rozvoj Karlovarského kraje.

Literatura:

GENESIS-Online Datenbank

(<https://www.statistikdaten.bayern.de/genesis/online?Menu=Willkommen>,

<http://www.statistik.sachsen.de/genonline/online?Menu=Willkommen>)

Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010. ČSÚ. 2010.

Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010. ČSÚ. 2011.

Zásady územního rozvoje Karlovarského kraje (ZÚR). Karlovarský kraj. 2010.

21. Přílohy

Příloha : Nejvýznamnější položky ve vývozu Karlovarského kraje dle členění SITC 3, v mil. Kč, 2005-2010

Zbožová třída dle SITC - 3 digit		Hodnota exportu v mil. Kč								
Kód	Název	2005	2006	2007	2008	2009	2010	součet 05-10	index 05/10	podíl 2010 v %
773	Prostředky k rozvodu elektrické energie jn.	3 190	3 910	4 902	6 185	5 337	8 839	32 362	277,1	17,1
699	Výrobky z kovů základních jn.	7 827	7 650	7 275	6 012	4 601	5 493	38 858	70,2	10,6
268	Vlna, vlákna živočišná ostatní (vč. česanců vlněných)	2 826	2 891	3 184	2 859	1 982	3 109	16 851	110,0	6,0
772	Přístr. elek. ke spínání ap. obvodů elek., odpory aj.	2 125	2 400	2 227	1 885	1 840	2 532	13 009	119,1	4,9
784	Díly a příslušenství vozidel motorových	2 636	2 356	2 480	2 582	1 366	2 364	13 783	89,7	4,6
513	Kyseliny karbonové, jejich anhydridy, halogenidy ap.	2 899	2 605	2 200	1 848	1 588	2 360	13 502	81,4	4,6
893	Předměty z hmot plastických jn.	1 684	1 887	1 811	2 061	1 552	1 702	10 697	101,0	3,3
666	Zboží hrnčířské	2 223	2 312	3 073	2 507	1 561	1 409	13 084	63,4	2,7
575	Hmoty plastické ostatní v prvotních formách	883	886	1 106	1 075	1 070	1 180	6 200	133,7	2,3
821	Nábytek a díly, žíněnky, matrace aj.	784	811	949	1 148	1 010	1 088	5 791	138,7	2,1
664	Sklo	1 362	1 630	1 460	1 286	1 219	1 019	7 976	74,8	2,0
655	Látky pletené a háčkované jn.	25	123	394	613	890	981	3 026	3932,9	1,9
621	Výrobky pryžové (lepidla, desky, pláty, tyče aj.)	230	508	690	809	650	947	3 834	410,9	1,8
665	Zboží skleněné	1 230	1 074	1 074	682	749	944	5 753	76,7	1,8
894	Kočárky dětské, hračky, hry a potřeby sportovní	172	255	488	620	664	938	3 138	546,7	1,8
892	Tiskoviny	1 580	1 346	1 483	1 226	979	842	7 456	53,3	1,6
322	Brikety, uhlí hnědé, rašelina	979	1 124	1 032	1 166	1 116	704	6 121	71,9	1,4
663	Výrobky z nerostů jn.	494	575	776	794	592	642	3 872	130,1	1,2
775	Zařízení elektrická a mechanická pro domácnost jn.	638	719	835	724	487	594	3 999	93,2	1,2
629	Výrobky kaučukové jn. (zdravotn. aj., kaučuk tvrdý)	480	417	403	365	334	577	2 576	120,3	1,1

Zbožová třída dle SITC - 3 digit		Hodnota exportu v mil. Kč								
Kód	Název	2005	2006	2007	2008	2009	2010	součet 05-10	index 05/10	podíl 2010 v %
651	Příze textilní	371	503	578	577	473	571	3 073	153,9	1,1
278	Minerály surové ost. (jíl, grafit, kaolin, křemen ap.)	575	482	549	447	458	540	3 051	93,9	1,0
728	Stroje, zařiz. ost. pro určitá odvětví průmyslu, díly	926	849	848	836	593	498	4 549	53,8	1,0
691	Konstrukce vč. částí jn. ze železa, oceli, hliníku	559	671	805	709	528	451	3 724	80,7	0,9
658	Výrobky hotové z materiálů textilních jn.	1 031	1 076	845	559	469	345	4 324	33,4	0,7
846	Doplňky oděvní z tkanin textilních i pletené, háčkov.	503	485	408	411	375	332	2 515	65,9	0,6
741	Zařízení k ohřevu a chlazení a jejich díly jn.	396	482	637	459	310	316	2 600	80,0	0,6
785	Motocykly (i mopedy), kola jízdní, vozíky invalidní	440	497	674	529	182	299	2 622	67,9	0,6
742	Čerpadla a dopravníky na kapaliny a jejich díly	290	361	411	471	319	259	2 110	89,4	0,5
898	Nástroje hudební, díly, příslušenství, desky, pásky	760	456	310	274	173	163	2 137	21,5	0,3
celkem		49 618	51 135	53 882	50 761	41 532	51 607	298 536	104,0	

Příloha : Export z Karlovarského kraje dle cílových zemí, v milionech Kč, 2005-2010

Název země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	součet 05-10	index05/10	podíl 2010 v %
Německo	31597,3	32799,9	34276,5	31729,0	24261,7	29426,0	184090,5	93,1	57,0
Rumunsko	163,9	426,5	583,2	945,4	1368,5	2921,5	6409,1	1782,1	5,7
Polsko	2650,8	2812,8	2428,1	2127,5	1904,6	2573,5	14497,3	97,1	5,0
Slovensko	1838,6	1884,7	2391,3	2580,6	2052,9	1888,8	12637,0	102,7	3,7
Itálie	2056,0	1854,9	1681,7	1492,0	1153,0	1807,7	10045,3	87,9	3,5
Rakousko	1088,7	1175,1	1528,8	1459,9	1250,0	1301,6	7804,1	119,6	2,5
Belgie	821,2	759,2	754,7	575,6	761,6	1229,2	4901,5	149,7	2,4
Spojené království	816,9	783,7	970,3	1131,1	887,7	1171,8	5761,5	143,4	2,3
Spojené státy	808,3	856,2	576,2	1212,6	901,5	1149,8	5504,7	142,3	2,2
Turecko	659,2	671,0	772,4	588,5	421,6	815,3	3928,0	123,7	1,6

Název země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	součet 05-10	index05/10	podíl 2010 v %
Nizozemsko	623,9	692,9	643,8	697,2	619,5	776,9	4054,2	124,5	1,5
Francie	863,9	839,1	939,9	822,5	783,8	739,0	4988,2	85,5	1,4
Španělsko	481,4	507,3	443,8	440,6	439,9	557,7	2870,7	115,9	1,1
Rusko	1029,3	633,4	686,1	749,1	547,8	494,6	4140,3	48,1	1,0
Švédsko	527,4	554,0	532,9	428,6	397,0	482,5	2922,4	91,5	0,9
Švýcarsko	495,9	500,1	491,3	609,9	367,6	482,0	2946,8	97,2	0,9
Bulharsko	334,9	493,5	569,4	429,6	248,5	367,2	2443,1	109,7	0,7
Čína	16,8	52,3	68,5	129,1	223,6	335,4	825,6	2001,4	0,6
Maďarsko	501,2	574,2	473,8	503,5	743,3	274,0	3069,9	54,7	0,5
Tunisko	1,0	1,9	1,4	8,2	166,2	246,1	424,8	24685,4	0,5
Mexiko	118,0	103,1	86,7	77,3	130,1	196,4	711,6	166,4	0,4
Korea	9,3	20,9	75,8	68,4	119,2	161,3	455,0	1735,1	0,3
Ukrajina	98,0	98,3	110,1	156,0	108,5	128,0	698,9	130,6	0,2
Finsko	68,4	100,9	98,6	98,3	95,5	108,2	569,9	158,1	0,2
Portugalsko	176,0	97,2	130,6	170,3	81,0	103,5	758,5	58,8	0,2
Litva	113,4	140,5	123,2	138,6	98,4	84,6	698,5	74,6	0,2
Norsko	72,5	121,8	129,8	92,1	66,5	73,4	556,0	101,2	0,1
Japonsko	157,0	121,7	116,4	99,0	51,4	66,2	611,7	42,2	0,1
Dánsko	145,7	192,4	141,6	169,8	84,4	51,0	784,9	35,0	0,1
Lotyšsko	293,9	361,3	110,3	27,4	21,3	38,0	852,2	12,9	0,1
Panama	2,6	6,0	1038,1	128,9	0,6	1,3	1177,5	50,7	0,0

Příloha : Vývoj počtu a přenocování návštěvníků v rámci cestovního ruchu Karlovarského kraje v letech 2000 -2010

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet příjezdů celkem	550 936	576 148	615 551	532 402	563 709	589 838	669 905	679 102	679 996	666 094	670 457
z toho zahraniční hosté	359 044	396 020	399 109	352 935	386 371	405 969	479 742	472 635	475 277	456 726	458 499
Přenocování celkem (dny)	3 771 341	3 769 964	4 017 941	3 783 406	3 801 377	3 792 155	4 325 281	4 381 614	4 451 001	4 189 554	4 219 001
z toho zahraniční hosté (dny)	2 256 874	2 522 313	2 510 084	2 426 025	2 533 172	2 619 054	3 154 658	3 158 384	3 316 702	3 040 195	3 063 977
Ostatní přenocování (dny)	1 487 467	1 301 301	1 370 979	1 053 642	1 062 557	975 360	1 022 153	917 026	869 554	881 566	836 991
z toho zahraniční hosté (dny)	918 934	897 365	851 540	659 386	686 649	623 463	660 372	562 391	532 246	556 548	522 723
Lázeňská přenocování celkem (dny)	2 283 646	2 468 663	2 646 962	2 729 764	2 738 820	2 816 795	3 303 128	3 464 588	3 581 447	3 307 988	3 382 010
z toho zahraniční hosté (dny)	1 337 940	1 624 948	1 658 544	1 766 639	1 849 523	1 995 591	2 494 286	2 596 003	2 784 456	2 483 647	2 541 254
Počet příjezdů celkem (index %)	100	104,58	111,73	96,64	102,32	107,06	121,59	123,26	123,43	120,90	121,69
z toho zahraniční hosté (index %)	100	110,30	111,16	98,30	107,61	113,07	133,62	131,64	132,37	127,21	127,70
Přenocování celkem (index %)	100	99,96	106,54	100,32	100,8	100,55	114,69	116,18	118,02	111,08	111,87
z toho zahraniční hosté (index %)	100	111,76	111,22	107,49	112,24	116,04	139,78	139,95	146,96	134,71	135,76
Ostatní přenocování (index %)	100	87,48	92,17	70,83	71,43	65,57	68,72	61,65	58,45	59,27	56,27
z toho zahraniční hosté (index %)	100	97,65	92,67	71,76	63,84	67,85	71,86	61,2	57,92	60,56	56,88
Lázeňská přenocování (index %)	100	108,1	115,91	119,53	119,93	123,35	144,64	151,71	156,83	144,85	148,10
z toho zahraniční hosté (index %)	100	121,45	123,96	132,04	138,24	149,15	186,42	194,03	208,11	185,63	189,94
Přenocování celkem - průměr přírůstku 2001-2010 (%)											7,00
z toho zahraniční hosté - průměr přírůstku 2001-2010 (%)											25,59
Ostatní přenocování - průměr poklesu 2001-2010 (%)											-30,82
z toho zahraniční hosté - průměr poklesu 2001-2010 (%)											-29,78
Lázeňská přenocování celkem - průměr přírůstku 2001-2010 (%)											33,29
z toho zahraniční hosté - průměr přírůstku 2001-2010 (%)											62,89

Poznámka: v rámci indexů rok 2000 = 100

Zdroj: ČSÚ, agentura CzechTourism, vlastní výpočty

Příloha : Přenocování, doba pobytu a využití lůžek a pokojů v letech 2000-2010 v Karlovarském kraji

Karlovarský kraj	Počet příjezdů hostů	z toho	Počet přenocování	z toho	Průměrný počet přenocování	Průměrná doba pobytu	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)
		nerezidenti		lázeňská přenocování				
2000	550 936	65,2%	3 771 341	60,6%	6,8	7,8	59,5	62,6
2001	576 148	68,7%	3 769 964	65,5%	6,5	7,5	64,9	69,6
2002	615 551	64,8%	4 017 941	65,9%	6,5	7,5	55,5	60,4
2003	532 402	66,3%	3 783 406	72,2%	7,1	8,1	45,9	53,8
2004	563 709	68,5%	3 801 377	72,0%	6,7	7,7	43,4	49,5
2005	589 838	68,8%	3 792 155	74,3%	6,4	7,4	43,5	49,8
2006	669 905	71,6%	4 325 281	76,4%	6,5	7,5	45,3	51,9
2007	679 102	69,6%	4 381 614	79,1%	6,5	7,5	45,4	51,9
2008	679 996	69,9%	4 451 001	80,5%	6,5	7,5	48,8	55,0
2009	666 094	68,6%	4 189 554	79,0%	6,3	7,3	46,2	51,7
2010	670 457	68,4%	4 219 001	80,2%	6,3	7,3	48,9	54,8

Zdroj: ČSÚ, CzechTourism, vlastní výpočty

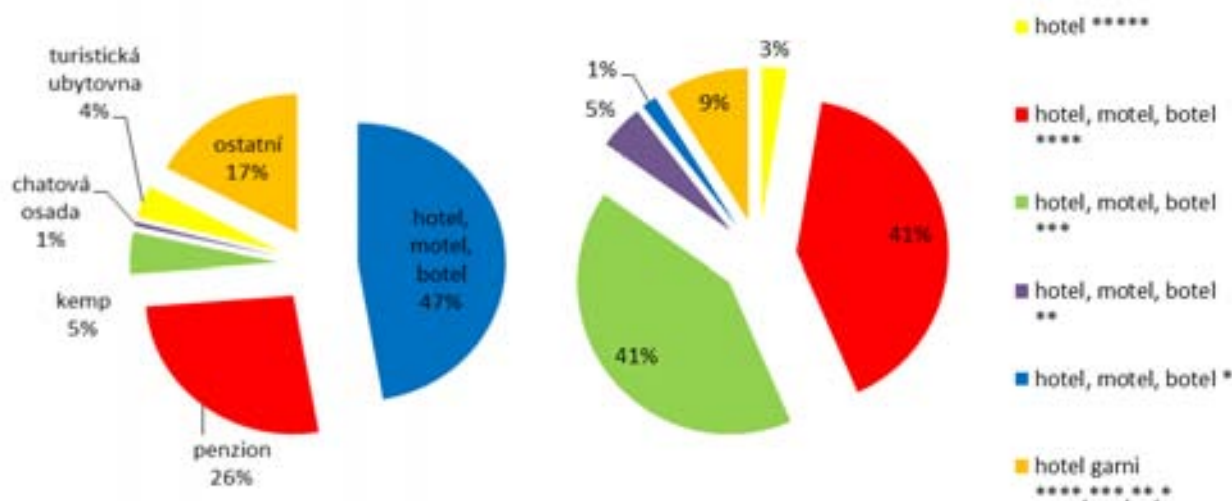
Příloha : Přehled návštěvníků Karlovarského kraje podle zemí v roce 2010

		Počty hostů	Počet přenocování	Průměrný počet přenocování	Průměrná doba pobytu
rezidenti		211 958	1 155 024	5,4	6,4
nerezidenti		458 499	3 063 977	6,7	7,7
z toho	Belgie	2 605	6 708	2,6	3,6
	Bulharsko	294	1 024	3,5	4,5
	Dánsko	1 460	5 356	3,7	4,7
	Finsko	730	2 255	3,1	4,1
	Francie	4 462	11 673	2,6	3,6
	Itálie	3 879	12 207	3,1	4,1
	Maďarsko	1 928	4 361	2,3	3,3
	Německo	245 677	1 605 325	6,5	7,5
	Nizozemsko	7 308	24 214	3,3	4,3
	Norsko	994	2 854	2,9	3,9
	Polsko	3 354	7 940	2,4	3,4
	Rakousko	7 718	23 812	3,1	4,1
	Rumunsko	808	3 221	4,0	5,0
	Ruská federace	74 377	857 225	11,5	12,5
	Řecko	770	3 266	4,2	5,2
	Slovensko	5 400	16 304	3,0	4,0
	Spojené království	3 168	9 432	3,0	4,0
	Španělsko	2 483	5 383	2,2	3,2
	Švédsko	1 772	6 157	3,5	4,5
	Švýcarsko	3 485	11 882	3,4	4,4
	Kanada	1 340	6 995	5,2	6,2
	Spojené státy	5 791	32 946	5,7	6,7
	Jihoafrická republika	86	213	2,5	3,5
	Izrael	8 430	82 344	9,8	10,8
	Japonsko	1 440	2 255	1,6	2,6
	Austrálie	696	2 150	3,1	4,1

Zdroj: ČSÚ

Příloha : Vybrané údaje z oblasti cestovního ruchu za Karlovarský kraj

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Index 2010/ 2005
Hromadná ubytovací zařízení celkem	423	429	427	417	400	387	
v tom hotely ***** a ****	13,5 %	13,1 %	13,8 %	16,8 %	20,5 %	21,7 %	
ostatní hotely a penziony	55,1 %	56,6 %	57,4 %	54,9 %	53,2 %	53,2 %	
ostatní HUZ	31,4 %	30,3 %	28,8 %	28,3 %	26,3 %	25,1 %	
Lůžka celkem	28 607	28 874	28 586	29 425	29 149	28 095	98,2 %
Hosté	589 838	669 905	679 102	679 996	666 094	670 457	113,7 %
z toho nerezidenti	405 969	479 742	472 635	475 277	456 726	458 499	112,9 %
Přenocování	3 792 155	4 325 281	4 381 614	4 451 001	4 189 554	4 219 001	111,3 %
z toho nerezidenti	2 619 054	3 154 658	3 158 384	3 316 702	3 040 195	3 063 977	117,0 %

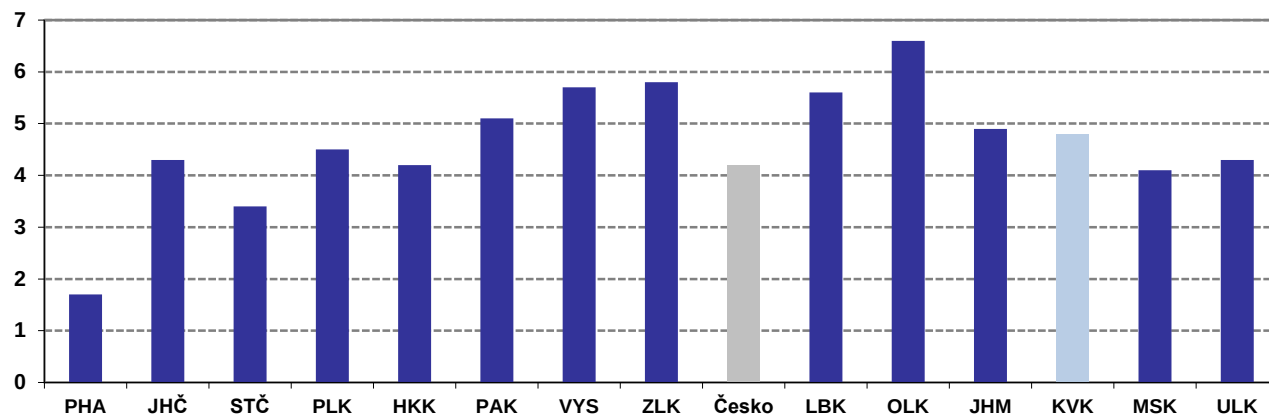
Příloha : Struktura ubytovacích zařízení v Karlovarském kraji

V KVK se v r. 2005 nacházelo 423 hromadných ubytovacích zařízení, s ubytovací kapacitou 28.607 lůžek a dále 1.421 míst pro stany a karavany v kempincích. V roce 2009 bylo v KVK 400 hromadných ubytovacích zařízení, ubytovací kapacita 29 149 lůžek a 1185 míst pro stany a karavany. Tedy došlo k poklesu v počtu hromadných ubytovacích zařízení o 5,4%, ale nárůst počtu lůžek 1,9%

Příloha : Vývoj míry nezaměstnanosti v období červen 2008–září 2011 – pořadí krajů v jednotlivých letech

	VI.08	IX.08	XII.08	III.09	VI.09	IX.09	XII.09	III.10	VI.10	IX.10	XII.10	III.11	VI.11	IX.11
Praha	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jihočeský	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2	5	5	4	2
Středočeský	3	4	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	5	5
Plzeňský	4	5	5	5	5	5	5	4	5	5	3	3	2	3
Královéhradecký	5	3	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	3	4
Pardubický	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Vysočina	7	7	8	8	7	7	7	7	7	7	8	7	7	7
Zlínský	8	8	7	7	9	9	9	9	9	9	9	9	8	8
Liberecký	9	11	11	11	12	11	11	11	10	10	7	8	10	10
Olomoucký	10	9	10	12	11	12	13	13	12	12	13	13	12	12
Jihomoravský	11	10	9	9	8	8	8	8	8	8	10	10	9	9
Karlovarský	12	12	12	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	11
Moravskoslezský	13	13	13	13	13	13	12	12	13	13	12	12	13	13
Ústecký	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14

Zdroj: MPSV - Měsíční statistika nezaměstnanosti za rok 2008 - 2011

Příloha : Absolutní změna míry nezaměstnanosti 12/2009–06/2008, regiony NUTS2 (v p. b.)

Poznámka: Regiony jsou seřazeny podle úrovně míry nezaměstnanosti v červnu roku 2008.

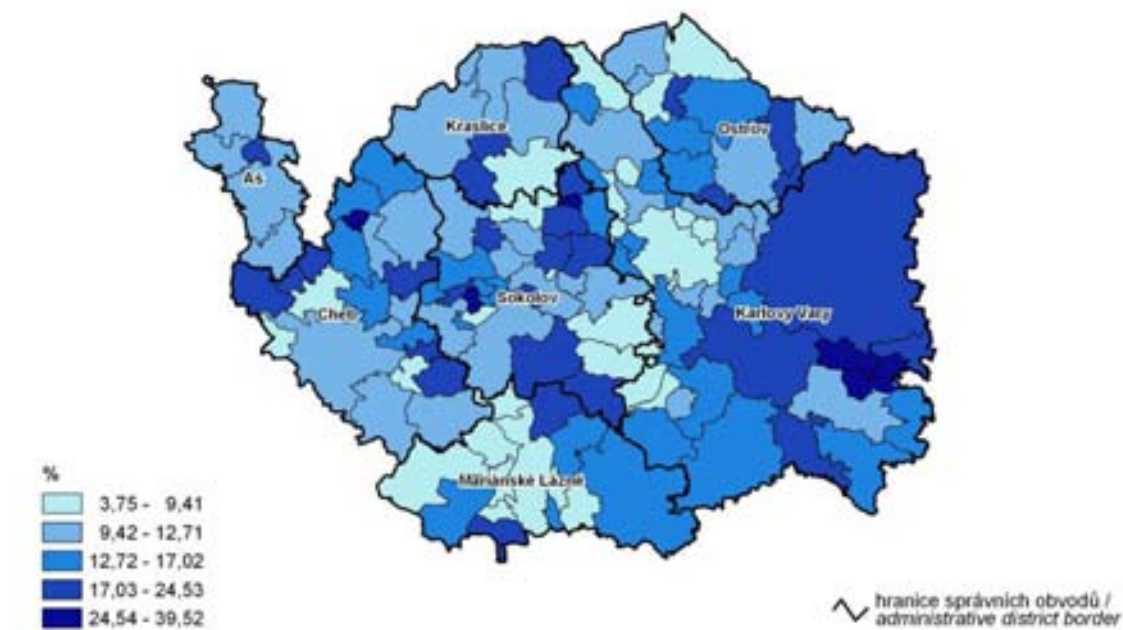
Zdroj: Portál MPSV

Příloha : Vývoj míry zaměstnanosti v krajích ČR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	změna 2010-2003
Praha	59,9	58,9	59,9	60,3	60,3	60,2	60,7	59,9	0
Středočeský kraj	57,1	56,6	56,4	57,1	57,6	58,0	57,0	56,6	-0,5
Jihočeský kraj	56,3	56,0	56,6	56,5	57,7	57,9	56,3	55,0	-1,3
Plzeňský kraj	56,4	56,2	57,4	56,7	56,8	57,8	55,8	55,6	-0,8
Karlovarský kraj	57,6	55,7	55,9	55,3	56,3	56,2	54,5	55,0	-2,6
Ústecký kraj	51,4	51,9	51,7	52,2	51,8	52,6	51,5	51,1	-0,3
Liberecký kraj	56,2	56,7	55,8	54,6	54,2	53,8	52,8	53,9	-2,3
Královéhradecký kraj	55,6	54,1	55,2	56,1	56,2	55,9	53,5	53,5	-2,1
Pardubický kraj	54,9	54,0	55,1	55,3	55,4	56,0	54,1	53,3	-1,6
Vysočina kraj	54,9	54,7	54,4	55,4	56,9	56,4	54,6	54,1	-0,8
Jihomoravský kraj	53,5	53,2	53,4	53,2	54,5	54,5	53,5	53,7	0,2
Olomoucký kraj	53,2	51,0	52,3	53,5	53,9	53,6	53,0	50,6	-2,6
Zlínský kraj	53,7	53,3	52,2	54,3	55,7	55,7	53,0	52,0	-1,7
Moravskoslezský kraj	49,5	49,2	50,3	50,5	51,8	53,1	52,0	50,9	1,4
Česko	54,8	54,3	54,7	55,0	55,6	55,9	54,8	54,2	-0,6

Zdroj: ČSÚ – Výběrové šetření pracovních sil za příslušné roky

Příloha : Míra nezaměstnanosti podle obcí v Karlovarském kraji k 31.12. 2009

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje 2010

Příloha : Projekce obyvatelstva Karlovarského kraje - pohyb a věkové složení obyvatelstva bez migrace

ukazatel	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
počet obyvatel	308 661	309 203	309 537	309 820	310 048	310 214	310 315	310 349	310 314	310 210
přirozený přírůstek	379	334	283	228	166	101	34	-35	-104	-175
naděje dožití muži	73,4	73,7	73,9	74,2	74,5	74,7	75,0	75,3	75,5	75,8
naděje dožití ženy	79,5	79,7	80,0	80,2	80,5	80,7	80,9	81,2	81,4	81,6
podíl 0-14	14,6%	14,7%	14,9%	15,1%	15,2%	15,4%	15,5%	15,6%	15,6%	15,7%
podíl 15-64	71,4%	71,0%	70,2%	69,3%	68,5%	67,7%	67,0%	66,2%	65,6%	65,0%
podíl 65+	14,0%	14,3%	14,9%	15,6%	16,3%	16,9%	17,5%	18,2%	18,7%	19,4%
index stáří	96	97	100	103	107	110	113	117	120	124

ukazatel	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	2055	2060	2065
počet obyvatel	310 035	308 010	304 015	298 634	292 593	286 294	279 618	272 390	264 299	255 264
přirozený přírůstek	-249	-647	-980	-1181	-1233	-1305	-1387	-1539	-1744	-1877
naděje dožití muži	76,1	77,4	78,7	79,7	80,7	81,7	82,7	83,7	84,7	85,7
naděje dožití ženy	81,9	83,1	84,3	85,1	86,0	86,8	87,6	88,5	89,3	90,2
podíl 0-14	15,7%	14,9%	13,7%	12,7%	12,5%	12,8%	13,3%	13,3%	12,8%	12,3%
podíl 15-64	64,4%	63,2%	62,6%	61,8%	59,3%	56,1%	54,1%	52,3%	51,8%	53,1%
podíl 65+	19,9%	21,9%	23,7%	25,5%	28,2%	31,0%	32,6%	34,4%	35,4%	34,6%
index stáří	127	147	173	200	226	242	246	260	276	280

Poznámka: Přirozený přírůstek, migrační saldo i celkový přírůstek jsou uvedeny v hodnotách na 1 000 obyvatel středního stavu. Podíl 0-14 (%) vyjadřuje podíl obyvatel ve věku 0-14 let, podíl 65+ podíl obyvatel starších 65 let. Index stáří je definován jako počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let.

Zdroj: ČSÚ - Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065

Příloha : Projekce počtu obyvatel Karlovarského kraje ve věkových skupinách dětí, mladistvých a seniorů bez migrace

věková skupina	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0 - 4 let	16 498	17 055	17 264	17 220	16 960	16 706	16 450	16 180	15 901	15 620
5 - 9 let	14 405	14 604	14 848	15 315	16 014	16 626	17 047	17 256	17 213	16 951
10 - 14 let	14 031	13 816	14 032	14 221	14 227	14 402	14 599	14 842	15 308	16 008
15 - 19 let	18 854	17 790	16 452	15 542	14 667	14 010	13 795	14 011	14 203	14 209
65 - 69 let	15 060	15 190	16 180	17 630	18 815	19 654	20 738	21 160	20 799	20 684
70 - 79 let	19 371	19 910	20 336	20 855	21 639	22 421	23 054	24 387	26 137	27 714
80 a více let	8 767	9 145	9 501	9 788	10 009	10 310	10 624	10 928	11 244	11 663

věková skupina	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
0 - 4 let	15 336	15 048	14 760	14 465	14 163	13 854	13 854	13 543	13 230	12 927
5 - 9 let	16 696	16 440	16 172	15 895	15 614	15 330	15 330	15 043	14 753	14 458
10 - 14 let	16 622	17 041	17 250	17 208	16 946	16 694	16 694	16 437	16 167	15 890
15 - 19 let	14 385	14 580	14 825	15 292	15 990	16 603	16 603	17 024	17 234	17 190
65 - 69 let	20 515	20 137	19 745	19 494	18 801	18 093	17 596	16 986	16 677	17 009
70 - 79 let	28 898	30 077	31 348	32 287	33 248	33 854	34 492	34 598	34 234	33 675
80 a více let	12 217	12 884	13 459	14 047	14 766	15 525	16 177	17 332	18 778	20 151

Zdroj: ČSÚ - Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2065

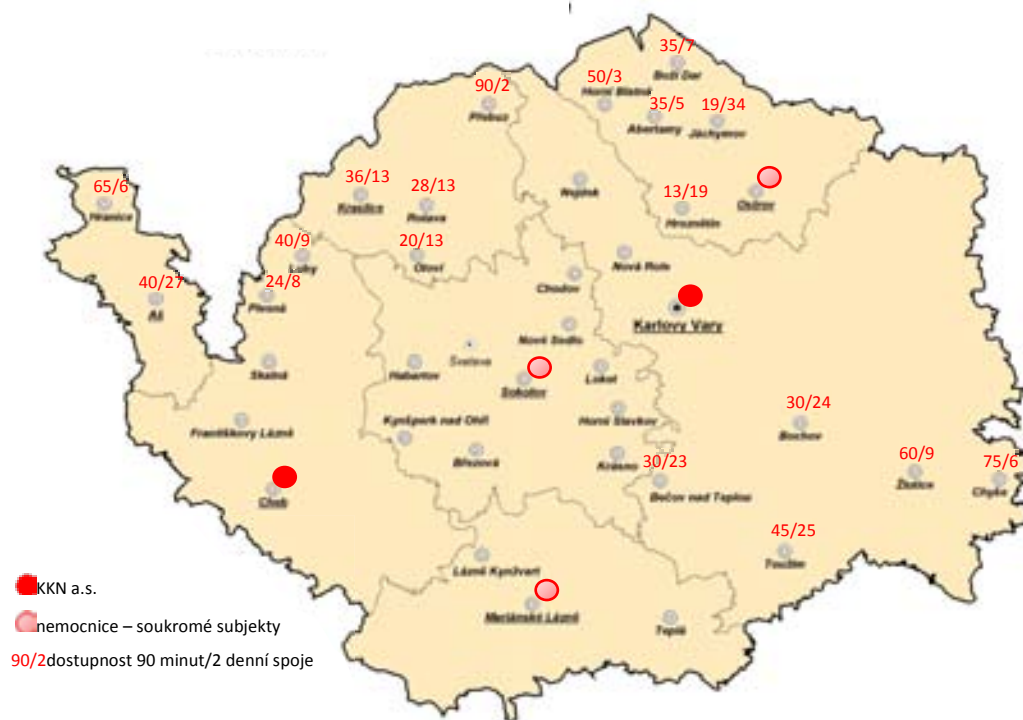
Příloha : Míra nezaměstnanosti absolventů v Karlovarském kraji v letech 2009 až 2010 podle skupiny oborů (denní studium, dubnové hodnoty)

skupina oborů	Střední vzdělání s výučním listem				SO vzdělání s MZ a odbor. výcvikem; Nástavbové vzděl.				Střední odborné (SO) vzdělání s maturitní zkouškou (MZ)				Vyšší odborné vzdělání			
	počet absolventů		míra nezam.		absolventi		míra nezam.		absolventi		míra nezam.		absolventi		míra nezam.	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
16 Ekologie a ochrana životního prostředí																
21 Hornictví, hutnictví a slévárenství																
23 Strojírenství a strojírenská výroba	175	170	20,0%	25,3%	22	19	18,2%	26,3%	59	49	20,3%	6,1%				
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	59	42	13,6%	19,0%	35	10	17,1%	10,0%	46	54	21,7%	13,0%				
28 Technická chemie a chemie silikátů	22	10	22,7%	30,0%					19	15	26,3%	26,7%				
29 Potravinářství a potravinářská chemie	57	22	8,8%	40,9%												
31 Textilní výroba a oděvnictví	10		0,0%						20		10,0%					
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů																
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	58	19	20,7%	73,7%												
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie		8		25,0%												
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	83	100	30,1%	23,0%	10		30,0%		86	74	14,0%	13,5%				
37 Doprava a spoje									45	52	6,7%	13,5%				
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory						27		18,5%								
41 Zemědělství a lesnictví	43	33	20,9%	33,3%					61	59	18,0%	15,3%				
43 Veterinářství a veterinární prevence																
53 Zdravotnictví									101	72	2,0%	4,2%	15	19	6,7%	5,3%
61 Filozofie, teologie																
63 Ekonomika a administrativa									228	248	16,2%	14,1%				
64 Podnikání v oborech, v odvětvích					71	41	22,5%	24,4%	30	49	6,7%	6,1%				
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	393	223	16,8%	27,8%	58	22	19,0%	13,6%	95	89	9,5%	6,7%	41	39	4,9%	5,1%
66 Obchod	48	42	8,3%	26,2%	29	16	17,2%	25,0%								
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost									101	96	5,0%	10,4%				
69 Osobní a provozní služby	87	40	27,6%	35,0%	26	16	38,5%	56,3%	45	23	6,7%	0,0%				
72 Publicistika, knihovnictví a informatika																
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče									62	41	4,8%	4,9%	13	13	7,7%	0,0%
78 Obecně odborná příprava									174	123	10,3%	13,0%				
82 Umění a užité umění					14	4	7,1%	75,0%	28	29	10,7%	6,9%				
Gymnaziální vzdělání									505	576	4,8%	5,0%				
Celkem	1035	709	18,6%	28,2%	265	155	21,5%	29,7%	1200	1073	11,5%	11,6%	69	71	5,8%	4,2%

Poznámka: Pokud v tabulce chybí hodnoty ukazatelů, daná skupina oborů se v této kategorii vzdělání v kraji buď nevyučuje, nebo z ní vychází velmi nízký počet absolventů.

Zdroj: NÚOV – Vzdělávání a trh práce v krajích ČR, Nezaměstnanost absolventů středních a vyšších odborných škol v krajích ČR (<http://www.nuov.cz/vzdelavani-a-trh-prace-v-krajich-cr>)

Příloha : Přehled časové dostupnosti nemocniční péče v Karlovarském kraji

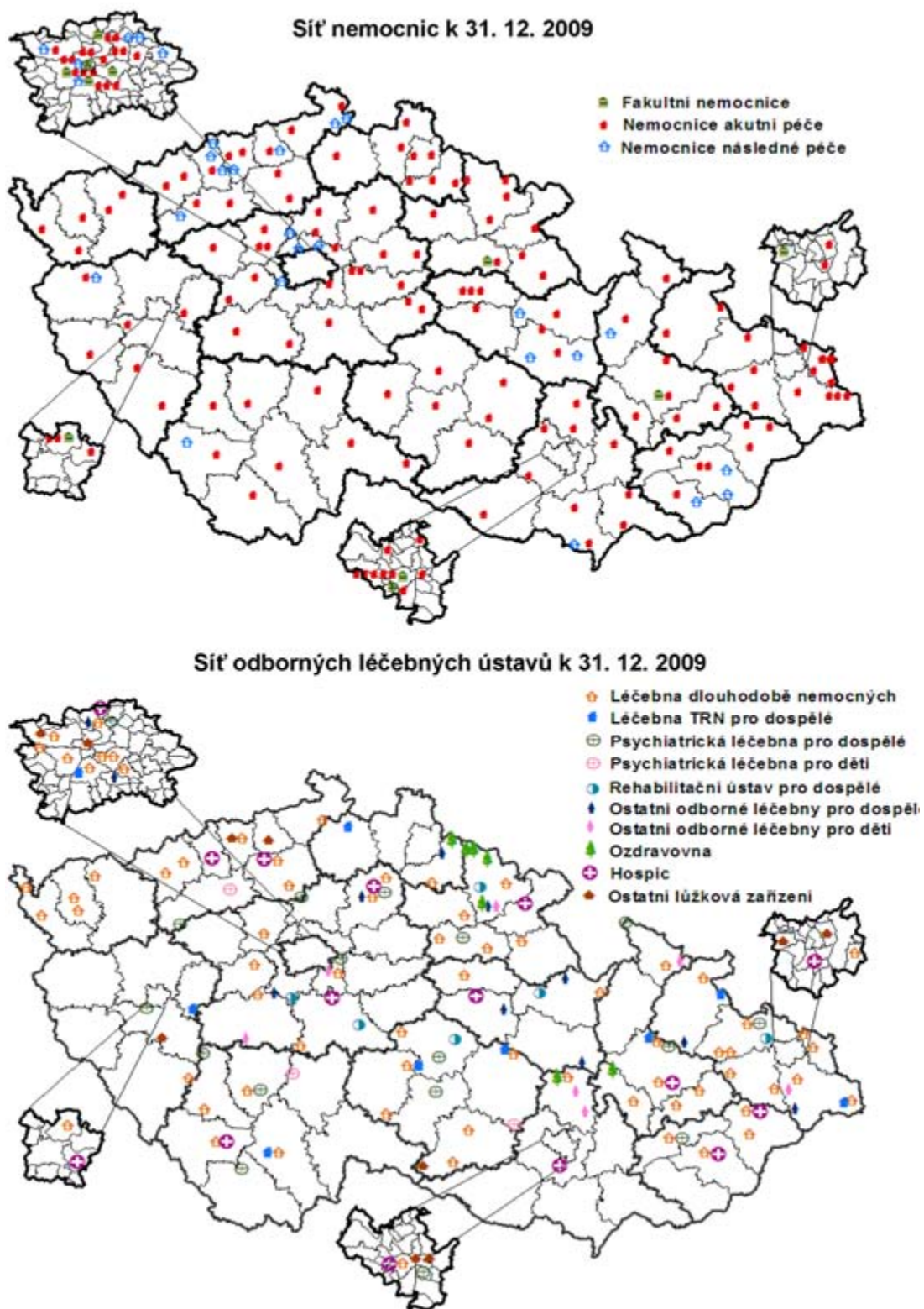
obec/město	ORP	zdravotnické zařízení	časová dostupnost	spojení	přestup (A/N)
Přebuz	Kraslice	nemocnice Sokolov	90 minut	bus – 2 spoje	A-1
Kraslice	Kraslice	nemocnice Sokolov	36 minut	vlak – 13 spojů	N
Rotava	Kraslice	nemocnice Sokolov	28 minut	vlak – 13 spojů	N
Oloví	Kraslice	nemocnice Sokolov	20 minut	vlak – 13 spojů	N
Horní Blatná	Ostrov	nemocnice Ostrov	50 minut	bus – 3 spoje	N

Analýza rozvojových charakteristik a potenciálu Karlovarského kraje

Boží Dar	Ostrov	nemocnice Ostrov	35 minut	bus – 7 spojů	N
Abertamy	Ostrov	nemocnice Ostrov	35 minut	bus – 5 spojů	N
Jáchymov	Ostrov	nemocnice Ostrov	19 minut	bus – 34 spojů	N
Hroznětín	Ostrov	nemocnice Ostrov	13 minut	bus – 19 spojů	N
Hranice	Aš	nemocnice Cheb	65 minut	bus – 6 spojů	N
Aš	Aš	nemocnice Cheb	40 minut	vlak – 11 spojů, bus – 16 spojů	N
Luby	Cheb	nemocnice Cheb	40 minut	vlak – 9 spojů	N
Plesná	Cheb	nemocnice Cheb	24 minut	vlak – 8 spojů	N
Chyše	Karlovy Vary	nemocnice K. Vary	75 minut	bus – 6 spojů	A-1
Žlutice	Karlovy Vary	nemocnice K. Vary	60 minut	bus – 9 spojů	N
Toužim	Karlovy Vary	nemocnice K. Vary	45 minut	bus – 25 spojů	N
Bochov	Karlovy Vary	nemocnice K. Vary	30 minut	bus – 24 spojů	N
Bečov nad Teplou	Karlovy Vary	nemocnice K. Vary	30 minut	vlak – 8 spojů, bus – 15 spojů	N

Zdroj: IDOS ve středu 2.11.2011 (jeden směr)

Příloha : Přehled zdravotnických zařízení v České republice

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR